

# POROČILO O RAZVOJU 2015

# Kazalo

Kazalo.....	2
Uvodna pojasnila .....	6
Glavne ugotovitve .....	7
Povzetek .....	8
1 Makroekonski okvir .....	11
1.1 Makroekonomska stabilnost in gospodarska rast.....	11
1.2. Stabilnost in kakovost javnih financ .....	18
1.3 Finančni sistem in zadolženost podjetniškega sektorja.....	24
1.3.1 Razmere v finančnem sistemu in proces razdolževanja podjetniškega sektorja .....	24
1.3.2 Krepitev institucionalnega okvira za delovanje finančnega sistema in prestrukturiranje podjetij .....	30
1.4 Izzivi .....	31
2 Dejavniki konkurenčnosti .....	32
2.1 Konkurenčnost podjetniškega sektorja .....	33
2.2 Človeški kapital .....	40
2.3 Inovacijska sposobnost.....	43
2.4 Vloga države in institucij .....	47
2.4.1. Umik države iz gospodarstva .....	49
2.4.2 Delovanje javne uprave in pravosodja.....	50
2.5 Izzivi .....	53
3 Prebivalstvo in socialna država.....	54
3.1 Trg dela .....	55
3.2 Sistemi socialne zaščite in njihova dolgoročna vzdržnost .....	63
3.3 Kakovost življenja in socialna vključenost.....	67
3.3.1 Materialni pogoji za življenje .....	67
3.3.2 Kakovost življenja .....	71
3.3.3 Socialna vključenost prebivalstva .....	75
3.4 Izzivi .....	76
4 Okoljski, regionalni in prostorski razvoj .....	77
4.1 Kakovost okolja in trajnost razvoja.....	78

4.2 Skladnost regionalnega razvoja.....	86
4.3 Trajnost gospodarjenja s prostorom .....	91
4.4 Izzivi .....	94
Literatura.....	95
Priloga: Kazalniki razvoja Slovenije .....	102
1 Makroekonomski okvir .....	103
1.1 Realna rast bruto domačega proizvoda .....	105
1.2 Inflacija .....	106
1.3 Plačilnobilančno ravnovesje .....	107
1.4 Bruto zunanji dolg.....	108
1.5 Ravnotežje sektorja država .....	109
1.6 Dolg sektorja država.....	110
1.7 Donosnost 10-letnih državnih obveznic .....	111
1.8 Ekonomska struktura davkov in prispevkov .....	112
1.9 Davki in prispevki za socialno varnost .....	113
1.10 Izdatki sektorja država po namenih.....	114
1.11 Državne pomoči.....	115
1.12 Subvencije sektorja država .....	116
1.13 Razvitost finančnega sistema .....	117
1.14 Razmerje med krediti in depoziti.....	118
1.15 Nedonosne terjatve .....	119
1.16 Zadolženost podjetniškega sektorja.....	120
2 Dejavniki konkurenčnosti .....	121
2.1 Bruto domači proizvod na prebivalca .....	123
2.2 Produktivnost dela .....	124
2.3 Tržni delež.....	125
2.4 Stroški dela na enoto proizvoda.....	126
2.5 Faktorska struktura izvoza blaga .....	127
2.6 Na znanju temelječe tržne storitve .....	128
2.7 Mrežne dejavnosti .....	129
2.8 Neposredne tuje investicije.....	130
2.9 Podjetniška aktivnost.....	131

2.10	Prebivalstvo s terciarno izobrazbo .....	132
2.11	Izdatki za izobraževanje .....	133
2.12	Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje .....	134
2.13	Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost .....	135
2.14	Inovacijska aktivnost podjetij.....	136
2.15	Diplomanti naravoslovja in tehnike .....	137
2.16	Intelektualna lastnina .....	138
2.17	Uporaba interneta in e-storitev.....	139
2.18	Zaupanje v institucije .....	140
3	Demografske spremembe in socialna država .....	141
3.1	Stopnja rodnosti .....	143
3.2	Selitveni prirast.....	144
3.3	Pričakovano trajanje življenja .....	145
3.4	Koeficient starostne odvisnosti oz. sprememb v strukturi prebivalstva .....	146
3.5	Stopnja delovne aktivnosti .....	147
3.6	Stopnja brezposelnosti .....	148
3.7	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti.....	149
3.8	Začasne in delne zaposlitve .....	150
3.9	Minimalna plača .....	151
3.10	Mladi, ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje .....	152
3.11	Izdatki za socialno zaščito .....	153
3.12	Izdatki za zdravstvo .....	154
3.13	Izdatki za dolgotrajno oskrbo .....	155
3.14	Izdatki za pokojnine .....	156
3.15	Stopnja pokritosti brezposelnih z nadomestili za brezposelnosti.....	157
3.16	Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek na prebivalca .....	158
3.17	Dohodkovna neenakost .....	159
3.18	Zadolženost prebivalstva .....	160
3.19	Zadovoljstvo z življenjem .....	161
3.20	Leta zdravega življenja .....	162
3.21	Delež prebivalstva z vsaj srednješolsko izobrazbo .....	163
3.22	Stopnja tveganja revščine.....	164
3.23	Materialna prikrajšanost.....	165

4 Okoljski, regionalni in prostorski razvoj .....	166
4.1 Emisije toplogrednih plinov .....	168
4.2. Emisijsko intenzivne industrije .....	169
4.3 Energetska učinkovitost.....	170
4.4 Obnovljivi viri energije.....	171
4.5 Delež cestnega prometa v blagovnem prometu .....	172
4.6 Okoljski davki .....	173
4.7 Intenzivnost kmetovanja .....	174
4.8 Intenzivnost poseka lesa .....	175
4.9 Regionalne razlike v BDP na prebivalca .....	176
4.10 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti.....	177

## Uvodna pojasnila

**Poročilo o razvoju je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje strateških razvojnih usmeritev Slovenije na področju gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja.** Strateški razvojni okvir Slovenije je bil načrtan v Strategiji razvoja Slovenije, ki jo je Vlada RS sprejela za obdobje 2005–2013. Na ravni EU pa so ključne razvojne usmeritve in cilji, katerim je zavezana tudi Slovenija, opredeljeni v strategiji EU2020. Države morajo izpolnjevati tudi določila v okviru pakta stabilnosti in rasti ter mehanizma odkrivanja presežnih neravnotežij. Slovenija se je (podobno kot celotna EU) s krizo precej oddaljila od številnih strateških ciljev, po letu 2008 pa je sledila predvsem usmeritvi izhoda iz krize. V času priprave nove Strategije razvoja Slovenije Poročilo o razvoju 2015 prikazuje izhodiščno stanje in prihodnje razvojne izzive Slovenije v luči zagotavljanja makroekonomske stabilnosti, dolgoročne vzdržnosti gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja ter uresničevanja mednarodnih zavez države.

**Analiza Poročila temelji na izbranih kazalnikih razvoja, pri čemer so podrobneje obravnavana področja, ki predstavljajo razvojni izziv za Slovenijo.** Pri analizi smo uporabili uradne podatke domačih in tujih institucij, objavljene do začetka aprila 2015. Letošnje poročilo tako prikazuje pregled gibanj do leta 2014 oziroma do zadnjega leta, za katero so podatki razpoložljivi. Na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov, smo se oprli tudi na druge vire, predvsem na ustrezne raziskave domačih in tujih institucij ter poročila o izvajanju področnih strategij in programov. V analizah smo Slovenijo večinoma primerjali s članicami EU. Kjer podatka za celotno EU ni bilo, smo za primerjave uporabili povprečje držav EU z razpoložljivimi podatki. Slovenijo ponekod primerjamo tudi s članicami OECD, najpogosteje s povprečjem enaindvajsetih držav EU, ki so članice OECD. Kadar v tekstu uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, mislimo na skupino držav EU-28, ko govorimo o novih članicah EU, pa je mišljena skupina držav EU-13, ki se je EU pridružila v širitvah po letu 2004 (oz. EU-12 brez Hrvaške).

**Poročilo je razdeljeno na dva dela.** V osrednjem delu smo predstavili sintezne ugotovitve analize, v prilogi pa sledijo podrobnejši prikazi posameznih kazalnikov razvoja. Vsebino smo razvrstili v štiri vsebinske sklope: makroekonomski okvir, dejavniki konkurenčnosti, demografske spremembe in socialna država ter okoljski, regionalni in prostorski razvoj.

## Glavne ugotovitve

***V Sloveniji je v letu 2014 prišlo do pozitivnih premikov na področju gospodarskega razvoja, ustavilo se je poslabševanje materialnega položaja prebivalstva, obremenjevanje okolja pa se je v krizi zmanjšalo predvsem pod vplivom šibke gospodarske aktivnosti.*** Poročilo spremlja napredek in strukturne premike na področju gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja. Slovenija se je z izbruhom krize soočila z močnim zmanjšanjem gospodarske aktivnosti in precejšnjim poslabšanjem materialne blaginje prebivalstva, ki je bilo zaradi nakopičenih strukturnih slabosti izrazitejše kot v povprečju v EU. Napredek pri reformah v zadnjih letih ter začetek procesov sanacije bančnega sistema, prestrukturiranja in privatizacije podjetij so ob splošno boljših razmerah v evrskem območju pripomogli k precejšnjemu izboljšanju pogojev zadolževanja države na mednarodnih finančnih trgih. To je v letu 2014 skupaj z oživljanjem gospodarske aktivnosti v mednarodnem okolju, državnimi investicijami in izboljšanjem konkurenčnosti pripomoglo k okrevanju gospodarstva. Izboljšale so se tudi razmere na trgu dela, kar je zajezilo nadaljnje poslabšanje materialnega položaja prebivalstva. Kazalniki kakovosti življenja in neenakosti so ohranili razmeroma ugodne vrednosti, izvedena pokojninska reforma pa je korak k izboljšanju vzdržnosti sistema. Od začetka krize so se zmanjšali tudi pritiski na okolje, kar pa je bilo v večji meri posledica upada gospodarske aktivnosti kot trajnejših sprememb za učinkovitejšo rabo energije in surovin.

***Za trajnejšo gospodarsko rast in vzdržno dohitevanje razvitejših držav ter ohranjanje kakovosti življenja in okolja bodo nujne še korenitejše strukturne prilagoditve.*** Slovenija se uvršča med države EU z največjim poslabšanjem relativne gospodarske razvitosti v času krize, razvojno dohitevanje pa bo mogoče le s trajnejšim izboljšanjem konkurenčnosti gospodarstva. S krizo je prišlo tudi do poslabšanja makroekonomskih ravnotežij, ki se le postopno izboljšujejo. Javnofinančni primanjkljaj se počasi znižuje, kakovost in vzdržnost konsolidacije pa slabi pretežna začasnost ukrepov. Javni dolg je že presegel mejno vrednost v okviru koordinacije fiskalnih politik na ravni EU. Bančni sistem, kjer poteka intenziven proces sanacije, podjetjem še ne zagotavlja potrebnih finančnih virov za hitrejšo rast. Vzpostavitev stabilnega makroekonomskega okvira in zagotovitev virov financiranja so ob dokončanju procesa prestrukturiranja in privatizacije podjetij pomembni temelji za nadaljnjo krepitev konkurenčnosti gospodarstva. Ta se je v zadnjih letih precej izboljšala, vendar so pozitivna gibanja še premalo temeljila na povečanju dodane vrednosti. Izboljšanje konkurenčnosti z večjo uporabo znanja za dvig dodane vrednosti gospodarstva je ključno tudi za ustvarjanje kakovostnih delovnih mest in izboljšanje razmer na trgu dela. Zmanjšanje zaposlenosti in povečanje brezposelnosti je namreč v krizi vplivalo na precejšnje poslabšanje materialnih pogojev za življenje in socialne vključenosti prebivalstva. Poleg tega blaginjo vse bolj ogrožajo tudi staranju prebivalstva neprilagojeni sistemi socialne zaščite. Okoljski razvoj pa zaznamuje relativno visoka energetska in emisijska intenzivnost gospodarstva, ki bi ob hitrejši gospodarski rasti lahko ogrozila doseganje dolgoročnejših ciljev na tem področju.

### ***Prednostna področja ukrepanja morajo biti usmerjena v:***

- oblikovanje srednjeročnega razvojnega okvira ter izboljšanje učinkovitosti države in njenih institucij za sprejemanje razvojnih odločitev in njihovo izvedbo
- dvig dodane vrednosti gospodarstva in ustvarjanje kakovostnih delovnih mest z izboljšanjem inovacijske sposobnosti podjetij, prilagoditvijo človeškega kapitala potrebam konkurenčnejšega gospodarstva in zagotavljanjem spodbudnega okolja za poslovanje podjetij
- vzpostavitev sistema učinkovitega upravljanja z državnim premoženjem, vključno z nadaljnjo privatizacijo podjetij v državni lasti
- vzdržno uravnoteženje javnih financ s poudarkom na trajnejših ukrepih za znižanje odhodkov
- prilagoditev sistemov socialne zaščite dolgoživi družbi ter razmerja med javnimi in zasebnimi viri financiranja za zagotovitev kakovostnih javnih storitev in javnofinančne stabilnosti na daljši rok
- uspešno dokončanje sanacije bančnega sistema, celovito prestrukturiranje podjetij in povečevanje obsega lastniškega kapitala ter razvoj nebančnih segmentov finančnega sistema
- nadaljnje povečanje učinkovitosti trga dela, zlasti na področju realokacije delovne sile in fleksibilnosti plač, izboljšanje prehoda mladih iz izobraževanja na trg dela ter povečanje stopnje delovne aktivnosti starejših
- zmanjšanje pritiskov na okolje z bolj učinkovito rabo energije in surovin, ključen je prehod na bolj trajnostno mobilnost.

## Povzetek

***V Sloveniji je v letu 2014 prišlo do pozitivnih premikov na področju gospodarskega razvoja, ustavilo se je poslabševanje materialnega položaja prebivalstva, obremenjevanje okolja pa se je v krizi zmanjšalo predvsem pod vplivom šibke gospodarske aktivnosti.*** Močno zmanjšanje bruto domačega proizvoda med krizo je poglobilo razvojni zaostanek Slovenije za povprečjem EU in nas oddaljilo od ciljev družbenega razvoja glede doseganja visoke stopnje zaposlenosti in zmanjšanja socialne izključenosti. Sprejete reforme in ukrepi za stabilizacijo makroekonomskih razmer v zadnjih letih so ob splošnem izboljšanju razmer v mednarodnem okolju in večji konkurenčnosti izvoznikov pripomogli k postopnemu izboljševanju gospodarskih razmer, kar je zajezilo tudi nadaljnje poslabšanje materialnega položaja prebivalstva. Ob napredku v zadnjem obdobju pa so za trajnejšo gospodarsko rast in vzdržno ohranjanje blaginje prebivalstva potrebne še korenitejše strukturne prilagoditve. To velja tudi za področje okolja. Pritiski nanj so se med krizo sicer precej zmanjšali, a je bilo to v večji meri posledica upada gospodarske aktivnosti kot trajnejših premikov za učinkovitejšo rabo energije in surovin.

***Slovenija po globokem upadu bruto domačega proizvoda in povečanju razvojnega zaostanka za povprečjem EU v zadnjem obdobju postopno odpravlja nakopičena makroekonomska neravnotežja.*** Zmanjšanje gospodarske aktivnosti je bilo v Sloveniji zaradi nakopičenih strukturnih slabosti izrazitejše kot v povprečju v EU. Bruto domači proizvod na prebivalca v standardih kupne moči se je od začetka krize znižal z 89 % na 82 % povprečja EU, kar je enako relativni razvitosti Slovenije v letu 2002. Pri tem so se ob večjem upadu gospodarske aktivnosti v ekonomsko razvitejših regijah razlike med regijami zmanjšale. Napredek pri reformah v zadnjih letih (pokojninski sistem in trg dela) ter začetek procesov sanacije bančnega sistema, prestrukturiranja in privatizacije podjetij so ob splošno boljših razmerah v evrskem območju pripomogli k precejšnjemu izboljšanju pogojev zadolževanja države na mednarodnih finančnih trgih. To je skupaj z oživljanjem gospodarske aktivnosti v mednarodnem okolju, znatno višjimi državnimi investicijami in izboljšanjem konkurenčnosti pripomoglo k okrevanju gospodarstva v letu 2014. Gospodarska rast je bila tako prvič od začetka krize višja kot v povprečju EU.

***Javnofinančna konsolidacija ostaja v središču ekonomskih politik za vzpostavitev stabilnega makroekonomskega okvira.*** Javnofinančni primanjkljaj se znižuje počasi, od začetka krize se je skokovito povečal tudi javni dolg. Stanje v javnih finančah je v veliki meri posledica nakopičenih strukturnih slabosti iz obdobja pred krizo, kot so nezadostna prilagoditev sistemov socialne zaščite (zlasti pokojninskega) demografskim spremembam, premalo učinkovitega upravljanja z državnim premoženjem, pa tudi nekaterih neizkoriščenih možnosti za razširitev davčnih osnov in učinkovitejše pobiranje davkov, kjer je šele v zadnjem obdobju prišlo do premikov. Ob teh strukturnih slabostih je izvajanje konsolidacije v krizi temeljilo predvsem na začasnih in interventnih ukrepih. To pa se v zadnjem obdobju kaže kot vse večji problem, saj bi njihova sprostitev ob odsotnosti drugih sistemskih ukrepov lahko močno poslabšala javnofinančni položaj države. Negativni učinki interventnih in linearnih ukrepov se poleg tega vse bolj kažejo tudi pri zagotavljanju javnih storitev na številnih področjih. Od začetka krize so se zaradi hitre rasti javnega dolga močno povečali tudi izdatki za obresti. Vse to opozarja na potrebo po oblikovanju strukturnih ukrepov, ki bodo imeli trajnejši učinek zlasti na odhodkovni strani javnih financ. Ti naj bi zajemali zlasti reformo sistemov socialne zaščite, nadaljnjo racionalizacijo in povečanje učinkovitosti javnega sektorja, izboljšanje upravljanja z državnim premoženjem ter dopolnitev virov financiranja javnih storitev.

***Z začetkom sanacije bank in privatizacije so bili narejeni prvi koraki v smeri nujnega prestrukturiranja bančnega in podjetniškega sektorja, finančni viri za podjetja pa tudi zaradi njihove zadolženosti ostajajo precej omejeni.*** Ob visoki odvisnosti od tujih virov financiranja in neučinkoviti alokaciji kreditov so se poslabšane gospodarske razmere v krizi odrazile v porušenju stabilnosti bančnega sistema. Konec leta 2013 je država zato začela proces njegove sanacije, ki vključuje dokapitalizacijo državnih bank in prenos slabih terjatev na Družbo za upravljanje terjatev bank. Razmere v bančnem sektorju se od začetka sanacije postopno izboljšujejo, krepí se zaupanje v bančni sistem, v letu 2014 se je zmanjšal tudi obseg nedonosnih terjatev. Kljub temu kreditiranje podjetij po več kot letu od začetka sanacije ostaja nezadostno. To je ob manjši pripravljenosti bank za sprejemanje tveganj kot pred krizo povezano tudi z zadolženostjo podjetniškega sektorja, ki se sicer zmanjšuje, intenzivno zlasti od leta 2012. Za zagotovitev finančne stabilnosti je torej ključna učinkovita izvedba prestrukturiranja in privatizacije podjetniškega in bančnega sektorja. Država je v letu 2014 s ciljem pospešiti te procese nadgradila institucionalni okvir (spremembe insolventne zakonodaje, sporazumi za prestrukturiranje podjetij in ustanovitev delovne skupine za koordinacijo prestrukturiranja, novelirana zakonodaja za upravljanje z državnim premoženjem). Izvedene so bile tudi prve privatizacije, vendar predvidena prodaja podjetij v državni lasti zaostaja za sprejeto časovnico. S ponovnim zagonom privatizacije se je v letu 2014 okrepil tudi priliv neposrednih tujih investicij. Nadaljnje povečanje tujih vlaganj je dobrodošlo, saj bi podjetniški sektor z njimi pridobil ne le nujna finančna sredstva za razvojne investicije, ampak tudi



nova znanja, tehnologije in dostop na nove trge. Kljub krčenju bančnega sektorja ostajajo drugi deli slovenskega finančnega sistema, ki bi lahko prispevali k financiranju gospodarstva, precej nerazviti.

**Konkurenčnost gospodarstva se po precejšnjem poslabšanju ob začetku krize približuje predkriznim ravnam, za trajnejši napredek pa bo treba povečati ustvarjeno dodano vrednost.** Poslabšanje stroškovne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva v prvih letih krize je izviralo iz rasti stroškov dela ob močnem upadu gospodarske aktivnosti, povišali pa so se tudi drugi vhodni stroški. To je skupaj s premalo konkurenčno sestavo slovenskega izvoza privedlo do precejšnjega poslabšanja položaja Slovenije na tujih trgih. V zadnjem obdobju se konkurenčnost izboljšuje. Tržni delež Slovenije na trgih najpomembnejših trgovinskih partneric in stroškovna konkurenčnost menjalnega sektorja sta se v letu 2014 približala predkrizni ravni, od začetka krize se je izboljšala tudi sestava izvoza. Problem pa ostaja v mednarodnem merilu nizka dodana vrednost (na zaposlenega), ki je podlaga za večji izvoz in vključevanje v globalne verige vrednosti s proizvodi in storitvami višjega cenovnega razreda. Ob zagotovitvi dostopa do finančnih virov, kar bi omogočilo povečanje razvojnih vlaganj, prednostna področja delovanja za povečanje dodane vrednosti vključujejo izboljšanje inovacijske sposobnosti gospodarstva in človeškega kapitala. Konkurenčnost pa je treba okrepiti tudi z vzpostavitvijo spodbudnega okolja za nastanek in rast podjetij. Slovenija je v zadnjih letih napredovala zlasti pri enostavnosti ustanavljanja podjetij, izboljšuje se tudi podporno okolje za ustanavljanje zagonskih podjetij, precejšnja ovira poslovanju pa ostaja pretirana birokracija, predvsem dolgotrajnost postopkov za pridobivanje različnih dovoljenj.

**Vlaganja v neoprijemljivi kapital so relativno visoka, izziv pa je njihova učinkovitejša uporaba za dvig dodane vrednosti gospodarstva.** Slovenija v mednarodnem merilu relativno veliko vlaga v razvojno-raziskovalno dejavnost, visoki so tudi javni izdatki za izobraževanje. Število raziskovalcev v poslovnem sektorju se je v preteklih letih precej povečalo. Izboljšuje se tudi izobrazbena struktura prebivalstva, delež terciarno izobraženih odraslih je v letu 2014 presegel povprečje EU. Kljub temu pa inovacijska aktivnost podjetij, zlasti majhnih, ostaja nizka in se je v obdobju krize še nekoliko zmanjšala. Tudi pri patentni zaščiti je Slovenija v obdobju krize nazadovala, hitro pa napreduje pri blagovnih znamkah in prehitve povprečje EU. Uporaba terciarno izobraženih kadrov v zasebnem sektorju je skromna, kar omejuje njihov prispevek k povečanju dodane vrednosti. Omenjena gibanja kažejo na potrebo po večji učinkovitosti razvojno-raziskovalnih vlaganj in boljši prilagojenosti izobraževanja potrebam konkurenčnejšega gospodarstva. Instrumenti podpore morajo biti v večji meri usmerjeni v soustvarjanje znanja med raziskovalnimi in visokoškolskimi institucijami ter podjetji in tržno izkoriščanje teh znanj. Izziv predstavlja tudi ohranitev ustreznega obsega vlaganj v neoprijemljivi kapital, ki so bila v primeru razvojno-raziskovalne dejavnosti v zadnjih letih v veliki meri podprta s sredstvi EU. Na področju terciarnega izobraževanja pa je potreben razmislek o ustrezni kombinaciji javnih in zasebnih izdatkov za podporo večji kakovosti in učinkovitosti študija.

**Poslabševanje materialnega položaja prebivalstva se je v letu 2014 ustavilo, kazalniki neenakosti in kakovosti življenja pa so ostali razmeroma ugodni.** Na zmanjšanje razpoložljivega dohodka gospodinjstev v krizi in s tem materialnih pogojev za življenje je vplival močan upad zaposlenosti, v letih 2012 in 2013 pa tudi plač in socialnih prejemkov. Z izboljšanjem razmer na trgu dela in obnovitvijo rasti plač pa se je v letu 2014 poslabševanje razmer ustavilo. S poslabšanjem materialnega položaja se je v času krize povečalo tudi tveganje socialne izključenosti prebivalstva. Zvišali so se stopnja tveganja revščine, stopnja težke materialne prikrajšanosti in delež oseb z zelo nizko delovno intenzivnostjo. Kljub temu stopnja socialne izključenosti ostaja nižja kot v povprečju v EU. Relativno nizka ostaja tudi dohodkovna neenakost. Ta se je v obdobju krize sicer nekoliko povečala, plačna neenakost pa se je še zmanjšala. Večina kazalnikov kakovosti življenja ne kaže večjega poslabšanja v obdobju krize, so pa gibanja v zadnjih letih pretežno manj ugodna kot ob začetku krize. Sintezni kazalniki zdravja (pričakovana leta življenja in leta zdravega življenja) so se od začetka krize izboljšali, relativno manj ugodno pa je stanje glede življenjskega sloga (tobak, alkohol). Dostopnost do zdravstva in šolstva se ni bistveno poslabšala, vendar se problemi kažejo zlasti v zdravstvu, zaostaja pa tudi razvoj storitev dolgotrajne oskrbe. Ocena zadovoljstva z življenjem se je v krizi zmanjšala, a ostaja višja kot v povprečju EU.

**Staranje prebivalstva in zmanjšanje zaposlenosti je ob prepočasnih sistemskih prilagoditvah povečalo težave pri financiranju sistemov socialne zaščite.** V Sloveniji sistemi socialne zaščite temeljijo pretežno na javnih socialnih zavarovanjih, katerih glavni vir prihodka so prispevki iz dela. Zaradi upada zaposlenosti in plač ter naraščajočih potreb starajočega prebivalstva se je v kriznih letih pokazala vse večja nevdržnost pokojninskega in zdravstvenega sistema ter neustreznost financiranja dolgotrajne oskrbe. Povečuje se proračunski transfer v blagajno ZPIZ, ki predstavlja vse večji problem za vzdržnost javnih financ, v letu 2013 uveljavljena pokojninska reforma pa ne zagotavlja dolgoročne vzdržnosti sistema. V zdravstvu so bili v obdobju krize sprejeti predvsem varčevalni ukrepi, ki pa ne rešujejo problema vzdržnosti sistema v daljšem obdobju. Razvoj dolgotrajne oskrbe je v zadnjih letih zastal. Na področju socialnih transferjev se je v letu 2012 začela izvajati reforma, ki je bila usmerjena v večjo ciljanost transferjev, ni pa bistveno

spremenila ravni izdatkov. Mednarodne primerjave kažejo, da je v Sloveniji nadpovprečno visok delež storitev na omenjenih področjih financiran iz javnih sredstev, zato je za povečanje njihove kakovosti in zagotavljanje vzdržnosti financiranja treba vzpostaviti sistemski okvir, ki bo omogočil hitrejši razvoj ponudbe zasebnih izvajalcev javnih storitev.

**Obremenjevanje okolja se je z nižjo gospodarsko aktivnostjo umirilo, potrebno pa je nadaljnje ukrepanje za trajnejše zmanjšanje pritiskov na okolje tudi ob oživitvi gospodarske rasti.** Izpusti toplogrednih plinov so se tudi v letu 2013 (zadnji podatki) znižali predvsem zaradi padca gospodarske aktivnosti. Ob nižjem povpraševanju po energentih se je delež rabe obnovljivih virov energije povečeval. Nadaljevanje teh ugodnih gibanj in tudi zajezitev stroškov gradnje novih zmogljivosti pa bosta ob ponovni oživitvi gospodarske aktivnosti močno odvisna od učinkovitejše rabe energije. Prihranek energije med krizo je bil namreč predvsem posledica padca gospodarske aktivnosti, na kar kažejo neugodna gibanja na področju energetske intenzivnosti gospodarstva, to je v porabi energije na enoto BDP. Ta je v mednarodnem merilu visoka zlasti zaradi obsežne rabe goriv v prometu, na kar vpliva tudi visok tranzitni promet skozi Slovenijo in s trošarinsko politiko zagotovljeni ugodni konkurenčni pogoji. Ugodnejša gibanja so v predelovalnih dejavnostih, kjer se je v daljšem obdobju energetska intenzivnost znižala celo bolj kot v povprečju v EU, vendar pa se ti trendi v zadnjih dveh letih niso nadaljevali. Hkrati pa na izvozno konkurenčnost predelovalnih dejavnosti negativno vpliva relativno nizka učinkovitost rabe surovin. Vpliv okoljskih davkov na konkurenčnost gospodarstva ostaja razmeroma majhen, večina okoljskih davkov pa bremeni gospodinjstva. Količina nastalih odpadkov se je po večletnem zmanjševanju v letu 2013 ponovno nekoliko povečala, izziv je predvsem njihova ponovna uporaba. Pri ravnanju s komunalnimi odpadki pa je bilo v zadnjih letih zaznati precejšnje izboljšanje v smeri njihovega manjšega odlaganja.

**Izboljšanje učinkovitosti države in njenih institucij bi pomembno pripomoglo k izvedbi razvojno naravnanih sprememb za stabilnejšo in k povečanju blaginje usmerjeno gospodarsko rast.** Slovenija je od začetka krize precej nazadovala na mednarodnih lestvicah institucionalne konkurenčnosti, zaupanje prebivalstva in podjetij v politiko, državo in njene institucije pa je med najnižjimi v EU. V zadnjih letih je bil dosežen pomemben napredek na posameznih področjih delovanja države, npr. pri zmanjšanju administrativnih ovir in sive ekonomije ter izboljšanju insolvenčne zakonodaje, sprejete so bile tudi ustavne spremembe na področju fiskalne politike in referendumске zakonodaje. Hitrejše prilagajanje gospodarstva in družbe spremenjenim razmeram pa že vrsto let omejuje premajhna učinkovitost države in njenih institucij za sprejemanje in izvedbo ključnih razvojnih odločitev. Odsotnost srednjeročnega razvojnega okvira, ki bi opredelil prednostna področja razvoja in njihovo izvajanje, tako v zadnjem obdobju vse bolj ovira celovito in konsistentno načrtovanje strukturnih sprememb. Strateške odločitve o razvojnih usmeritvah pa so ključne ne le za ustrezno oblikovanje domačih razvojnih politik, ampak tudi za učinkovito črpanje evropskih sredstev, ki lahko pomembno podprejo razvoj Slovenije.

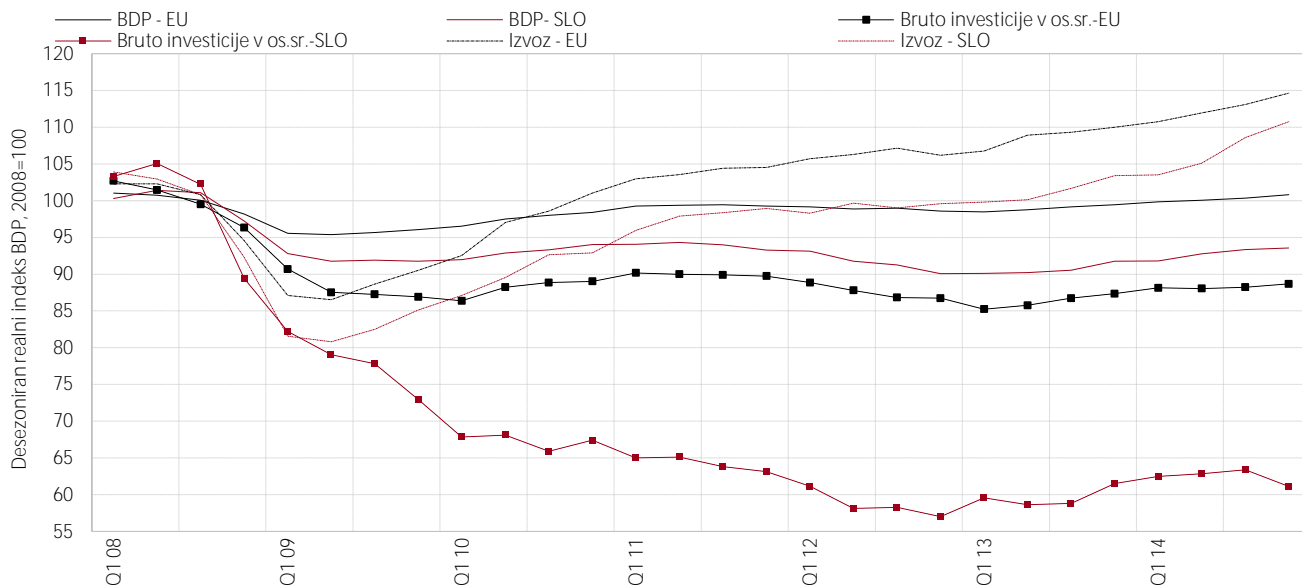
# 1 Makroekonomski okvir

*Od začetka gospodarske krize je ob globokem upadu bruto domačega proizvoda prišlo do poslabšanja makroekonomskih ravnovesij, ki se na številnih področjih ohranjajo ali le postopno izboljšujejo. Javnofinančni primanjkljaj ostaja relativno visok. Zaradi razdolževanja zasebnega sektorja pa se na drugi strani povečuje presežek varčevanja nad investicijami. Bančni sistem, kjer poteka intenziven proces sanacije, podjetjem še ne zagotavlja potrebnih finančnih virov za hitrejšo rast. Razmere so se v letu 2014 postopno začele izboljševati, ostajajo pa številni izzivi pri zagotavljanju vzdržnejše gospodarske rasti, konsolidacije javnih financ in oblikovanja stabilnega celotnega finančnega sistema.*

## 1.1 Makroekonomska stabilnost in gospodarska rast

*Globoka recesija leta 2009 in ponovni upad gospodarske aktivnosti v letih 2012 in 2013 po kratkotrajnem šibkem okrevanju sta ob omejenih finančnih virih vplivala na porušenje nekaterih ključnih makroekonomskih razmerij in znatno izgubo delovnih mest. Ob močnem upadu domače potrošnje in razdolževanju podjetij se je primanjkljaj tekočega računa prevesil v presežek, ki v zadnjih letih narašča. Šibka gospodarska aktivnost in padec cen surovin na mednarodnih trgih sta vplivala na znatno umirjanje inflacije oziroma deflacijo na nekaterih segmentih. V letu 2014 je prišlo do okrevanja gospodarske aktivnosti, spodbujenega z izvozom in državnimi investicijami. Vendar ohranjanje ali le postopno izboljševanje nekaterih ključnih neravnovesij hkrati opozarja, da je to šele prvi korak k doseganju makroekonomske stabilnosti, ki je ključni pogoj za nadaljnjo vzdržno gospodarsko rast.*

**Bruto domači proizvod (BDP) je po dveh letih upadanja v letu 2014 beležil najvišjo rast po začetku krize (2,6%), predvsem zaradi krepitve rasti izvoza; prvič po letu 2008 se je povečala tudi domača potrošnja.** Okrevanje v letu 2014 povezujemo z izboljšanjem razmer v mednarodnem okolju in na finančnih trgih, izboljševanjem konkurenčnosti izvoznikov ter ukrepi domače ekonomske politike, zlasti s sanacijo bančnega sistema in okrepljeno investicijsko aktivnostjo države. Izvoz, zlasti tehnološko zahtevnejših proizvodov, je sicer okreval že kmalu po globokem upadu ob izbruhu krize, nato se je rast upočasnila. Ponovno je začel naraščati v letu 2013, spodbujen tudi z izboljšanjem konkurenčnosti menjalnega sektorja, v letu 2014 se je njegova rast še pospešila, deloma tudi zaradi nekaterih enkratnih izvoznih poslov. Kot glavni dejavnik gospodarske rasti od leta 2010 je izvoz tudi edini agregat potrošnje, ki presega raven iz leta 2008. Domača potrošnja se je vse do lani zniževala, predvsem zaradi močnega upada investicij v celotnem obdobju. V letih 2012 in 2013 je bil opazen tudi vpliv globokega upada zasebne potrošnje. V letu 2014 pa so se investicije opazno povečale, zlasti v javno infrastrukturo, v povezavi s pospešenim črpanjem sredstev EU pred iztekom prejšnje finančne perspektive. Tudi pri zasebnih investicijah v stroje in opremo so bili v letu 2014 opazni nekateri pozitivni trendi, ki jih povezujemo z visoko izkoriščenostjo proizvodnih zmogljivosti in manj omejenim dostopom do virov financiranja. Negativno pa ostaja gibanje stanovanjskih investicij, ki so tudi glavni razlog, da skupne investicije med vsem agregati najbolj zaostajajo za predkrizno ravno. Okrevanje zasebne potrošnje v letu 2014 je bilo sicer skromno, povezano pa je bilo predvsem z ugodnejšimi gibanji na trgu dela, izboljšalo se je tudi razpoloženje potrošnikov. Državna potrošnja se je v letu 2014 zaradi nadaljevanja javnofinančne konsolidacije zmanjšala že četrto leto zapored. Kljub relativno visoki rasti BDP v letu 2014 pa Slovenija ostaja v skupini držav z največjim padcem gospodarske aktivnosti v času krize. V povprečju EU je bil BDP v tem letu že približno na ravni 2008, v Sloveniji pa je bil zaostanek za predkrizno ravno 7,1-odstoten (več le v Grčiji, na Hrvaškem, Cipru in v Italiji).

**Slika 1: Bruto domači proizvod, izvoz in bruto investicije v osnovna sredstva, Slovenija in EU**

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2015; Eurostat Portal Page – Economy and finance, 2015.

**Zmožnost za višjo gospodarsko rast v srednjeročnem obdobju je brez korenitejših strukturnih sprememb zelo skromna.** Ocena potencialne rasti BDP<sup>1</sup> je bila pred krizo med 3 % in 4 %, z začetkom krize pa se je močno znižala, kar je v veliki meri posledica strukture pretekle gospodarske rasti, nezadostnih sprememb za povečanje odpornosti slovenskega gospodarstva na šoke v letih pred krizo in neustreznega ukrepanja v krizi. Zadnje ocene kažejo rast okoli 1 % in nato le postopno krepitev do 2 % proti koncu desetletja.<sup>2</sup> Za dvig potencialne rasti vsaj do podobnih ravni kot v predkriznem obdobju je ključen večji prispevek kapitala in tudi skupne faktorske produktivnosti. Za višje investicije (in s tem višji prispevek kapitala k potencialni rasti) pa bo, glede na relativno visoko zadolženost slovenskih podjetij in nadaljnje potrebe po razdolževanju, potrebno predvsem več lastniškega kapitala, tudi v obliki tujih neposrednih naložb, kar zahteva spremembe v širšem ekonomskem okolju, ki bodo spodbujale večjo angažiranost lastniškega kapitala za investicije v Sloveniji.

**Izboljšanje gospodarskih gibanj v letu 2014 je vplivalo tudi na pozitiven obrat na trgu dela.**<sup>3</sup> Okrevanje gospodarske aktivnosti je omogočilo večje ustvarjanje novih delovnih mest. Zaposlenost se je tako v letu 2014, prvič po letu 2008, povišala (za 0,7 %). Število delovno aktivnih se je začelo skromno poviševati že v drugi polovici leta 2013,<sup>4</sup> na začetku leta 2014 pa se je rast okrepila. V letu 2014 se je tako povečalo v večini dejavnosti zasebnega sektorja, najvišje pa je bilo v določenih dejavnostih tržnih storitev, zlasti v zaposlovalnih (za 60,3 %), ki se ukvarjajo s posredovanjem delovne sile, kar nakazuje na še vedno prisotno previdnost pri novem zaposlovanju s strani podjetij. Po upočasnitvi rasti v krizi in dveh letih nominalne stagnacije se je v letu 2014 zvišala tudi povprečna bruto plača na zaposlenega (1,1 %). V zasebnem sektorju se je skromna rast iz preteklih dveh letih nekoliko pospešila (s približno pol odstotka na 1,4 %), skupaj s povečanim obsegom izrednih in nadurnih izplačil plač, ni pa presegla rasti produktivnosti. Plače so se v povprečju povečale zlasti v industriji, kar kaže na oblikovanje trdnejše osnove in zmožnosti podjetij za nadaljnjo rast. Po padcih v predhodnih dveh letih je bila lani nekoliko višja tudi povprečna plača v javnem sektorju (0,9 %). K temu sta prispevala predvsem začetek izplačil zadržanih napredovanj in iztek učinka zadnjih varčevalnih

<sup>1</sup> Gre za potencialni bruto domači proizvod (in njegovo rast) z makroekonomskega vidika. Potencialni proizvod tako ne pomeni maksimalne možne proizvodnje v neki ekonomiji, ampak gre za obseg proizvodnje, ki ga gospodarstvo lahko doseže brez inflacijskih pritiskov. To tudi pomeni, da je proizvod pogosto nad potencialno vrednostjo v makroekonomskem smislu.

<sup>2</sup> Izračuni potencialne rasti z metodo produkcijske funkcije, pri čemer je za obdobje od leta 2014 upoštevana Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2015 (marec 2015). Ciklična komponenta skupne faktorske produktivnosti je ocenjena z uporabo serije izkoriščenosti kapacitet v bivariatnem modelu neopazljivih komponent. NAWRU je ocenjena z metodo novo-keynezijske Philipsove krivulje, ki domneva negativno povezavo med ciklično brezposelnostjo in pričakovano rastjo realnih stroškov dela na enoto proizvoda.

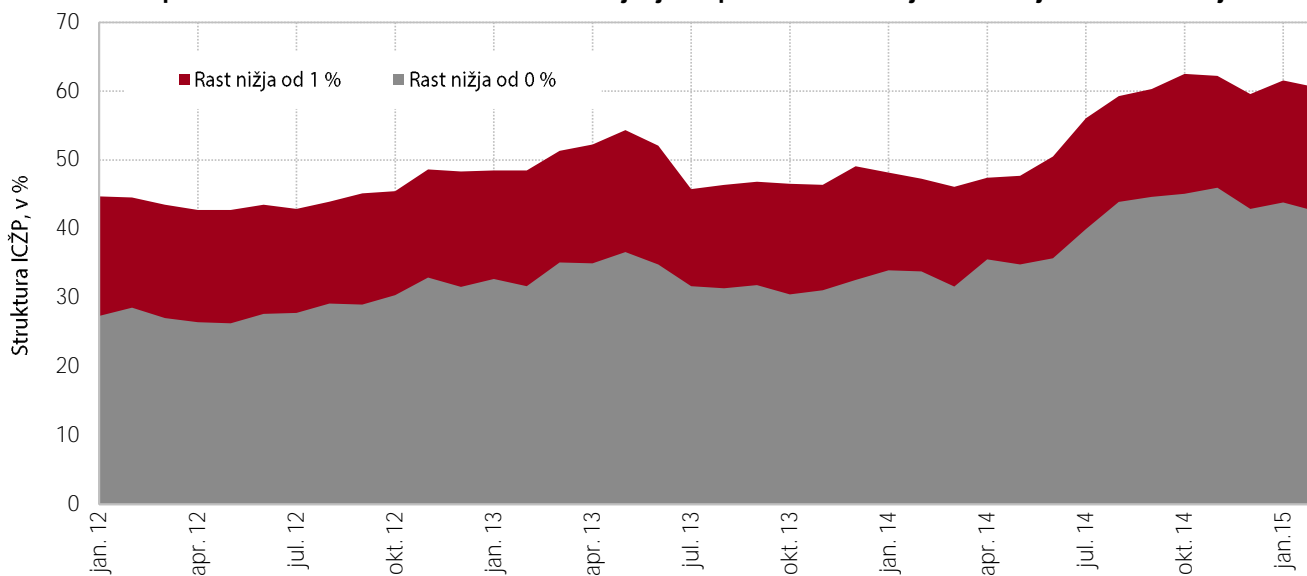
<sup>3</sup> Več o gibanjih na trgu dela v poglavju 3.1.

<sup>4</sup> Kljub skromni rasti tekom leta 2013 je bila rast zaposlenosti v povprečju leta negativna, zlasti zaradi nizke osnove s konca leta 2012.

ukrepov iz sredine leta 2013<sup>5</sup> v sektorju država, nadaljevala se je tudi rast plač v javnih družbah. Ukrepi na področju plač javnih uslužbencev so bili od leta 2009 sicer zgolj interventni in so temeljili na linearnem ali progresivnem pristopu, kar je prispevalo k oblikovanju precej nestimulativnega plačnega okolja v sektorju država (glej poglavje 3.1.).

**Ob izrazitem znižanju cen surovin in kljub okrevanju še vedno šibkem domačem povpraševanju se je inflacija v letu 2014 še znižala (0,2 %).** Na dezinflacijska oz. deflacijska gibanja v zadnjih dveh letih pomembno vplivajo zunanji dejavniki (cene nafte in surovin), po naši oceni pa delno tudi proces notranjega prilagajanja relativnih cen, ki se odraža v zniževanju stroškov dela na enoto proizvoda, poleg tega pa tudi šibko domače povpraševanje. Na nadaljnje znižanje inflacije v letu 2014 so izraziteje vplivale nižje cene energentov ob občutnem znižanju cen surovin na mednarodnih trgih v drugi polovici leta.<sup>6</sup> Nekoliko so se znižale tudi cene hrane. Prispevek obeh skupin je bil v 2014 tako negativen (-0,8 o. t.), v povprečju predhodnih petih let pa je znašal 1,4 o. t. Na znižanje inflacije v zadnjih dveh letih vpliva tudi gibanje cen večine ostalega blaga (predvsem trajnih in poltrajnih dobrin). Prispevek cen storitev se je v letu 2014 zaradi vpliva nekaterih enkratnih dejavnikov ob koncu leta okrepil, sicer pa je bila rast cen storitev na podobni ravni kot leta 2013. Ob takšnih gibanjih cen se povečuje delež proizvodov in storitev z zelo nizko rastjo oz. padcem cen. Osnovna inflacija je ostala umirjena, ob padcu cen hrane in energentov pa se je gibala nad dejansko inflacijo. Prevladujoč vpliv zunanjih dejavnikov ob skromni končni domači potrošnji je značilen za celotno evrsko območje, kjer so cenovna gibanja podobna kot v Sloveniji. V nekaterih državah članicah je bila lani zabeležena deflacija, v vseh preostalih pa se je inflacija v primerjavi s predhodnim letom znižala na ravni, ki so znatno pod srednjeročnim ciljem ECB (2 %).

**Slika 2: Delež proizvodov in storitev v indeksu cen življenjskih potrebščin z rastjo cen manj kot 1 % in manj kot 0 %**



Vir: SURS, preračuni UMAR.

<sup>5</sup> Ukrepi so zajemali znižanje osnovnih plač (delno linearno, delno progresivno, v povprečju za okoli 1,3 %), ukinitve povečanega dodatka za ženske za delovno dobo nad 25 let in prepolovitev dodatka za specializacijo, magistrerij in doktorat.

<sup>6</sup> Cena sode nafte Brent se je v drugi polovici leta znižala skoraj za polovico.

**Tekoči račun plačilne bilance Slovenije je bil v letu 2014 četrto leto v presežku (5,8 %), po dveh letih občutne rasti je bilo povečanje znatno manjše predvsem zaradi naraščajočih plačil obresti državnega sektorja.** Na tekočem računu plačilne bilance, ki je bil v prvih treh letih gospodarske krize približno izravnán, od leta 2012 narašča presežek. Občutneje se je povečal v letih 2012 in 2013 (skupaj za približno 2 mrd. EUR), v letu 2014 pa je ob sicer skromnem povečanju za 124 mio. EUR znašal 2.150 mio. EUR (5,8 % BDP). K presežku tekočih transakcij s tujino največ prispeva presežek v menjavi storitev, ki se je lani sicer zmanjšal predvsem zaradi višjega primanjkljaja v menjavi ostalih poslovnih storitev. Krepi pa se prispevek presežka v blagovni bilanci, ki se je lani še znatno povečal in je posledica precej višje rasti izvoza od uvoza ter cenovnih dejavnikov oz. izboljševanja pogojev menjave zaradi relativno nižjih cen uvoženih energentov, surovin in tudi proizvodov predelovalnih dejavnosti. Naraščajo tudi neto prilivi dohodkov od dela, predvsem dnevnih migrantov na delu v tujini, prav tako k presežku v zadnjih letih prispeva tudi pospešeno črpanje sredstev EU. V nasprotno smer pa delujejo predvsem povečani stroški financiranja naraščajočega dolga sektorja država v tujini, ki so se od začetka krize povečali za 2.783 mio. EUR, samo v letu 2014 za 831 mio. EUR. Ob tem pa so skupna neto plačila obresti tujini zaradi razdolževanja zasebnega sektorja v tujini še vedno nižja kot leta 2008.

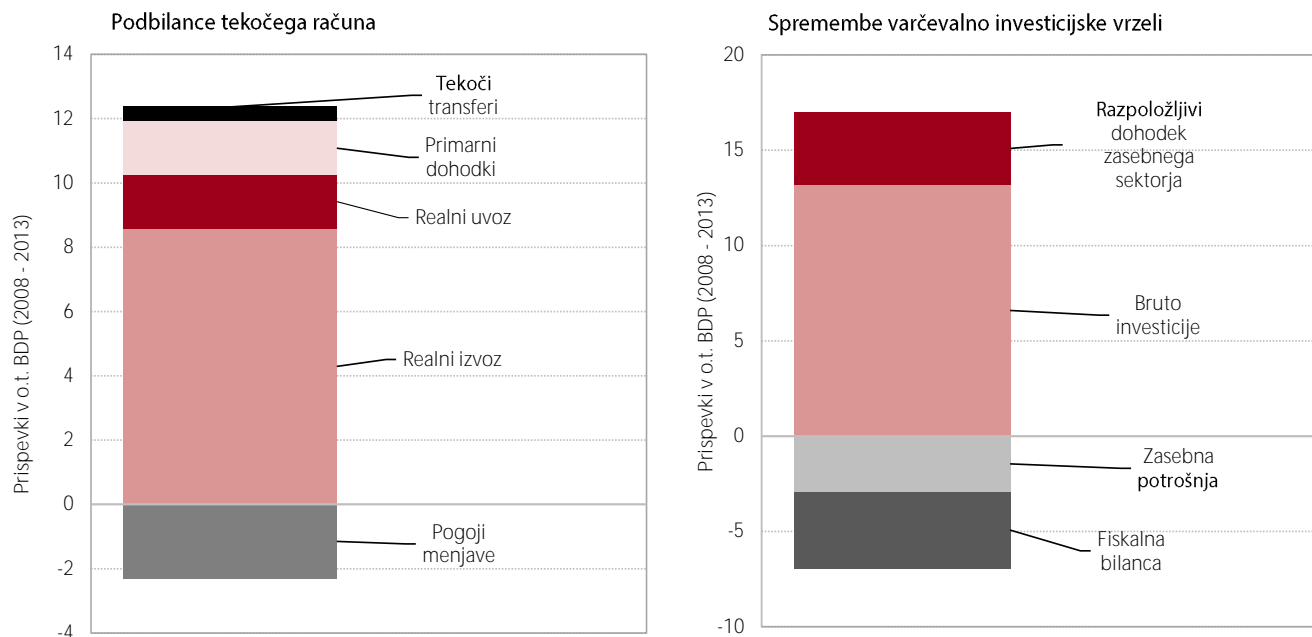
**Poleg razmeroma močnih cikličnih vplivov so med razlogi za povečevanje presežka tudi strukturni razlogi, povezani predvsem z izboljševanjem konkurenčnosti menjalnega sektorja v zadnjih letih.** Večji del presežka je povezan s količinskimi dejavniki, na katere vplivajo ciklični<sup>7</sup> in strukturni dejavniki.<sup>8</sup> Precejšen nominalni upad uvoza od začetka krize tako lahko pretežno povežemo s cikličnimi dejavniki, ki so vplivali na upad domače potrošnje. Na rast izvoza pa, poleg cikličnega vpliva dinamike tujega povpraševanja, pozitivno vplivajo tudi strukturni dejavniki, povezani z izboljševanjem konkurenčnosti menjalnega sektorja v zadnjih letih (glej poglavje 2.1). Podobno ugotavljajo tudi študije mednarodnih institucij,<sup>9</sup> ki ocenjujejo vplive strukturnih in cikličnih dejavnikov na oblikovanje salda tekočega računa, z različnimi pristopi. Ti večinoma temeljijo na oceni ciklične komponente na podlagi ocene proizvodne vrzeli in dodatni prilagoditvi za realni efektivni tečaj, strukturno spremembo v saldu tekočega računa plačilne bilance pa povezujejo tudi z gibanjem stroškov dela na enoto proizvoda. Čeprav gre v prvem primeru za ocene, ki so zaradi velike volatilnosti proizvodnih vrzeli bolj indikativne in je pri njihovi razlagi potrebna previdnost, pa izračuni EK za Slovenijo kažejo, da se je strukturna komponenta presežka izraziteje okrepila v zadnjih treh letih.

**Prilagoditev tekočih računov plačilne bilance v evrskem območju od začetka krize je asimetrična in še povečuje makroekonomsko neravnotežje celotnega območja.** Do podobne spremembe ali obrata kot v Sloveniji v saldu tekočega računa plačilne bilance v smeri presežka je od začetka finančne krize prišlo v številnih državah evrskega območja. V državah, ki se soočajo z velikimi javnofinančnimi neravnovesji in večjim obsegom varčevalnih ukrepov, se je v letih 2009 in 2010 prav tako začelo zmanjševanje primanjkljaja na tekočem računu. Po oceni EK je k temu v veliki meri prispevalo krčenje domače porabe, zlasti investicij zasebnega sektorja in zasebne potrošnje, saj so se ob omejeni rasti razpoložljivega dohodka v povprečju povečevale stopnje varčevanja. Hkrati so države, ki so imele presežek že pred krizo tega večinoma ohranile ali povečale. Prilagoditve tekočih računov so tako na ravni evrskega območja potekale asimetrično, kar je povečalo makroekonomsko neravnotežje oz presežek varčevanja nad investicijami v povprečju celotnega območja. V Sloveniji se v tem kontekstu povečuje zlasti presežek varčevanja nad investicijami v zasebnem sektorju, ki se ob omejenem dostopu do virov financiranja že šest let neto razdolžuje do tujine.

<sup>7</sup> Ciklični dejavniki, ki kažejo kratkoročna nihanja v zunanji poziciji, vsebujejo ciklična nihanja BDP, spremembe pogojev menjave in deviznega tečaja. Ciklična komponenta pomeni, da se uvoz v obdobju gospodarske rasti (recesije) okrepi (skrči), primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance pa poveča (zniža).

<sup>8</sup> Strukturna komponenta kaže vztrajnost zunanjih neravnovesij in vsebuje demografske dejavnike, fiskalno pozicijo, odvisnost od surovin in energentov, razvoj finančnih trgov, neto finančno pozicijo do tujine in stopnjo gospodarskega razvoja države.

<sup>9</sup> Mesečni bilten ECB, november 2013; Quarterly Selection of articles, No. 27, Autumn 2012, Banque de France, 2012, EC Quarterly report on the euro area. December 2014, Philip R. Lane and Gian Maria Milesi – Ferretti: External Adjustment and the Global Crisis. IMF Working Paper (WP/11/197).

**Slika 3: Spremembe na tekočem računu plačilne bilance**

Vir: SURS, BS, Eurostat, izračuni UMAR.

**Bruto zunanji dolg Slovenije, ki se je od začetka krize ohranjal na podobni ravni, se je v letu 2014 povečal predvsem zaradi pospešene rasti dolga sektorja država.** Skupni bruto zunanji dolg se je v letu 2014 opazneje povečal prvič po letu 2008 in je konec leta 2014 znašal 46,2 mrd. EUR (124 % BDP), kar je 6,9 mrd. EUR več kot leta 2008. Glede na predkrizno obdobje se je močno spremenila njegova struktura v smeri povečevanja deleža javnega dolga, ki se je povečal za 18,4 mrd. EUR in je predstavljal že približno polovico bruto zunanjega dolga (38,4 o. t. več kot leta 2008). Rast zunanjega dolga sektorja država se je v letu 2014 še povečala. K temu je prispevalo predvsem zadolževanje za pokrite javnofinančne primanjkljaja in predfinanciranje dolžniških obveznosti v letu 2015 v skupni vrednosti 5,5 mrd. EUR. Javno garantirani dolg je bil v letu 2014, kljub precejšnjemu znižanju v letu 2013, še vedno višji kot leta 2008. Negarantirani dolg zasebnega sektorja pa se je od leta 2008 močno znižal (za 13 mrd. EUR), v veliki meri zaradi razdolževanja poslovnih bank v tujini. To se je nekoliko upočasnjeno nadaljevalo tudi v letu 2014, prav tako tudi dvigi vlog nerezidentov iz slovenskih bank. Predvsem z odplačevanjem posojil se je v letu 2014 zmanjšal tudi zunanji dolg ostalih sektorjev. Kljub nadaljnjemu znižanju dolžniških obveznosti zasebnega sektorja pa je znatno večji prirast dolga državnega sektorja, medpodjetniških posojil in centralne banke v letu 2014 privedel do največjega povečanja skupnega bruto zunanjega dolga od začetka krize.

**Negativna neto finančna pozicija se je po izboljšanju v letu 2013 v letu 2014 ponovno precej poslabšala predvsem zaradi povečanega zunanjega dolga države.** Neto finančna pozicija se je v prvih letih krize (do leta 2012) poslabševala predvsem zaradi pospešenega zadolževanja države. V letu 2013 se je izboljšala pod vplivom razdolževanja zasebnega sektorja, ki sicer poteka že od leta 2009, in povečanja dolžniških terjatev do tujine. V letu 2014 pa se je ponovno občutneje poslabšala. Finančne obveznosti se se povečale znatno bolj kot imetja v tujini, tako da je primanjkljaj neto dolžniške pozicije znašal 16,7 mrd. EUR (2,9 mrd. EUR več kot leto prej). K porastu celotnega finančnega imetja v tujini v letu 2014, ki je konec leta znašal 39,2 mrd. EUR, so največ prispevali gotovina in vloge države ter centralne banke (spremenjena Target pozicija<sup>10</sup>). Ob višjih donosih so se povečale tudi portfeljske naložbe v tujini. Neposredne naložbe v tujini so stagnirale, med njimi so se povečala dana posojila, vrednost lastniškega kapitala pa se je znižala. K povišanju celotnih finančnih obveznosti, ki so konec leta znašale 55,9 mrd. EUR, je ključno prispeval višji bruto zunanji dolg zaradi povečanega zadolževanja države, nekoliko pa tudi višje obveznosti lastniškega

<sup>10</sup> Ob izdaji vrednostnih papirjev države od oktobra leta 2012 pa do februarja leta 2014 so se v plačilni bilanci povečale obveznosti države iz vrednostnih papirjev in zmanjšale obveznosti v okviru Evrosistema (TARGET). Target račun je od februarja lani pozitiven, ob prodajah vrednostnih papirjev aprila in novembra pa se je povečalo finančno premoženje BS in vloge države na računih v tujini.

kapitala<sup>11</sup> rezidenčnih podjetij (neposredne tuje investicije v Sloveniji). Ob večjem povečanju finančnih obveznosti v tujini kot terjatev se je raven neto dolžniške pozicije v letu 2014 ponovno precej oddaljila od indikativne meje evropskega kazalnika zunanjšega neravnovesja (-35 % BDP).

**Tabela 1: Stanje mednarodnih naložb Slovenije, v % BDP**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1 Dolžniške terjatve	39.4	67.3	79.1	73.3	75.7	73.6	73.3	74.0	76.4	85.4
2 Lastniške terjatve	2.4	12.5	22.1	17.3	20.2	20.6	19.1	20.1	19.8	19.9
3 Skupne terjatve (1+2)	<b>41.8</b>	<b>79.8</b>	<b>101.2</b>	<b>90.6</b>	<b>96.0</b>	<b>94.3</b>	<b>92.4</b>	<b>94.1</b>	<b>96.1</b>	<b>105.3</b>
4 Bruto zunanji dolg	43.1	70.4	99.1	103.6	111.8	112.8	109.3	115.3	111.2	124.1
5 Lastniške obveznosti	10.4	20.2	23.4	22.1	23.2	23.9	23.3	24.0	23.1	26.0
6 Skupne obveznosti (4+5)	<b>53.5</b>	<b>90.6</b>	<b>122.5</b>	<b>125.7</b>	<b>134.9</b>	<b>136.6</b>	<b>132.6</b>	<b>139.3</b>	<b>134.3</b>	<b>150.0</b>
7 Neto zunanji dolg/terjatve (1-4)	-3.7	-3.1	-20.0	-30.3	-36.0	-39.1	-36.0	-41.3	-34.9	-38.7
8 Neto lastniški dolg/terjatve (2-5)	-8.0	-7.7	-1.3	-4.8	-2.9	-3.3	-4.2	-3.9	-3.3	-6.1
9 Neto finančna pozicija (7+8)*	<b>-11.7</b>	<b>-10.8</b>	<b>-21.3</b>	<b>-35.1</b>	<b>-38.9</b>	<b>-42.4</b>	<b>-40.2</b>	<b>-45.2</b>	<b>-38.2</b>	<b>-44.7</b>

Vir: BS, lastni preračuni. Opomba:\* -negativni (pozitivni) predznak v saldu pomeni neto dolžniško (upniško) finančno pozicijo do tujine.

<sup>11</sup> Večino povečanja lastniškega kapitala predstavlja prodaja podjetij tujim vlagateljem iz Avstrije, Hrvaške, Nemčije in ZDA.



**Okvir 1: Ocena Slovenije v postopku ocenjevanja presežnih neravnotežij pri Evropski komisiji**

**Evropska komisija daje od leta 2012 poseben poudarek zgodnjemu odkrivanju in popravljanju presežnih makroekonomskih neravnotežij v državah EU.** Postopek ocenjevanja temelji na enajstih kazalnikih zunanjih in notranjih neravnotežij (glej tabelo) ter na poglobljeni analizi, s katero se dodatno ugotavlja vpliv s kazalniki prepoznanega neravnotežja na makroekonomsko stabilnost. Pri ugotovljenih presežnih neravnotežij Evropska komisija (EK) izda državam priporočila glede ustreznih odzivov politik ter zelo podrobno spremlja njihovo izvajanje. V primeru zelo resnih presežnih neravnotežij, ki lahko ogrozijo tudi delovanje ekonomske in monetarne unije, pa se na predlog Sveta EU začne postopek, ki poleg izdaje priporočil državi, okrepljenega nadzora in spremljanja, od države zahteva tudi načrt popravljalnih ukrepov. Za članice evrskega območja, ki večkrat zaporedoma ne sprejmejo ustreznih ukrepov, so možne tudi finančne sankcije v višini do 0,1 % BDP.

**Slovenija je bila v letih 2013 in 2014 uvrščena med države s presežnimi makroekonomskimi neravnotežji.** Na osnovi sistema kazalnikov in poglobljene analize je bila v to skupino držav prvič uvrščena leta 2013, v njej pa je ostala tudi v letu 2014. Ob kazalnikih, ki so kazali močno poslabšanje konkurenčnosti in neto finančnega položaja do tujine, je na presežna neravnotežja pokazala predvsem poglobljena analiza EK. Ta je kot problematično izpostavila področja, ki sicer niso neposredno povezana s presežnimi vrednostmi kazalnikov: zlasti visoko zadolženost podjetniškega sektorja in njegovo negativno povezanost z nestabilnim bančnim sistemom še posebej ob takratni šibki gospodarski aktivnosti. V povezavi s tem je opozorila tudi na visok delež podjetij v državni lasti in slabosti glede njihovega upravljanja. Priporočila EK v letu 2014 za odpravo presežnih neravnotežij so vključevala ukrepe za stabilnost bančnega sistema, razdolžitve in prestrukturiranje podjetij, privatizacijo in izboljšanje upravljanja državnega premoženja, konsolidacijo javnih financ, vključno z izboljšanjem dolgoročne vzdržnosti pokojninskega sistema, reforme trga dela za dvig konkurenčnosti in zaposlenosti ter izboljšanje poslovnega okolja.

**Poglobljena analiza EK v letu 2015 je pokazala, da neravnotežja v Sloveniji niso več presežna, še vedno pa zahtevajo odločno ukrepanje in podrobno spremljanje.** Po oceni EK je Slovenija od leta 2013 naredila napredek zlasti na področju sanacije bank, prestrukturiranja in privatizacije finančnega in podjetniškega sektorja, ki so ključni procesi pri odpravljanju presežnih neravnotežij v državi. V letu 2014 so se precej izboljšala tudi gospodarska gibanja, vključno z izvozno konkurenčnostjo (Country report for Slovenia 2015, 2015). Kljub temu EK opozarja, da še vedno visoka raven zadolženosti podjetniškega sektorja, rastoč javni dolg, ki je z letom 2013 presegel mejno vrednost v okviru mehanizma zgodnjega odkrivanja neravnotežij, šibko upravljanje podjetij in velika lastniška vloga države v gospodarstvu predstavljajo tveganja za finančno stabilnost in gospodarsko rast države (European semester 2015: College decisions, 2015). Poleg tega podatki za leto 2014 kažejo, da se je zaradi povečanja zunanjega dolga države po enoletnem izboljšanju ponovno poslabšal neto finančni položaj do tujine. Po mnenju EK izziv ostaja tudi konsolidacija javnih financ, ki je sicer predmet nadzora v okviru postopka presežnega primanjkljaja, in zagotavljanje njihove stabilnosti tudi po letu 2020. Slednje se nanaša predvsem na izvedbo reform sistemov socialne zaščite (pokojninska reforma, reforma zdravstvenega sistema in dolgotrajne oskrbe).

Tabela: **Rezultati nabora kazalnikov makroekonomskih neravnotežij za Slovenijo**

Kazalnik / mejna vrednost		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Zunanja neravnotežja	Tekoči račun, % BDP (triletno povprečje)	+6/-4 %	0,1	-0,8	-1,7	-2,0	-2,6	-3,8	-3,4	-2,0	-0,1	1,1	3,1
	Neto finančni položaj do tujine, % BDP	-35 %	-6	-8	-11	-17	-22	-36	-40	-43	-41	-46	-39
	Realni efektivni tečaj (deflator CPI), rast v treh letih	+/-11 %	4,7	4,8	1,0	-2,8	-1,2	2,2	5,2	1,2	-1,1	-4,5	-0,7
	Tržni delež na svetovnem trgu (blago in storitve), rast v petih letih	-6 %	3,4	16,4	27,0	19,0	19,8	12,1	6,8	-3,7	-7,0	-20,4	-16,6
	Nominalni stroški dela na enoto proizvoda, rast v treh letih	+9 %	20,6	14,6	9,7	6,2	5,2	10,3	18,5	16,0	8,3	0,4	-0,8
Notranja neravnotežja	Cene nepremičnin, letna rast	+6 %		6,5	11,9	14,1	18,8	1,5	-10,0	-1,4	1,0	-8,4	-6,1
	Zadolževanje zasebnega sektorja, priliv kot % BDP	15 %	8,5	8,6	12,6	13,8	21,8	15,8	2,9	1,9	0,4	-3,0	-3,9
	Dolg zasebnega sektorja, % BDP	160 %	64	68	78	84	98	108	116	118	116	114	104
	Dolg sektorja država, % BDP	60 %	27	27	27	26	23	22	35	39	47	54	72
	Stopnja brezposelnosti, triletno povprečje	10 %	6,4	6,5	6,5	6,3	5,8	5,1	5,0	5,9	7,1	8,1	9,1
	Finančne obveznosti finančnega sektorja, nekonsolidirano, letna rast v %	16,5 %	12,6	11,5	17,7	13,8	28,5	6,6	7,4	-3,4	-1,3	-0,7	-10,4

Vir: Eurostat Portal Page – Macroeconomic imbalance procedure statistics, 2015. Opomba: Siva polja označujejo preseganje mejne vrednosti v postopku ocenjevanja presežnih neravnotežij v EU.

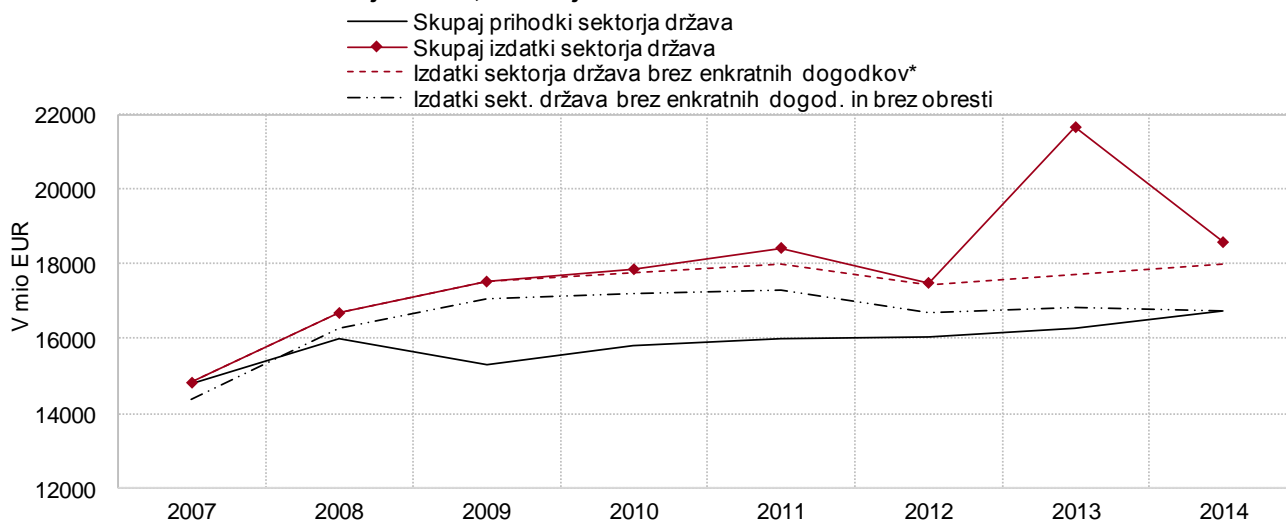
## 1.2. Stabilnost in kakovost javnih financ

Stabilnost javnih financ je eden od ključnih elementov makroekonomske stabilnosti, kjer je v začetnih letih krize prišlo do izrazitega poslabšanja razmer. Konsolidacija se je začela šele v letu 2012. Primanjkljaj očiščen vplivov enkratnih dejavnikov, ki se je prvič prav tako znižal v letu 2012, je v letu 2014 dosegel najnižjo raven po letu 2008, prvič od nastopa krize je bil izravnani tudi primarni saldo. Strukturni primanjkljaj pa se zadnja tri leta ohranja na enaki ravni, kar kaže na potrebo po sprejetju nadaljnjih strukturnih in s tem trajnejših ukrepov za uravnoteženje javnih financ, ki bi nadomestili dosedanje, večinoma interventne oz. začasne ukrepe. Z njimi bi v večji meri kot doslej posegli v področja, ključna za dolgoročno vzdržnost javnih financ, kjer se za Slovenijo kažejo izraziti izzivi (izdatki za socialno zaščito, upravljanje državnega premoženja). Zadolževanje države je v zadnjem letu potekalo v bistveno izboljšanih razmerah, vendar pa močno povečanje dolga od začetka krize ter izdatkov za obresti kažejo na nujnost njegove stabilizacije, da bi preprečili še večje izrinjanje ostalih izdatkov sektorja država.

**V letu 2014 se je javnofinančni primanjkljaj znižal, na kar so najbolj vplivali znatno nižji enkratni izdatki za dokapitalizacije bank.** Primanjkljaj sektorja država se je s 14,9 % BDP v letu 2013 lani znižal na 4,9 %, na kar so vplivali bistveno manjši izdatki za dokapitalizacije bank, ki so se s 10,1 % BDP v letu 2013 znižali na 0,9 % BDP. Ostali enkratni izdatki so z vključitvijo obračuna izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH dosegli 0,7 % BDP.

**Javnofinančni primanjkljaj brez enkratnih dejavnikov je v letu 2014 z -3,3 % BDP dosegel najnižjo raven po letu 2008.** V letu 2014 je bil primanjkljaj, ki ne upošteva izdatkov za dokapitalizacije bank in drugih enkratnih izdatkov, bistveno nižji kot leto pred tem (-4,2 % BDP) in tudi nižji kot v letu 2012 (-3,8 % BDP), ko je bil narejen prvi in znaten napredek k izboljšanju javnofinančnega položaja od začetka krize.<sup>12</sup> Ob rasti prihodkov in znižanju izdatkov brez enkratnih dejavnikov in obresti je bil v letu 2014 primarni saldo izravnani (0 % BDP), kar predstavlja bistveno izboljšanje položaja glede na leto 2013 (-1,7 % BDP).

Slika 4: Prihodki in izdatki sektorja država, Slovenija



Vir: SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015.

Opomba: \* enkratni izdatki po podatkih MF. Vključeni so izdatki države za sanacijo bank in nefinančnih družb, prevzemi dolga nekaterih družb, obračun izplačila razlike v plači zaradi odprave 3. četrtine nesorazmerij plač javnih uslužbencev, obračun odškodnin izbrisanim iz registra stalnega prebivalstva RS in obračun izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH.

**Na znižanje primanjkljaja, ki enkratnih dejavnikov ne upošteva, je vplivala obnovljena gospodarska rast ter ukrepi za povečanje prihodkov in znižanje nekaterih izdatkov.** Po dveh letih zniževanja so se povečali prihodki od

<sup>12</sup> Kot enkratni dejavniki so v letih 2012–2014 upoštevani izdatki države za dokapitalizacije bank, v letu 2013 še neto učinek obračuna izplačila razlike v plači zaradi odprave 3. četrtine nesorazmerij osnovnih plač javnih uslužbencev in obračun odškodnin izbrisanim iz registra stalnega prebivalstva RS in v letu 2014 obračun izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH (ki ne vključuje obresti).

davkov in socialnih prispevkov (2,5 %), še bistveno višja pa je bila rast ostalih prihodkov sektorja država (7,8 %) pod vplivom izrazitega povečanja prihodkov iz sredstev EU.<sup>13</sup> Do največje pospešitve je prišlo pri črpanju iz kohezijskega sklada, in sicer na področju sofinanciranja projektov izgradnje infrastrukture varstva okolja ter modernizacije železniške in prometne infrastrukture. Rast prihodkov (3,4 %) je tako preseгла rast izdatkov brez enkratnih dejavnikov (1,4 %). Po povečanju, ki je bilo največje po začetku krize, so znova izstopali izdatki za obresti. Poleg teh so se v letu 2014 močno povečali še izdatki za investicije, kar je bilo v veliki meri povezano s pospešenim črpanjem sredstev EU ob izteku financiranja finančne perspektive 2007–2013. V času, ko zasebne investicije v razmerah razdolževanja bank in visoke zadolženosti podjetij še vedno upadajo, je takšno povečanje javnih izdatkov za investicije znatno prispevalo h krepitvi gospodarske aktivnosti in k izboljšanju makroekonomskih razmer (gl. poglavji 1.1. in 1.3.). Konsolidacija je na strani izdatkov podobno kot v letih 2012 in 2013 tudi v letu 2014 temeljila na ukrepih, ki so znižali subvencije, sredstva za zaposlene ter izdatke za socialna nadomestila in podpore (z izjemo pokojnin), znižanje slednjih pa je bilo v letu 2014 povezano tudi z izboljšanjem razmer na trgu dela.

**Tabela 2: Črpanje sredstev EU po skladih v obdobju 2007–2014\*, Slovenija**

Skladi/politike	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Letna rast 2014/2013
Evropski sklad za reg. razvoj	0,0	0,0	78,8	308,2	382,3	326,0	277,5	276,7	-0,3
Evropski socialni sklad	0,0	0,0	6,4	104,7	134,3	107,4	155,5	127,0	-18,3
Kohezijski sklad	0,0	0,0	104,9	99,4	60,2	107,0	193,3	348,5	80,3
Kmetijska in ribiška politika	0,1	208,3	220,3	217,9	220,2	267,5	271,7	263,5	-3,0
Drugo	0,0	15,8	35,9	20,3	15,1	33,7	35,7	20,5	-42,6
<b>Skupaj</b>	<b>0,0</b>	<b>224,1</b>	<b>446,3</b>	<b>750,5</b>	<b>812,1</b>	<b>841,6</b>	<b>933,7</b>	<b>1.036,2</b>	<b>11,0</b>

Vir: MF.

Opomba: \* Skladi, preko katerih se izvaja kohezijska politika v Sloveniji. Sredstva predstavljajo prihodke državnega proračuna RS in niso v celoti prihodki sektorja država.

**Strukturni primanjkljaj, ki temelji na oceni proizvodne vrzeli, se v zadnjih treh letih ohranja na enaki ravni, vendar pa ocena diskrecijskih ukrepov za leto 2014, s katero se dopolnjuje ocena fiskalnega napora, kaže, da je bil v tem letu narejen določen fiskalni napor.** Ocene strukturnega primanjkljaja za Slovenijo<sup>14</sup> kažejo, da se je ta po izrazitem znižanju v letu 2012 (z -4,6 % na -1,6 % BDP), v naslednjih dveh letih ohranil na podobni ravni (-1,5 % BDP). V skladu s priporočilom Sveta EU iz junija 2013, danega v okviru postopka presežnega primanjkljaja, bi se moral strukturni primanjkljaj v letu 2014 znižati za 0,5 % BDP. Ocena strukturnega salda in njegove spremembe nakazujejo naravnost in ustreznost fiskalne politike in imajo v povezavi z določili fiskalnega pakta o uravnoteženem proračunu, ki jih je Slovenija prenesla v Ustavo, velik pomen. Ker pa je zaradi znatnih sprememb teh izračunov<sup>15</sup> njihova uporaba pri ocenjevanju ustreznosti fiskalnega napora v posameznem letu problematična, jih Evropska komisija pri oceni fiskalnega napora dopolnjuje tudi s t. i. oceno javnofinančnih ukrepov »od spodaj navzgor«.<sup>16</sup> Iz Osnutka proračunskega načrta (Vlada RS, oktober 2014) izhaja, da so bili na strani prihodkov in izdatkov za leto 2014 sprejeti ukrepi v skupni višini 1,8 % BDP, kar nakazuje na fiskalni napor, v nasprotju z oceno na podlagi proizvodne vrzeli.<sup>17</sup>

<sup>13</sup> Rast prihodkov v letu 2014, očiščena enkratnih dejavnikov v letu 2013, tj. obračunanih prihodkov v letu 2013 iz dohodnine in socialnih prispevkov v povezavi z obračunom 3. četrtine nesorazmerij plač javnih uslužbencev.

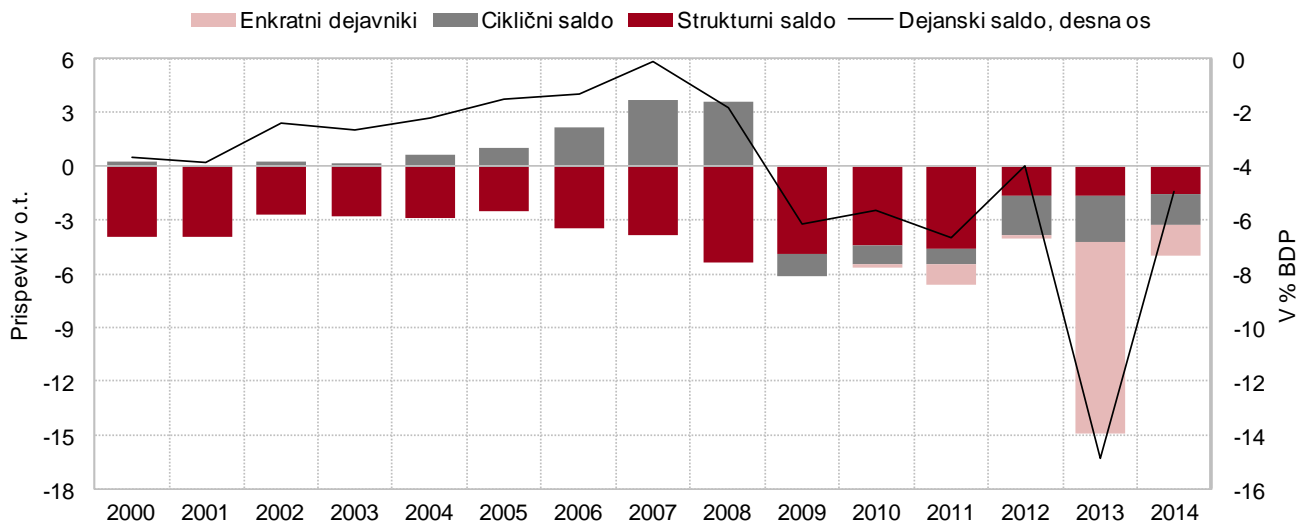
<sup>14</sup> Izračun UMAR na podlagi objave podatkov temeljnih agregatov sektorja država SURS (marec 2015) in izračuna proizvodne vrzeli iz Pomladanske napovedi gospodarskih gibanj UMAR (marec 2015).

<sup>15</sup> Na oceno strukturnega salda javnih financ močno vplivajo ocene potencialne rasti BDP in proizvodne vrzeli, za katere je značilna velika spremenljivost (glej tudi Ekonomski izzivi 2014, Okvir 1: Vloga strukturnega salda v EU mehanizmu nadzora fiskalnih politik).

<sup>16</sup> To je bilo prvič upoštevano v letu 2013.

<sup>17</sup> Zadnjo oceno fiskalnega napora za Slovenijo je Evropska komisija objavila novembra 2014 (Commission staff working document, SWD(2014) 8813 final) in tako še ne upošteva dejanskih podatkov glede gospodarske rasti in primanjkljaja sektorja država v letu 2014. Ocene Evropske komisije, narejene na dostopnih podatkih in napovedih do novembra 2014 pa kažejo na povečanje strukturnega primanjkljaja v letu 2014 in hkrati na obseg diskrecijskih ukrepov v višini 1,0 % BDP (ukrepov sprejetih od zadnjega danega priporočila v okviru postopka presežnega primanjkljaja), kar pa je še vedno pod priporočenimi 1,5 % BDP. EK je tako novembra 2014 ocenila, da je Slovenija v letu 2014 v strukturnem delu fiskalnih priporočil Sveta EU le nekoliko napredovala.

Slika 5: Dejanski in strukturni saldo javnih financ, Slovenija



Vir: SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015. MF, enkratni dejavniki. UMAR, izračun strukturnega salda.

Opomba: Med enkratne dejavnike so vključeni izdatki države za sanacijo bank in nefinančnih družb, prevzemi dolga nekaterih družb, neto učinek obračuna izplačila razlike v plači zaradi odprave 3. četrtine nesorazmerij plač javnih uslužbenecv, obračun odškodnin izbrisanim iz registra stalnega prebivalstva RS in obračun izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH.

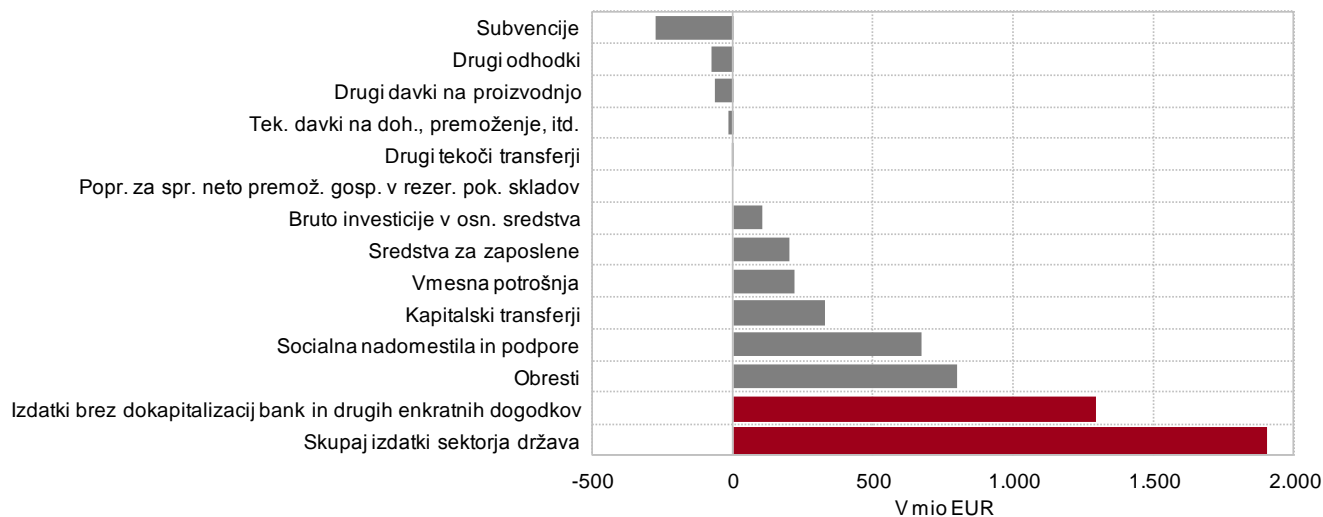
**V letih od začetka gospodarske krize Slovenija ni vpeljala bistvenih sistemskih sprememb na strani izdatkov, ki bi trajno prispevale k izboljšanju javnofinančnega položaja.** Ukrepi za konsolidacijo javnih financ v zadnjih treh letih le v manjšem delu predstavljajo ukrepe trajne narave, večji del pa je še vedno interventne oz. začasne narave. V letu 2012 sprejeti ukrepi so predvsem na področju socialnih transferov in družinskih prejemkov v določenem delu uvedli spremembe, ki so trajno omejili rast nekaterih izdatkov,<sup>18</sup> vendar pa je večji del ukrepov na tem področju še vedno začasne narave z veljavo večinoma do konca leta 2015 oz. do takrat, ko gospodarska rast preseže 2 % oz. 2,5 %.<sup>19</sup> Prav tako je na področju sredstev za zaposlene v javnem sektorju trajne narave le nekaj ukrepov<sup>20</sup> z relativno majhnim finančnim učinkom v primerjavi z ukrepi, ki so začasne narave z veljavo do konca leta 2015. Omenjeni in večinoma začasni ukrepi pa v vsem obdobju niso uspeli kompenzirati povečanja drugih izdatkov, ki so se v času krize močno povečali, tj. zlasti izdatkov za obresti in pokojnine, in hkrati predstavljajo trajnejšo strukturno spremembo v izdatkih države. Omejevanje izdatkov v času krize je bilo v odsotnosti prestrukturiranja drugih izdatkov v letih 2010–2012 doseženo tudi z zniževanjem investicij države, kjer pa je v letih 2013 in 2014 prišlo do obrata, ki predstavlja tudi pozitivno spremembo v javnofinančni politiki.

<sup>18</sup> Npr. spremembe kriterijev upravičenosti na področju socialnih prejemkov, zmanjšanje nadomestil za brezposelnost, zmanjšanje odstotka zdravstvenih storitev, ki se krijejo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

<sup>19</sup> Zakon o izvrševanju proračunov za leti 2014 in 2015 določa zamrznitev usklajevanja socialnih transferov in pokojnin do konca leta 2015; Zakon o uravnoteženju javnih financ iz leta 2012, ki se je v naslednjih letih dopolnjeval, je ukinil oz. zmanjšal številne družinske prejemke oz. zamrznil njihovo usklajevanje z inflacijo – številni ukrepi tega zakona so vezani na veljavo do obdobja, ko gospodarska rast preseže 2,5 %. Omejitve pri izplačilih otroškega dodatka, ki jih ureja Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-C), pa veljajo do obdobja, ko gospodarska rast preseže 2 %.

<sup>20</sup> Ukinitvev povečanega dodatka za ženske za delovno dobo nad 25 let, prepolovitev dodatka za specializacijo, magisterij in doktorat, znižanje nadomestila za čas odsotnosti zaradi bolezni in poškodbe izven dela (z 90 na 80 %).

**Slika 6: Izdatki sektorja država, sprememba v obdobju 2008–2014, Slovenija**



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015.

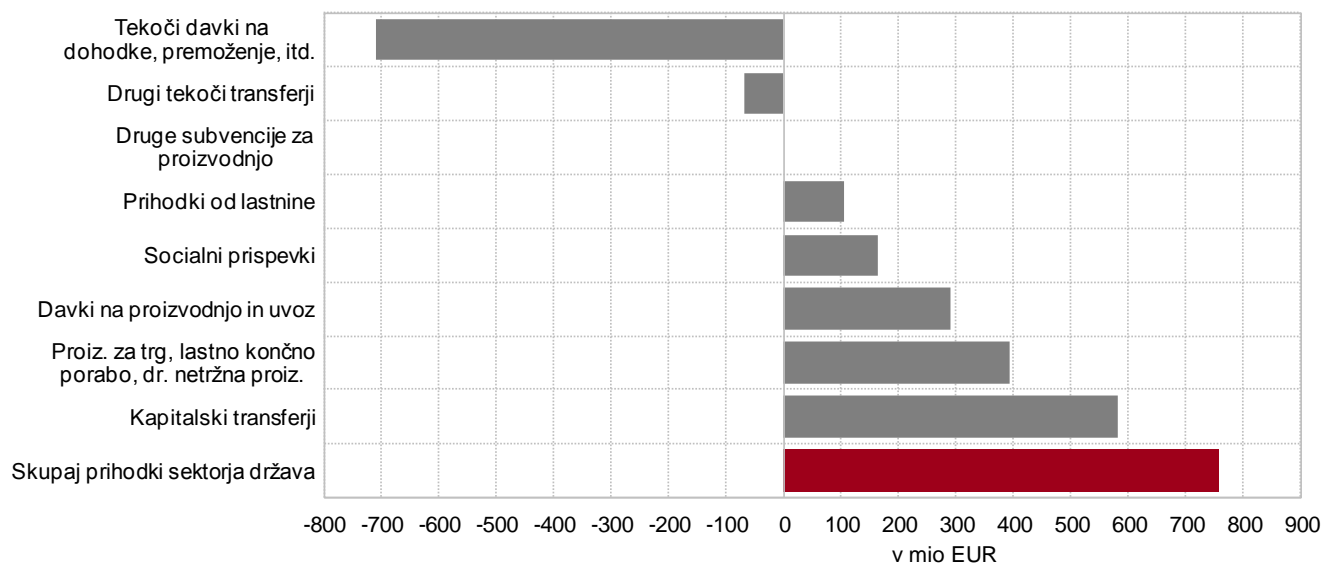
**Negativni učinki začasnih in linearnih ukrepov se vse bolj kažejo pri zagotavljanju javnih storitev na številnih področjih, kar kaže na nujnost oblikovanja ukrepov za trajnejše prestrukturiranje izdatkov v razmerah, ko je prostor za nadaljnje dvige prihodkov močno omejen.** Začasni ukrepi, ki pa se zaradi dolgotrajnosti krize v odsotnosti drugih sistemskih sprememb podaljšujejo iz leta v leto, so sicer znatno prispevali k zmanjševanju javnofinančnega primanjkljaja, vendar na srednji rok niso vzdržni in imajo že sedaj negativne učinke. Takšni so ukrepi za znižanje stroškov dela v javnem sektorju, ki so odpravili večino stimulativnih elementov plačnega sistema in linearno zniževali število zaposlenih. Podobno velja za ukrepe za zniževanje financiranja delovanja sistemov na ravni države in občin. Te sisteme, ki morajo zagotavljati kakovostne javne storitve na različnih področjih, bi bilo treba prenoviti tako, da bi se trajneje prilagodili zmanjšanim javnim virom financiranja.

**Za zagotovitev vzdržnosti javnih financ bo v prihodnjih letih nujna prilagoditev sistemov socialne zaščite in tudi boljše upravljanje s premoženjem.** Od začetka gospodarske krize med izdatki, ki so se najbolj povečali, izstopajo izdatki za pokojnine in zdravstvo (gl. kazalnik 1.10). Njihovo povečanje s krizo ni neposredno povezano, večinoma pa gre za gibanja, na katera domače in tuje institucije opozarjamo že vrsto let. Dosedanji ukrepi za znižanje primanjkljaja rasti teh izdatkov niso naslavljali v zadostni meri. Na dolgi rok pa fiskalna tveganja in izzivi na tem področju izhajajo predvsem iz pričakovanega staranja prebivalstva in s tem povezano prilagoditvijo sistemov pokojninskega zavarovanja, zdravstva in dolgotrajne oskrbe. V razmerah zniževanja prihodkov ZPIZ se je v zadnjih letih močno okreplil transfer iz državnega proračuna in v letu 2014 z 1,6 mrd. EUR dosegel že 33,1 % vseh prihodkov iz pokojninskega zavarovanja, kar je največ doslej. Transfer proračuna v ZPIZ je v obdobju 2007–2014 tako pokril že 59 % povečanja izdatkov za pokojnine v tem obdobju. Takšna gibanja povzročajo vse bolj nevzdržen pritisk na ostale izdatke proračuna. Srednjeročno bo tako treba rast izdatkov za pokojnine v večji meri zaježiti s sistemskimi spremembami, ki bodo omejile prilive v upokojevanje (npr. vezava upokojitvene starosti na spremembe pričakovanega trajanja življenja) in povišale delovno aktivnost starejših. Prav tako je omejitev rasti izdatkov za zdravstvo v zadnjih letih potekala večinoma z ukrepi, ki se za vse bolj nevzdržne kažejo že na kratek rok (poleg linearnih ukrepov za omejevanje stroškov dela še zniževanje investicij; gl. poglavje 3.2). Za vzdržnost javnih financ bo nujno izboljšati tudi upravljanje s premoženjem države in s tem zmanjšati tveganja, ki so ob zadnji krizi pripeljala do visoke rasti javnega dolga.

**Na strani prihodkov je od začetka krize prišlo do znatne spremembe v njihovi strukturi v korist nedavčnih prihodkov.** Od začetka krize je bila sicer večina sprememb na prihodkovni strani usmerjena v dvigovanje davčnih prihodkov. Izjema je davek od dohodkov pravnih oseb, kjer je prišlo do postopnega zniževanja stopnje davka in zvišanja olajšav za investiranje z namenom spodbujanja gospodarske aktivnosti, pod vplivom teh sprememb in močnega znižanja gospodarske aktivnosti pa so bili davčni prihodki sektorja država kljub številnim drugim povišanjem davčnih stopenj in novim davčinam tudi v letu 2014 še vedno za 420 mio. EUR nižji kot v letu 2008. Izpad davčnih prihodkov v tem obdobju pa je več kot nadomestila rast drugih prihodkov (izredni nedavčni prihodki, prihodki od lastnine) in transferjev (sredstva EU). Vendar se je s tem spremenila struktura prihodkov, ki v manjši meri, kot pred

krizo temelji na sistemskih virih, ki so bolj zanesljivi. Zato bi bilo v prihodnje smiselno zagotoviti vire, ki bi v večji meri temeljili na boljšem zajemu in razširitvi davčnih osnov, glede na mednarodne primerjave pa možnosti za povečanje prihodkov obstajajo tudi pri spremembah obdavčitve premoženja (nepremičnine).

**Slika 7: Prihodki sektorja država, sprememba v obdobju 2008–2014, Slovenija**

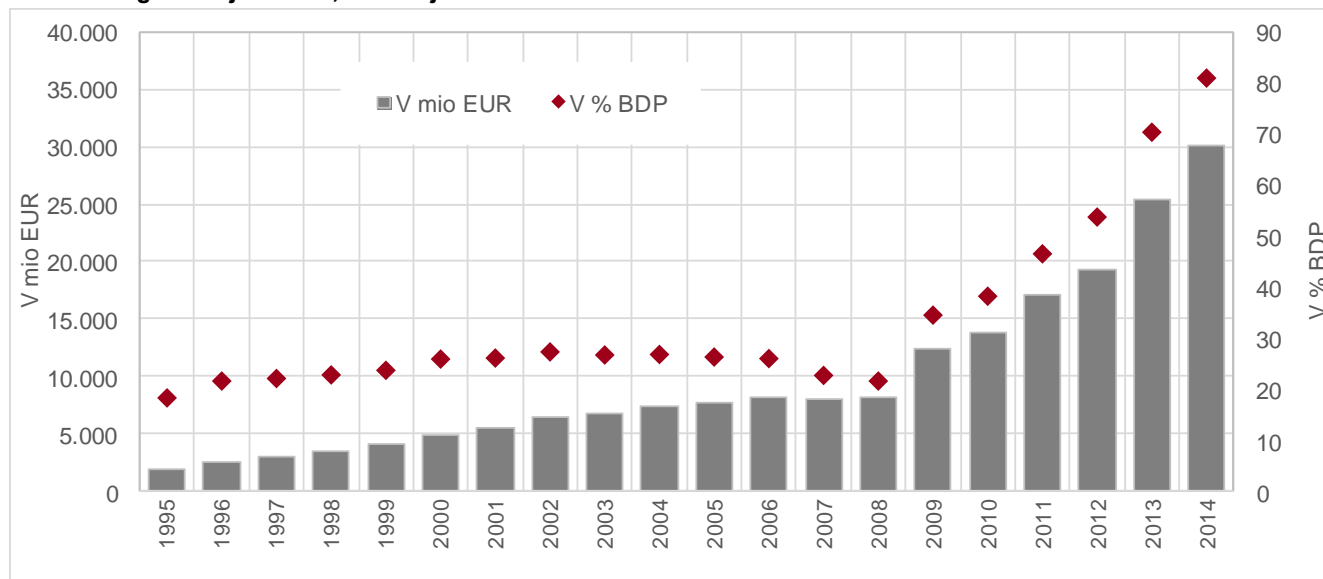


Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015.

**Po visokem povečanju javnega dolga v letu 2013 pod vplivom dokapitalizacije bank se je v letu 2014 dolg ponovno precej povečal, na kar pa je vplivalo tudi zadolževanje države za pokritje obveznosti po letu 2014.** Dolg sektorja država se je v letu 2014 povečal za 4,7 mrd. EUR in dosegel 80,9 % BDP, po tem ko se je že v letu 2013 povečal za 6,1 mrd. EUR, kar je bilo največ doslej. Del povečenega dolga je bil namenjen za pokritje primanjkljaja (1,8 mrd.), preostali del (2,9 mrd. EUR) pa, v izboljšanih razmerah na mednarodnih finančnih trgih, večinoma za predfinanciranje obveznosti v prihodnjih letih. Zadolževanje je pretežno temeljilo na izdaji dolgoročnih vrednostnih papirjev in posojil (4,3 mrd. EUR), manj pa na kratkoročnem domačem zadolževanju.<sup>21</sup>

<sup>21</sup> Izdane so bile 10- in 5-letna dolarska obveznica ter dve 7-letni in 3-letna evrska obveznica ter 18-mesečna zakladna menica, ki predstavljajo dolgoročne instrumente, kratkoročno pa se je država zadolževala na podlagi izdaje 12-, 6- in 3-mesečnih zakladnih menic.

**Slika 8: Dolg sektorja država, Slovenija**



Vir: SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Dolg sektorja država, marec 2015.

**Zadolževanje države je v letu 2014 potekalo v bistveno izboljšanih razmerah v primerjavi z letom 2013.**

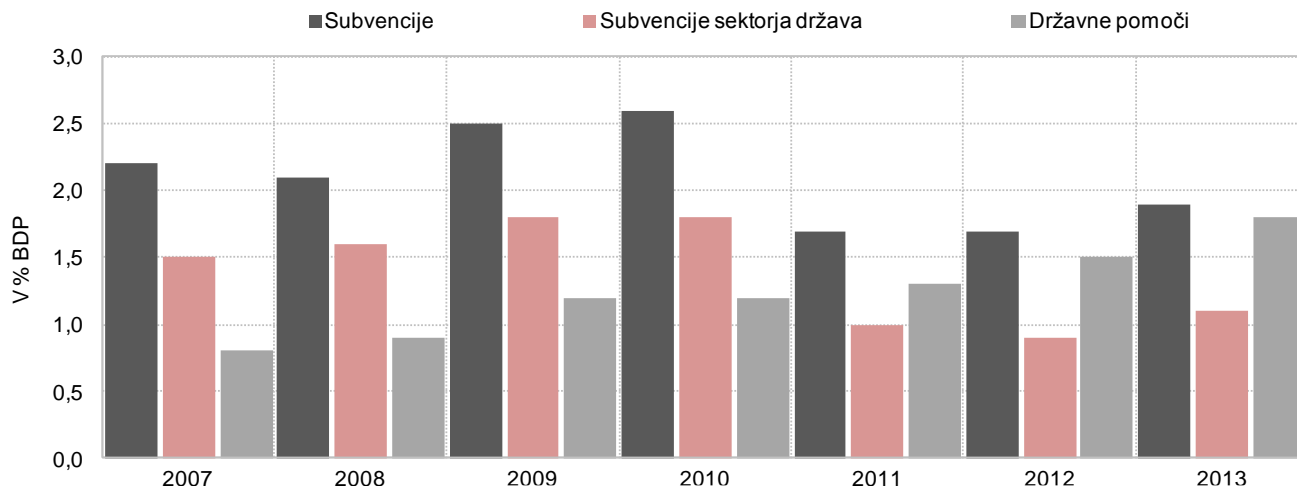
Donosnost 10-letnih slovenskih državnih obveznic se je po dokapitalizacijah bank ob koncu leta 2013 znižala pod 5 %, do konca leta 2014 pa je upadla na 2 %. Na to je ključno vplivalo sprejetje ukrepov vlade in Banke Slovenije, povezanih s sanacijo bančnega sistema in konsolidacijo javnih financ in splošno izboljšanje gospodarskih razmer v evrskem območju in v Sloveniji. V povezavi z začetkom ukrepov ECB glede odkupovanja državnih obveznic držav evrskega območja (t. i. kvantitativno sproščanje), pa je donosnost slovenske obveznice v prvem četrtletju leta 2015 dosegla najnižje ravni doslej (okrog 1 %). Do konca leta 2014 vse tri glavne bonitetne agencije sicer niso spreminjale bonitetnih ocen Slovenije, so jim pa pripisale stabilne obete (popravek iz negativnih); Moody's pa je v začetku leta 2015 Sloveniji tudi povrnil bonitetno oceno, ki je varna za investicije.

**Vloga države pri finančni pomoči gospodarstvu se je leta 2013 še okrepila, instrumenti podpore gospodarstvu pa se v zadnjih letih spreminjajo.**

Država je že pred krizo močno posegala v gospodarstvo s selektivnimi ukrepi, ki imajo večinoma značaj subvencij in/ali državnih pomoči. V skladu s pravili Evropske komisije se je njena vloga sicer počasi zmanjševala, vendar je Slovenija tudi leta 2008 še močno presegala povprečje EU. Obseg subvencij v primerjavi z BDP se je v zadnjih letih nekoliko znižal, že od leta 2010 pa se ukrepi pomoči gospodarstvu pospešeno financirajo tudi z drugimi instrumenti (državnimi pomočmi), predvsem z zmanjšanimi davčnimi obveznostmi (znižanje prispevkov za socialno varnost, povečanje davčnih oprostitev, izjem in olajšav) in garancijami. Takšna gibanja so problematična z vidika alokacije omejenih javnofinančnih sredstev, saj dosedanje analize kažejo,<sup>22</sup> da je učinkovitost dodeljevanja državnih pomoči zelo nizka. K zmanjšanju obsega državnih pomoči in k povečanju njihove učinkovitosti bi lahko prispevala jasnejša ter s cilji in ukrepi bolj podprta industrijska politika, sprejetje in začetek izvajanja Strategije pametne specializacije,<sup>23</sup> prenova programov pomoči in konzervativnejša izbira prejemnikov pomoči ob upoštevanju kriterijev »dodatnosti« in »kumulativnosti« obsega pomoči na prejemnika ter njihove razvojne perspektivnosti, uvedba spremljanja učinkovitosti in ocena izdatkov državne administracije pri dodeljevanju pomoči.

<sup>22</sup> Analize v okviru ciljnih raziskovalnih programov: CRP št. V5-0201, 2008; CRP V5-0408,2010; CRP V5-1005, 2012; glej tudi Poročila o razvoju in Ekonomske izzive UMAR.

<sup>23</sup> Področje industrijske politike v Sloveniji do leta 2013 ni bilo urejeno v enotnem strateškem dokumentu, temveč razpršeno v več dokumentih. V letu 2013 je bila sprejeta Strategija industrijske politike, ki predstavlja dokument na zelo načelni ravni, premalo podprt z zastavljenimi cilji in ukrepi. Tudi pri Strategiji pametne specializacije, ki je še v postopku sprejemanja in predstavlja nadgradnjo industrijske politike, bo z vidika njene učinkovite implementacije ključno definiranje ukrepov in njihovo dosledno izvajanje.

**Slika 9: Subvencije in državne pomoči, Slovenija**

Viri: subvencije: stroškovna struktura bruto domačega proizvoda, SURS; subvencije sektorja država: izdatki sektorja država po namenih, SURS; državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic finančne krize): 2007–2012 Poročila o dodeljenih državnih pomočeh, MF, za leto 2013 ocena UMAR na osnovi podatkov iz Evidence državnih pomoči, MF.

**Sloveniji v letu 2014 ni uspelo okrepiti institucionalnega okvira javnofinančne politike.** Maja 2013 je Državni zbor RS potrdil spremembo ustave z vključitvijo pravila o uravnoveženih javnih finančah, čemur bi v roku šestih mesecev moral slediti tudi izvedbeni zakon. S sprejetjem izvedbenega zakona o fiskalnem pravilu bi natančneje določili časovni okvir in druge okoliščine izvajanja srednjeročne uravnoveženosti prihodkov in izdatkov sektorja država brez zadolževanja, merila za določitev izjemnih okoliščin in način ravnanja ob njihovem nastopu oz. prenehanju. Zakon bo urejal tudi delovanje fiskalnega sveta, tj. neodvisne inštitucije, ki bi podajala oceno izvajanja načrtov fiskalne politike. Ob izvedbenem zakonu o fiskalnem pravilu bi moral biti spremenjen tudi Zakon o javnih finančah, ki bi prilagodil postopek sprejemanja oziroma spreminjanja proračuna države. Do aprila 2015 do takšnih sprememb še ni prišlo.<sup>24</sup> Čimprejšnja ureditev teh področij je ključna za učinkovitejše srednjeročno proračunsko načrtovanje, hkrati bi bilo s tem olajšano uresničevanje javnofinančnih zavez v okviru koordinacije fiskalnih politik v evrskem območju.

## 1.3 Finančni sistem in zadolženost podjetniškega sektorja

Razmere na kreditnih trgih so se z izbruhom krize močno poslabšale. To, ob visoki odvisnosti podjetij od bančnih virov zaradi slabo razvitih preostalih segmentov finančnega sistema, zelo otežuje zagotavljanje podjetniških virov financiranja. Hkrati visoka zadolženost podjetij, ki se sicer znižuje, še vedno vpliva na majhno pripravljenost bank za izpostavljanje tveganju. Obseg nedonosnih terjatev, ki je sicer upadel z začetkom sanacije bančnega sistema konec leta 2013, je kljub temu v prvi polovici leta 2014 ponovno naraščal, kar je bilo pretežno povezano s prestrukturiranjem obstoječih posojil. Poslabšanje razmer v finančnem sektorju in prezadolženost podjetij sta opozorila tudi na neustrezen institucionalni okvir, kjer se je v zadnjih dveh letih začela nadgradnja.

### 1.3.1 Razmere v finančnem sistemu in proces razdolževanja podjetniškega sektorja

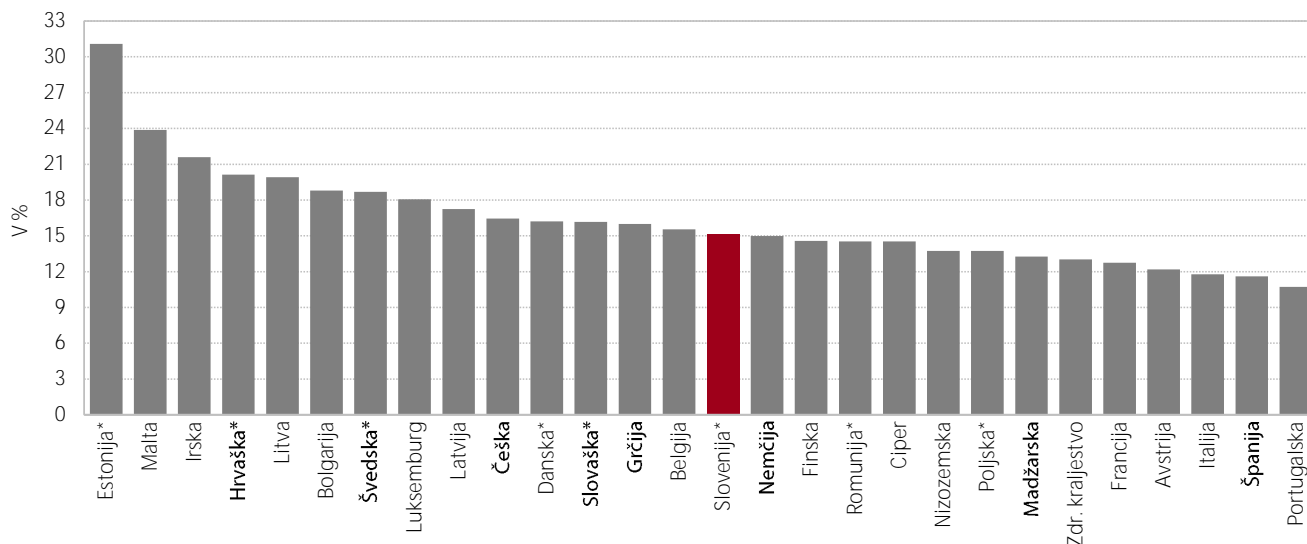
**S pričetkom sanacije konec leta 2013 se je poslabševanje razmer v bančnem sektorju zaustavilo, vidni so že tudi nekateri pozitivni učinki, vendar tveganja za njegovo stabilnost še naprej ostajajo visoka.** V okviru sanacije je država bančnemu sistemu, ki se je pred tem uvrščal med najslabše kapitalizirane v EU, od decembra leta 2013 za dokapitalizacijo namenila 3,6 mrd. EUR. S tem se je kapitalna ustreznost povečala na 15,1 %, kar je 5,6 o. t. več kot pred dokapitalizacijo, slovenski bančni sistem pa se je uvrstil med srednje kapitalizirane v EU. Izguba bančnega sistema se je v letu 2014 močno zmanjšala. Odziv finančnih trgov na pričetek sanacije, ki je sovpadel s splošnim zmanjšanjem nezaupanja vlagateljev v povezavi z izvedenimi in najavljenimi ukrepi ECB, je bil izrazit. Donosnost do dospelja slovenskih desetletnih državnih obveznic, ki se je pred začetkom sanacije bančnega sistema gibala nad

<sup>24</sup> Vlada je Predlog Zakona o fiskalnem pravilu sprejela decembra 2014.



5,5 %, je bila konec marca 2015 okoli 1,2-odstotna.<sup>25</sup> Na veliko ranljivost slovenskega bančnega sistema ob morebitnem novem zaostrovanju razmer pa so pokazali rezultati stresnih testov, izvedeni v okviru celovite ocene poslovanja bank v evrskem območju (oktober 2014). Dve izmed treh slovenskih bank sta kljub izdatnim dokapitalizacijam konec leta 2013 ob neugodnih scenarijih tako izkazovali kapitalski primanjkljaj, ki pa je bil relativno majhen in ni zahteval dodatnih dokapitalizacij.

**Slika 10: Kapitalna ustreznost (TIER1) bančnih sistemov konec prve polovice leta 2014**

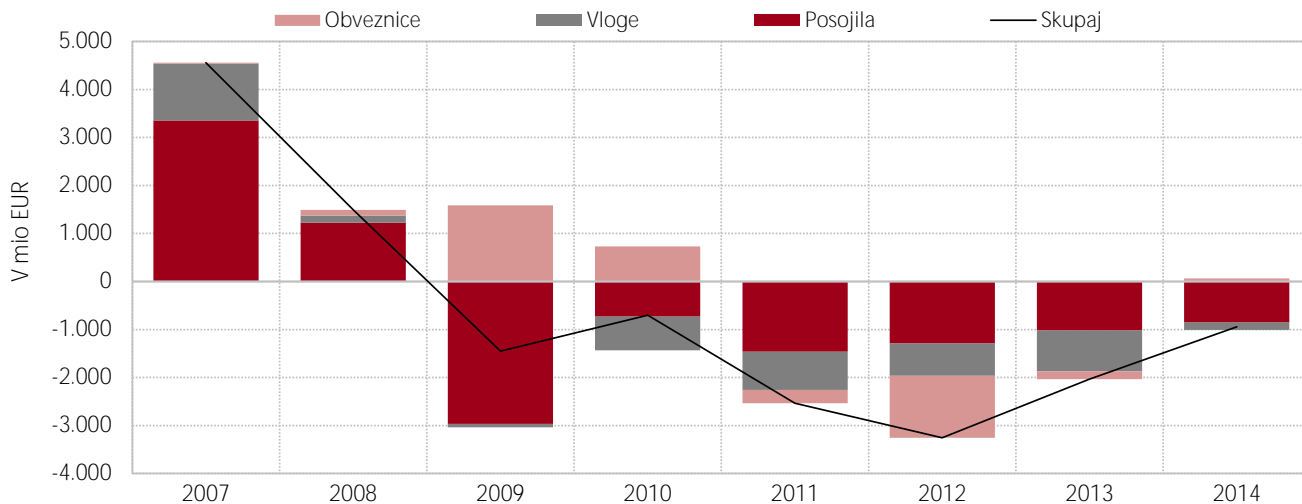


Vir: IMF, ECB (podatki za Bolgarijo, Finsko, Francijo, Grčijo, Irsko, Malto in Španijo. Opomba: \*Podatek se nanaša na tretje četrtletje 2014.

**Zaupanje v bančni sistem se krepi, kar se v prvi vrsti kaže v razmeroma močni rasti depozitov nebančnih sektorjev.** Po znižanju leta 2013, povezanem z negotovostjo glede začetka sanacije bank in zaostritvijo ciprske finančne krize, so se depoziti gospodinjstev in poslovnega sektorja v letu 2014 skupaj povečali za 2,3 mrd. EUR (medletno za 11,1 %). Z rastjo depozitov se ob nadaljnjem upadanju kreditne aktivnosti domačih bank pospešeno znižuje razmerje med krediti in depoziti, ki se je v letu 2014 spustilo pod povprečje EU. Vendar pa je ročnostna struktura novih vlog nebančnih sektorjev razmeroma neugodna, saj so se v največji meri povečale vloge čez noč (1,6 mrd. EUR), kratkoročne vloge pa se znižujejo, kar je po naši oceni predvsem posledica izjemno nizkih obrestnih mer, ki so za tovrstne vloge v Sloveniji nižje od povprečne ravni evrskega območja. Za približno 1,4 mrd. EUR so se povečali tudi dolgoročni depoziti, saj so se obrestne mere za te vloge zmanjševale relativno počasneje kot za kratkoročne in se še vedno ohranjajo nad evrskim povprečjem. Država je že od začetka finančne krize precej povečevala obseg vlog v domačih bankah ter jim s tem vsaj delno nadomeščala izpade virov financiranja na mednarodnih finančnih trgih. Rast vlog države v letu 2014 pa po naši oceni ni več posledica blaženja likvidnostnih pritiskov na bančni sistem, temveč jo povezujemo predvsem z uravnavanjem likvidnosti proračuna.

**Nekoliko se je okrepilo tudi zaupanje do slovenskih bank na mednarodnih finančnih trgih, banke pa se v tujini še vedno razdolžujejo, čeprav počasneje kot v prejšnjih letih.** Pomemben kazalnik večjega zaupanja v bančni sistem so obveznice, ki jih je brez državnega jamstva izdala ena izmed bank, ki je sicer v postopku sanacije. Kljub temu pa se banke v tujini še vedno razdolžujejo. Neto razdolževanje je leta 2014 znašalo približno 950 mrd. EUR in se je glede na predhodno leto več kot prepolovilo. Obseg obveznosti do tujih bank je tako konec leta 2014 znašal 4,9 mrd. EUR in predstavljal 11,2 % bilančne vsote slovenskega bančnega sistema. Banke so se od zaostrovanja finančne krize septembra 2008 v tujini sicer neto razdolžile za kar 12,1 mrd. EUR.

<sup>25</sup> Donosnost do dospelja se je v dveh mesecih po začetku sanacije znižala za več kot 100 b. t. Zniževanje donosnosti do dospelja sicer v zadnjih mesecih povezujemo predvsem s spremembami denarne politike ECB.

**Slika 11: Razdolževanje slovenskih bank v tujini**

Vir: Banka Slovenije.

**Po znatnem povečevanju v preteklih letih se je obseg virov financiranja ECB v letu 2014 precej zmanjšal, kljub novim ciljno usmerjenim operacijam dolgoročnejšega refinanciranja.** Slovenski bančni sistem se uvršča med tiste, ki so od konca leta 2011, ko je ECB izvedla prvo avkcijo operacij dolgoročnejšega refinanciranja s triletno ročnostjo, precej povečali odvisnost od teh virov. Delež obveznosti do ECB je bil najvišji decembra 2012, ko je znašal 4 mrd. EUR in predstavljal skoraj 8 % bilančne vsote. S pričetkom sanacije bančnega sistema pa so banke, ki so preko dokapitalizacij pridobile dovolj svežih virov financiranja, pričele intenzivno zniževati obseg obveznosti do ECB. Ta se je leta 2014 znižal za 2,5 mrd. EUR in to kljub temu, da so si banke v Sloveniji na dveh avkcijah dodatno izposodile za nekoliko več kot 700 mio. EUR sredstev. Banka Slovenije sicer ocenjuje, da so banke na teh avkcijah sodelovale predvsem zaradi izjemno nizke obrestne mere (0,15 %), previdnostnih motivov ter morebitnega nadomeščanja drugih virov financiranja, deloma pa bi se lahko zaradi teh nestandardnih ukrepov izboljšala tudi kreditna aktivnost (Stabilnost slovenskega bančnega sistema, 2014, str. 14).

**Kreditiranje gospodarstva se, kljub nekaterim pozitivnim gibanjem pri pridobivanju virov financiranja, po več kot enem letu od začetka sanacije bančnega sistema v povprečju še vedno ni izboljšalo.** Po naši oceni je to na eni strani posledica velike previdnosti bank, ki še vedno niso pripravljene prevzemati dodatnih tveganj, kar je omejevalni dejavnik tudi za tista podjetja, ki so kreditno sposobna in imajo poslovne priložnosti, a jih zaradi omejenih virov financiranja ne morejo v celoti izkoristiti. Na drugi strani pa je kreditna aktivnost bank omejena tudi zaradi še vedno razmeroma visoke zadolženosti podjetij, kar vpliva na slabšo kakovost povpraševanja. Obseg novo odobrenih kreditov nefinančnim družbam in tudi gospodinjstvom se je v letu 2014 tako zmanjšal, kar skupaj s spremembo celotnega obsega kreditov kaže na to, da je se je razdolževanje podjetij in NFI lani še nekoliko povečalo, razdolževanje gospodinjstev pa upočasnilo. Odras slabih razmer na kreditnem trgu so tudi obrestne mere za posojila, ki so se konec leta sicer nekoliko znižale, a so še vedno med višjimi v evrskem območju. Neugodni pogoji zadolževanja se kažejo tudi v razmeroma visokem odlivu komitentov z dobro bonitetno oceno. Obseg terjatev do komitentov z bonitetnimi ocenama A in B se je v devetih mesecih leta 2014<sup>26</sup> namreč zmanjšal za 1,8 mrd. EUR, ni pa prišlo do povečanja skupnega obsega terjatev v bonitetnih razredih C, D in E, ki se je celo nekoliko znižal. Tudi podatki Banke Slovenije (Stabilnost slovenskega bančnega sistema, 2014, str. 25) nakazujejo, da se je v obdobju med decembrom 2013 in septembrom 2014 delež terjatev iz bonitetnih razredov A in B, ki je prešel med slabše terjatve (bonitetni razredi C, D in E) glede na predhodno obdobje zmanjšal. Na osnovi tega ocenjujemo, da je pomemben del zmanjšanja najbolj kakovostnih terjatev posledica razdolževanja in odliva boljših komitentov, kar ob zniževanju novega kreditiranja kaže na to, da se v bankah povečuje delež komitentov z nižjo bonitetno oceno.

**Rast nedonosnih terjatev se je po začetku sanacije bančnega sistema sprva nadaljevala, v drugi polovici leta 2014 pa se je njihov obseg predvsem zaradi ponovnih prenosov na DUTB zmanjšal.** Na rast nedonosnih terjatev po začetku sanacije je po naši oceni vplivalo prestrukturiranje terjatev do nekaterih domačih podjetij, hkrati pa se je še

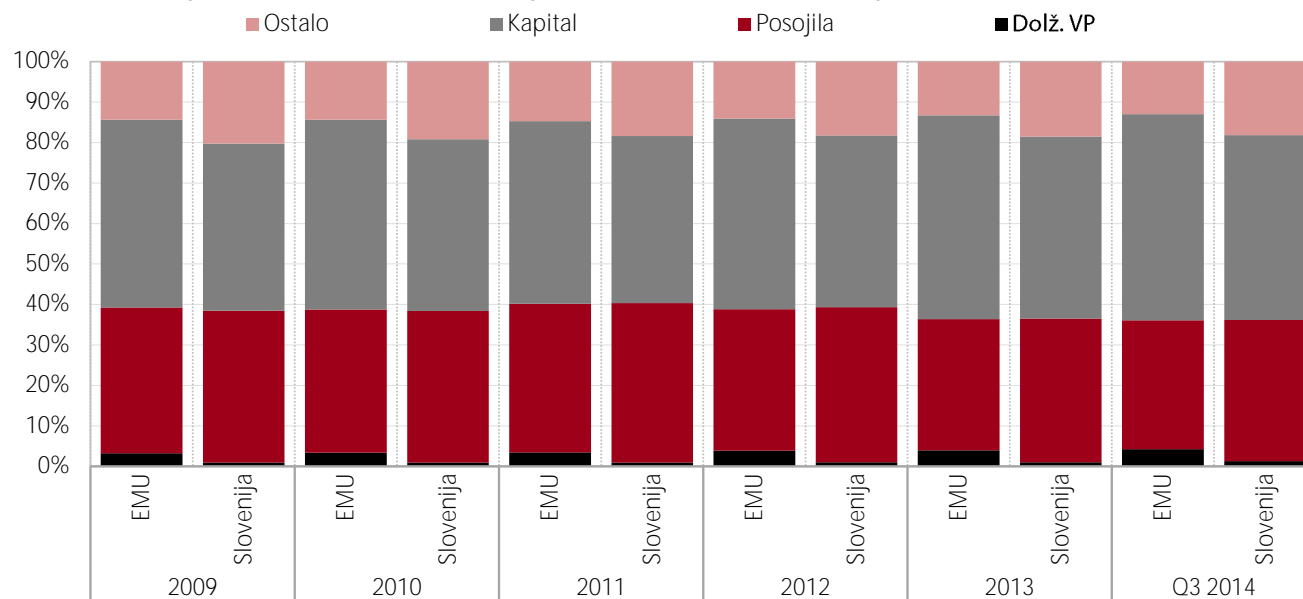
<sup>26</sup> Podatki so na voljo samo do septembra 2014.

naprej slabšala tudi kakovost terjatev do tujcev. Ob koncu leta 2014 pa je bil obseg nedonosnih terjatev, upoštevajoč prenose slabih terjatev na DUTB v višini 1,6 mrd. EUR, nižji kot leta 2013. Njihov delež se je znižal za 1,5 o. t. na 11,9 %, kar je za 9,3 o. t. več kot leta 2007.

**Pomen drugih segmentov slovenskega finančnega sistema za financiranje gospodarstva je kljub krčenju bančnega sektorja še vedno precej skromen.** Delež finančnih sredstev bančnega sistema v finančnih sredstvih celotnega finančnega sistema v Sloveniji še vedno predstavlja približno tri četrtine, v povprečju evrskega območja pa le približno polovico. Prevladujoč delež bank v celotnem finančnem sistemu je tako tudi precej zaznamoval strukturo financiranja slovenskega gospodarstva, ki je močno odvisno od bančnega financiranja. Financiranje preko trga kapitala, ki je v preteklosti v veliki meri služil predvsem za konsolidacijo lastništva, ostaja precej skromno, na njegovo nizko razvitost pa po naši oceni vplivajo tudi majhna transparentnost in slaba zaščita vlagateljev,<sup>27</sup> ter slabo razvit trg pokojninskih in življenjskih zavarovanj, ki predstavljajo pomembna sredstva namenjena naložbam na trgu kapitala.

**Tudi zaradi slabo razvitih ostalih segmentov finančnega trga je finančna struktura nefinančnih družb neugodna, v zadnjem času pa se je nekoliko povečal obseg izdaj dolžniških vrednostnih papirjev.** Nadpovprečen delež v strukturi financiranja nefinančnih družb predstavljajo dolžniški viri financiranja krajših ročnosti (posojila in ostale obveznosti), delež dolgoročnih virov financiranja pa je podpovprečen. Premalo je tako kapitala kot tudi dolgoročnejših dolžniških vrednostnih papirjev, ki pa so se v zadnjem času nekoliko povečali. Tista podjetja, ki jim to omogočajo poslovni rezultati, s tem deloma nadomeščajo izpad virov financiranja na kreditnih trgih in tudi izkoriščajo ugodnejše pogoje zadolževanja na trgu kapitala. Obseg dolžniških vrednostnih papirjev nefinančnih družb se je v prvih devetih mesecih tako povečal za dobro četrtino in presegel 1 mrd. EUR. Delež finančnih obveznosti iz naslova kapitala in dolžniških vrednostnih papirjev v nefinančnih družbah zaostaja za skoraj 10 o. t. za povprečjem evrskega območja.

**Slika 12: Primerjava strukture virov financiranja nefinančnih družb v Sloveniji in EMU**



Vir: Banka Slovenije, ECB, preračuni UMAR.

**Slovenska podjetja so močno zadolžena, kar je v veliki meri posledica preteklih neustreznih razvojnih politik in pretežnega financiranja podjetij z domačimi bančnimi viri, ki tudi niso bili vedno ustrezno alocirani.** V predkriznem obdobju se je zadolženost<sup>28</sup> podjetij močno povečala. Gospodarstvo je bolj kot lastniškim virom dajalo prednost bančnim virom financiranja, ki so temeljila na najemanju posojil v tujini, katerih ponudba se je z vstopom Slovenije v EU in ob splošnih ugodnih gospodarskih razmerah močno razmahnila. V tem obdobju so domače banke predvsem preko holdingov omogočale managerske prevzeme slovenskih podjetij in še dodatno prispevale k njihovi

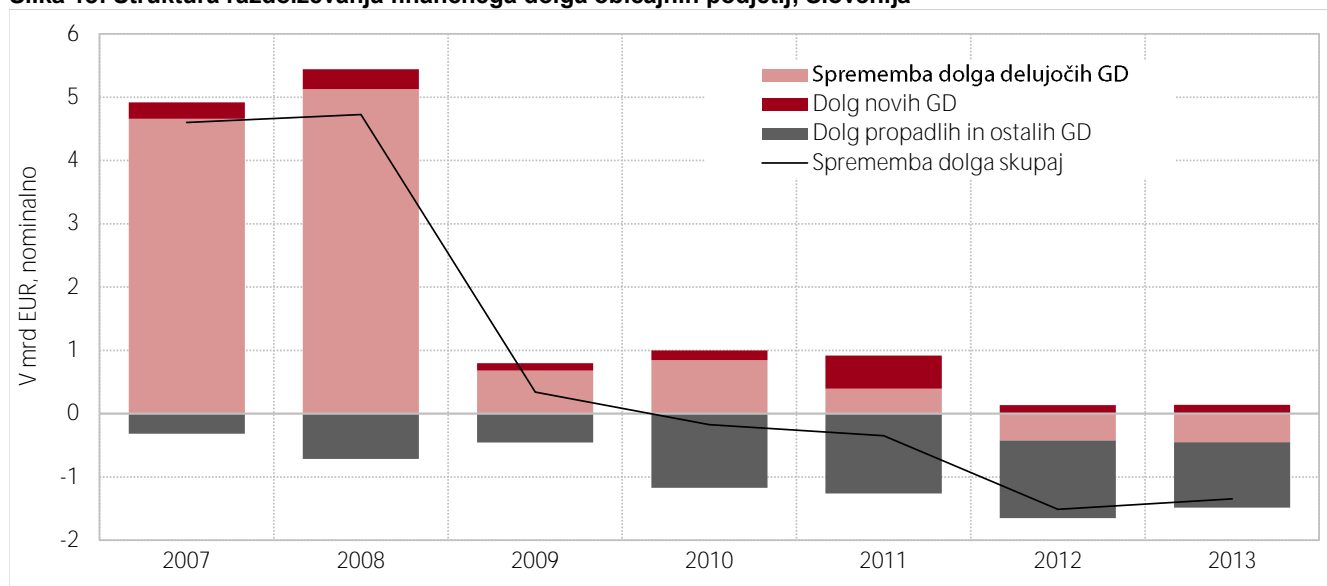
<sup>27</sup> Slovenija se po pravicah delničarjev uvršča na 58. mesto med 60. državami (IMD World Competitiveness Yearbook, 2014). Po zaščiti manjšinskih delničarjev pa se uvršča na 124. mesto med 144. državami (The Global Competitiveness Report 2014–2015).

<sup>28</sup> Vir AJ PES (za podrobnosti glej kazalnik 1.16).

zadolženosti. Alokacija bančnih virov tako ni bila vedno ustrezna, saj ni bila v zadostni meri usmerjena v povečevanje produktivnih naložb. Ob padcu gospodarske aktivnosti z izbruhom krize in v razmerah zelo omejenega dostopa do bančnih virov je odvisnost slovenskega gospodarstva od dolžniških virov financiranja privedla do nagle rasti prezadolženosti.<sup>29</sup> S tem je pomembno prispevala k nadaljevanju slabih gospodarskih razmer, saj so se podjetja v veliki meri ukvarjala le s finančnimi težavami, njihova osnovna dejavnost pa je bila potisnjena v ozadje.

**Prezadolženost podjetij je vrh dosegla leta 2009, ko je znašala skoraj dvakratnik prezadolženosti iz leta 2006, od takrat pa se zmanjšuje, sprva predvsem kot posledica prenehanja poslovanja podjetij, v letih 2012 in 2013 pa tudi zaradi dejanskega razdolževanja.** Skupni finančni dolg<sup>30</sup> običajnih podjetij<sup>31</sup> se je začel zmanjševati že leta 2010, vendar predvsem zaradi prenehanja poslovanja. Obstoječa podjetja so finančni dolg prvič znižala šele leta 2012, in sicer za 0,4 mrd., v letu 2013 pa še za 0,5 mrd. Dinamika zmanjševanja bančnega dolga je podobna, in sicer se podjetja razdolžujejo zadnja tri leta. Finančni dolg podjetij do bank se je v obdobju 2010–2013 tako kumulativno znižal za 3,7 mrd., od tega je bilo 2,6 mrd. znižanja bančnega dolga posledica prenehanja poslovanja podjetij, 1,4 mrd. pa razdolževanja obstoječih podjetij. Prezadolžena običajna podjetja so imela v letu 2013 okoli tri četrtine bančnega in finančnega ter nekaj več kot polovico celotnega dolga običajnih podjetij; predstavljala so tretjino števila podjetij in zaposlenih. Ustvarila so četrtno dodane vrednosti in imela slabo desetino celotnega EBITDA.

**Slika 13: Struktura razdolževanja finančnega dolga običajnih podjetij, Slovenija**



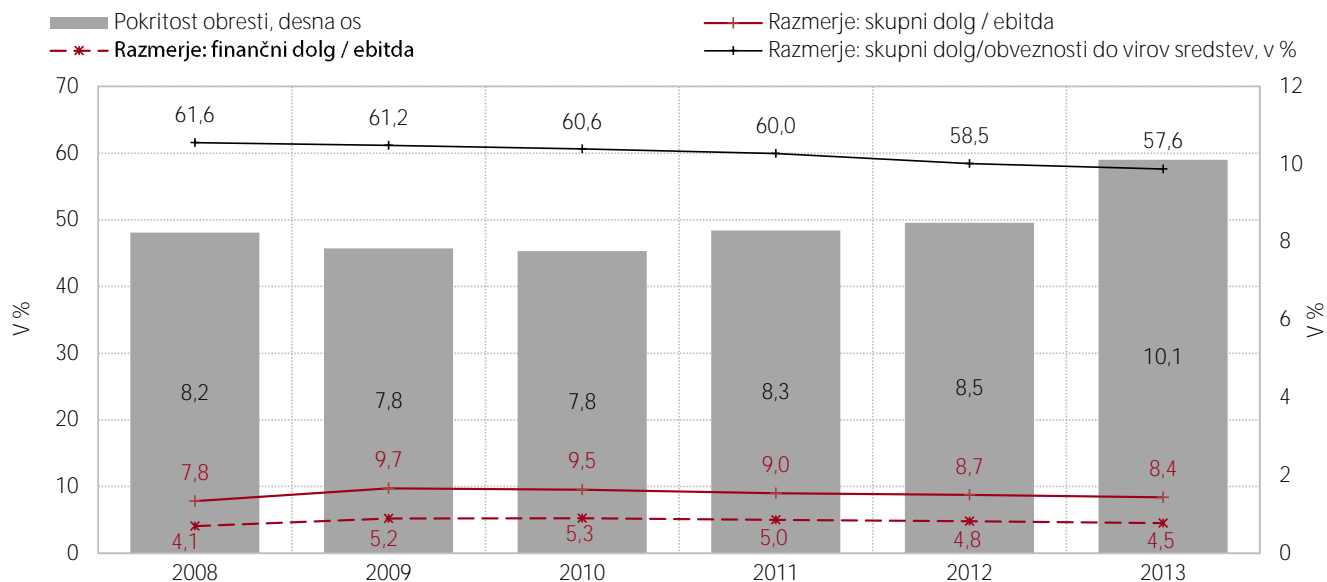
Vir: AJPES, preračuni UMAR.

<sup>29</sup> Prezadolženost je merjena kot vsota vseh finančnih obveznosti, ki so višje od petkratnika EBITDA.

<sup>30</sup> Finančni dolg predstavljajo vse finančne obveznosti podjetij.

<sup>31</sup> Ločili smo t. i. običajne gospodarske družbe, to so vsa podjetja brez holdingov, lizingov, nič zaposlenih in DARSA (običajna podjetja), saj bi nam lahko ta podjetja popačila sliko dejanskega stanja na področju kreditiranja slovenskih podjetij. V letu 2013 je tako v vzorec zajetih 38.209 običajnih GD in 61.312 vseh podjetij.

**Slika 14: Delež dolga v virih sredstev (v %), finančni vzvod in pokritost obresti običajnih podjetij zasebnega sektorja, Slovenija**



Vir: AJPES, preračuni UMAR.

**Sposobnost podjetij za odplačevanja dolgov se v zadnjih treh letih izboljšuje, razdolževanje pa poteka predvsem v bolj zadolženih podjetjih, ki so ali prenehala poslovati ali pa so dejansko odplačevala dolgove.** Razmerje med celotnim dolgom in EBITDA<sup>32</sup> se od leta 2011 izboljšuje in je bilo leta 2013 na ravni 8,4, prav tako tudi pokritost obresti,<sup>33</sup> ki meri sposobnost odplačevanja dolga, ki je leta 2013 znašala 10,1. Na razdolževanje od leta 2010 kaže tudi razmerje med finančnim dolgom in EBITDA (finančni vzvod - FV<sup>34</sup>), ki se je do leta 2013 znižalo na 4,5. Na takšno gibanje je vplivalo tudi gibanje EBITDA, zlasti v manj zadolženih podjetjih, ki sicer generirajo večino skupnega EBITDA. Poslabšanje njihovih poslovnih rezultatov v prvih letih krize je imelo močan vpliv na povečanje skupnega FV, postopno izboljševanje poslovnih rezultatov (rast EBITDA) od leta 2011 pa pozitivno vpliva na zmanjševanje skupnega FV. Na drugi strani pa se EBITDA prezadolženih podjetij (FV>5) še znižuje, kar dodatno negativno vpliva na njihovo zadolženost. Med manj zadolženimi podjetji tako obstaja jasna negativna povezava med finančnim dolgom in EBITDA. Po drugi strani pa se prezadolženimi podjetji (FV>5) ni jasne povezave med obema spremenljivkama, Poleg tega obstaja kar nekaj podjetij, ki so zadolžena in imajo negativen EBITDA, kar nakazuje, da so verjetno deležne državne pomoči ali reprogramov dolga. Največji delež v celotnem negativnem EBITDA<sup>35</sup> imajo sicer podjetja z najnižjo zadolženostjo, kar pomeni, da njihova največja ovira ni prezadolženost, temveč težave bolj operativne narave, vezane na njihovo poslovanje.

**Prilagoditev podjetij na spremembe rezultatov poslovanja poteka tudi preko prilagoditev na trgu dela, padec mase plač je večji v prezadolženih podjetjih.** Celotna masa plač običajnih podjetij po padcu v letu 2009 in začasnem povečanju leta 2010 zaradi zakonskega dviga minimalne plače zadnja tri leta počasi pada. K temu v večji meri prispeva znižanje zaposlenosti kot znižanje plač. Prilagoditve na trgu dela med različnimi skupinami podjetij po zadolženosti so podobne in kažejo gibanja stroškov mase plač in zaposlenosti v isto smer. Prezadolžena podjetja (FV>5) so soočena z večjimi odpuščanji in padcem mase plač v zadnjem triletnem obdobju, v manj zadolženih podjetjih (FV<5) pa se povečujejo tako plače kot zadolženost, kar kaže na to, da obstaja zdravo jedro podjetij, ki je sposobno nadaljnega okrevanja.

<sup>32</sup> EBITDA je dobiček pred davki, obrestmi in amortizacijo.

<sup>33</sup> Pokritost obresti je merjena kot delež EBITDA v stroških obresti.

<sup>34</sup> Finančni vzvod ima dva pragova, in sicer so podjetja razdeljena v skupino, kjer je EBITDA negativen in posledično je  $FV < 0$ , podjetja, ki imajo  $5 > FV \geq 0$  ter na prezadolžena podjetja, ki imajo  $FV > 5$ .

<sup>35</sup> Število prezadolženih podjetij z negativnim EBITDA se je v letih 2011 in 2012 stabiliziralo.

**Med malo zadolženimi podjetji najhitreje narašča število izvoznih podjetij.** V celotnem obdobju 2008–2013 se je število običajnih izvoznih podjetij povečevalo. Pri tem je spodbudno, da je povečanje števila zmerno in pretežno izvoznih podjetij<sup>36</sup> največje med najmanj zadolženimi (FV<1), leta 2013 jih je bilo za 88 % več kot leta 2008. Število podjetij, usmerjenih na domači trg, pa se je v obdobju 2010–2013 znižalo, najbolj v letu 2012.

**Plačilna sposobnost v slovenskem gospodarstvu se postopno izboljšuje, problematične ostajajo dolgoročne neplačane obveznosti.** Ocenjujemo, da se je plačilna sposobnost pravnih oseb in samostojnih podjetnikov<sup>37</sup> v letu 2014 izboljšala, saj se je število neplačnikov zmanjšalo v večini dejavnosti, najbolj v gradbeništvu, trgovini in predelovalnih dejavnostih. Povprečni dnevni neporavnani zneski<sup>38</sup> pa so se najbolj zmanjšali v finančnih in zavarovalniških dejavnostih, predelovalnih dejavnostih, trgovini in gradbeništvu, ki še vedno predstavlja skoraj četrtino vseh dnevnih neplačanih obveznosti. Problem ostajajo višine dolgoročnih neplačanih obveznosti, ki pa se v zadnjih četrletjih nekoliko zmanjšujejo.

### **1.3.2 Krepitev institucionalnega okvira za delovanje finančnega sistema in prestrukturiranje podjetij**

**Na ravni evrskega območja je bil z oblikovanjem enotnega mehanizma nadzora (EMN) narejen pomemben napredek pri vzpostavitvi bančne unije.** Glavni namen je prispevati k varnosti in zdravju kreditnih institucij, povečati stabilnost evropskega finančnega sistema in zagotoviti enotno izvajanje nadzora. ECB je v okviru priprav na vzpostavitev mehanizma enotnega nadzora bančnega sistema in tudi zaradi povečanja zaupanja v evrski bančni sistem izvedla celovito oceno poslovanja bank. V oceni sta bili združeni dve komponenti, in sicer pregled kakovosti sredstev in stresni testi, ki so bili izvedeni za triletno obdobje od 2014 do 2016 z izhodiščem 31. decembra 2013. Vključenih je bilo 130 sistemsko pomembnih bank iz evrskega območja, med njimi tudi tri slovenske banke (NLB, NKBM in SID banka). Rezultati stresnih testov so izkazali možni primanjkljaj za 25 bank, od tega dve slovenski (NLB in NKBM).<sup>39</sup> Po neugodnem scenariju je bil ugotovljen skupni primanjkljaj kapitala v višini 24,6 mrd. EUR. NLB in NKBM pa sta izkazali primanjkljaj v skupni višini 65 mio. EUR, ki sta ga pokrili z zadržanimi dobički, s čimer ne bo dodatnih pritiskov na javnofinančne odhodke.

**V letu 2014 je bil v okviru makrobonitetnega nadzora<sup>40</sup> v Sloveniji sprejet nov ukrep (GLTDF<sup>41</sup>), ki naj bi vplival na strukturo spreminjanja razmerja med krediti in vlogami, prispeval k stabilnosti strukture bančnega financiranja in zmanjšanju sistemskega likvidnostnega tveganja.** Nadaljnje zniževanje razmerja med krediti in depoziti naj bi temeljilo predvsem na rasti vlog nebančnih sektorjev in ne na krčenju kreditiranja. V prvi fazi uveljavitve ukrepa<sup>42</sup> tako naj banke z letnim prirastom vlog nebančnega sektorja ne bi krčile kreditne aktivnosti, v drugi fazi pa morajo banke z letnim prirastom vlog nebančnih sektorjev obseg bruto kreditov povečati vsaj za 40 % letnega prirasta vlog. V kolikor banke teh zahtev ne bodo izpolnile, se bodo sprva povečale zahteve po večjem razmerju med prirastom vlog in obsegom bruto kreditov, v kolikor tudi te zahteve ne bodo izpolnjene, pa se bodo povečale tudi zahteve glede izpolnjevanja količnikov likvidnosti. Po podatkih Banke Slovenije konec septembra zahtev glede GLTDF ni izpolnjevalo pet bank, a so vse izmed njih izpolnjevale strožje zahteve glede količnikov likvidnosti.

**V zadnjih dveh letih je prišlo tudi do nadgradnje institucionalnega okvira v podporo nadaljnjemu razdolževanju in prestrukturiranju podjetij, pokazali so se tudi prvi učinki implementacije prenovljene**

<sup>36</sup> Zmerni izvozniki: delež prihodkov od prodaje na domačem trgu v celotnih prihodkih med 30 in 50 %; pretežni izvozniki: delež prihodkov od prodaje na domačem trgu v celotnih prihodkih med 0 in 30 %. Izvozniki so zmerni in pretežni izvozniki skupaj.

<sup>37</sup> Samostojni podjetniki, vpisani v Poslovni register Slovenije.

<sup>38</sup> Gre za dospele neporavnane obveznosti neprekinjeno več kot pet dni v mesecu. AJPES vodi evidence dospelih neporavnanih obveznosti iz naslova sodnih sklepov o izvršbi in iz naslova davčnega dolga. Te evidence ne vključujejo ostalih neporavnanih obveznosti zaradi neplačanih računov med upniki in dolžniki. Povprečni dnevni neporavnani zneski so bili v tretjem četrletju 2014 medletno manjši za 130 mio EUR.

<sup>39</sup> SID banka bi po neugodnem scenariju iz stresnih testov izkazovala 14,5-odstotno kapitalsko ustreznost.

<sup>40</sup> Na priporočilo Evropskega odbora za sistemska tveganja o makrobonitetnem mandatu nacionalnih organov (ESRB/2011/3) o vzpostavitvi učinkovitega sistema makrobonitetnega nadzora finančnega sistema je bil konec leta 2013 sprejet zakon o makrobonitetnem nadzoru nadzoru finančnega sistema, ki je vzpostavil Odbor za finančno stabilnost ter opredelil način izvajanja in delovanje nadzornih organov na področju makrobonitetnega nadzora. Glavni namen makrobonitetnega nadzora je preprečevanje in zmanjševanje sistemskih tveganj v finančnem sistemu.

<sup>41</sup> Gross Loans to Deposits Flows.

<sup>42</sup> Od 30. 6. 2014 do 31. 3. 2015.

**zakonodaje.** V letu 2013 so bile sprejete spremembe insolvenčne zakonodaje<sup>43</sup> s ciljem zagotavljanja pogojev za učinkovitejše prestrukturiranje podjetij in njihovih zdravih jeder, v letu 2014 pa je bila dopolnjena zakonodaja,<sup>44</sup> ki je povečala učinkovitost izvršilnih postopkov. Novelirana insolvenčna zakonodaja je omejila zavlačevanje postopkov stečaja, izčrpavanje insolventnih dolžnikov in omogočila lažji in hitrejši vstop upnikov kot ekonomskih lastnikov med lastnike podjetja. Preoblikovanje terjatev<sup>45</sup> v kapitalske deleže je upnikom omogočilo prevzem nadzora nad upravljanjem podjetja, s čimer se je izboljšala, vendar ne še nujno tudi zagotovila sposobnost za ohranitev in nadaljnje poslovanje prezadolženih podjetij. Z vsemi spremembami pa se je v zadnjem letu pospešilo finančno prestrukturiranje podjetij. Število stečajnih postopkov nad pravnimi osebami se je povečalo. Nadaljnji korak v prestrukturiranju podjetij je bil narejen s pripravo sporazuma za prestrukturiranje (Master Restructuring Agreement, MRA) na podlagi Slovenskih načel finančnega prestrukturiranja dolgov v gospodarstvu,<sup>46</sup> ki jih je sredi leta 2014 pripravilo Združenje bank Slovenije. Postopki prestrukturiranja in razdolževanja podjetij sicer vključujejo različne deležnike in potekajo v okviru različnih institucij, zato je Vlada RS v skladu s priporočili EK januarja 2015 ustanovila medresorsko delovno skupino, ki bo skrbela za centralizirano koordinacijo, med drugim za: spremljanje postopkov, koordinacijo dela različnih institucij v državni lasti v okviru postopkov, spodbujanje uporabe razpoložljivih pravnih mehanizmov in najboljših mednarodnih praks; pripravo krovnega načrta v zvezi s prestrukturiranjem in razdolževanjem podjetij; oblikovanje predlogov sistemskih ukrepov za povečanje učinkovitosti procesov razdolževanja in prestrukturiranja podjetij.

## 1.4 Izzivi

**Stabilno makroekonomsko okolje je ključnega pomena za hitrejšo krepitev dejavnikov konkurenčnosti, vzdržno gospodarsko rast in ustvarjanje novih delovnih mest.** Poleg krepitve prispevka kapitala, ki bo zmanjšal sedanji presežek varčevanja nad investicijami, je za pospešitev gospodarske rasti pomembna izvedba strukturnih reform, ki bo izboljšala pogoje poslovanja in omogočila ustvarjanje proizvodov in storitev z visoko dodano vrednostjo (glej poglavje 2). Nadaljnja krepitev zasebne potrošnje, ki bi sledila izboljšanju na trgu dela zaradi hitrejše gospodarske rasti, pa bi tudi zmanjšala deflacijska tveganja, ki izvirajo iz domačega okolja.

**Javnofinančna konsolidacija ostaja v središču ekonomskih politik za vzpostavitev stabilnega makroekonomskega okvira.** Javnofinančni primanjkljaj se znižuje počasi, v zadnjih letih pa se je skokovito povečal javni dolg. Stabilizacija javnega dolga oz. njegovo znižanje na srednji rok bo možno predvsem s postopno odpravo primanjkljaja, k njegovemu znižanju pa lahko pripomore tudi boljše upravljanje z državnim premoženjem. Dosedanji ukrepi za znižanje primanjkljaja so bili večinoma interventne oz. začasne narave in na srednji rok niso vzdržni. Zato osrednji izziv prihodnjih let ostaja njihova nadomestitev z ukrepi trajneše narave, med katerimi bi morali biti ukrepi za prilagoditev sistemov, iz katerih izhajajo tudi največja tveganja za dolgoročno vzdržnost javnih financ (izdatki za pokojnine in zdravstvo). Prav tako bi za povečanje prihodkov še v večji meri kot doslej lahko izkoristili možnosti razširitve zajema in osnov ter spremembe v obdavčitvi premoženja in učinkovitejše upravljanje s premoženjem. Z vidika optimalnejše alokacije omejenih javnih virov se možnosti prihrankov kažejo tudi pri prenovi ukrepov pomoči gospodarstvu, ki imajo naravo državnih pomoči in so premalo učinkoviti. Čimprejšnje sprejetje izvedbenega zakona o fiskalnem pravilu in prenovljenega Zakona o javnih financah pa je ključno za učinkovitejše srednjeročno proračunsko načrtovanje, hkrati bi bilo s tem olajšano uresničevanje javnofinančnih zavez v okviru koordinacije fiskalnih politik v evrskem območju.

**Za zagotovitev podjetniških finančnih virov in hitrejšo oživljanje gospodarske aktivnosti je ključno uspešno dokončanje sanacije bančnega sistema, pospešeno prestrukturiranje podjetij in povečevanje obsega lastniškega kapitala ter razvoj nebančnih segmentov finančnega sistema.** Učinkovita izvedba sanacije bančnega sistema, ki bo prispevala k oživljanju kreditiranja perspektivnih podjetij, je poleg ostalih strukturnih reform pomemben dejavnik za krepitev gospodarske rasti. Z večjo dostopnostjo bančnih virov financiranja se bodo izboljšali pogoji poslovanja za podjetja, ki imajo zdravo finančno strukturo in dobre poslovne priložnosti. Stabilnejši bančni sistem pa bi ob morebitnem ponovnem zaostrovanju razmer na mednarodnih finančnih trgih tudi zmanjšal ranljivost Slovenije. S tem se bo tudi močno zmanjšalo tveganje ponovne zaostritve pritiskov mednarodnih finančnih trgov na Slovenijo, kar

<sup>43</sup> Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Uradni list RS 47/13 in Uradni list RS 100/13).

<sup>44</sup> Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS 53/14).

<sup>45</sup> V postopkih prisilne poravnave lahko upniki v večjih trajno nelikvidnih družbah preoblikujejo svoje terjatve v kapitalske deleže brez soglasja lastnikov.

<sup>46</sup> Slovenska načela finančnega prestrukturiranja dolgov v gospodarstvu (ZBS), 2014.

bi olajšalo dostop do virov financiranja. Ob nadaljnjem razdolževanju in finančnem prestrukturiranju podjetij bo nujno tudi zagotavljanje dodatnega lastniškega kapitala, kar pomeni predvsem intenzivnejšo uporabo instrumentov konverzije dolga v kapital podjetij in tudi delni odpis dolga, ki mu sledi privatizacija. K lažji pridobitvi svežega kapitala na trgu in poglobljanju finančnih trgov bi pripomogle tudi dodatne spodbude za finančne investitorje, kot so davčne olajšave za pokojninske sklade ter spodbujanje varčevanja za starost. Za boljšo finančno strukturo podjetij pa bo ključno povečanje vloge ostalih segmentov finančnih storitev, ki temeljijo predvsem na dolgoročnejših virih financiranja, zlasti poglobljanje trga kapitala in povečanje obsega neposrednih tujih naložb. S tem bi se vsem podjetjem izboljšala dostopnost do virov financiranja.

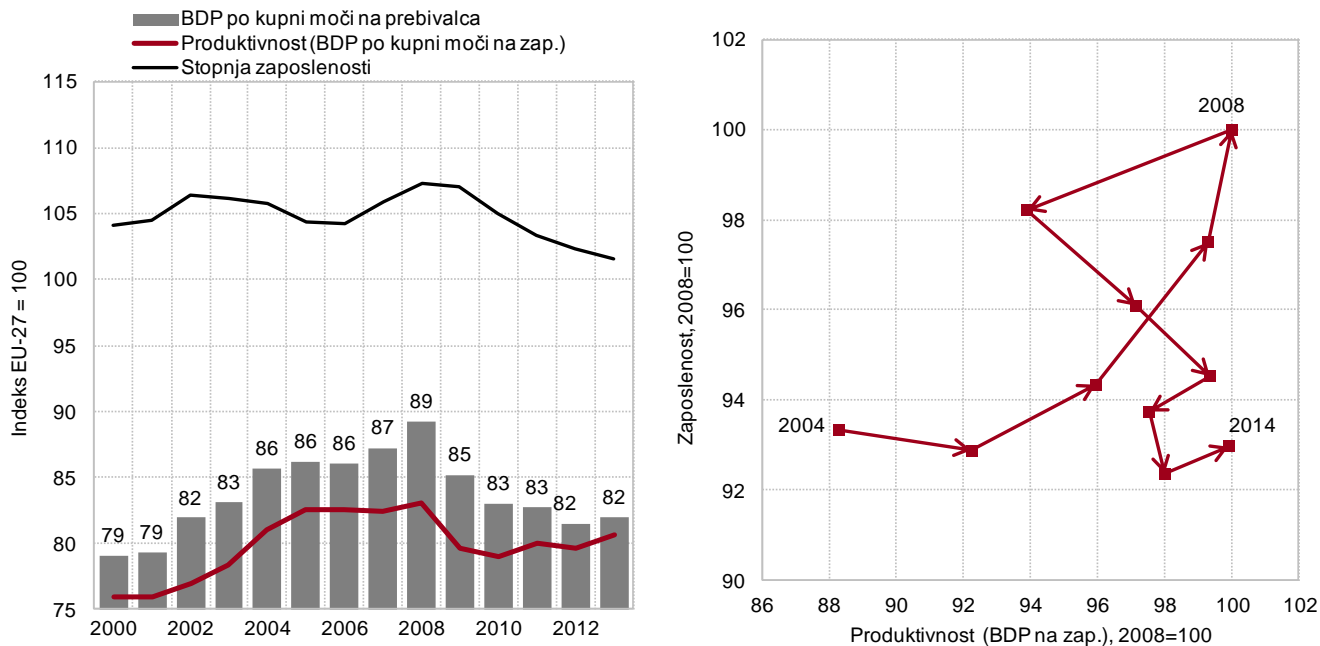
## 2 Dejavniki konkurenčnosti

*Krepitev konkurenčnosti gospodarstva sodi med prednostne naloge na poti dohitevanja razvitejših gospodarstev. Ob zagotovitvi stabilnega makroekonomskega okolja in dostopa do virov financiranja za podjetja je za povečanje bruto domačega proizvoda na prebivalca ključna okrepitev dejavnikov, ki omogočajo dvig ustvarjene dodane vrednosti in s tem konkurenčnosti gospodarstva v daljšem časovnem obdobju. To je podlaga za večji izvoz in vključevanje v globalne verige vrednosti s proizvodi in storitvami višjega cenovnega razreda. Glede na ugotovljene pomanjkljivosti dosedanjega razvoja prednostna področja delovanja za povečanje dodane vrednosti zajemajo izboljšanje inovacijske sposobnosti gospodarstva in človeškega kapitala. Konkurenčnost pa je treba okrepiti tudi s povečanjem učinkovitosti države in njenih institucij, vključno z vzpostavitvijo spodbudnega okolja za nastanek in rast podjetij.*

**Slovenija se je po gospodarski razvitosti od začetka krize močno oddaljila od razvitejših držav, v letu 2014 pa smo prvič zabeležili ugodnejša gospodarska gibanja kot v EU.** Slovenija se uvršča med države EU z največjim padcem relativne gospodarske razvitosti od začetka krize, nekatere, po gospodarski razvitosti pred leti še precej oddaljene nove članice EU, pa so se nam že močno približale. Poleg Češke, ki je v letu 2013 dosegla enako raven kot Slovenija, so to še Slovaška, Estonija in Litva (gl. kazalnik 2.1). Bruto domači proizvod na prebivalca v standardih kupne moči je po zadnjih podatkih leta 2013 ostal na najnižji ravni od začetka krize, to je na 82 % povprečja EU, kar je enako relativni razvitosti Slovenije v letu 2002. Prekinitev nazadovanja v gospodarski razvitosti nakazujejo podatki za leto 2014, ko je bila gospodarska rast prvič od začetka krize višja kot v EU (gl. poglavje 1.1).

**Zaostanek v gospodarski razvitosti je posledica nizke produktivnosti.** Dekompozicija bruto domačega proizvoda na prebivalca na stopnjo zaposlenosti in produktivnost (BDP na zaposlenega) pokaže, da se je že pred začetkom krize nizka raven produktivnosti v primerjavi z razvitejšimi državami od takrat še nekoliko znižala. Stopnja zaposlenosti, ki je pred letom 2008 precej presegala povprečno v EU, pa je upadla na raven evropskega povprečja. Produktivnost je po padcu ob začetku krize v naslednjih letih sicer okrevala, a počasi, saj je glavna rasti izhajala iz znižanja zaposlenosti, rast dodane vrednosti pa je bila skromna. Podjetja so se namreč ob visoki zadolženosti, težavah v bančnem sistemu in poslabšanju stroškovne konkurenčnosti soočala z močno omejenimi viri financiranja, tako zunanji (predvsem bančni) kot lastni (dobički), skromni pa so bili tudi prilivi neposrednih tujih investicij. Vse to je botrovalo močnemu padcu investicij v osnovna sredstva, ki so ključni kratkoročni dejavniki rasti dodane vrednosti in produktivnosti. Ob šibki znotrajsektorski rasti produktivnosti večine dejavnosti pa je bilo skromno okrevanje produktivnosti tudi posledica krčenja nekaterih v krizi bolj prizadetih delov gospodarstva (pretežno delovno intenzivne in tehnološko manj zahtevne predelovalne dejavnosti, gradbeništvo), kar je bilo v veliki meri posledica nezadostnega prestrukturiranja gospodarstva v smeri ustvarjanja višje dodane vrednosti in krepitve konkurenčnosti v letih pred krizo.



**Slika 15: Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči, produktivnost in zaposlenost, Slovenija**

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and finance, 2015; SI-STAT podatkovni portal– Nacionalni računi, 2015; preračuni UMAR.

## 2.1 Konkurenčnost podjetniškega sektorja

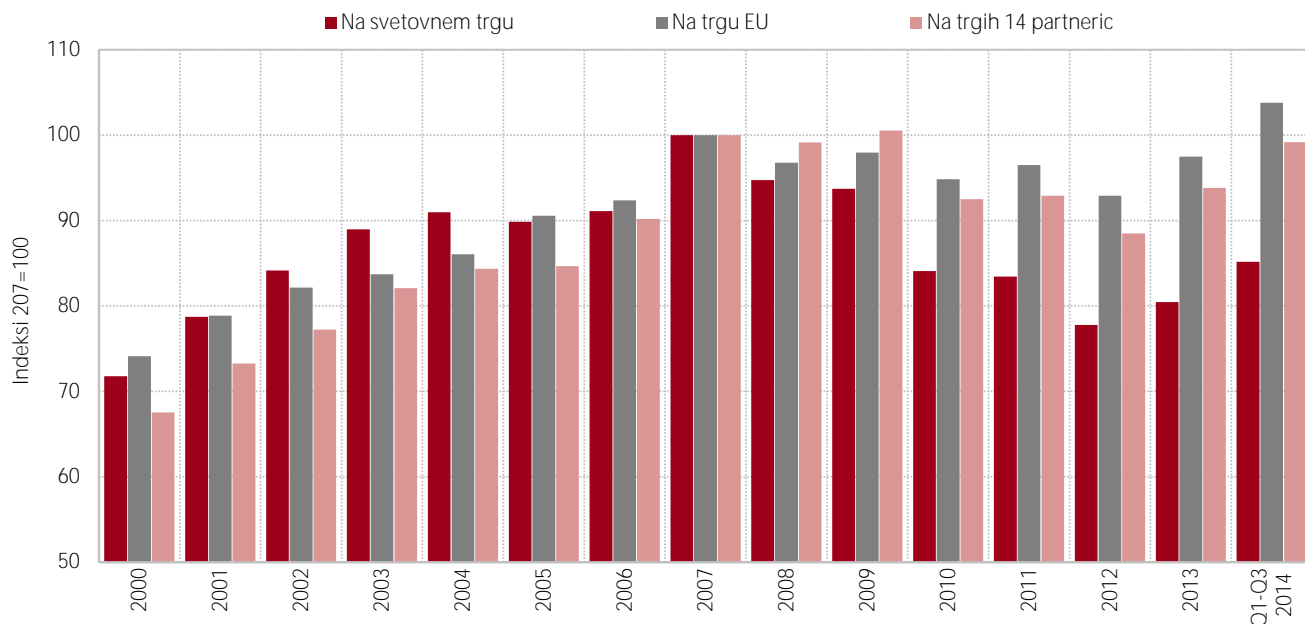
Kazalniki konkurenčnosti podjetniškega sektorja kažejo močno poslabšanje v prvih letih krize in vračanje na predkrizne ravni v zadnjem obdobju. To velja tako za izvozno kot stroškovno konkurenčnost, od začetka krize se je izboljšala tudi sestava izvoza. Pozitivna gibanja pa zaenkrat še premalo temeljijo na rasti produktivnosti, ki bi izhajala iz povečanja dodane vrednosti. V tem smislu je kljub pozitivnim premikom bistveno premalo izkoriščen potencial, ki bi ga za dvig dodane vrednosti lahko imelo povečanje neposrednih tujih investicij, pa tudi večja vloga na znanju temelječih storitev v gospodarstvu. Ob kazalnikih konkurenčnosti so v poglavju predstavljena tudi gibanja na teh področjih, izzivi za dvig dodane vrednosti, povezani z vlaganji v znanje in inovacijsko sposobnost ter z vlogo države pa so predmet naslednjih podpoglavij.

**Izvozna konkurenčnost Slovenije se od leta 2013 izboljšuje.** Padec tržnega deleža Slovenije na svetovnem trgu blaga za približno petino v obdobju 2008–2012 je bil med večjimi v EU. S povečanjem v letih 2013 (3,5 %) in 2014 (5,6 % v prvih devetih mesecih leta) je bila nadomeščena približno tretjina njegove izgube na svetovnem trgu. Na trgih štirinajstih najpomembnejših partneric, kjer je bilo zmanjšanje do leta 2012 manjše, je skoraj dosegel predkrizno raven, v EU<sup>47</sup> pa jo je presegel. Slovenija se je po rasti tržnega deleža v letu 2013 uvrstila v prvo tretjino, ob pospešitvi rasti v letu 2014 pa na peto mesto<sup>48</sup> med državami EU. Spodbudno je, da je bila rast zabeležena v večini najpomembnejših trgovinskih partneric in tudi na večini za slovenski izvoz pomembnih proizvodnih trgov. Leta 2013 (zadnji podatek) se je tržni delež (na svetovnem trgu) povečal tudi v vseh skupinah proizvodov glede na njihovo faktorsko intenzivnost, z izjemo delovno intenzivnih, kjer je najbolj (za približno štiri desetine) zaostajal za predkrizno ravno. Tržni deleži proizvodov z intenzivno rabo virov ter nizko in srednje tehnološko intenzivnih proizvodov so ob rasti v letu 2013 za ravno leta 2007 zaostajali za okoli četrtno, tržni delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov, ki se je povečeval večino obdobja po začetku krize, pa je bil za 8 % višji.

<sup>47</sup> Relativni pomen trga EU se je z vstopom Hrvaške še povečal, saj Slovenija na njem sedaj realizira kar tri četrtine izvoza blaga.

<sup>48</sup> Po podatkih za prva tri četrtletja 2014.

**Slika 16: Tržni deleži (izvoza blaga) Slovenije na tujih trgih**



Vir. UN, SURS, Eurostat, WIIW, US Census Bureau, preračuni UMAR.

**Rast tržnega deleža je posledica izboljšane konkurenčnosti izvoznikov blaga, pa tudi strukturnih učinkov in rastočega trgovanja Slovenije s primarnimi proizvodi.** Visok padec tržnega deleža na svetovnem trgu blaga v obdobju 2008–2012 je bil povezan z močnim poslabšanjem stroškovne konkurenčnosti, ki je izhajalo iz povečanja stroškov dela na enoto proizvoda v prvih letih krize (2008–2010),<sup>49</sup> dobičkonosnost podjetniškega sektorja pa so zmanjševali tudi negativni pogoji menjave (2010–2012). Poleg tega je mogoče precejšen del izgube tržnega deleža pojasniti s sestavo slovenskega izvoza, ki je precej odstopala od regionalne in proizvodne strukture svetovnega povpraševanja v tem obdobju (več glej v Poročilo o razvoju 2014, 2014). Ponovna rast tržnega deleža v zadnjih dveh letih sledi obdobju precejšnje prilagoditve stroškov dela na enoto proizvoda menjalnega sektorja, zlasti predelovalnih dejavnosti. V letih 2013 in 2014 pa je prišlo tudi do precejšnjega padca uvoznih cen in izboljšanja pogojev menjave. Oboje po naši oceni deloma preko zmanjšanja izvoznih cen in deloma preko izboljšanja dobičkonosnosti pozitivno vpliva na položaj izvoznikov. V obdobju intenzivnega krčenja tržnega deleža se je precej izboljšala tudi sestava izvoza z vidika tehnološke zahtevnosti proizvodov (kazalnik 2.5). Po močnem zvišanju stroškov dela na enoto proizvoda ob začetku krize in v razmerah relativno nizkega svetovnega povpraševanja je namreč precej podjetij pretežno iz delovno intenzivnih in nizko tehnološko zahtevnih dejavnosti, ki so prispevala k zniževanju tržnega deleža, prenehalo poslovati. Poleg tega ocenjujemo, da je z okrevanjem EU, ki je naš najpomembnejši izvozni trg, učinek regionalne in proizvodne sestave izvoza na rast tržnega deleža postal pozitiven. Na rast tržnega deleža pa pozitivno vpliva tudi rastoči izvoz primarnih proizvodov (nafta, plin, električna energija), ki je posledica nadaljnega povečanja trgovanja Slovenije s tem proizvodi (izvoz pred tem uvoženih proizvodov).

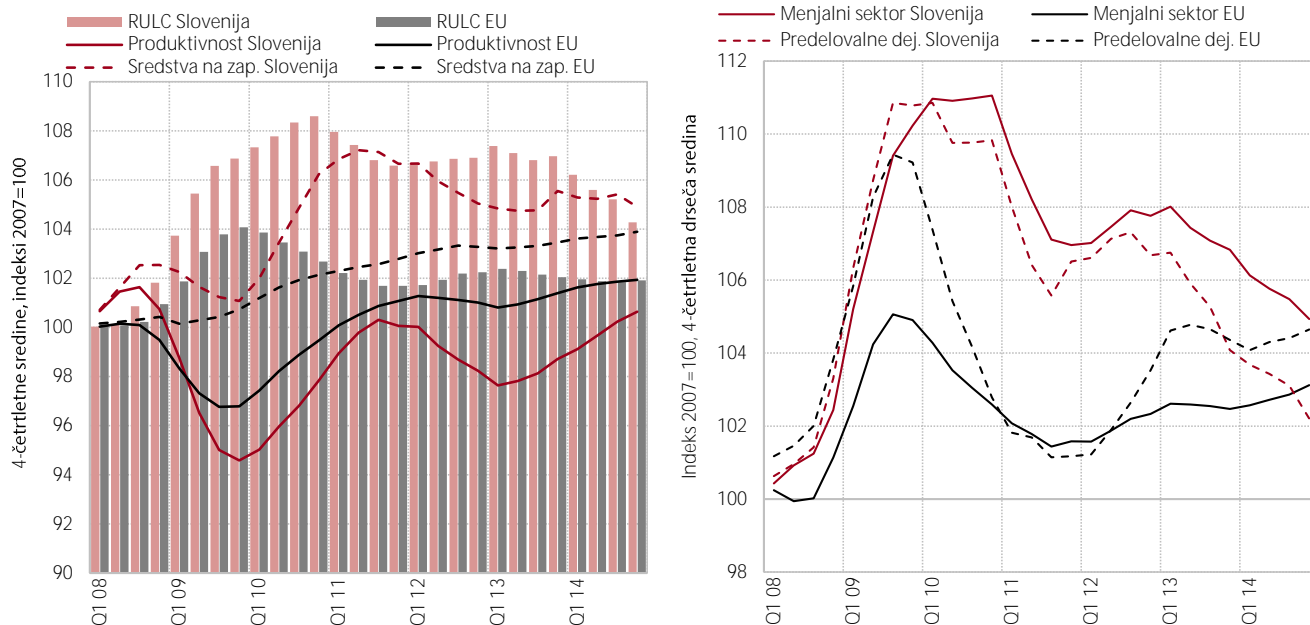
**Stroškovna konkurenčnost Slovenije se je v zadnjih letih izboljšala zlasti v menjalnem sektorju.** Stroški dela na enoto proizvoda celotnega gospodarstva so se v letih 2008–2010 zaradi rasti stroškov dela ob močnem znižanju gospodarske aktivnosti povečali precej bolj kot v EU. Od takrat se razkorak do EU postopno znižuje, pospešeno zlasti v letu 2014. Najvišji je bil v letu 2010, ko je znašal približno 6 o. t., v prvih treh četrtletjih leta 2014 pa je bilo povečanje realnih stroškov dela na enoto proizvoda od začetka krize še za okoli 3 o. t. višje kot v EU. Realni efektivni tečaj deflacioniran s stroški dela na enoto proizvoda pa je bil leta 2014 že približno na ravni leta 2007. Glavnina izboljševanja stroškovne konkurenčnosti v preteklih letih je izhajala iz menjalnega sektorja<sup>50</sup>. Do leta 2014 je temeljila predvsem na prilagajanju trga dela nižji gospodarski aktivnosti (znižanje zaposlenosti in umiritev rasti plač), v letu 2014 pa je glavni dejavnik postala rast dodane vrednosti. S to prilagoditvijo je menjalni sektor v veliki meri že nadomestil

<sup>49</sup> Na njihovo rast je vplivalo povečanje plač v javnem sektorju (2008) povezano z začetkom izvajanja reforme plač v javnem sektorju, močan padec BDP (2009) in dvig minimalne plače (2010).

<sup>50</sup> Menjalni sektor sestavljajo industrija (B-E), trgovina, gostinstvo in promet (G-I), informacijsko-komunikacijske dejavnosti (J) in kmetijstvo (A).

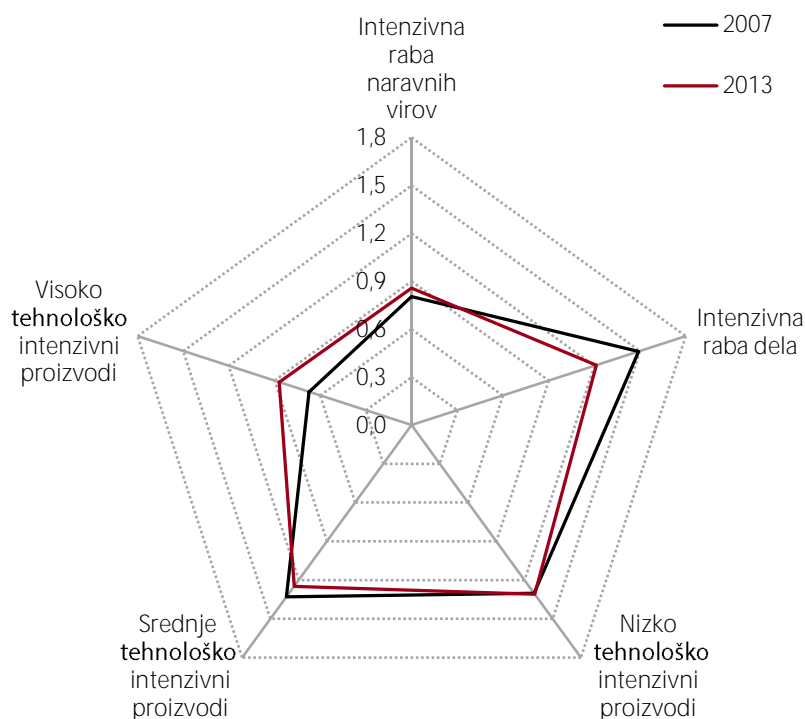
izgubo stroškovne konkurenčnosti v primerjavi z EU iz prvih let krize. Relativni položaj predelovalnih dejavnosti, ki predstavljajo ključni del menjalnega sektorja, pa je bil že nekoliko boljši kot leta 2007. V letu 2014 je bilo prvič od začetka krize vidnejše izboljšanje stroškovne konkurenčnosti prisotno tudi v nemenjalnem delu gospodarstva, ki pa še precej zaostaja za relativnim položajem glede na EU v predkriznem obdobju. Poleg gradbeništva in javnih storitev, kjer so stroški dela na enoto proizvoda s prekinitvami upadali že v predhodnih nekaj letih, do pozitivnih premikov postopno prihaja tudi v večini drugih pretežno nemenjalnih storitev, vključno s finančnimi.

**Slika 17: Realni stroški dela na enoto proizvoda v gospodarstvu, menjalnem sektorju in predelovalnih dejavnostih, Slovenija in EU**



Vir: Eurostat Portal Page – National accounts, 2015; preračuni UMAR. Opomba: Realna rast produktivnosti in sredstev, deflator BDP.

**Struktura blagovnega izvoza se je od začetka krize izboljšala, dodana vrednost izvoza posameznih dejavnosti pa ostaja nizka.** Za Slovenijo je značilen relativno visok delež delovno intenzivnih ter nizko in srednje tehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu, ki pa se je po letu 2008 precej zmanjšal. Ob krčenju teh industrij je rast izvoza po letu 2009 pretežno temeljila na visokotehnološko zahtevnih proizvodih. Njihov delež, ki je leta 2007 kar za 8,4 o. t. zaostajal za povprečnim v EU, se je s tem povečal, zaostanek za evropskim povprečjem pa znižal na najnižjo raven do sedaj (3,5 o. t. v letu 2013). Spremembe v strukturi izvoza so vplivale tudi na povečanje dodane vrednosti izvoza, saj se je precej skrčil tudi delež dejavnosti z relativno visoko uvozno komponento izvoza (predvsem proizvodnja motornih vozil). Do večjih premikov v dodani vrednosti izvoza posameznih dejavnosti pa ni prišlo. Ta ostaja nizka zlasti v nekaterih srednje visoko tehnološko zahtevnih dejavnostih, kot so avtomobilska, elektro in strojna industrija. Zaostanek za razvitejšimi državami izhaja predvsem iz nižjega deleža dodane vrednosti storitev v izvozu proizvodov teh dejavnosti. To pomeni, da Slovenija v teh dejavnostih precej manj kot druga razvitejša gospodarstva izkorišča možnost za dodajanje vrednosti in s tem povečanje konkurenčnosti proizvodov z uporabo različnih storitvenih dejavnosti (npr. razvoja, trženja, servisiranja, oblikovanja ipd.). Deloma pa je to verjetno tudi posledica dejstva, da te dejavnosti pri nas v veliki meri proizvajajo vmesne proizvode, kjer je manj možnosti za vključevanje različnih storitvenih dejavnosti kot pri končnih proizvodih. Na dodano vrednost zlasti tehnološko zahtevnejših dejavnosti pa negativno vpliva tudi njihova razmeroma nizka snovna produktivnost (gl. poglavje 4.1).

**Slika 18: Koefficient primerjalnih izvoznih prednosti<sup>1</sup> slovenskega izvoza, Slovenija**

Vir: United Nations Statistics Division: Comtrade, 2015; Handbook of Statistics 2007-08 (UN); preračuni UMAR. Opomba: <sup>1</sup> Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin ni enak 100.

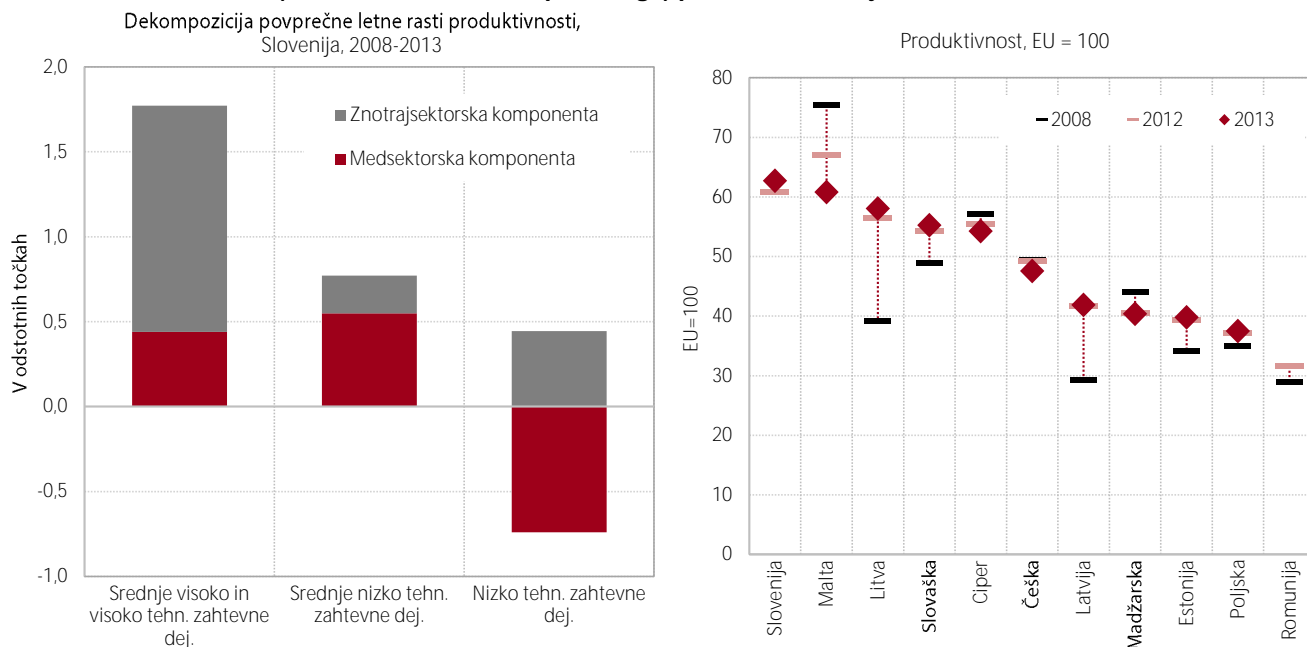
**Proizvodnja predelovalnih dejavnosti ostaja nižja kot pred krizo, produktivnost pa se je nekoliko izboljšala.**

Obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti je tudi v letu 2014 za predkrizno ravno zaostajal bolj kot v povprečju EU. To je posledica relativno močnejšega skrčenja obsega nizkotehnoloških, pretežno delovno intezivnih, dejavnosti pri nas. Okrevanje proizvodnje je po padcu v letu 2009 temeljilo predvsem na rasti srednje visoko in visokotehnološko zahtevnih dejavnosti, ki so v letu 2014 presegle predkrizno raven (2008), v nekaterih dejavnostih pa se je od začetka krize povečala tudi bolj kot v EU (proizvodnja IKT opreme in električnih naprav, kemična in farmacevtska industrija). Tehnološko zahtevnejše dejavnosti so tudi največ prispevale k okrevanju produktivnosti predelovalne industrije od začetka krize.<sup>51</sup> Ta je leta 2013 (zadnji mednarodni podatki) s približno 63 % povprečja EU dosegla najvišjo raven do sedaj in bila najvišja med novimi članicami EU. V primerjavi s to skupino držav Slovenija izstopa predvsem po visoki ravni produktivnosti visokotehnološko zahtevne farmacevtske industrije. Manjše so že razlike pri ostalih tehnološko zahtevnejših dejavnostih<sup>52</sup>, kjer Slovenija za nekaterimi državami zaostaja zlasti pri proizvodnji IKT opreme in proizvodnji drugih strojev in naprav.

<sup>51</sup> Predvsem zaradi znotrajsektorske rasti produktivnosti, povečal pa se je tudi njihov delež v zaposlenosti. Prispevek nizko tehnološko zahtevnih dejavnosti pa je bil zaradi negativne medsektorske komponente (zmanjšanje njihovega deleža v skupni zaposlenosti predelovalnih dejavnosti) v obdobju 2008–2013 negativen.

<sup>52</sup> Tudi glede produktivnosti srednje nizko in nizko tehnološko zahtevnih predelovalnih dejavnosti so razlike med Slovenijo in drugimi novimi članicami (z izjemo Romunije in Bolgarije) majhne.

**Slika 19: Produktivnost (dodana vrednost na zaposlenega) predelovalnih dejavnosti**



Vir: Eurostat Portal Page – National accounts; SI–STAT podatkovni portal – Nacionalni računi; preračuni UMAR.

**Konkurenčnost na znanju temeljčih storitev je nizka, vendar se njihov izvoz v zadnjem obdobju povečuje.**

Storitve, zlasti na znanju temelječe, v sodobnih gospodarstvih pomembno prispevajo h krepitvi celotnega gospodarstva, hkrati pa imajo velik pomen za povečanje konkurenčnosti v predelovalnih podjetjih, saj omogočajo večjo diferenciacijo produktov na trgu, ponudbo celovitih rešitev za kupce ali pa uvajanje novih poslovnih modelov (European Service Innovation Centre, 2014). Pri nas rast dodane vrednosti na znanju temeljčih tržnih storitev od začetka krize zaostaja za povprečjem EU, kar povezujemo predvsem s šibkim okrevanjem domačega trga, na katerega so pretežno osredotočene. To je spodbudilo postopno preusmerjanje na tuje trge, ki se je pospešilo zlasti v letu 2013, a je delež na znanju temeljčih storitev v celotnem storitvenem izvozu še precej nižji kot v EU (gl. kazalnik 2.6). To je deloma mogoče pojasniti z relativno visokim deležem izvoza potovanj in transporta, povezanim z naravnimi danostmi in strateško lego Slovenije, vendar pa podatki kažejo tudi na nizko izvozno konkurenčnost na znanju temeljčih storitev. Njihov tržni delež v EU se je od začetka krize namreč močno znižal, pozitivna gibanja so bila zabeležena šele v zadnjem letu (2013<sup>53</sup>). Nizka izvozna konkurenčnost je značilna zlasti za računalniške, pravne, računovodske in davčne storitve ter razvojno-raziskovalne dejavnosti. Večinoma gre za storitve, ki so v mednarodnem merilu visoko regulirane, za razvitejšimi državami pa zaostajajo tudi v stopnji inovacijske aktivnosti (gl. poglavje 2.3).

**Tabela 3: Tržni delež slovenskega izvoza storitev v uvozu storitev EU-27**

V %	Delež v izvozu storitev, 2013	Tržni delež			Sprememba 2013/2008 oz. 2012/2008
		2008	2012	2013	
Storitve	100,0	0,31	0,30	0,30	-0,4
Transportne	25,5	0,42	0,40	0,41	-1,3
Potovanja	38,8	0,53	0,61	0,60	13,6
Ostale storitve*, od tega	35,7	0,17	0,15	0,17	1,8
Na znanju temelječe storitve**	19,8	0,19	0,15		-21,9

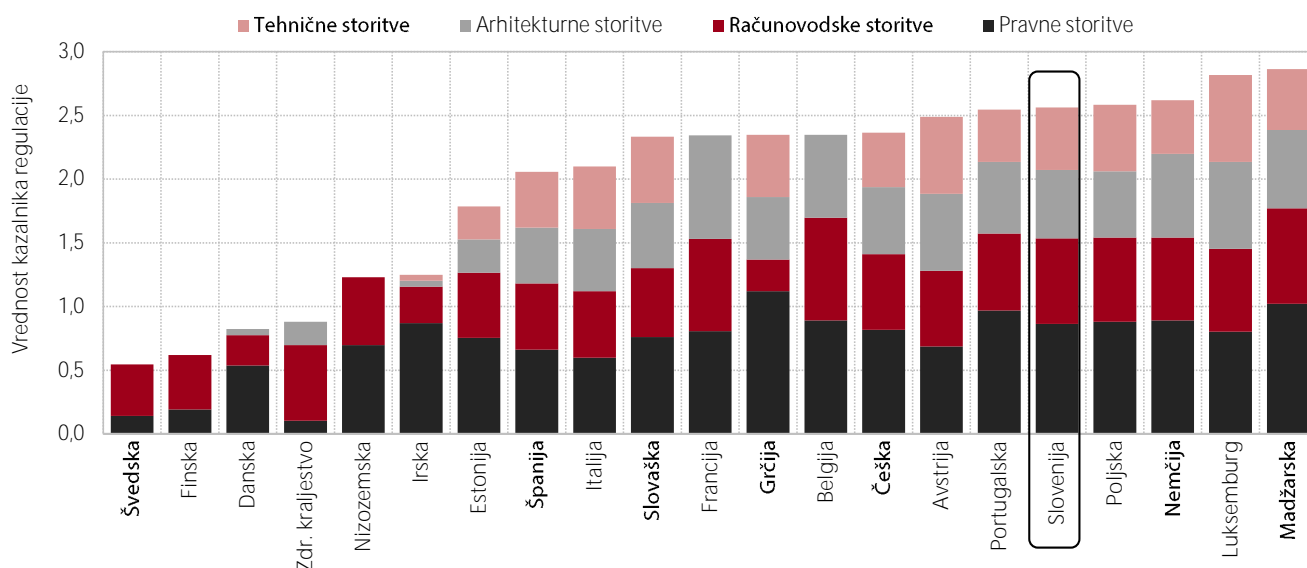
Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Balance of payments, 2015; preračuni UMAR. Opomba: \*V skupino druge storitve se uvrščajo komunikacijske, gradbene, finančne, zavarovalniške, računalniške, informacijske, osebne, kulturne, rekreacijske, državne in druge poslovne storitve ter licence, patenti in avtorske pravice. \*\* Na znanju temelječe nefinančne storitve so izračunane kot vsota naslednjih postavk razširjene klasifikacije plačilne bilance: 247, 263, 274, 278, 279, 280 in 284.

**Konkurenca v storitvah se povečuje, vendar ob majhnem napredku pri deregulaciji poklicnih storitev.** Največji potencial za izboljšanje produktivnosti s povečanjem konkurence je običajno v storitvah, kot so trgovina na drobno, mrežne dejavnosti in poklicne storitve (The 2013 update of the OECD product market regulation indicators, 2013). V mrežnih dejavnostih in trgovini Slovenija nima posebnih zakonodajnih ovir za vstop v panogo. V trgovini na drobno se

<sup>53</sup> Na to kažejo gibanja skupine Ostale poslovne storitve, ki so del skupine Druge storitve.

je v visoko koncentrirani dejavnosti nespécializiranih prodajaln pretežno z živili koncentracija po letu 2006 močno zmanjšala<sup>54</sup>. Stopnja konkurence se povečuje tudi v *elektronskih komunikacijah*, delež prevladujočega ponudnika pri širokopasovnem internetu je nižji kot v povprečju EU, na trgih fiksne in mobilne telefonije pa je višji. Pri *oskrbi z elektriko in plinom* se je trg formalno sprostil že leta 2007, v zadnjih letih pa se to kaže v vse številnejših menjavah dobaviteljev. Cene teh energentov za gospodinjstva so nižje (elektrika) ali vsaj primerljive s povprečjem EU (plin). Pri industrijskih odjemalcih pa je cena plina, kljub znižanju v zadnjih dveh letih, še nad evropskim povprečjem. Njen nadaljnji padec je mogoče pričakovati z odpravo dolgoročnih pogodb, ki jo za popolno sprostitev tega trga zahteva agencija za varstvo konkurence (gl. kazalnik 2.7). Na področju *poklicnih storitev* (računovodske, pravne, tehnične in arhitekturne) pa je po oceni OECD regulacija še dokaj visoka<sup>55</sup>. Visoke so predvsem ovire za vstop na trg, kjer je bil sicer dosežen napredek z ukinjanjem kvot za storitve tujcev<sup>56</sup>. Nekoliko se je znižala tudi regulacija glede zahtevane izobrazbe, vendar pa se Slovenija še vedno uvršča med države z najvišjo regulacijo tega področja predvsem pri računovodskih, tehničnih in arhitekturnih storitvah. Izstopa tudi po velikem številu reguliranih poklicev, čeprav se je v preteklih letih nekoliko zmanjšalo<sup>57</sup>.

Slika 20: Regulacija poklicnih storitev, 2013



Vir: OECD. Opomba: 0 je najmanj, 6 najbolj regulirana storitev.

**Vključevanje Slovenije v mednarodne trgovinske tokove narašča, a počasneje kot v številnih novih članicah EU.** Stopnja mednarodne trgovinske integracije, merjena s povprečnim deležem menjave s tujino v primerjavi z BDP<sup>58</sup>, se po padcu leta 2009 povečuje in je od leta 2011 tudi višja, kot je bila pred začetkom krize. Povečanje v zadnjih letih je izhajalo predvsem iz rasti izvozne integracije. Potem ko je bil do leta 2012 ob upadajočem domačem trošenju izvoz edini dejavnik gospodarske rasti, je v letih 2013 in 2014 rast deleža izvoza v BDP spremljalo tudi izboljšanje izvozne konkurenčnosti. Vključevanje v mednarodne trgovinske tokove po večjem padcu ob začetku krize je po letu 2009 potekalo hitreje kot v povprečju v EU, vendar počasneje kot v nekaterih novih članicah EU<sup>59</sup>, številne med njimi pa so tudi že bolj integrirane v mednarodne trgovinske tokove kot Slovenija. To kaže na zaostajanje Slovenije pri vključevanju v globalne dobaviteljske verige, ki danes predstavljajo pomemben element ekonomske integracije in konkurenčnosti držav. Slovenija v tem smislu premalo izkorišča predvsem možnost povezovanja preko neposrednih tujih investicij (gl. tudi Poročilo o razvoju 2014, str. 34-35).

<sup>54</sup> Koncentracija, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom, je v tej dejavnosti trgovine na drobno s 3.387 leta 2006, ko je bila najvišja, padla na 2.160 v letu 2013 (meja visoke koncentracije je pri vrednosti indeksa 1.800), delež glavnega ponudnika pa s 53 % na 38,5 %.

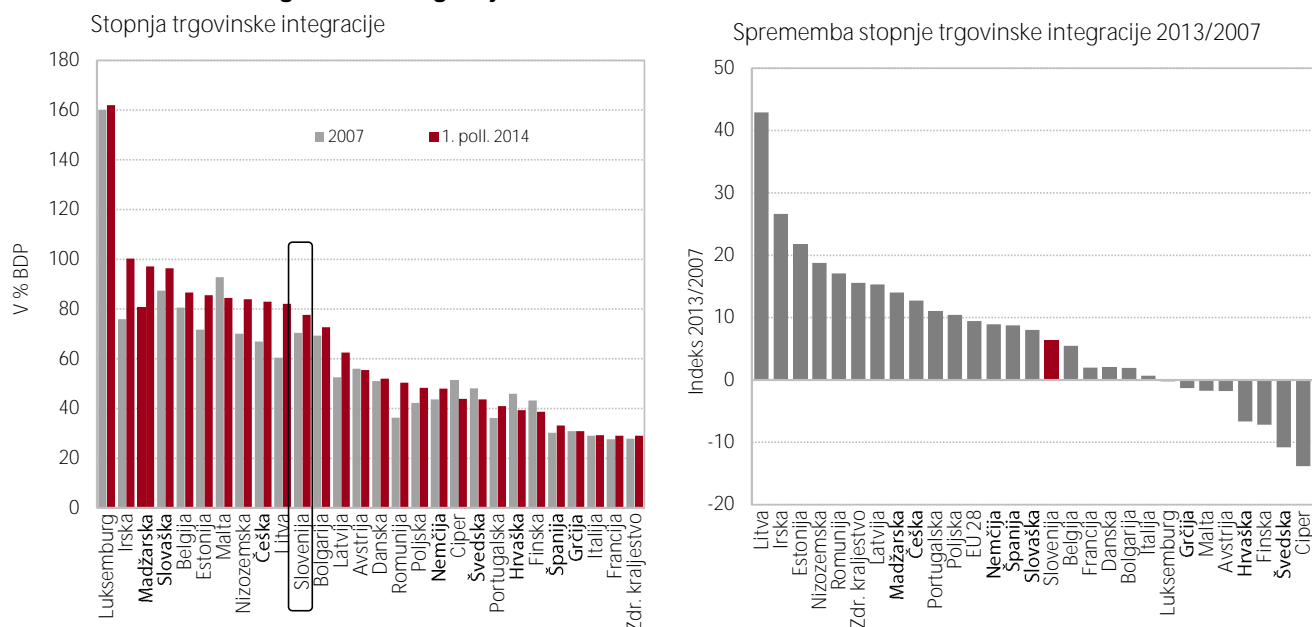
<sup>55</sup> Od evropskih držav OECD imajo bolj regulirane poklicne storitve le Poljska, Nemčija, Luksemburg in Madžarska (The 2013 update of the OECD product market regulation indicators, 2013).

<sup>56</sup> Z Zakonom o zaposlovanju in delu tujcev so bile leta 2011 ukinjene kvote za individualne storitve tujcev

<sup>57</sup> Več jih imata le Poljska in Slovaška. Od leta 2010 se je število reguliranih poklicev zmanjšalo za 81 na 242 (povprečje za EU je 176). Analiza, ki bo dokončno ovrednotila število reguliranih poklicev in dejavnosti pri nas, bo predvidoma zaključena v letu 2015 (Poročilo o napredku na projektu EKT v letu 2013 in 2014, 2014).

<sup>58</sup>  $((\text{Izvoz blaga in storitev} + \text{uvoz blaga in storitev})/2)/\text{BDP} \cdot 100$ .

<sup>59</sup> Po padcu leta 2009 se povečuje hitreje na Slovaškem in v baltskih državah.

**Slika 21: Mednarodna trgovinska integracija\***

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2014; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2014; preračuni UMAR.  
Opomba: \* Stopnja mednarodne trgovinske integracije je izračunana kot:  $((\text{izvoz blaga in storitev} + \text{uvoz blaga in storitev})/2)/\text{BDP} \cdot 100$ .

**Načrtovana privatizacija in proces razdolževanja podjetniškega sektorja predstavljata možnost za povečanje izjemno nizkega stanja neposrednih tujih investicij (NTI) v slovenskem gospodarstvu.** Slovenija je bila tudi po zadnjih podatkih za leto 2013 med državami EU z najnižjim stanjem in najnižjim povečanjem stanja vhodnih NTI v primerjavi z BDP. Že prej nizki prilivi lastniškega kapitala so se ob začetku krize še zmanjšali. Vidnejše izboljšanje zaznavamo šele v zadnjem obdobju s pospešitvijo privatizacijskih procesov, povečala pa se je tudi prodaja lastniških deležev v slovenskih podjetjih. Prilivi lastniškega kapitala so bili tako v letu 2014 več kot trikrat višji kot leta 2013, ko so se sicer že povišali in dosegli eno višjih vrednosti v zadnjih desetih letih. Spodbudni so tudi podatki ankete med tujimi podružnicami v Sloveniji, ki kažejo po letu 2010 precejšnje povečanje deleža podjetij s tujimi kapitalom z načrtovano širitvijo svoje dejavnosti v Sloveniji (Rojec, Jaklič, 2014). Z večjimi tujimi vlaganji bi podjetniški sektor pridobil ne le nujna finančna sredstva za razvojne investicije, ampak tudi nova znanja in tehnologije, zlasti v primeru podjetij v državni lasti pa se bodo odprle tudi možnosti za boljše upravljanje. Pri tem bi na povečanje priliva NTI lahko pomembno vplivalo tudi izboljšanje okolja za poslovanje podjetij (gl. poglavje 2.4). Za razliko od vhodnih neposrednih tujih investicij pa gibanja pri izhodnih NTI ostajajo neugodna, saj je bilo njihovo stanje v primerjavi z BDP po štirih letih zmanjševanja leta 2013 najnižje od začetka krize.

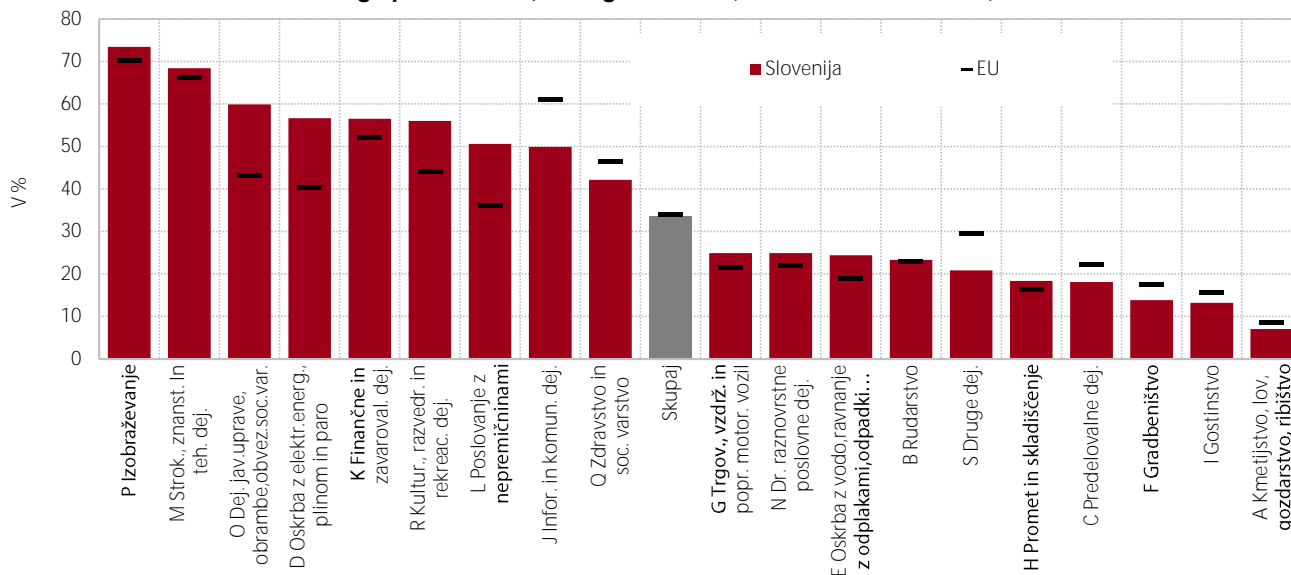
**Zgodnja podjetniška aktivnost se je od začetka krize precej povečala, število hitro rastočih podjetij pa ostaja razmeroma nizko.** Iz anketnih podatkov raziskave GEM (gl. kazalnik 2.9) izhaja, da se je po doseženem dnu v letu 2011 zgodnja podjetniška aktivnost (delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo) v Sloveniji do leta 2014 precej povečala, čeprav je bila večino tega obdobja nižja kot v povprečju EU. Večje vključevanje prebivalstva v podjetništvo je bilo doseženo v obdobju povečanega subvencioniranja samozaposlovanja brezposelnih, zato bi lahko sklepali, da so se posamezniki za podjetniško pot pogosto odločali tudi zaradi reševanja svojega zaposlitvenega položaja in ne zgolj na osnovi inovativnih rešitev, ki bi pomenile potencial za širitev podjetja in odpiranje novih delovnih mest. Povečanje samozaposlovanja v negotovih gospodarskih razmerah lahko povežemo tudi z iskanjem prožnejših oblik zaposlovanja s strani podjetij. Tudi izsledki raziskave GEM kažejo, da se je delež tistih, ki se za podjetništvo odločajo zaradi nujnosti, od začetka krize precej povečal, delež zgodnjih podjetnikov zaradi zaznanih poslovnih priložnosti pa je pri nas še nižji kot pred krizo (v EU je višji). Rastoča zgodnja podjetniška aktivnost se za zdaj tudi še ne kaže v bistvenem izboljšanju glede števila hitro rastočih podjetij, ki se je od začetka krize prepolovilo, se pa od leta 2012 ne zmanjšuje več. Spodbudni pa so podatki o precejšnjem povečanju števila zagonskih podjetij (start-up podjetja) v letu 2014 ter izboljšanju podpornega okolja za njihovo ustanavljanje (gl. poglavje 2.3), kar bi v prihodnje lahko povečalo delež hitro rastočih podjetij, ki običajno prinašajo nove investicije in delovna mesta.

## 2.2 Človeški kapital

Človeški kapital kot eden ključnih dejavnikov konkurenčnosti in dolgoročne rasti je v Sloveniji premajhen in nezadostno izkoriščen. Večja in učinkovitejša vlaganja v znanje sodijo tudi med glavne vzvode za okrepitev potenciala gospodarske rasti. Ob sicer razmeroma visokih javnih vlaganjih v izobraževanje se ključne pomanjkljivosti kažejo v prepočasnem prilagajanju izobraževanja potrebam konkurenčnejšega gospodarstva, v nizkih zasebnih vlaganjih, premalo učinkoviti uporabi javnih sredstev in nezadostni kakovosti izobraževanja. Ob hitrih gospodarskih in družbenih spremembah ter vse daljši delovni dobi na pomenu pridobiva tudi vseživljenjsko učenje, ki pa je, zlasti v času krize, še premalo uporabljen način krepitev človeškega kapitala.

**Delež delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo se povečuje, skromna pa je uporaba terciarno izobraženih kadrov v zasebnem sektorju.** Delež odraslega prebivalstva (25-64 let) s terciarno izobrazbo se je v letu 2014 nadalje povečal in prvič presegel povprečje EU (gl. kazalnik 2.10). Narašča tudi delež terciarno izobraženega delovno aktivnega prebivalstva v tej starostni skupini, ki se je v letu 2013 že povsem približal evropskemu povprečju. Problem pa ostaja nezadostna uporaba terciarno izobraženih v zasebnem sektorju, ki bi lahko prispevali k dvigu dodane vrednosti slovenskega gospodarstva. Njihov delež med delovno aktivnimi je v zasebnem sektorju veliko nižji kot v dejavnostih javnih storitev in nekoliko nižji od povprečja EU.<sup>60</sup> Manjše zaposlovanje visoko izobražene delovne sile v zasebnem sektorju povezujemo z neusklajenostjo ponudbe kadrov s potrebami podjetij, visoko obdavčitvijo nadpovprečnih plač, ki jih običajno prejemajo terciarno izobraženi,<sup>61</sup> v času krize pa tudi s finančnimi problemi slovenskega gospodarstva. Tudi IMD World Talent Report 2014 (2014) opozarja, da slovenski izobraževalni sistem premalo prispeva k izboljšanju konkurenčnosti gospodarstva.<sup>62</sup>

Slika 22: Delež delovno aktivnega prebivalstva, starega 25-64 let, s terciarno izobrazbo, 2013



Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Opomba: Dejavnosti javnih storitev so dejavnosti O, P in Q, dejavnosti zasebnega sektorja pa dejavnosti A-N in R-S.

**Vpis v terciarno izobraževanje ni dovolj usklajen s potrebami podjetij.** Število vpisanih se je v obdobju 2008/2009–2013/2014 zaradi demografskih trendov močno zmanjšalo na vseh področjih izobraževanja, razen na področju znanosti, matematike in računalništva, kjer se je znatno povečalo. Kljub temu je bil njihov delež v skupnem številu vpisanih po zadnjih podatkih za leto 2012 nižji od povprečja EU, višji pa je bil v družbenih in poslovnih vedah ter

<sup>60</sup> Delež delovno aktivnega prebivalstva, starega 25-64 let, s terciarno izobrazbo, je v letu 2013 v dejavnostih javnih storitev znašal 60,4 % (EU: 52,6 %); v zasebnem sektorju pa 25,8 % (EU: 27,1 %).

<sup>61</sup> Obdavčitev terciarno izobraženih je višja od povprečja držav EU-21, ki so članice OECD (Education at a Glance 2014, 2014). Pri obdavčitvi plače v višini 167 % povprečne plače je od Slovenije davčno ugodnejših 17 držav EU (Kosi Antolič, 2015).

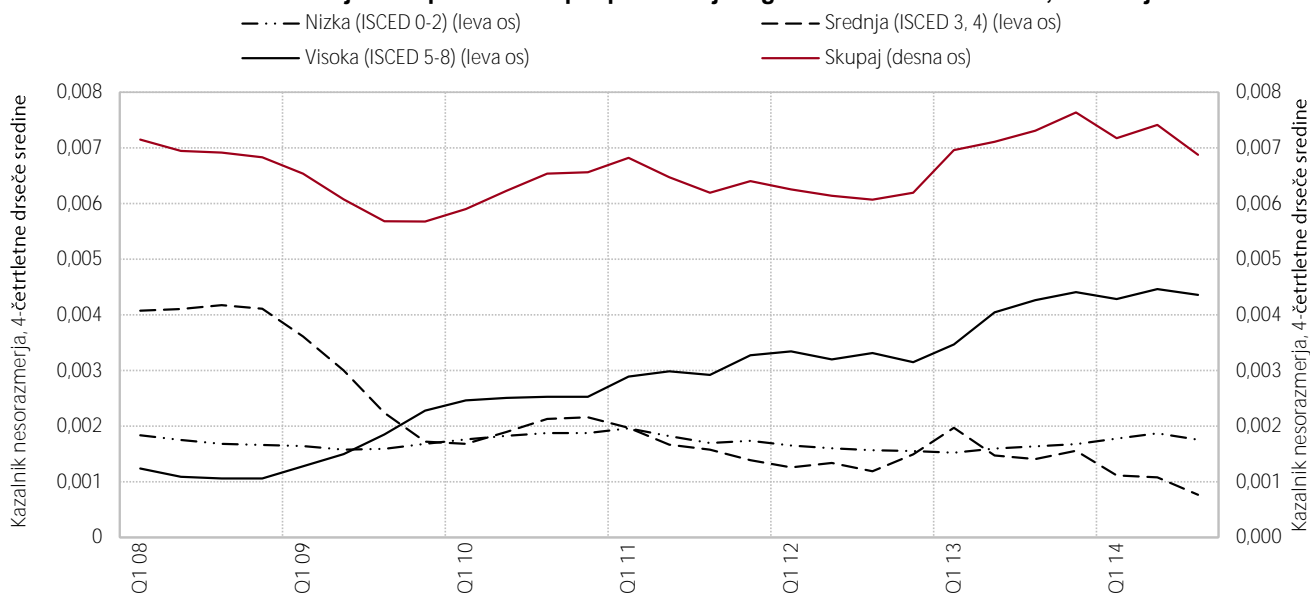
<sup>62</sup> Slovenija se pri univerzitetnem izobraževanju glede zadovoljevanja potreb konkurenčnejšega gospodarstva na lestvici 60-ih držav uvršča na 54. mesto.



pravu. Zaradi nezadostne usklajenosti vpisa s potrebami okolja (Kakovost v slovenskem visokošolskem in višješolskem prostoru v letih od 2010 do 2013, 2013) in manjšega povpraševanja po delu se je v obdobju 2008–2014 število brezposelnih s terciarno izobrazbo nadpovprečno povečalo, najbolj na področjih poslovnih in upravnih ved. V letu 2014 je bil sprejet ukrep<sup>63</sup> za povečanje sodelovanja med visokim šolstvom in podjetniškim sektorjem, ki naj bi spodbudil prenos znanja v podjetja in povečal usklajenost veščin s potrebami podjetniškega sektorja. K večji usklajenosti ponudbe in povpraševanja po terciarno izobraženih kadrih bi lahko pomembno prispevala tudi vzpostavitev sistema srednjeročnega napovedovanja potreb na trgu dela in spremljanja položaja diplomantov na trgu dela.

**Problem zaposlovanja terciarno izobraženih spodbuja odselitve v tujino.** Terciarno izobraženi so v obdobju 2008–2014 soočeni z vrsto problemov. Stopnja brezposelnosti se je povečala bolj kot v povprečju EU, število registriranih brezposelnih se je povečalo bolj kot pri vseh drugih stopnjah izobrazbe,<sup>64</sup> kazalnik nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem<sup>65</sup> pa se je povišal le za terciarno izobražene. Poleg tega je bila skoraj petina delovno aktivnih v starosti 20-34 let s terciarno izobrazbo v letu 2013 zaposlena v poklicih, za katere ne potrebujejo te izobrazbe (Education and Training Monitor 2014, 2014). Ob poslabšanju razmer na trgu dela se je v letu 2013 še povečalo število terciarno izobraženih slovenskih državljanov, ki so se odselili v tujino. Največji delež odseljenih s terciarno izobrazbo je v starosti 30-39 let (45,5 %) in odraža slabe možnosti za zaposlitev. Odselitve zmanjšujejo možnost za uporabo znanja, v katerega je bilo s terciarnim izobraževanjem vloženi veliko javnih sredstev.

**Slika 23: Kazalnik nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem glede na raven izobrazbe, Slovenija**



Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

**Napredek na področju kakovosti terciarnega izobraževanja je za doseganje večje konkurenčnosti gospodarstva preskromen.** Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, ki je eden od kazalnikov kakovosti, se je v šolskem letu 2013/2014 znižalo na 17,1 tako zaradi zmanjšanja števila vpisanih kot povečanja števila pedagoškega osebja. Napredek je opazen v celotnem obdobju krize, čeprav zastajamo za povprečjem enaindvajsetih držav EU, ki so članice OECD (15,8 v letu 2012). Veliko število študentov na pedagoga je ob nizkih izdatkih na udeleženca izobraževanja tudi posledica številnih navideznih vpisov. Problematiko kakovosti terciarnega izobraževanja izpostavljajo tudi različne študije. Analiza Kakovost v slovenskem visokošolskem in

<sup>63</sup> Namen ukrepa Po kreativni poti do praktičnega znanja je bil podpreti razvoj kompetenc, pridobivanje praktičnega znanja in izkušenj študentov s projekti, ki se izvajajo v partnerstvu visokošolskih zavodov s podjetniškim sektorjem. Na javnem razpisu je bilo izbranih 211 projektov v vrednosti 2,816 mio EUR.

<sup>64</sup> V letu 2014 je število registriranih brezposelnih s terciarno izobrazbo znašalo 19.229, kar je trikrat več kot v letu 2008.

<sup>65</sup> Kazalnik nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem (angl. »skill-mismatch indicator«) po ravneh izobrazbe je izračunan kot  $Q_i \times |Q_i - N_i|$ , kjer  $Q_i$  označuje delež aktivnega prebivalstva z ravnijo izobrazbe  $i$  v vsem aktivnem prebivalstvu,  $N_i$  pa delež delovno aktivnega prebivalstva z ravnijo izobrazbe  $i$  v delovno aktivnem prebivalstvu.

višješolskem prostoru (2013) ugotavlja pomanjkljivo skrb visokošolskih zavodov za kakovost (kultura kakovosti, kadrovska načrtovanje in notranje evalvacije). Analiza Evropske komisije pa kaže, da v Sloveniji le majhen delež anketirancev ocenjuje kakovost visokošolskega študija, v katerega so bili vključeni, kot zelo oziroma precej dobro (European area of skills and qualifications, 2014).

**Ukrepi za zmanjšanje navideznih vpisov bi lahko izboljšali kakovost in učinkovitost študija.** Na nizko učinkovitost študija v Sloveniji opozarja visok delež potencialnih navideznih vpisov<sup>66</sup> v višješolsko strokovno izobraževanje in na visokošolski študij, ki se je v letu 2012 še povečal in bil višji kot v letu 2008. Posledično je nizka prehodnost redno vpisanih iz prvega v drugi letnik, ki se je v šolskem letu 2013/2014 še znižala (na 52,4 %). Še nižja je v višjem strokovnem izobraževanju, kjer navidezne vpise od šolskega leta 2014/2015 omejuje Zakon o višjem strokovnem izobraževanju.<sup>67</sup> Na visokošolskem študiju pa od šolskega leta 2014/2015 navidezne vpise omejuje elektronska prijava, ki omogoča kontrolo podatkov iz evidence študentov in diplomantov. Slovenija za razliko od nekaterih držav EU ne pogojuje brezplačnega študija z rednim napredovanjem študentov (National Student Fee and Student Support Systems in European Higher Education 2014/2015, 2014; Eurygedia, 2014). Še vedno tudi ni rešen problem navideznih vpisov študentov v srednješolsko izobraževanje. Navidezni vpisi imajo negativne posledice za izobraževalne ustanove, ki ne morejo realno načrtovati izobraževalnega procesa, pa tudi za politike trga dela in javne finance<sup>68</sup> (Revizijsko poročilo Navidezni vpisi v programe višješolskega in visokošolskega izobraževanja, 2014).

**Izdatki za terciarno izobraževanje so preskromni za doseganje večje kakovosti, izstopajo predvsem nizki zasebni izdatki.** Izdatki na udeleženca kljub povečanju v obdobju 2008–2011, ko so se generacije za vpis zmanjšale, močno zaostajajo za povprečjem EU (gl. kazalnik 2.11), kar zmanjšuje možnosti za povečanje kakovosti. Nizek delež zasebnih izdatkov se je v krizi zaradi zmanjšanja deleža izredno vpisanih in uvajanja druge stopnje bolonjskega študija<sup>69</sup> še zmanjšal in je v letu 2011 precej zaostajal za EU (Slovenija: 15,0 %; EU: 21,7 %). Nizki zasebni izdatki so ugodni z vidika dostopnosti študija, a neugodni z vidika njegove učinkovitosti. V letu 2012 so se ob uveljavitvi Zakona za uravnoteženje javnih financ realno zmanjšali tudi javni izdatki za terciarno izobraževanje, ki pa so (kot % BDP) zaradi visokega vpisa v terciarno izobraževanje v mednarodni primerjavi relativno visoki. Ob visokih javnih izdatkih in javnofinančnih omejitvah je nujno uvesti spremembe v pravilih, ki bi prispevale k skrajšanju časa študija in s tem povečanju učinkovitosti terciarnega izobraževanja. Potencialno povišanje zasebnih izdatkov, ki bi lahko prispevalo tudi k višji učinkovitosti in kakovosti terciarnega izobraževanja, pa bi morala spremljati vzpostavitev sistema študijskih pomoči (npr. dolgoročna študentska posojila), kot ga poznajo številne druge države.<sup>70</sup>

**Tudi poklicno in strokovno srednješolsko izobraževanje se nezadostno in prepočasi odziva na potrebe podjetniškega sektorja.** To se kaže v nezadostnem vpisu v nekatere poklicne in strokovne programe (npr. naravoslovje in tehnika), v premajhni prilagojenosti poklicnega in strokovnega izobraževanja potrebam delodajalcev in v premajhnem poudarku programov na praktičnih veščinah in pripravi na poklic. Delež vpisanih v nižje in srednje poklicne programe se po večletnem zmanjševanju zadnjih nekaj let povečuje, vendar pa bi poleg večjega zanimanja lahko na to vplival tudi navidezni vpis z namenom ohraniti pravice, povezane s statusom dijaka. Povečal se je tudi vpis v srednje tehniške in druge strokovne programe, kjer pa cilj nadaljevanje izobraževanja prevlada nad ciljem usposabljanja za poklic, zato je premalo pridobivanja kompetenc za opravljanje poklica (Beltram in drugi, 2014). Ob premajhnem vpisu so problem tudi poklicni standardi, ki so podlaga za pripravo izobraževalnih programov, saj se prepočasi odzivajo na potrebe delodajalcev (Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije 2000–2012, 2013). K usklajevanju vpisa v poklicno izobraževanje s potrebami podjetij bi lahko prispeval tudi vajeniški sistem, ki ga je Slovenija v letu 2006 opustila. Večji vpis v izobraževalne programe, za katere ni dovolj zanimanja kljub potrebam zaposlovalcev, naj bi spodbudili s štipendijami za deficitarne poklice, ki so bile uvedene z Zakonom o štipendiranju leta 2013.

<sup>66</sup> Potencialni navidezni vpis je vpis osebe, ki se v naslednjem študijskem letu ni vpisala v drugi letnik niti ni ponavljala prvega, vendar ni znano, ali je imela za to upravičene razloge ali ne. V številu tako vpisanih so verjetno tudi osebe, ki so se vpisale z željo študirati, a jim ni uspelo opraviti študijskih obveznosti, ki so pogoj za ponavljanje prvega letnika ali napredovanje v drugi letnik (Revizijsko poročilo Navidezni vpisi v programe višješolskega in visokošolskega izobraževanja, 2014).

<sup>67</sup> Kdor je bil že tri leta vpisan v študijski program visokega šolstva, se ne more vpisati v redni študij v višjem strokovnem izobraževanju. V izbirnem postopku imajo prednost pri vpisu v redni študij kandidati, ki pred tem še niso bili vpisani v redni študij v višjem strokovnem ali visokošolskem izobraževanju v Republiki Sloveniji.

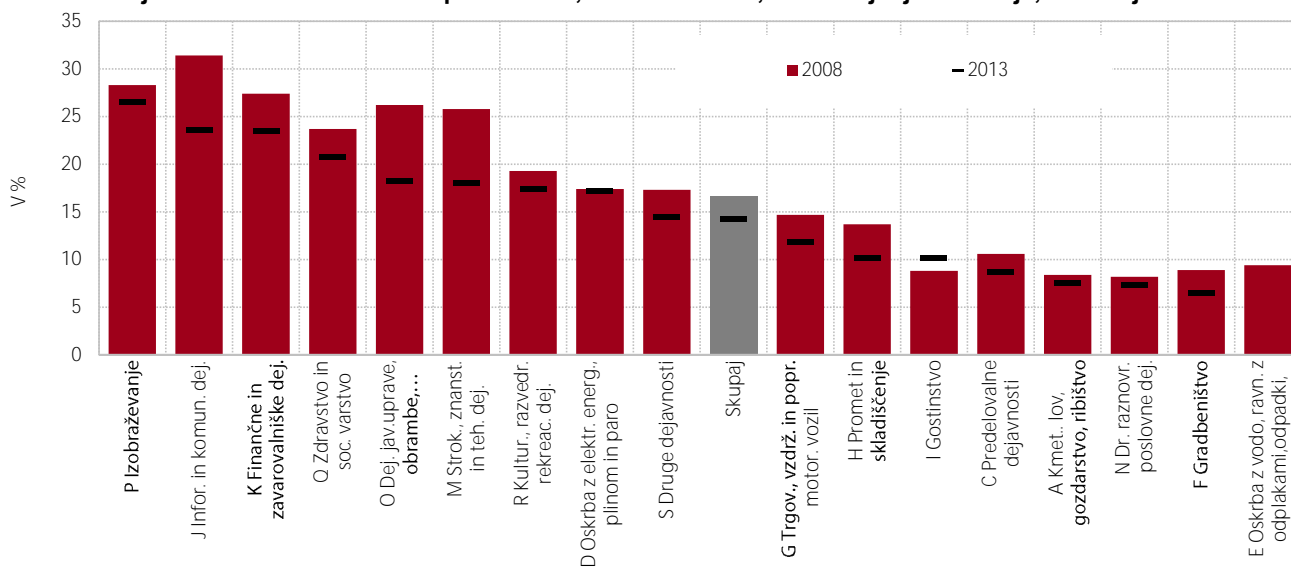
<sup>68</sup> Ocenjen znesek olajšave dohodnine, subvencije študentske prehrane in obveznega zdravstvenega zavarovanja znaša za potencialno navidezne osebe v obdobju 2010/2011–2012/2013 približno 50 mio evrov.

<sup>69</sup> Ti so za redno vpisane brezplačni, medtem ko so bili prejšnji magistrski in specialistični študiji plačljivi.

<sup>70</sup> V šolskem letu 2014/2015 so posojila za pokrite stroškov študija ali bivanja omogočale Danska, Nemčija, Estonija, Grčija, Luksemburg, Madžarska, Nizozemska, Poljska, Slovaška, Finska, Švedska in Združeno kraljestvo (National Student Fee and Support Systems 2014/2015, 2014).

**Vključenost delovno aktivnega prebivalstva v vseživljenjsko učenje, ki je prav tako pomemben dejavnik konkurenčnosti gospodarstva, se zmanjšuje.** Visoka je v dejavnostih javnih storitev in nekaterih dejavnostih zasebnega sektorja, kjer je med zaposlenimi višji delež terciarno izobraženih. V preteklih letih je k vključenosti zaposlenih v vseživljenjsko učenje, predvsem oseb starejših od 50 let, prispevalo sofinanciranje usposabljanja in izobraževanja zaposlenih<sup>71</sup> s strani države. K razvoju kadrov so prispevali tudi kompetenčni centri za razvoj kadrov. Kljub temu se je vključenost delovno aktivnih v vseživljenjsko učenje v obdobju 2008–2013 zmanjšala. V dejavnostih javnih storitev so po naši oceni na to vplivali varčevalni ukrepi, v zasebnem sektorju pa manjše možnosti podjetij za financiranje izobraževanja svojim zaposlenim v času krize, poleg tega pa pri nas izobraževanje zaposlenih v podjetjih ni pomembna prioriteta (IMD World Talent Report 2014, 2014).

**Slika 24: Vključenost delovno aktivnih prebivalcev, starih 25-64 let, v vseživljenjsko učenje, Slovenija**



Vir: Eurostat, ADS. Opomba: Dejavnosti javnih storitev so dejavnosti O, P in Q, dejavnosti zasebnega sektorja pa dejavnosti A-N in R-S.

## 2.3 Inovacijska sposobnost

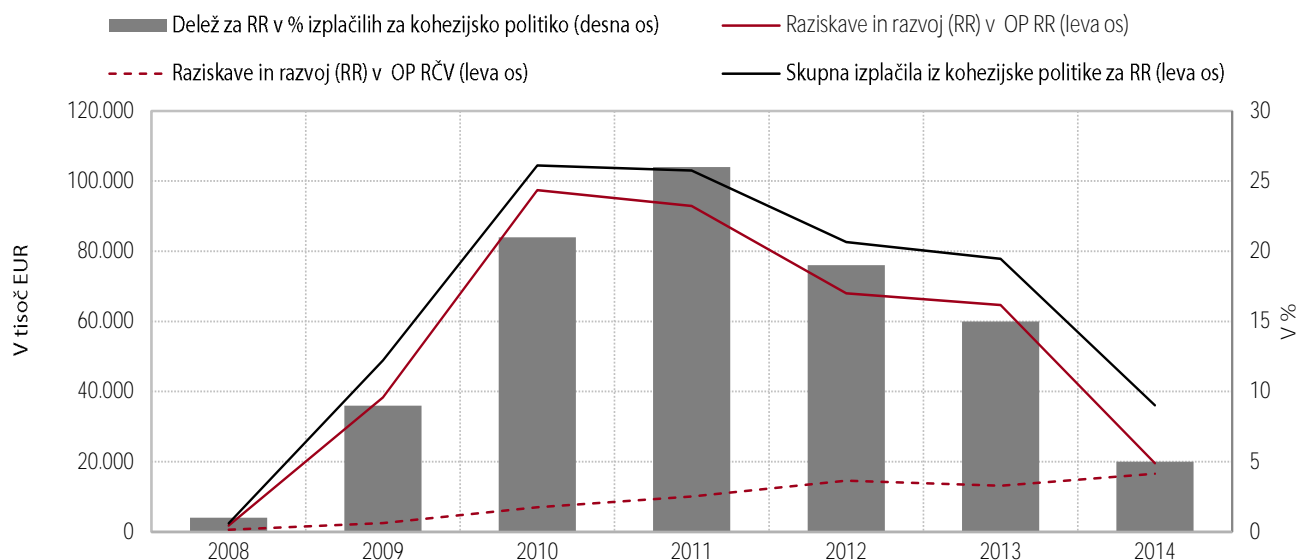
Gospodarstva z večjo inovacijsko sposobnostjo ustvarjajo proizvode in storitve z visoko dodano vrednostjo, so najbolj uspešna na mednarodnih trgih in zagotavljajo visoko raven blaginje prebivalcem. Krepitev inovacijske sposobnosti je odvisna od dolgoročnih vlaganj v raziskave in razvoj, v pospeševanje inovacijske aktivnosti v podjetjih, v zagotavljanje ustreznih usposobljenih kadrov, v razvoj in uporabo sodobnih tehnologij ter krepitev različnih oblik intelektualne lastnine. Za večjo učinkovitost vlaganj v dejavnike inovacijske sposobnosti je ključno tesno sodelovanje, prenos znanja in večja mobilnost kadrov med raziskovalno razvojnim sektorjem in podjetji, mreženje med podjetji različne velikosti ter povezovanje in usklajevanje ukrepov različnih politik. Zaradi razvoja novih tehnologij je nujno hitreje zagotoviti kadre z ustreznimi znanji.

**Izdatki za raziskave in razvoj (RR) so v letu 2013 ohranili visoko raven glede na BDP (2,6 %), vendar so se v obdobju krize prvič realno znižali.** Slovenija že od leta 2010 presega povprečje EU po vlaganjih v RR v BDP, ki so v 2013 znašala 2 %. Posebej izstopamo po visokem deležu poslovnega sektorja, ki financira skoraj 64 % celotnih sredstev za RR. Tako kot v preteklih letih je bil poslovni sektor tudi v letu 2013 s skoraj 600 milijoni EUR glavno gonilo pozitivnih gibanj v izdatkih za RR v Sloveniji. K temu je prispevalo tudi zviševanje stopenj davčne olajšave za vlaganja v RR od 20 % ob uvedbi leta 2006 na 40 % leta 2010 ter 100 % leta 2012. Vrednost izkoriščenih davčnih olajšav se je leta 2013 glede na predhodno leto povečala znatno manj kot število podjetij, ki koristijo davčne olajšave, kar pomeni, da se širi nabor podjetij, ki izvajajo RR dejavnost. Poleg tega so na rast podjetniških izdatkov za RR v zadnjih letih pozitivno vplivali tudi viri iz Evropske komisije, ki so zahtevali sofinanciranje raziskav in razvoja s strani podjetij. Delež

<sup>71</sup> Program »Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011«.

sredstev iz tujine v skupnem financiranju RR se je povečeval v celotnem obdobju krize, v letu 2013 je bil najvišji doslej (8,9 %, gl. kazalnik 2.13). Viri podjetniškega sektorja iz tujine so naraščali podobno hitro kot viri iz Evropske komisije. Kljub temu je bila rast sredstev iz tujine za RR v Sloveniji v obdobju 2008–2012 precej počasnejša kot v večini ostalih članic EU iz srednje in vzhodne Evrope. Izplačila kohezijskih skladov za RR so bila osredotočena na obdobje 2010–2013, ko je potekalo financiranje centrov odličnosti ter kompetenčnih in razvojnih centrov. Takrat se je delež izplačil za RR v celotnih izplačilih kohezijske politike gibal med 15 in 26 % (60-100 mio. EUR). Državni sektor je v letih 2012 in 2013 (zadnji podatki) zmanjšal financiranje RR (za 30 mio. evrov), ki je bilo osredotočeno na izdatke za RR v javnih raziskovalnih organizacijah in v visokošolskem sektorju. Nadaljnje zniževanje vlaganj državnega sektorja v RR lahko v prihodnje oslabi zmogljivosti znanstveno-raziskovalnega sektorja na področju bazičnih in aplikativnih raziskav ter še spodbudi odliv visoko izobraženih kadrov v tujino.

**Slika 25: Sredstva evropske kohezijske politike za raziskave in razvoj, Slovenija**

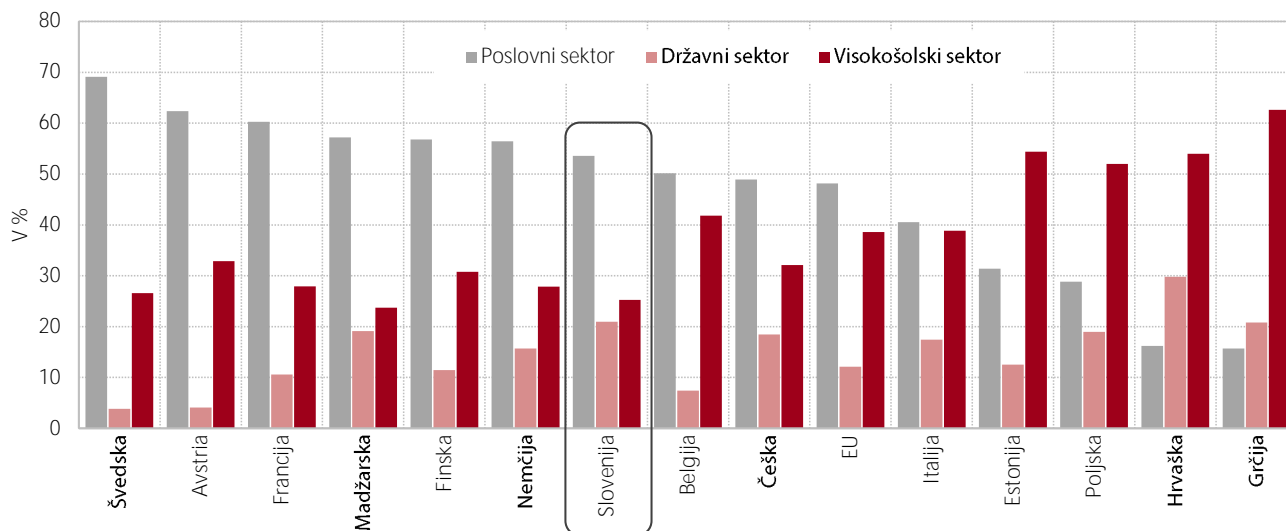


Vir: Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. Opomba: v absolutnih zneskih so zajeta samo EU sredstva, ki predstavljajo 85 % delež sofinanciranja in ki so tudi povrnjena iz proračuna EU; podatki zajemajo projekte, ki so bili sofinancirani v okviru operativnih programov krepitev regionalnih razvojnih potencialov (OP RR) in razvoja človeških virov (OP RČV).

**Po daljšem obdobju povečevanja se je števila raziskovalcev v letu 2013 zmanjšalo.** Največji padec je zabeležen v visokošolskem sektorju, kjer je bilo v letu 2013 skoraj 200 raziskovalcev<sup>72</sup> manj kot v preteklem letu (znižanje za 8,2 %), precej manj pa tudi v državnem sektorju. Čeprav gre zmanjšanje deloma pripisati uveljavitvi Zakona o uravnoteženju javnih financ, upokojevanju starejših raziskovalcev ter prehodu raziskovalcev v poslovni sektor, so navedeni trendi zaskrblijujoči. Najslabši je položaj mlajših raziskovalcev, ki po dokončanju doktorskega študija zaradi varčevanja v javnem sektorju ne dobijo zaposlitve, kar pomeni neizkoriščanje novih znanj in povečuje tveganje za njihov odhod v tujino.<sup>73</sup> V poslovnem sektorju se število raziskovalcev povečuje že od leta 2006, višje je bilo tudi v letu 2013. Takšna gibanja so predvsem posledica povečevanja vlaganj poslovnega sektorja v RR v cilju povečanja konkurenčnosti. Slovenija se uvršča med dvanajst članic EU, kjer je delež raziskovalcev v poslovnem sektorju višji od polovice skupnega števila raziskovalcev. V obdobju 2005–2013 je prišlo v Sloveniji do dveh znatnih sprememb v strukturi raziskovalcev – povečanja deleža naravoslovnih in tehničnih ved (za 9,4 o. t.) in znižanja deleža medicinskih ved (za 4,2 o. t.). Medtem ko je prva ugodna s stališča krepitev inovacijske sposobnosti gospodarstva, je druga zaskrblijujoča z ozirom na staranje prebivalstva in povečane potrebe po zdravstvenih storitvah.

<sup>72</sup> Izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa.

<sup>73</sup> Leta 2013 je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport podprlo zaposlitev 77 mladih raziskovalcev na začetku kariere za obdobje 18 mesecev (Rezultati izbora javnega razpisa za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere, MIZŠ). Večina se jih je zaposlila v javnih raziskovalnih zavodih, ostali pa v visokošolskem sektorju. Brez tega ukrepa, bi se število raziskovalcev v letu 2013 zmanjšalo še bolj.

**Slika 26: Deleži raziskovalcev po sektorjih izvajanja RR, v % od vseh raziskovalcev, 2013\***

Vir: Eurostat. Opomba: \*Vsota sektorjev ni enaka 100 zaradi neupoštevanja zasebnega nepridobitnega sektorja.

**Človeški kapital na področju naravoslovja in tehnike, ki ima pomembno vlogo v inovacijski aktivnosti, se je v obdobju 2008–2013 povečal.** Rast števila doktorjev znanosti se je nadaljevala tudi v letu 2013, vendar je zaradi krize manj priložnosti za njihovo zaposlitev. Doktorji znanosti naravoslovja in tehnike predstavljajo več kot polovico v skupnem številu doktorjev znanosti, kar je dobra podlaga za krepitev inovacijske zmogljivosti v podjetjih. Zaradi demografskih gibanj se število diplomantov naravoslovja in tehnike znižuje, njihov delež v skupnem številu diplomantov pa povečuje (glej kazalnik 2.15). Takšna gibanja so posledica popularizacije študija, povečane razpoložljivosti štipendij za študente teh ved ter dejstva, da tudi v obdobju krize lažje dobijo zaposlitev. Zaradi zmanjševanja števila vpisanih na naravoslovje in tehniko že od leta 2010/2011 se bo tudi število diplomantov zmanjšalo in bo ob migracijah mladih v tujino na srednji rok omejevalo razpoložljivost teh kadrov za podjetja. Posebej problematično lahko postane pomanjkanje diplomantov računalniških ved, saj se bo povpraševanje po teh kadrih krepilo, primanjkljaj naj bi v letu 2020 v EU znašal preko 900.000 strokovnjakov IKT z visoko in poklicno izobrazbo (E-skills for jobs in Europe, 2014). K boljšemu izkoriščanju znanja diplomantov naravoslovja in tehnike v inovacijskem procesu lahko prispeva spodbujanje podjetništva. Na splošno je v terciarnem izobraževanju razvijanje podjetniških veščin zapostavljeno in nezadostno,<sup>74</sup> kar lahko predstavlja oviro za podjetniško pot diplomantov. Nekatere aktivnosti so bile izvedene,<sup>75</sup> nekatere predvideva Izvedbeni načrt Jamstva za mlade za obdobje 2014–2015.<sup>76</sup>

**Stopnja inovacijske aktivnosti slovenskih podjetij je v obdobju 2010–2012 nazadovala v primerjavi z ravni pred krizo, povečal se je tudi zaostanek za povprečjem EU.** Čeprav podjetja že od leta 2009 povečujejo vlaganja v RR, se učinki na inovativnost lahko odrazijo šele na daljši rok. V obdobju 2010–2012 je bilo inovacijsko aktivnih 46,5 % podjetij, 3,5 o. t. manj kot v predhodnem obdobju (glej kazalnik 2.14). Večina inovacijsko aktivnih podjetij kombinira tehnološke in netehnološke inovacije, saj se medsebojno dopolnjujejo. Čeprav je v predelovalnih dejavnostih delež inovacijsko aktivnih podjetij tradicionalno višji kot v storitvenih, se razlike med njima zmanjšujejo zaradi več dejavnikov. Po letu 2010 je Slovenija znatno povečala delež izdatkov za RR v storitvenih dejavnostih, ki je v letu 2012 znašal 36,6 % in je presegel povprečje EU.<sup>77</sup> Tudi vse večja uporaba sodobnih tehnologij v storitvenih podjetjih zahteva ustrezne organizacijske inovacije in uvajanje novih poslovnih modelov. Določen pozitiven učinek na inovacije v storitvenih podjetjih je pričakovati od spodbud države za vzpostavitev novih ali diverzifikacijo obstoječih razvojnih enot z zaposlitvijo in usposabljanjem razvojnih kadrov, saj je bila med podjetji, ki so v letih 2012 in 2014 dobila te spodbude,

<sup>74</sup> Po podatkih Eurobarometra za leto 2012 je delež respondentov v Sloveniji, ki menijo, da so v šoli pridobili podjetniška znanja, nižji od povprečja EU (Entrepreneurship in the EU and beyond, 2012).

<sup>75</sup> V letu 2013 je bilo objavljeno Javno naročilo za izvedbo programov usposabljanja za študente na področju spodbujanja inovativnosti, ustvarjalnosti in podjetnosti.

<sup>76</sup> Spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti med študenti (Startup vikendi za študente), projekt za podporo podjetništvu (spodbujanje podjetniških kompetenc, povezovanje mladih z gospodarstvom prek diplomskih nalog, ipd).

<sup>77</sup> Takšna gibanja so deloma tudi posledica dviga davčne olajšave za vlaganja v RRD na 100 % v letu 2012. Uveljavljanje teh olajšav med storitvenimi dejavnostmi je najvišje pri podjetjih iz strokovnih in znanstvenih storitev ter storitev IKT (Poročilo o razvoju 2014, 2014).

večina storitvenih.<sup>78</sup> Takšni programi bi lahko prispevali tudi k povečanju deleža na znanju temelječih storitev v dodani vrednosti, ki predstavlja eno od pomembnejših vrzeli v inovacijskem sistemu. Nekatere analize ugotavljajo, da inovativnost ni pomembna samo za visoko tehnološke sektorje, pač pa tudi v nizko tehnološko zahtevnih panogah, kjer imajo inovacije največje koristi glede na vložena sredstva (EBRD Transition Report 2014, 2014). Med velikimi podjetji je v Sloveniji inovacijsko aktivnih več kot 85 % (višji delež imata le Nemčija in Portugalska). Problem ostaja nizek delež malih inovacijsko aktivnih podjetij, zaostanek Slovenije za povprečjem EU je izrazitejši pri malih storitvenih podjetjih, ki prevladujejo v na znanju temelječih storitvah. V Sloveniji se zaostanek malih podjetij za velikimi glede inovacijske aktivnosti povečuje in odraža tudi nezadostno povezovanje med podjetji različnih velikosti, premajhno usklajenost instrumentov inovacijske politike s potrebami malih podjetij ter omejene človeške vire za inoviranje v teh podjetjih.

***V Sloveniji se krepi podporno okolje za mlada inovativna podjetja, zlasti v okviru iniciative Start up Slovenija.***

V letu 2014 je Slovenski podjetniški sklad uvedel nov spodbujevalni ukrep za pridobitev semenskega kapitala, ki izbranim inovativnim start-up podjetjem v fazi potrjevanja ideje na trgu omogoča mentorirano podjetniško izobraževanje za povečanje inovacijske sposobnosti. Novost v letu 2015 je instrument lastniškega financiranja za spodbujanje rasti inovativnih podjetij, ki so dokazala vrednost inovacije na trgu. S tem se gradi celovit ekosistem za podporo mladim inovativnim podjetjem v vseh fazah razvoja. Posledica sistematične podpore mladim podjetjem v zadnjih letih je, da je letno ustanovljenih od 120 do 150 visoko in srednje tehnoloških start-upov, ki tržijo inovativne proizvode in storitve (Cvjetović, Nared, 2014). Tudi bolj razvite članice OECD pospešujejo inovacijsko sposobnost malih podjetij z instrumenti, ki so usmerjeni predvsem v krepitev njihove inovacijske sposobnosti, kot npr. ciljne svetovalne storitve za posodobitev poslovanja malih podjetij, inovacijski konzorciji, ki spodbujajo prenos znanja iz raziskovalnih organizacij v mala podjetja, semenski kapital za zagon podjetij in inovacijski vavčerji (OECD, 2011).

***Novi instrumenti za podporo raziskovalni in inovacijski dejavnosti krepijo inovacijsko sposobnost javnih raziskovalnih organizacij in poslovnega sektorja.***

V obdobju 2009–2014 so bili ti instrumenti izdatno podprti s sredstvi kohezijske politike (centri odličnosti – CO, raziskovalni vavčer, vzpostavitev novih kreativnih jeder, raziskovalci na začetku kariere), nekateri pa dodatno tudi s sredstvi zasebnega sektorja (kompetenčni centri – KC). Ugotovitve evalvacije o neposrednih in širših rezultatih delovanja CO in KC kažejo, da oba instrumenta predstavljata pomemben korak za izboljšanje učinkovitosti inovacijskega sistema v Sloveniji (Bučar, Stare, Udovič, 2014). Poleg doseganja kvantitativnih ciljev glede prijavljenih patentov, inovacij, novih proizvodov in storitev, so kljub relativno kratkem času delovanja prispevali k oblikovanju temeljev za dolgoročno krepitev sodelovanja med znanstveno-raziskovalno sfero in podjetniškim sektorjem ter soustvarjanje znanja na ključnih znanstveno-tehnoloških področjih. Obenem so prispevali k razvoju kadrov, ki združujejo raziskovalno-razvojne pristope javnih raziskovalnih organizacij in podjetij ter krepijo interdisciplinaren pristop pri reševanju problemov. Omejitev financiranja CO in KC na štiri oziroma tri leta zmanjšuje možnosti polnega izkoriščanja obeh instrumentov, saj ne upošteva celovitosti razvojnih faz pri nastajanju novega temeljnega znanja, razvoja novih tehnoloških in netehnoloških rešitev do uspešnega trženja, kar zahteva daljše časovno obdobje (npr. od 10-15 let), kar kažejo primeri držav, ki imajo podobne instrumente (Švedska, Avstrija). Kratkoročen pristop kaže tudi na odstopanje obeh instrumentov od Raziskovalne in inovacijske strategije, ki jo je Slovenija sprejela že v letu 2011, vendar zamuja z njenim uresničevanjem.

***Od začetka krize je Slovenija znatno povečala zaostanek za povprečjem EU glede patentnih prijav pri Evropskem patentnem uradu (EPO), zmanjšuje ga pri modelih, pri znamkah pa je v letu 2014 prehitela povprečje EU.***

Slovenski prijavitelji so v letu 2014 pri EPO vložili okoli 60 patentnih prijav na milijon prebivalcev, znatno manj kot v letu 2008 (69 prijav). Tudi patentne prijave na slovenskem Uradu za intelektualno lastnino so se v letu 2014 povečale zelo skromno. Takšna gibanja potrjujejo nizko raven in upad stopnje inovacijske aktivnosti slovenskih podjetij po letu 2008. Čeprav je Slovenija po patentnih prijavah še vedno daleč pred ostalimi srednje in vzhodnoevropskimi članicami EU in so postopki povezani z vlaganjem patentov pri EPO dragi in zamudni, ne gre zanemariti pomanjkljivosti inovacijske politike pri zaščiti intelektualne lastnine. To se nanaša tudi na odlaganje uresničevanja predlaganih usmeritev Raziskovalne in inovacijske strategije glede spodbujanja kulture patentiranja, vzpostavitve podpore patentiranju v javnih raziskovalnih organizacijah in v podjetjih, ki naj bi se začele uresničevati že v letu 2012. Neizkoriščene priložnosti so tudi na področju zelenih patentov in eko inovacij (gl. poglavje 4.1). Pri drugih vidikih zaščite intelektualne lastnine (znamke in modeli) beležimo boljše rezultate, saj je Slovenija s skoraj 171 znamkami Skupnosti na milijon prebivalcev v letu 2014 prvič preseгла povprečje EU, pri modelih Skupnosti pa je zaostanek v primerjavi z letom 2008 zmanjšala za tretjino (gl. kazalnik 2.16). Ker slovenski prijavitelji s prijavo

<sup>78</sup> Rezultati Javnih razpisov za krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih 2012 in 2013, MGRT.

znamke oz. modela Skupnosti pri OHIM pridobijo pravno zaščito na celotnem ozemlju EU, njihov interes za zaščito samo v Sloveniji upada.

**Dostopnost do interneta in njegova uporaba ne naraščata, zaostanek za EU se povečuje.** V letu 2014 je bil delež uporabnikov interneta (72 %) nižji kot v letu prej, njegova rast pa je že od leta 2010 precej počasnejša kot v povprečju EU (gl. kazalnik 2.17). Vzrok za takšna gibanja v Sloveniji je povečevanje števila brezposelnih in poslabševanje materialnega položaja prebivalcev, ki je prizadelo zlasti tiste z nizko izobrazbo. Pri starejši populaciji, kjer je zaostanek pri deležu uporabnikov interneta v primerjavi z EU najvišji, na neugodna gibanja vpliva tudi pomanjkanje ustreznih veščin in e-kompetenc. Primeri skandinavskih držav kažejo, da lahko ustrezne spodbude s strani države in prakse v administrativnih postopkih omogočijo visok delež uporabe interneta tudi pri starejši in manj izobraženi populaciji (nad 80 %), medtem ko je v Sloveniji pod 40 %. Izvajanje projekta Simbioza na prostovoljni osnovi bi lahko imelo ob podpori države in sistematičnem izvajanju velik učinek na uporabo interneta pri starejši populaciji (Poročilo o razvoju 2014, 2014). Pri uporabi naprednejših e-storitev ostaja razkorak v primerjavi z EU največji in je lahko posledica manjšega zaupanja slovenskih uporabnikov glede varnosti, pri malih podjetjih pa uveljavljenih navad poslovanja. Napredek bi lahko spodbudila država z uveljavitvijo poslovanja z e-računi. To možnost je Slovenija uvedla šele 1. 1. 2015, ko je elektronski račun postal obvezen za vse proračunske uporabnike. Pomanjkanje ustreznih e-veščin, ki so pogoj za uporabo naprednejših storitev, prav tako zavira njihovo večjo uporabo. Reševanje tega problema zahteva vključevanje informacijsko-komunikacijskih vsebin v vse stopnje izobraževanja, tudi vseživljenjskega, zelo pomembno pa je, da e-veščine pridobijo učitelji in profesorji ter jih uporabljajo pri poučevanju. Zaradi naraščajoče odvisnosti od informacijsko-komunikacijskih tehnologij v poslovnih procesih, tudi v povezavi z novimi storitvami (internet stvari<sup>79</sup>, računalništvo v oblaku, izkoriščanje velikih baz podatkov) lahko pričakujemo povečanje potreb po kadrih z ustreznimi veščinami, ne samo s terciarno temveč tudi s poklicno izobrazbo, ki skrbijo za podporne storitve.<sup>80</sup> Po ocenah Global Information Technology Reporta za leto 2014 o pripravljenosti držav na izkoriščanje informacijsko-komunikacijskih tehnologij za pospeševanje ekonomske rasti in blaginje, se Slovenija uvršča na 36. mesto med 148-imi državami. Med množico upoštevanih kazalnikov je najnižje uvrščena pri nakupu sodobnih tehnologij s strani države (121. mesto) in glede pomena informacijsko-komunikacijskih tehnologij v razvojni viziji države (106. mesto).

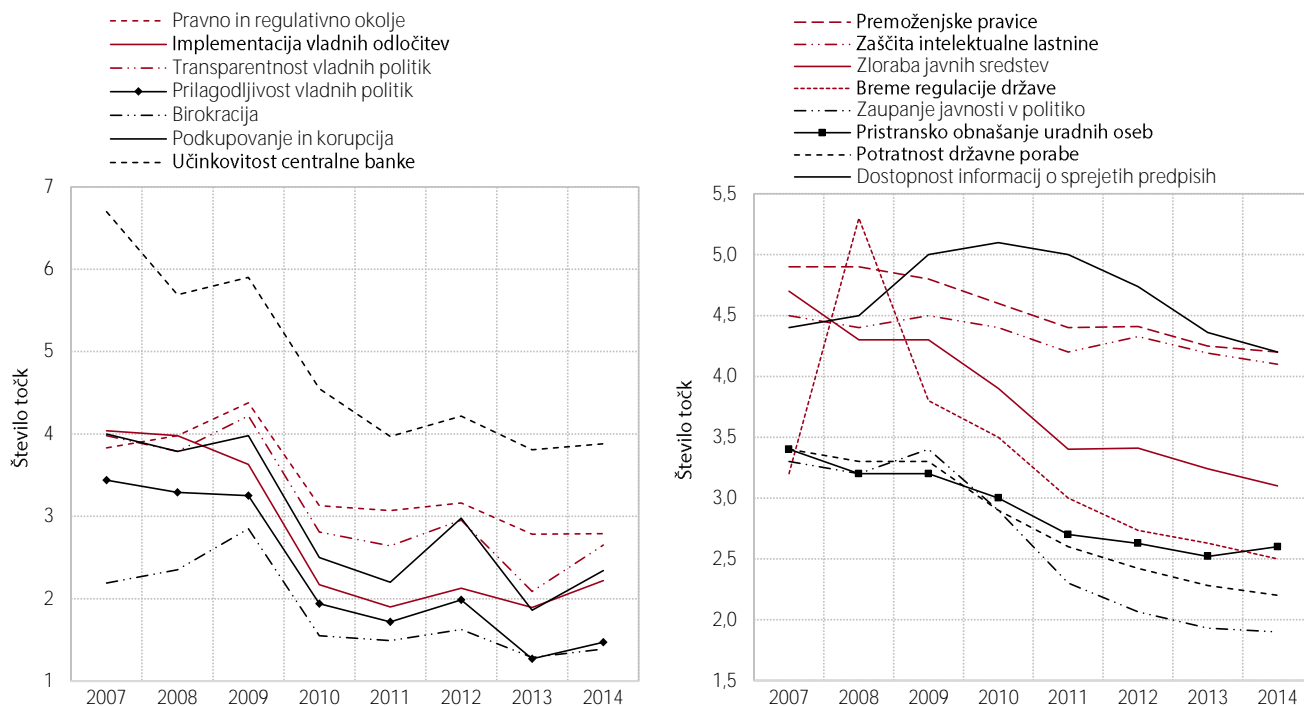
## 2.4 Vloga države in institucij

*Učinkovito delovanje države in njenih institucij sta ključnega pomena za spodbudno podjetniško okolje in konkurenčnost gospodarstva. Mednarodne primerjave kažejo, da se je zaradi prepočasne odzivnosti na spremenjene razmere med krizo ter nakopičenih pomanjkljivosti pri delovanju zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti institucionalna konkurenčnost Slovenije v zadnjih letih precej poslabšala. Prednostna področja zato vključujejo nadaljevanje ukrepov za izboljšanje upravljanja z državnim premoženjem in umik države iz gospodarstva, za boljše zakonodajno in poslovno okolje in povečanje učinkovitosti ter transparentno delovanje javne uprave in pravosodja, kar bo vplivalo tudi na povečanje zaupanja podjetij in prebivalstva v državo in njene institucije.*

**Institucionalna konkurenčnost Slovenije se je od začetka krize zelo poslabšala.** V primerjavi z drugimi državami EU se je zmanjšala učinkovitost države, ki naj bi zagotovila ustrezno delovanje gospodarstva. Od začetka krize je močno poslabšanje zaznati zlasti pri javnih financah (zaradi visokega javnofinančnega primanjkljaja in naraščajočega dolga sektorja država) in institucionalnem okviru. Mednarodne raziskave (IMD 2014; WEF 2014/15) opozarjajo na nezadovoljstvo gospodarstvenikov z delovanjem javnih institucij, predvsem vlade, državnega zbora in centralne banke, nizko prilagodljivostjo vladnih politik na spremembe v gospodarstvu, percepcijo korupcije, večkrat pa je tudi izpostavljena neučinkovita državna birokracija. Kljub temu da vrednosti posameznih kazalnikov ostajajo nizke, pa je bilo v zadnjem letu v anketah zaznati prekinitev poslabševanja razpoloženja gospodarstvenikov na več področjih, kar je deloma tudi povezano z večjo gospodarsko aktivnostjo v letu 2014. Boljše razpoloženje gospodarstvenikov se odraža tudi v rahlem izboljšanju uvrstitve na področju poslovne zakonodaje. Gospodarstveniki ob tem izpostavljajo, da je v Sloveniji nujna večja politična stabilnost, ki bi omogočila večjo predvidljivost glede ukrepanja države in nadaljnjih ukrepov v smeri izboljševanja poslovnega okolja. Izraz nezadovoljstva podjetij in prebivalstva je tudi nizko zaupanje v politiko, državo ter njene institucije, ki je nižje kot v drugih članicah EU.

<sup>79</sup> Ang. internet of things.

<sup>80</sup> Strokovna izhodišča za pripravo politike štipendiranja. (2014). Ljubljana: Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije.

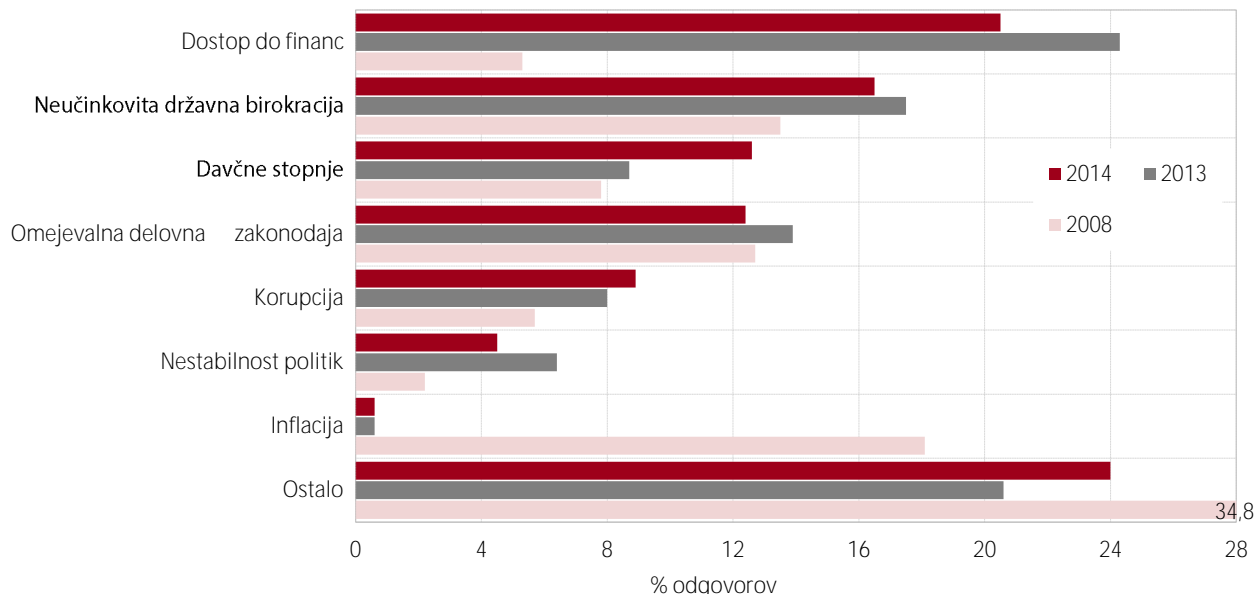
**Slika 27: Kazalniki učinkovitosti države za Slovenijo po IMD (levo) in WEF (desno)**

Vir: IMD, WEF. Opomba: Višje število točk je boljše, največ možnih pri IMD (levo) je 10, pri WEF (desno) je 7.

**Glavne ovire za poslovanje v Sloveniji so, poleg pridobivanja finančnih sredstev, v veliki meri posledica pretirane birokracije in neučinkovite zakonodaje.** V zadnjih letih je bil narejen pomemben napredek za enostavnejše in hitrejše ustanavljanje podjetij in na področju insolvenčne zakonodaje, premalo pa je bilo narejeno pri podpori delovanju podjetij. Mednarodne raziskave konkurenčnosti (IMD, WEF, Doing Business) ugotavljajo, da glavne ovire za poslovanje ostajajo podobne kot v preteklih letih, in sicer omejen dostop do financiranja, neučinkovita državna administracija in davčna politika. Kljub ukrepanju v zadnjem letu, gospodarstveniki izpostavljajo tudi delo na črno in zakonodajo na trgu dela kot zelo omejujoča dejavnika za poslovanje. Veliko oviro pri enostavnosti poslovanja v Sloveniji za morebitne vlagatelje predstavljajo dolgotrajni postopki. Zelo zamudni so predvsem postopki, povezani z javnimi storitvami (npr. pridobivanje dovoljenj na upravnih enotah, registracija gradbenih projektov v uradnih dokumentacijah<sup>81</sup>, dolgotrajno reševanje sporov na sodiščih), medtem ko so postopki, povezani z zasebnimi/komercialnimi ponudniki, precej krajši. Med bolj uspešne države pa se Slovenija uvršča pri enostavnosti ustanavljanja podjetij, visoko usposobljeni in izobraženi delovni sili ter relativno zanesljivi infrastrukturi.

<sup>81</sup> Dolgotrajnost je tudi posledica težav pri izkazovanju skladnosti s prostorskimi akti, za pripravo katerih so pristojne lokalne skupnosti, in s pridobivanjem soglasij, ki so pogoj za izdajo gradbenih dovoljenj.



**Slika 28: Glavne ovire za poslovanje podjetij v Sloveniji (anketa WEF)**

Vir: WEF.

**Na poslabšanje učinkovitosti države in poslovanje podjetij pomembno vpliva tudi korupcija, kjer so bili v zadnjem letu vzpostavljeni pogoji za bolj učinkovito in hitrejše delovanje preiskovalnih institucij.** Ocena stopnje korupcije v posamezni državi je zlasti izraz delovanja (oz. nedelovanja) institucij pravne države, integritete javnega sektorja, kakovosti upravljanja ter kakovosti in konkurenčnosti poslovnega okolja (Ocena stanja korupcije 2013, KPK). Problem zaznave korupcije v Sloveniji potrjujejo indeks zaznave korupcije (Transparency international, 2014), ki se je od začetka krize precej poslabšal, in kazalniki upravljanja Svetovne banke, ki merijo korupcijo (World Bank Governance Indicators, 2014). Komisija za preprečevanje korupcije že več let opozarja, da je problem korupcije v Sloveniji sistemski ter ima negativni vpliv na delovanje pravne in socialne države. Število prijav korupcije in drugih nepravilnosti se je od začetka krize sicer močno povečalo, v zadnjih dveh letih pa se zmanjšuje, povečuje pa se tudi delež rešenih primerov.<sup>82</sup> To gre pripisati sprejeti zakonodaji (Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije, 2010) ter učinkovitejšem in hitrejšem delovanju preiskovalnih institucij.

### 2.4.1. Umik države iz gospodarstva

**Na področju umika države iz lastništva podjetij so bile v letu 2014 sprejete pomembne zakonske in institucionalne spremembe.** Z novim Zakonom o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1, UL RS 25/14) je bila sprejeta zakonska podlaga za razpolaganje in upravljanje z državnim lastništvom v podjetjih in finančnih institucijah. Glavna novost zakona je, da je združil upravljanje vseh neposrednih in posrednih državnih kapitalskih naložb v Slovenski državni holding (SDH), kar naj bi tudi znižalo stroške upravljanja in povečalo donosnost in vrednost naložb. Pomemben cilj delovanja SDH je tudi zmanjšanje vpliva interesnih in političnih skupin, korupcijskih tveganj in konfliktov interesa ter upravljanje naložb skladno z mednarodnimi smernicami dobre prakse in korporativnega upravljanja na splošno. Kljub sprejetim zakonskim podlagam pa še ni bil imenovan neodvisen in strokoven nadzorni svet SDH, glede na sprejeto časovnico<sup>83</sup> pa zamuja tudi prodaja kapitalskih naložb.

**Neposredno in posredno lastništvo države v podjetjih<sup>84</sup> in finančnih institucijah se je od začetka krize povečalo, v zadnjem letu pa država tega lastništva ni bistveno zmanjšala.** Povečanje je bilo v obdobju slabih

<sup>82</sup> Leta 2008 je bilo 661 prijav, leta 2010 1.237, v letih 2013 in 2014 pa 1.031 in 686 prijav.

<sup>83</sup> Proces prodaje se je v letu 2014 za kratek čas zaustavil zaradi sklepa Vlade RS 3. 7. 2014 glede »zamrznitve« postopkov privatizacije. Sklep je bil kasneje razveljavljen (28. 7. 2014), vendar je vseeno vplival na postopke prodaje nekaterih večjih naložb RS in SDH, ki se niso izvajali skladno s predvideno časovnico, kar se bo odrazilo v časovnem zamiku predvidenih zaključkov prodajnih postopkov.

<sup>84</sup> Delež kapitala podjetij, v katerih ima država večinske deleže, se je v celotnem kapitalu slovenskega podjetniškega sektorja med krizo povečal, in sicer s 16,4 % v letu 2008 na 23,2 % v letu 2012, vključno s podjetji, v katerih ima država več kot četrtinski lastniški delež, pa na 30 % (Rojec, 2013). S tem se Slovenija uvršča med tiste države EU, ki imajo najvišji delež podjetij v državni lasti (OECD, 2013). Med

gospodarskih razmer v veliki meri posledica reševanja podjetij in dokapitalizacije bank, saj je država v letu 2013 dokapitalizirala tri največje domače banke. Po zadnjih dostopnih podatkih<sup>85</sup> se je premoženje države v letu 2013 v obliki neposrednih kapitalskih deležev v gospodarskih družbah tako povečalo za 1,4 mrd. EUR na 10,5 mrd. EUR (merjeno s knjigovodsko vrednostjo).<sup>86</sup> V skladu z odločitvijo iz leta 2013 (UL RS, 36/13 in 52/13) se je nadaljevala postopna privatizacija in odprodaja podjetij s seznama petnajstih kapitalskih naložb države.<sup>87</sup> SDH je do konca leta 2014 prodal lastniške deleže le v štirih podjetjih,<sup>88</sup> postopki prodaje in priprav na prodajo pa tečejo tudi še v nadaljnjih sedmih družbah s tega seznama.<sup>89</sup> Družba za upravljanje terjatev bank (DUTB) je v procesu sanacije državnih bank postala lastnica kapitalskih naložb v osemnajstih podjetjih<sup>90</sup> (po stanju na dan 30. 11. 2014), ki naj bi jih postopoma prestrukturirala in prodala. Kapitalske naložbe v podjetjih bodo prodajale tudi banke v državni lasti, saj so te v postopkih prisilne poravnave in stečajev podjetij svoje terjatve zamenjale za lastniške deleže v podjetjih, ki niso bila sposobna vračati kreditov. Ugotavljamo, da so se v lastništvu SDH, DUTB in državnih bank znašla nekatera ista podjetja, za učinkovito upravljanje, prestrukturiranje in prodajo teh podjetij pa bo ključnega pomena sodelovanje njihovih lastnikov (gl. poglavje 1.3). Ob tem velja omeniti, da raziskave kažejo, da je uspešnost podjetij v državni lasti v predelovalnih dejavnostih manjša od tistih v zasebni (domači ali tuji).<sup>91</sup>

**Umik države iz lastništva podjetij bo odvisen od enotnosti politike glede odprodaje lastniških deležev države in podjetij, usmeritev Strategije upravljanja naložb države, učinkovitosti DUTB in pripravljenosti tujih investitorjev za vlaganja v slovensko gospodarstvo.** Zaradi javnofinančne konsolidacije, razdolževanja podjetij in potrebe po boljšem upravljanju podjetij pričakujemo, da se bo proces privatizacije v prihodnje nadaljeval. Neenotnost politike glede umika države iz lastništva podjetij lahko ogrozi oziroma vsaj upočasnjuje nadaljevanje prodaje podjetij s seznama odprodaje. Vlada je marca sprejela osnutek strategije upravljanja kapitalskih naložb države, ki je med drugim določila kriterije za razvrstitev naložb v strateške, pomembne in portfeljske in opredelila cilje lastništva države v zvezi s posameznimi kapitalskimi naložbami. Dokončno sprejetje strategije<sup>92</sup> je ključno za nadaljevanje privatizacije in uspešno upravljanje kapitalskih naložb države. Pri nadaljevanju privatizacije bo imela pomembno vlogo tudi DUTB, ki naj bi skladno z zakonom do konca leta 2017 v celoti prodala svoje lastniške deleže v podjetjih (Zakon o ukrepih RS za krepitev stabilnosti bank, UL RS 105/12). Pri državnih bankah podobnih določil ni, čeprav lastništvo podjetij ni funkcija bank. Poleg dejanske politične volje za izstop države iz lastništva podjetij je nadaljnja privatizacija odvisna tudi od interesa tujih investitorjev, ki je bil v preteklosti relativno majhen. To je bilo v določeni meri tudi posledica slabih izkušenj z dosedanjim vodenjem postopkov prodaje državnih lastniških deležev.

## 2.4.2 Delovanje javne uprave in pravosodja

**V letu 2014 se je nadaljevalo izvajanje programov odprave administrativnih ovir in priprave boljših predpisov.** Od leta 2009, ko je bil sprejet prvotni program odprave administrativnih ovir za 25 %, <sup>93</sup> je bilo realiziranih 290 ukrepov za boljše zakonodajno in poslovno okolje, največ na področju financ, pravosodja in statistike. Zaradi večjih sinergijskih učinkov je bil v drugi polovici leta 2013 sprejet Enotni dokument za zagotovitev boljšega zakonodajnega in poslovnega okolja ter dvig konkurenčnosti, ki je združil več programov v enem dokumentu.<sup>94</sup> Po zadnjih spremembah in poročanju

---

državami EU, ki so bile vključuje v raziskavo OECD (Product market regulation), imajo višje vrednosti kazalnika vloge države v gospodarstvu le Poljska, Hrvaška, Italija, Francija in Švedska.

<sup>85</sup> Poročilo Slovenskega državnega holdinga Državnemu zboru RS o upravljanju za leto 2013, oktober 2014.

<sup>86</sup> Poslovni rezultati treh bank, ki so bile dokapitalizirane, so v letu 2013 pomembno prispevali k skupnemu čistemu poslovnemu izidu družb v lasti države (-2,1 mrd. EUR), ki bi bil brez teh bank pozitiven (333 mio EUR).

<sup>87</sup> Na ta seznam so uvrščeni kapitalski deleži države v podjetjih: Adria Airways Tehnika, Adria Airways, Aero, Aerodrom Ljubljana, Cinkarna Celje, Elan, Fotona, Gospodarsko Razstavišče, Helios, Nova KBM, Paloma, Telekom Slovenije, Terme Olimia Bazeni, Unior in Žito.

<sup>88</sup> Aerodromu Ljubljana, Fotoni, Heliosu in Lektriki.

<sup>89</sup> Postopki prodaje pa so v teku v Adrii Airways, Aero, Elan, Cinkarna Celje, Nova KBM, Telekom Slovenije in Žito (<http://www.sdh.si>).

<sup>90</sup> LIV Kolesa, Argolina, MLM, ŠC Pohorje, Aero, Nigrad, Pivovarna Laško, Thermana, Adria Airways, NFD Holding, Certa, Merkur, Gorenjska Banka, Elektro Gorenjska, Elektro Primorska, Elektro Ljubljana, Elektro Celje, Perutnina Ptuj (<http://www.dutb.eu/si>).

<sup>91</sup> Po podatkih za leto 2012 so ta podjetja v Sloveniji zaostajala tako glede dodane vrednosti na zaposlenega kot glede dobička na kapital (Rojec, 2013).

<sup>92</sup> Nujna je predvsem konkretna razvrstitev posameznih naložb v strateške, pomembne in portfeljske. Pri strateških naložbah bo ohranila vsaj 50-odstotni delež in eno delnico, pri pomembnih 25 % in eno delnico (z določenimi izjemami možno tudi manj, če bodo podana zagotovila za dolgoročni obstoj in razvoj družbe), pri portfeljskih bo ta delež manjši, država pa bo pri tem zasledovala izključno gospodarske cilje.

<sup>93</sup> Akcijski program odprave administrativnih ovir za 25 % do leta 2012, v letu 2012 je bil dopolnjen z dodatnimi ukrepi, v letu 2013 pa so bili preostali nerealizirani ukrepi vključeni v Enotni dokument.

<sup>94</sup> Enotni dokument vključuje: Agenda 46+ (GZS), Agenda Malega Gospodarstva (GZS), Zahteve slovenske obrti (OZS), Akcijski program za izvajanje Akta za mala podjetja (MGRT), Ovire za Tuje neposredne investicije (MGRT), Akcijski program za odpravo administrativnih ovir in zmanjšanje zakonodajnih bremen za 25 % (MJU), Pobude Trgovinske zbornice Slovenije, Program ukrepov za spodbujanje gospodarstva - 2012 (MGRT) ter Obvladovanje sive ekonomije v Republiki Sloveniji.

(julij 2014) je v Enotni dokument vključenih 256 ukrepov na šestnajstih področjih, največji poudarek pa je namenjen procesu razbremenjevanja na področju okolja in prostora, širšem delovno pravnem področju, koheziji (črpanje evropskih sredstev), področju financ (davki in trošarine ter druge dajatve) in področju gospodarstva (statusno pravne zadeve in poslovna oziroma finančna poročila). Ugotavljamo, da uresničevanje ukrepov poteka razmeroma počasi,<sup>95</sup> saj je bila do konca januarja 2015 uresničena le ena četrtina vseh ukrepov iz dokumenta, 40 % pa jih je še v fazi realizacije. Podobno velja tudi za področje odprave administrativnih ovir, kjer je uresničenih oz. delno uresničenih 60 % ukrepov. Zato ocenjujemo, da je v naslednjem kratkoročnem obdobju pomembna identifikacija nekaterih prednostnih ukrepov in osredotočenje na njihovo izvajanje.

**V zadnjih dveh letih je bilo sprejetih več ukrepov za zmanjšanje sive ekonomije, ki pa še naprej ostaja problematična.**<sup>96</sup> Na obseg sive ekonomije vplivajo številni dejavniki od višine davčne obremenitve, administrativnih ovir, kakovosti in cene javnih storitev, stopnje zaupanja davčnih zavezancev v državo do učinkovitosti odkrivanja in kaznovanja kršiteljev. Ocena SURS po metodologiji popravkov zajetja, ki približno v 80 % predstavljajo sivo ekonomijo, kaže, da je v Sloveniji v letu 2011 siva ekonomija znašala 8,3 % BDP,<sup>97</sup> kar je več kot v večini drugih proučevanih držav EU in OECD.<sup>98</sup> Ker je novejših in mednarodno primerljivih ocen sive ekonomije malo, je lahko pomembna tudi ocena davčne vrzeli, ki kaže razliko med teoretično možnim in dejansko pobranim DDV, ne zajema pa celotne problematike sive ekonomije.<sup>99</sup> Po podatkih SURS<sup>100</sup> je ocenjena davčna vrzel v letu 2011 v Sloveniji znašala 7,1 %, kar pomeni, da je bilo pobranega približno 93 % možnega DDV. V primerjavi z drugimi državami je na tem področju Slovenija relativno bolj učinkovita od povprečja držav EU.<sup>101</sup> V zadnjih dveh letih se izvaja program obvladovanja sive ekonomije v Sloveniji, sprejeta je bila novela Zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja črno (UL RS, 32/14), ki uvaja sistem vrednotnic in s tem načelo vsako delo šteje, razširil pa se je tudi nabor del, ki jih bo mogoče opravljati v okviru osebnega dopolnilnega dela. K povečanju učinkovitosti institucij nadzora naj bi prispevala tudi združitev davčne in carinske službe v enotno finančno upravo in ukrepi na področju sprememb Zakona o davčnem postopku.

**Ukrepi na področju javnih naročil, ki naj bi poenostavili postopke in jih hkrati naredili bolj transparentne, so se v zadnjih dveh letih začeli izvajati.** Javna naročila so eno izmed področij, ki predstavlja velik potencial za povečanje učinkovitosti rabe javnih sredstev. Transparentna in poenostavljena pravila tudi omogočajo zmanjšanje nevarnosti za ravnanja, ki imajo znake korupcije. V letu 2011 se je pilotno začel izvajati projekt skupnega naročila v zdravstvu (skupno naročilo za nakup zdravil za potrebe nekaterih bolnišnic), ki pa je bil zaradi birokratskih zapletov in pritožb ponudnikov zdravil izpeljan šele v letu 2014. V letu 2014 se je projekt skupnega javnega naročanja v zdravstvu nadaljeval in razširil na vse bolnišnice v Sloveniji, povečan pa je bil tudi nabor naročenih proizvodov. V okviru prenove sistema javnega naročanja je delno poenostavitev in debirokratizacijo postopkov zagotovila novela Zakona o javnem naročanju (UL RS, 19/14), s katero se med drugim uvaja poenostavljen, a transparenten postopek za naročila pod mejnimi vrednostmi EU,<sup>102</sup> v letošnjem letu pa se uvaja tudi obvezna uporaba e-dražbe za državne organe. Centralizacija javnega naročanja in uvedba e-javnih naročil sta ključna ukrepa na tem področju, ki naj bi v letu 2015 prihranila 80,5 mio. EUR javnih sredstev (Ukrepi na odhodkovni strani državnega proračuna 2015, MF).

**Učinkovitost sodišč se povečuje, kljub temu pa so nekateri postopki še vedno dolgotrajni.** Sodna statistika<sup>103</sup> kaže, da se je v letu 2014 število nerešenih zadev na skoraj vseh sodiščih znižalo, v zadnjih treh letih pa se je zmanjšalo za več kot 30 %. Sodišča so povečala učinkovitost, saj so rešila več zadev kot je bil pripad novih.<sup>104</sup> Ob

<sup>95</sup> Rok za sprejetje ukrepa do konca leta 2013 je imelo okoli 70 % vseh ukrepov, oziroma preko 180 ukrepov. Vir: <http://www.ukrepi.stopbirokraciji.si/>

<sup>96</sup> Po različnih ocenah in metodah je za leto 2011 je znašala od 8,3 % BDP (SURS) do 24,1 % BDP (ATKearney in Johannes Kepler Institute Linz). Z neposrednim merjenjem (Nastav, 2009) je bilo izračunano, da je siva ekonomija v Sloveniji v letu 2007 obsegala 15,6 % BDP.

<sup>97</sup> Popravki zajetja v BDP in siva ekonomija, Slovenija, 2010 (SURS), 2013.

<sup>98</sup> Več popravkov zajetja je v Italiji, Mehiki, Slovaški, Poljski in na Madžarskem (The non-observed economy in the system of national accounts (OECD), 2014).

<sup>99</sup> Teoretični DDV je izračunana vrednost DDV, ki bi bila prejeta v obračunskem obdobju, če bi vsi ekonomski subjekti obračunavali in plačevali DDV v skladu z veljavno zakonodajo. Dejanska vrednost prejetega oz. vplačanega DDV se od teoretičnega razlikuje zaradi namernih ali nenamernih napak pri vplačilih, ki skupaj tvorijo t. i. davčne utaje. Razlika med teoretičnim in dejansko pobranim DDV je pokazatelj učinkovitosti pobiranja DDV, v delu, ki se izkazuje preko DDV, pa je lahko delni pokazatelj sive ekonomije.

<sup>100</sup> Teoretični davek na dodano vrednost in podatki o davčni vrzeli za leta 2009–2011 (SURS), 2014.

<sup>101</sup> Ocena TAXUD za Slovenijo se nekoliko razlikuje od ocene SURS zaradi metodologije (SURS izračuna razliko na podlagi bolj podrobnih podatkov), deloma pa je tudi posledica revizij (podatki SURS so na osnovi ESA2010).

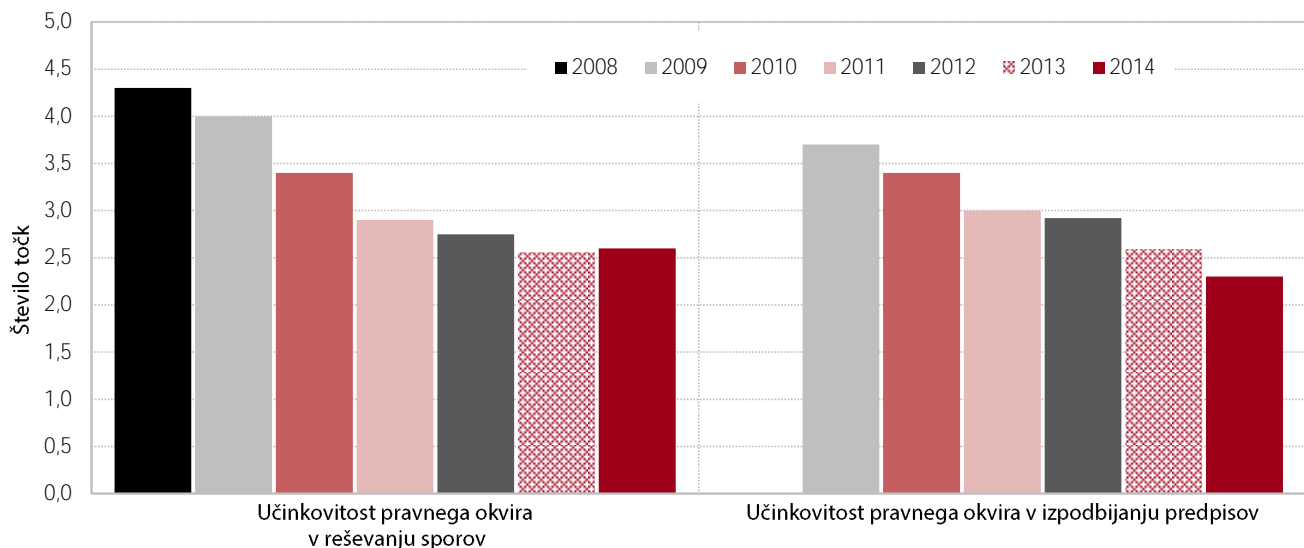
<sup>102</sup> V skladu z evropsko direktivo so bile v začetku leta 2014 spremenjene mejne vrednosti javnih naročil.

<sup>103</sup> Otvoritev sodnega leta 2015, Vrhovno sodišče RS, 2015.

<sup>104</sup> Ob manjšem pripadu novih zadev je bil obseg rešenih zadev sicer nekoliko manjši kot v enakem obdobju preteklega leta. Kazalnik reševanja pripada je tudi v letu 2014, podobno kot leto prej, presegel 100 %, kar pomeni, da sodišča rešijo več zadev kot jih prejmejo.

nižjemu številu sodnikov<sup>105</sup> in sodnega osebja se je število vseh nerešenih zadev v letu 2014 znižalo za 11,3 %, pomembnejših<sup>106</sup> pa za 8,3 %. Več let se zmanjšuje tudi število pomembnejših starejših nerešenih zadev, precej pa se je zmanjšalo tudi število sodnih zaostankov po 50. členu Sodnega reda.<sup>107</sup> Kljub temu da se je nekoliko skrajšal povprečni čas reševanja zadev<sup>108</sup> ostajajo nekateri postopki na sodiščih še naprej dolgotrajni. Stečajni postopek nad pravno osebo traja v povprečju 25,6 meseca, postopek osebnega stečaja pa 55,2 meseca, medtem ko sta postopka prisilne likvidacije in poenostavljene prisilne poravnave precej krajša. Pri tem velja opozoriti, da je dolgotrajnost stečajnih postopkov povezana predvsem z zadevami, na katera sodišča nimajo neposrednega vpliva, saj so dejanski postopki pred sodišči precej krajši.<sup>109</sup> Dolgi so tudi individualni in kolektivni delovni spori pri prvostopenjskih delovnih sodiščih, ki trajajo v povprečju 11,9 meseca.<sup>110</sup> Trajanje postopkov na področju pravnih civilnih in gospodarskih zadev je podobno dolgo kot v drugih državah EU (EU Justice Scoreboard, 2015). Kljub povečevanju učinkovitosti sodišč pa nekatere mednarodne primerjave, ki so bile narejene na podlagi anket (Doing Business, WEF), kažejo, da je v primerjavi z drugimi državami v Sloveniji še naprej problematična neučinkovitost pravnega okvira pri reševanju sporov in izpodbijanju predpisov. Ocenjujemo, da gre to pripisati zlasti nizkemu zaupanju javnosti v sodstvo in slabim izkušnjam gospodarstvenikov pri poslovanju.

**Slika 29: Kazalniki učinkovitosti sodstva v Sloveniji po WEF**



Vir: WEF. Opomba: Višje število točk je boljše, največ možnih je 7.

<sup>105</sup> Število sodnikov se je v letu 2014 zmanjšalo za 3,1 % (30 sodnikov), medtem ko se je število sodnega osebja povečalo za 0,3 % (12 oseb).

<sup>106</sup> Zadeve, ki štejejo kot pomembnejše, določa za potrebe sodne statistike Ministrstvo za pravosodje. Klasifikacija se lahko spreminja in je zato sproti objavljena v Sodni statistiki (npr. Sodna statistika I-IX 2014, str. 19-21). Med pomembnejše zadeve na sodiščih sodijo tiste zadeve, v katerih sodišča meritorno (vsebinsko) odločajo. Na Vrhovnem sodišču RS, na višjih sodiščih in Višjem delovnem in socialnem sodišču štejejo vse zadeve kot pomembnejše zadeve.

<sup>107</sup> Vseh nerešenih zadev, kljub temu da so statistični zaostanek, ni mogoče šteti za prave sodne zaostanke. Sodni red natančno določa, kateri podatki se vodijo kot sodni zaostanek (Sodni zaostanki v RS, <http://www.mp.gov.si>).

<sup>108</sup> Povprečni čas reševanja zadev je po sodni statistiki v letu 2014 znašal 3,3 meseca, za pomembnejše zadeve pa 7,1 meseca.

<sup>109</sup> Zadeve v povezavi s stečajem se do zaključka stečajnega postopka vodi pred sodiščem kot nerešene, pri čemer sodišče na tek postopka po izdaji sklepa o začetku stečajnega postopka nima neposrednega vpliva. Postopek glede izdaje sklepa o začetku stečajnega postopka ( uvedba stečaja) je v letu 2014 trajal povprečno 43 dni za stečaje nad pravno osebo oz. 18 dni za osebne stečaje.

<sup>110</sup> Za delovno (in socialno) sodišče so značilna večja nihanja v številu prejetih, rešenih oz. nerešenih zadev, saj gre v veliko primerih za t. i. množične oz. vzorčne spore, Poslovanje sodišč na področju delovnih sporov se je v letu 2014 izboljšalo, močno se je zmanjšal tudi pripad novih zadev (za 44,8 %).

## 2.5 Izzivi

**Po precejšnjem poslabšanju ob začetku krize se konkurenčnost slovenskega gospodarstva v zadnjih letih izboljšuje, a še premalo temelji na povečanju produktivnosti.** Ta je od začetka krize okrevala predvsem zaradi zmanjšanja zaposlenosti, izziv pa ostaja povečanje dodane vrednosti. To je kratkoročno odvisno predvsem od dostopnosti do virov financiranja za povečanje investicij (gl. poglavje 1), vključno z neposrednimi tujimi investicijami, s katerimi bi podjetniški sektor ob finančnih sredstvih pridobil tudi nova znanja, tehnologije in dostop na nove trge, kar bi pospešilo rast dodane vrednosti. Zlasti v primeru podjetij v državni lasti pa bi se odprle tudi možnosti za boljše upravljanje. Poleg omejenih virov financiranja se Slovenija sooča tudi s številnimi srednjeročnimi izzivi za povečanje dodane vrednosti, ki se nanašajo na vlaganja v dolgoročneje dejavnike rasti produktivnosti (vključno s snovno produktivnostjo), kot sta inovacijska sposobnost ter človeški kapital. Ključna je zlasti učinkovita uporaba teh vlaganj za povečanje dodane vrednosti. Potrebno pa je tudi nadaljnje izboljšanje učinkovitosti države in njenih institucij, saj konkurenčnost Slovenije pogosto omejuje razmeroma nespodbudno okolje za poslovanje podjetij ter visoka vloga države v gospodarstvu.

**Slovenija mora izkoristiti dosedanja vlaganja v neoprijemljivi kapital in jih transformirati v tržno uspešne proizvode in storitve z višjo dodano vrednostjo.** Inovacijska aktivnost slovenskih podjetij se je v obdobju krize zmanjšala, zato je izziv, kako izboljšati učinkovitost vlaganj v razvojno-raziskovalno dejavnost, vzdrževati visoka vlaganja poslovnega sektorja in povečati državno podporo raziskavam in inovacijam. Evropska sredstva predstavljajo potencial za dodatne vire financiranja. Potrebna je usmeritev v instrumente, ki na dolgi rok krepijo soustvarjanje znanja med javnimi raziskovalnimi organizacijami in podjetji. Obenem je treba spodbujati povezovanje med velikimi in malimi podjetji, da bi povečali inovacijsko aktivnost v obeh segmentih ter prodor na mednarodne trge. Izziv za inovacijsko politiko je, da poleg instrumentov za krepitev ponudbe novih rešitev, oblikuje tudi ukrepe, ki spodbujajo povpraševanje po inovativnih rešitvah (npr. z javnimi in predkmercialnimi naročili inovativnih rešitev). Dodatno vključevanje e-storitev in naprednih tehnoloških rešitev v delovanje javnega sektorja predstavlja izziv tudi za izboljšanje njegove učinkovitosti, hkrati pa bi lahko spodbudilo večjo uporabo e-storitev s strani državljanov. Razvoj človeških virov v podporo inovacijski sposobnosti mora krepiti tudi znanja in veščine na področju podjetništva in uporabe sodobnih tehnologij. Pomanjkanje kadrov na deficitarnih področjih (npr. IKT poklici) predstavlja problem, ki ga je treba poleg prilagajanja formalnega izobraževanja reševati tudi z neformalnimi in bolj fleksibilnimi oblikami.<sup>111</sup>

**Konkurenčnost gospodarstva je treba podpreti z nadaljnjo krepitvijo človeškega kapitala, ki bo bolj prilagojen potrebam podjetij.** Izobrazbena struktura prebivalstva se izboljšuje, vendar ob relativno visokih javnih izdatkih za terciarno izobraževanje in nezadostni uporabi človeškega kapitala za povečanje dodane vrednosti gospodarstva. Zato je izziv zmanjšati neusklajenost med ponudbo in povpraševanjem po kadrih ter povečati kakovost in učinkovitost študija. K večji povezanosti strukture vpisa in programov izobraževanja s potrebami podjetij bi pripomogla vzpostavitev sistema srednjeročnega napovedovanja potreb na trgu dela, preverjanje zadovoljstva delodajalcev z veščinih mladih, ki so vstopili na trg dela, ter krepitev sodelovanja med izobraževalnimi institucijami in podjetji. Z vidika učinkovitosti in kakovosti terciarnega izobraževanja je ključno odpraviti anomalije v procesu izobraževanja (navidezni vpisi, dolgotrajen študij). Poleg že sprejetih ukrepov za zmanjšanje navideznih vpisov bi lahko k večji učinkovitosti pripomogla tudi uvedba šolnin, ki bi s povečanjem finančnih sredstev na udeleženca omogočila tudi dvig kakovosti izobraževanja. Ob tem bi bilo treba z uvedbo sistema študijskih pomoči (dolgoročna študentska posojila) ohraniti visoko dostopnost študija. Upoštevač podaljševanje delovne dobe je nujno povečati tudi vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje.

**Za dobro delovanje gospodarstva in spodbudno okolje za podjetja je nujno nadaljnje izboljšanje učinkovitosti države in njenih institucij.** V zadnjih letih je bil dosežen pomemben napredek pri zmanjšanju administrativnih ovir in sive ekonomije ter izboljšanju insolvenčne zakonodaje, sprejete so bile tudi ustavne spremembe na področju fiskalne politike in referendumске zakonodaje. Kljub temu ostaja institucionalna konkurenčnost v mednarodnih primerjavah nizka in odraža nezadovoljstvo gospodarstvenikov s političnimi razmerami, dostopnostjo do finančnih sredstev, delovnopravno zakonodajo in birokracijo. Izziv ostaja tudi vzpostavitev sistema učinkovitega upravljanja z državnim premoženjem, vključno z nadaljnjo privatizacijo podjetij v državni lasti. Na več področjih je pomembna identifikacija ključnih ukrepov in osredotočenost na njihovo prednostno izvajanje. To velja tudi za ukrepe na področju javnih naročil v smeri poenostavitve in večje transparentnosti postopkov, s čimer bi se zmanjšala možnost korupcije. Prepočasen je

<sup>111</sup> Npr. spin-off SmartNinja, ki usposablja za veščine 21. stoletja in omogoča tudi dopolnitev znanj tistim, ki so zaključili formalno izobrazbo na področjih, za katere na trgu dela ni povpraševanja in so brezposelni.

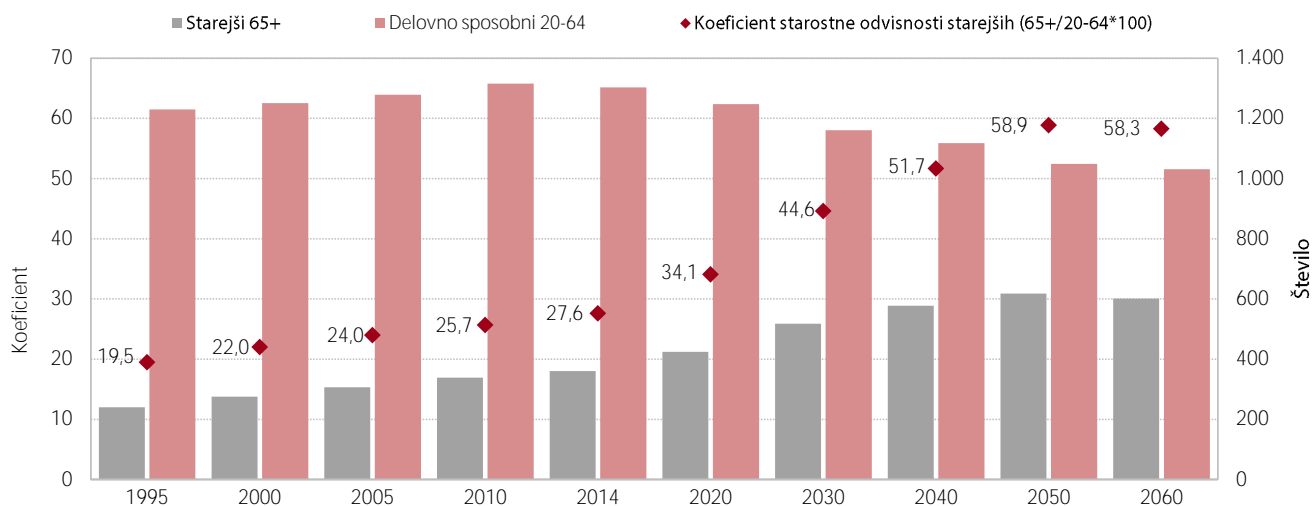
napredek glede deregulacije profesionalnih storitev, kjer je poleg zmanjšanja števila reguliranih poklicev pomembno tudi znižanje ovir za opravljanje dejavnosti, zlasti glede zahtevane izobrazbe.

## 3 Prebivalstvo in socialna država

Poslabšanje razmer na trgu dela in materialnih pogojev za življenje v času krize ter staranju prebivalstva neprilagojeni sistemi socialne zaščite ogrožajo doseganje cilja družbenega razvoja, ki je izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh prebivalcev. Spremembe v starostni strukturi prebivalstva vplivajo na gibanja na trgu dela in na dolgoročno vzdržnost javnih financ. Na trgu dela ostajata problema starostna segmentacija, ki je vplivala na močno poslabšanje položaja mladih na trgu dela, in nizka stopnja delovne aktivnosti starejših, ki ob sedanjem sistemu financiranja sistemov socialne zaščite zmanjšuje njihovo dolgoročno vzdržnost. Sistemi socialne zaščite se v zadnjih letih še niso prilagodili staranju prebivalstva, čeprav se povečuje potreba po pokojninski in zdravstveni reformi ter ureditvi sistema dolgotrajne oskrbe. Vse to bi lahko ob odsotnosti ustreznih ukrepov privedlo do poslabšanja kazalnikov kakovosti življenja.

**Ob zmanjševanju števila delovno sposobnih prebivalcev (20-64 let) se povečuje delež starejšega prebivalstva (65 in več).** To je posledica velikega števila rojstev v povojnem obdobju,<sup>112</sup> nizke rodnosti od začetka 90-ih let in podaljševanja trajanja življenja. Na začetku leta 2014 je bilo od 100 delovno sposobnih (20–64 let) odvisnih 27,6 oseb starejših od 65 let, kar je 4,1 o. t. več kot pred desetimi leti (glej kazalnik 3.4). Delež starejših od 65 let je znašal 17,5 %, kar je 2,5 o. t. več kot leta 2004. Čeprav je še nižji kot v EU, pa naj bi po projekcijah EUROPOP2013 povprečje EU presegel že v manj kot desetih letih. Število delovno sposobnega prebivalstva v starosti 20–64 let se je v zadnjih treh letih že zmanjšalo. V začetku leta 2014 je bilo delovno sposobnih za 12.500 oz. za 1 % manj kot leta 2010.<sup>113</sup> Demografske projekcije kažejo, da naj bi se njihovo število v prihodnjih desetih letih zniževalo, in sicer vsako leto v povprečju za okoli 10 tisoč.

**Slika 30: Število delovno sposobnega in starejšega prebivalstva ter koeficient starostne odvisnosti starejših, Slovenija**



Vir: SURS, EUROPOP2013, preračuni UMAR, 2014.

**Slovenija ima tudi eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti starejših (55-64 let) v EU in podpovprečno stopnjo aktivnosti mladih (15-24 let), ki se je v obdobju krize močno zmanjšala.** V obdobju krize se je stopnja delovne

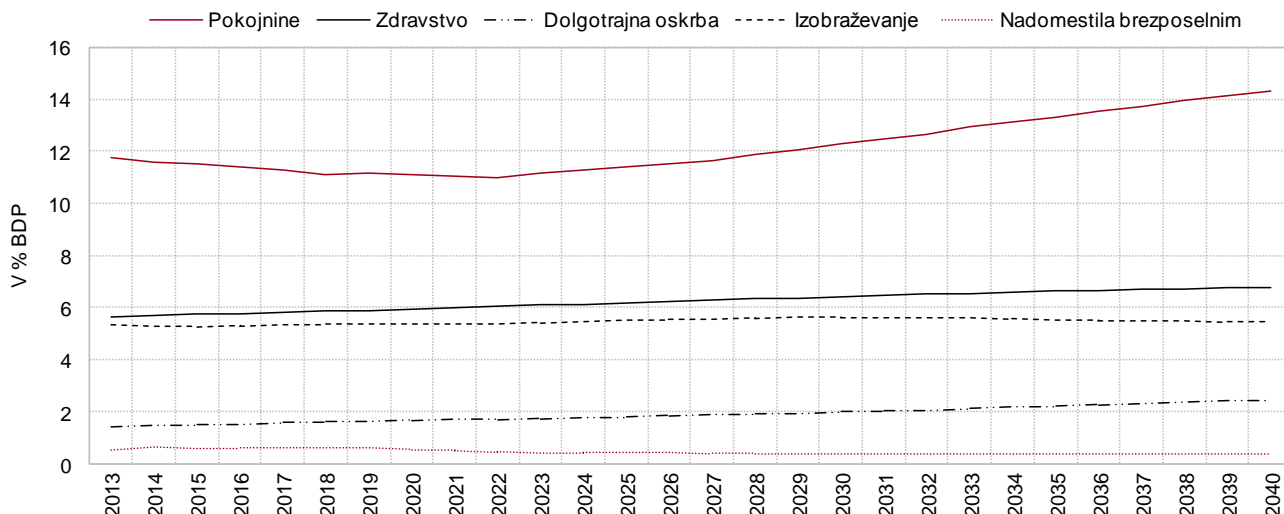
<sup>112</sup> Obdobje od 1947 do 1957.

<sup>113</sup> Zmanjševanje je posledica tega, da večje generacije (65-letniki) izstopajo iz te skupine prebivalstva, kot pa vanjo vstopajo (20-letniki) in zelo nizkega selitvenega prirasta (seli se večinoma delovno sposobno prebivalstvo).

aktivnosti starejših v Sloveniji povišala precej manj kot v povprečju EU, na kar je med drugim vplivalo tudi dolgotrajno sprejemanje pokojninske reforme pri nas, ki je v zadnjih letih kar dvakrat sprožilo pospešeno upokojevanje pred uveljavitvijo pokojninske reforme. Kljub povečanju v obdobju krize pa ima Slovenija še vedno eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti starejših, kar vpliva na dolgoročno vzdržnost javnih blagajn, še posebej pokojninske. Za njeno povečanje pa bodo poleg pokojninske reforme potrebne tudi prilagoditve delovnega okolja in organizacije dela v podjetjih. Na drugi strani spada Slovenija med države z največjim zmanjšanjem stopnje delovne aktivnosti mladih (15-24 let), na kar je vplivala velika izpostavljenost mladih začasnim zaposlitvam, s katerimi so se podjetja najbolj enostavno prilagodila manjšemu povpraševanju. Slovenija ima namreč največji delež začasnih zaposlitev med mladimi v EU. Oba problema neugodno vplivata na dolgoročno vzdržnost sistemov socialne zaščite in kakovost življenja.

**V zadnjih letih še ni prišlo do zadostne prilagoditve sistemov socialne zaščite in družbe na zahteve staranja prebivalstva.** Zmanjševanje števila delovno sposobnih in staranje prebivalstva pomeni vse več starejših na enega delovno sposobnega, kar prinaša dodatne pritiske na javne finance (pokojnine, zdravstvo, dolgotrajna oskrba). Število, predvsem najstarejših, se bo v prihodnjih letih precej povečalo, zato bo treba ustvariti tudi primerne okoliščine za čim daljšo samostojnost in večjo kakovost življenja tudi v kasnejših letih.<sup>114</sup> V zadnjih letih na področju sistemov socialne zaščite, predvsem zdravstva in dolgotrajne oskrbe, ni bilo sprememb, ki izhajajo iz potreb staranja prebivalstva.

**Slika 31: Projekcija javnih izdatkov povezanih s staranjem, Slovenija**



Vir: Draft 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU Member States (2013–2060) (European Commission and Economic Policy Committee), 2015.

### 3.1 Trg dela

Razmere na trgu dela so se v obdobju krize močno poslabšale. Stopnja delovne aktivnosti se je zmanjšala za vse starostne skupine, nadpovprečno pa so bili prizadeti mladi, kar je v veliki meri posledica močne starostne segmentacije trga dela v Sloveniji. Ta ostaja problem kljub spremembam v regulaciji trga dela. Nizka ostaja tudi stopnja delovne aktivnosti starejših (55-64 let), kar poleg pokojninske reforme zahteva celovit pristop k oblikovanju spodbud za njihovo zaposlovanje in ostajanje v aktivnosti. Plače so se v krizi prilagodile manj kot zaposlenost, kar zahteva razmislek o sistemu določanja plač, ki bo omogočal prilagajanje krizi in stimulatивно nagrajevanje.

**Število delovno aktivnih se je v letu 2014 ob okrepanju gospodarske aktivnosti povečalo prvič od začetka krize, a ostaja precej nižje kot v letu 2008.** Zniževanje njihovega števila, ki se je začelo ob koncu leta 2008, se je ustavilo v drugem četrtletju 2013, v začetku leta 2014 pa se je rast okreplila kot posledica okrepljene gospodarske aktivnosti. V obdobju 2008–2013 je bil padec števila delovno aktivnih največji v predelovalnih dejavnostih in

<sup>114</sup> Raziskava o starejših v Sloveniji je pokazala, da ljudje po 80. letu potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih, pri instrumentalnih vsakodnevnih opravilih (kuhanje, čiščenje, nakupovanje ipd.) pa tudi že po 75. letu (več glej J. Ramovš (ur.). (2013)).

grabeništvu, kjer se je lani še nekoliko poglobil,<sup>115</sup> v predelovalnih dejavnostih pa se je zaradi rasti v visokotehnološko zahtevnih panogah število že nekoliko povečalo. V letu 2014 je do rasti števila delovno aktivnih prišlo v večini dejavnosti zasebnega sektorja. Pri tem izstopa rast v zaposlovalnih dejavnostih, ki so po naši oceni posredovale delavce predvsem v predelovalne dejavnosti in gradbeništvo. To nakazuje na še vedno prisotno negotovost glede moči in trajanja okrevanja gospodarske aktivnosti s strani podjetij in previdnost pri novem zaposlovanju. S sanacijo in prestrukturiranjem bančnega sektorja pa se je nadalje znižalo število v finančnih in zavarovalniških dejavnostih. V javnih storitvah je bilo lani število delovno aktivnih znova višje, potem ko se je zaradi sprejetih ukrepov v letu 2012 nekoliko znižalo le v letu 2013.<sup>116</sup>

**Tabela 4: Sprememba števila delovno aktivnih, v %, Slovenija**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Skupaj</b>	3,0	-2,4	-2,7	-1,3	-1,7	-2,0	0,5
<b>Dejavnosti javnih storitev (O-Q)</b>	1,8	2,0	2,1	0,8	0,8	-0,9	0,5
<b>Zasebni sektor (A-N, R-T)</b>	3,2	-3,4	-3,8	-1,9	-2,4	-2,3	0,5

Vir: SURS, statistični register delovno aktivnega prebivalstva.

**Stopnja delovne aktivnosti nizko izobraženih, ki je v obdobju 2008–2013 beležila največji padec, se je v letu 2014 povišala.** Stopnja delovne aktivnosti (15-64 let), ki se je pred krizo postopoma poviševala in bila višja od povprečja EU, se je ob padcu gospodarske aktivnosti v letu 2009 znižala in v nadaljnjih letih padla pod evropsko povprečje. Do skromnega povišanja je prišlo šele v lanskem letu, ko je bilo zabeleženo tudi opazno okrevanje gospodarske aktivnosti, vendar ostaja precej nižja kot leta 2008. V tem času se je nekoliko bolj znižala med moškimi, zlasti zaradi nadpovprečne prizadetosti gradbeništva in predelovalnih dejavnostih, ki zaposlujejo pretežno moške,<sup>117</sup> a je bila v lanskem letu še vedno višja kot med ženskami. Glede na izobrazbo se je stopnja delovne aktivnosti v obdobju 2008–2013 najbolj znižala med nizko izobraženimi, na kar je prav tako vplival velik padec aktivnosti v prej omenjenih dejavnostih, ki zaposlujejo večinoma nizko izobraženo delovno silo, in dvig minimalne plače. Lani se je stopnja nizko izobraženih opazno povišala, k temu pa je prispevalo povečano zaposlovanje prek agencij za posredovanje dela. Po drugi strani se je stopnja v krizi najmanj znižala med visoko izobraženimi, ki so nadpovprečno zastopani v dejavnostih javnih storitev, kjer se zaposelnost ni znižala, in tudi zaradi pojava kopičenja delovne sile v določenih dejavnostih, ko podjetja ob padcu aktivnosti običajno obdržijo visoko izobraženo delovno silo, ki ima specifično znanje in veščine.

**Tabela 5: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih skupinah\*, v %, Slovenija**

Starostne skupine	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
15–24 let	37,3	34,7	32,9	30,9	25,8	25,8	26,7
25–54 let	86,6	85,0	84,2	83,4	83,1	81,6	82,4
55–64 let	33,6	36,4	35,5	30,6	32,8	34,2	36,7
15–64 let	68,3	67,6	66,5	64,4	63,8	63,0	64,5

Vir: SURS. Opomba: \* Podatek za posamezno leto se nanaša na drugo četrtletje leta.

**Mladi so bili v času krize na trgu dela nadpovprečno prizadeti.** Stopnja delovne aktivnosti mladih (15-24 let) se je v obdobju 2008–2014 najbolj znižala, stopnja brezposelnosti pa najbolj povišala, poslabšanje njihovega položaja pa je bistveno večje kot v povprečju EU. To je zlasti posledica zelo segmentiranega trga dela glede na tip zaposlitve in velike izpostavljenosti mladih začasnim oblikam dela<sup>118</sup> (kot je delo za določen čas in študentsko delo<sup>119</sup>), katerih trajanje podjetja zaradi neugodnih gospodarskih razmer niso podaljševala (glej kazalnik 3.8). V krizi se je povečal tudi problem prehoda mladih iz izobraževanja na trg dela. Delež diplomantov terciarnega izobraževanja (20-34 let), ki so se zaposlili v obdobju od enega do treh let po dokončanju izobraževanja, se je pri nas v obdobju 2008–2013 znižal bolj kot v povprečju EU.<sup>120</sup> Na poslabšanje položaja mladih je poleg splošno nizkega povpraševanje po delu vplivala

<sup>115</sup> V predelovalnih dejavnostih je bilo v lanskem letu število delovno aktivnih glede na leto 2008 nižje za četrtno, v gradbeništvo pa za več kot tretjino, kar je zlasti posledica velikega padca aktivnosti v teh dejavnostih, negativen vpliv pa je prav tako imelo v letu 2010 izrazito povečanje minimalne plače, kar je še dodatno stroškovno obremenilo podjetja v teh dejavnostih, kjer je zaposlena večina prejemnikov minimalne plače.

<sup>116</sup> V letu 2014 je bilo v primerjavi z letom 2008 več zaposlenih v izobraževanju ter zdravstvu, v javni upravi, obrambi in obvezni socialni varnosti pa je bilo nižje.

<sup>117</sup> Po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva je bil delež delovno aktivnih moških v gradbeništvo v letu 2008 91,9-odstoten, v predelovalnih dejavnostih pa 64,4-odstoten. Delež se do leta 2014 nista bistveno spremenila.

<sup>118</sup> Delež mladih v začasnih oblikah dela je bil v letu 2013 73,6-odstoten in najvišji v EU.

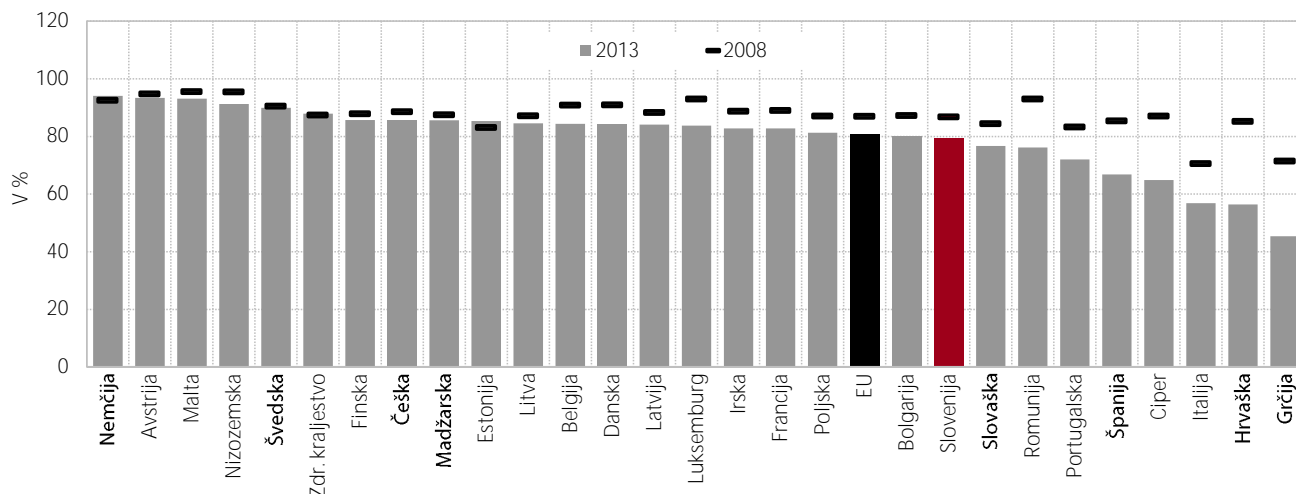
<sup>119</sup> Obseg študentskega dela je bil v letu 2013 v primerjavi z letom 2008 nižji za 36,4 %. Na zmanjšanje obsega študentskega dela je poleg manjšega povpraševanja po naši oceni vplivalo tudi povišanje koncesijske dajatve sredi leta 2012 in omejevanje študentskega dela v dejavnostih javnih storitev.

<sup>120</sup> V letu 2013 je znašal 79,3 % (EU: 80,9 %), v primerjavi z letom 2008 pa se je zmanjšal za 7,4 o. t. (EU: za 6,0 o. t.).



premajhna prilagojenost izobraževanja potrebam trga dela ter posledično neustrezna struktura diplomantov terciarnega izobraževanja (glej poglavje 2.2). Na poslabšanje položja mladih kaže tudi delež mladih, ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje (stopnje NEET), ki se povečuje in približuje povprečju EU (glej kazalnik 3.10).

**Slika 32: Delež diplomantov terciarnega izobraževanja v starosti 20-34 let, ki so se zaposlili v obdobju od enega do treh let**



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

**V letu 2013 so bile sprejete zakonske spremembe z namenom izboljšati delovanje trga dela z zmanjšanjem rigidnosti delovne zakonodaje in povečanjem fleksibilnosti trga dela.** Aprila 2013 so začeli veljati nov zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1) in spremembe Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-A). Zakona sestavljata paket sprememb, ki je zmanjšal varovanje zaposlitve v Sloveniji. Osrednji cilji sprememb so bili: i) zmanjšanje segmentacije trga dela, (ii) uveljavitev koncepta varne prožnosti in (iii) povečanje učinkovitosti delovno pravnega varstva in preprečevanja zlorab. ZDR-1 poenostavlja postopek odpuščanja v primeru individualne odpovedi zaposlenega za nedoločen čas, zmanjšuje stroške odpuščanja redno zaposlenih (odpovedne roke in odpravnine) in uvaja nekatere nove omejitve pri sklepanju pogodb za določen čas. Po ocenah OECD je Slovenija s spremembami zakonodaje zmanjšala njeno togost na področju varovanja redne zaposlitve v primeru individualne odpovedi, kjer je indeks varovanja zaposlitve (EPR) po spremembi v Sloveniji pod povprečjem OECD,<sup>121</sup> in na področju ureditve začasnih oblik dela, kjer se je indeks urejenosti začasnih zaposlitev (EPT) približal povprečju OECD.<sup>122</sup> Bistveni spremembi ZUTD pa sta bili uvedba možnosti začasnega in občasnega dela upokojenecv in povečana dostopnost do nadomestil za brezposelnost za mlade do 30 let. Z namenom povečanja fleksibilnosti so bile poleg zmanjšanja odpravnin, skrajšanja odpovednih rokov in poenostavitve postopkov odpovedi pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas, ki lahko delujejo tudi v smeri manjše segmentacije, uveljavljene še naslednje spremembe: (i) možnost opravljanja drugega dela, ko lahko delodajalec delavcem v času trajanja delovnega razmerja naloži tudi opravljanje drugega dela, če ta možnost ni drugače urejena s posebnim zakonom ali s kolektivno pogodbo; (ii) institut »začasnega čakanja na delo«, ko ima delavec v tem času pravico do 80-odstotnega nadomestila plače.

**Po uveljavitvi zakonskih sprememb sta se povišala stopnja realokacije brezposelnih in število na novo sklenjenih pogodb.** Na večjo realokacijo brezposelnih, ki je posredni kazalnik fleksibilnosti trga dela, je poleg zakonskih sprememb vplivala tudi višja gospodarska aktivnost, pri čemer je posamezna učinka težko ločiti. Stopnja realokacije brezposelnih, ki jo opredeljujemo kot vsoto stopnje priliva v brezposelnost in odliva iz brezposelnosti,<sup>123</sup> lahko pokaže na povečanje tokov v in iz brezposelnosti ter večjo dinamiko na trgu dela. Realokacija, ki je v začetku leta 2013 dosegla najnižjo raven v času krize, se je že v naslednjem četrtletju močno povišala zaradi višje stopnje

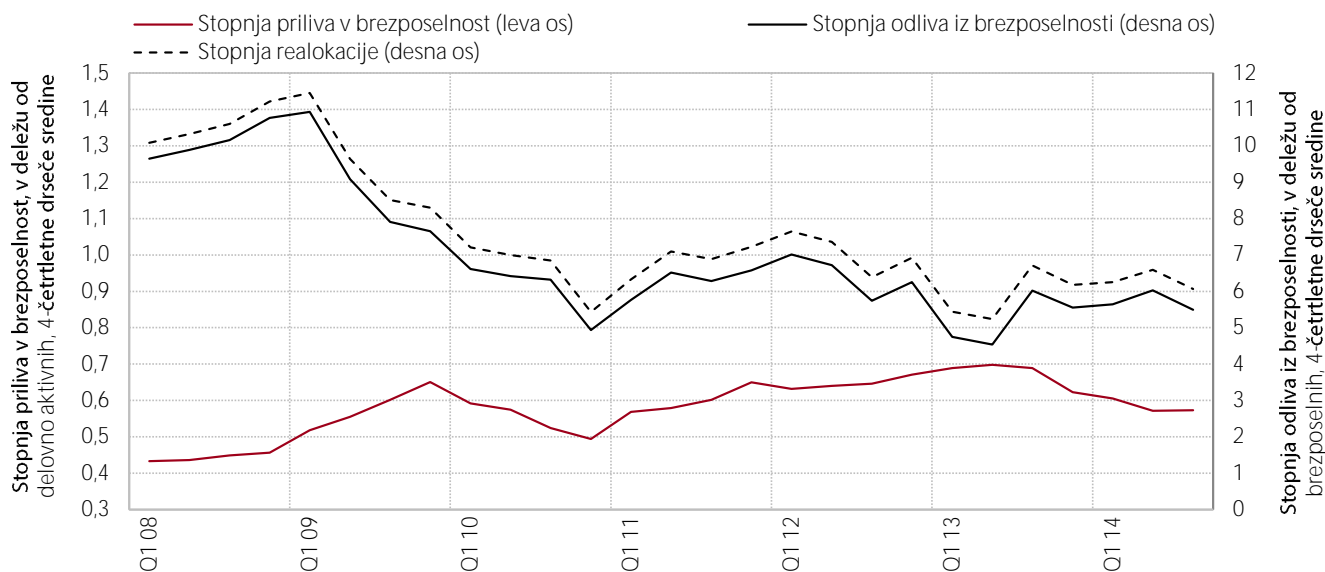
<sup>121</sup> Indeks varovanja redne zaposlitve se je s spremembo v letu 2013 za Slovenijo znižal z 2,39 na 1,99, kar je pod netehtanim povprečjem OECD (2,04).

<sup>122</sup> Indeks urejenosti začasnih zaposlitev se je s spremembo v letu 2013 za Slovenijo znižal z 2,50 na 2,13, kar kaže na večjo fleksibilnost začasnih zaposlitev, in je nekoliko nad netehtanim povprečjem OECD (2,08).

<sup>123</sup> Stopnja odliva iz brezposelnosti je izračun na podlagi mesečne verjetnosti, da brezposelna oseba zapusti status brezposelnosti, izražena pa v deležu vseh brezposelnih oseb. Izračun je izveden s pomočjo agregatnih podatkov števila brezposelnih oseb glede na trajanje brezposelnosti, pridobljenih z anketo o delovni sili.

odliva iz brezposelnosti in ostala na višji ravni tudi v letu 2014, kar nakazuje na povečanje zaposlitvenih obetov za brezposelne osebe. Večja fleksibilnost trga dela se odraža tudi v povečanem zaposlovanju, merjenim s številom novosklenjenih pogodb. V obdobju od aprila do decembra 2013 je bilo sklenjenih za 4,3 % več pogodb kot v enakem obdobju leta 2012, zlasti več pogodb za nedoločen čas (za 28,5 %), medtem ko je bilo v enakem obdobju leta 2014 medletno sklenjenih za 10,2 % več pogodb, od tega 5,4 % več za nedoločen čas.

**Slika 33: Stopnje priliva v brezposelnost, odliva iz brezposelnosti in realokacije brezposelnih, Slovenija**



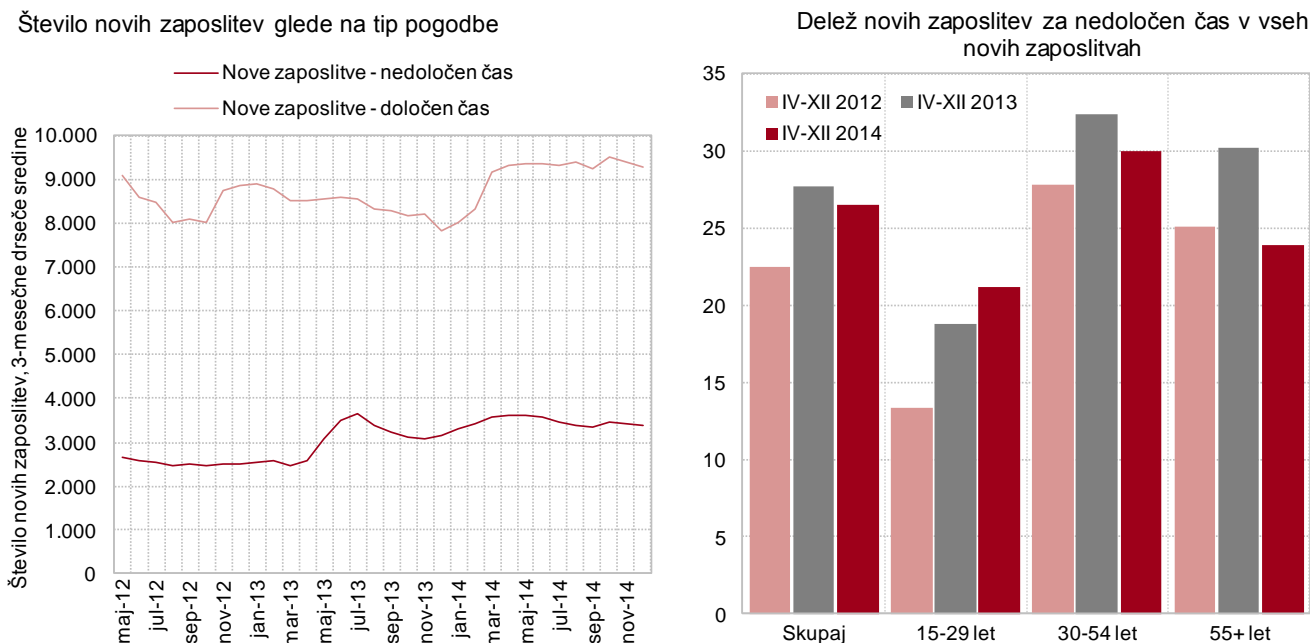
Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

**Sprejete spremembe v regulaciji trga dela so vplivale na manjšo zadržanost delodajalcev do zaposlovanja za nedoločen čas, a delež novih zaposlitev za nedoločen čas ostaja nizek.** Precej zakonskih sprememb je bilo namenjenih zmanjšanju segmentacije, ki je že vrsto let pereč problem trga dela v Sloveniji.<sup>124</sup> Za zmanjšanje razlik med zaposlenimi za določen in nedoločen čas je novi ZDR-1 uvedel: (i) odpravnino v primeru prenehanja pogodbe za določen čas, ki je sklenjena za eno leto ali manj, v višini petine povprečne mesečne plače, (ii) dodatne omejitve pri veriženju pogodb za isto delo z zakonsko opredeljitvijo istega dela, (iii) omejitve pri pogodbah za določen čas v primeru agencijskih delavcev ter zmanjšal (iv) najdaljši odpovedni rok v primeru redne zaposlitve in (v) odpravnine za delavce s 5-10 in 15-20 let delovne dobe. Da se je segmentacija glede na tip zaposlitve v letih 2013 in 2014 posledično nekoliko zmanjšala, kaže povečanje števila in deleža novosklenjenih pogodb za nedoločen čas izmed vseh novosklenjenih pogodb. Delež novih pogodb, ki se sklenejo za nedoločen čas, se je opazno povečal zlasti v mesecu po uveljavitvi reforme, do konca leta 2014 pa se je na tej višji ravni tudi obdržal. Kljub temu so delodajalci pri novih zaposlitvah v letu 2014 še vedno kar v 72,7 % primerov posegli po pogodbi za določen čas.<sup>125</sup> To nakazuje na še vedno prisotno previdnost pri zaposlovanju za nedoločen čas, na kar poleg varovanja zaposlitve vpliva tudi negotovost glede gospodarskega okrevanja.

<sup>124</sup> Manjša segmentiranost trga dela glede na tip zaposlitve lahko pomembno vpliva na sposobnost prilagajanja trga dela ob znižanju gospodarske aktivnosti. Študija EC (2015) namreč ugotavlja, da je bil učinek padca aktivnosti na zaposlenost v državah z odprtim in manj segmentiranim trgom dela manjši.

<sup>125</sup> V letu 2013 je bil delež novih zaposlitev za določen čas 73,2-odstoten.

**Slika 34: Spremembe v novem zaposlovanju glede na tip pogodbe, Slovenija**



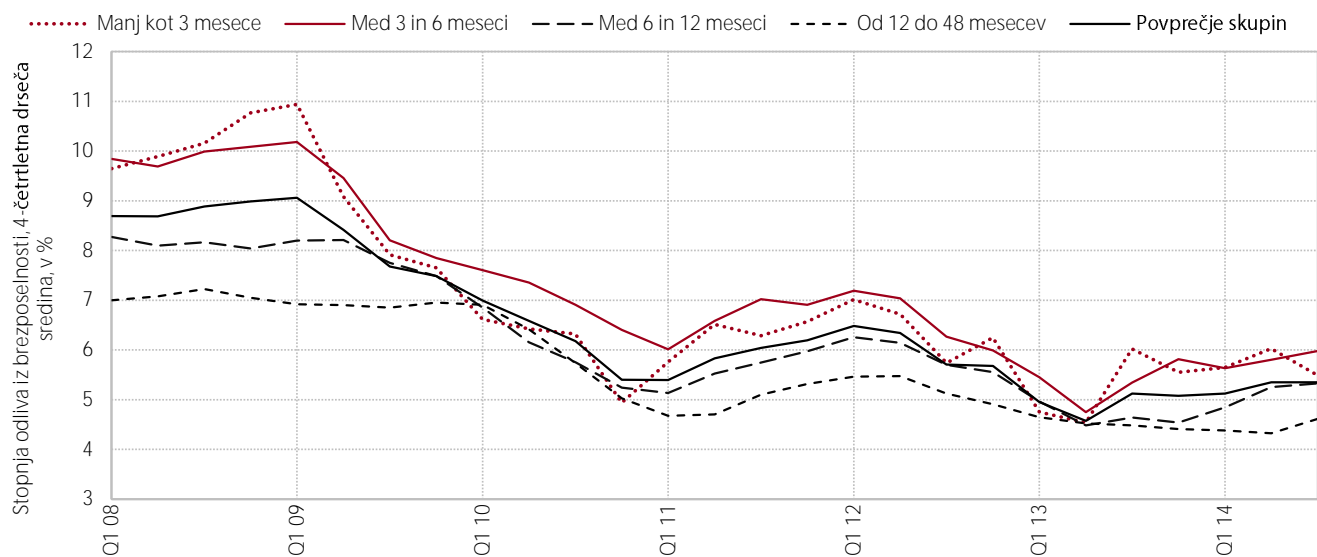
Vir: SURS, preračuni UMAR. Opomba: Zaradi uveljavitve sprememb v regulaciji trga dela v aprilu leta 2013, na desni sliki primerjamo deleže v različnih letih za obdobje od aprila do decembra.

**Brezposelnost se je v letu 2014 znižala zaradi okrevanja gospodarske aktivnosti in s tem večjega zaposlovanja, a ostaja precej višja kot leta 2008.** Stopnja brezposelnosti se je v obdobju 2008–2013 zaradi padca gospodarske aktivnosti, velikega odpuščanja in omejenega zaposlovanja podvojila ter se približala evropskemu povprečju, od katerega je bila še pred krizo precej nižja. V letu 2014 se je nekoliko znižala, na kar je vplivalo okrevanje gospodarske aktivnosti in hkratno izboljšanje zaposlitvenih obetov, vendar je še vedno precej višja od prekrizne ravni.

**V obdobju 2008–2014 se je močno povečala dolgotrajna brezposelnost.** Dlje časa prisotna visoka brezposelnost in nizko povpraševanje po delovni sili sta razloga, da se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v obdobju 2009–2014 povečala za trikrat, med mladimi, ki so bili še posebej prizadeti, pa za več kot štirikrat. V lanskem letu je bila nekoliko več kot polovica brezposelnih oseb brezposelnih več kot eno leto, zaposlitveni obeti dolgotrajno brezposelnih pa kljub rahlemu izboljšanju razmer na trgu dela ostajajo slabi. Na močno povišanje dolgotrajne brezposelnosti so poleg padca zaposlenosti vplivala tudi razmeroma visoka past brezposelnosti v začetku brezposelnosti, ki lahko zmanjšuje motivacijo za iskanje zaposlitve, in relativno nizka sredstva, namenjena aktivni politiki zaposlovanja,<sup>126</sup> preko katere dolgotrajno brezposelni ohranjajo stik s trgom dela.

<sup>126</sup> Delež sredstev namenjenih aktivni politiki zaposlovanja je v letu 2012 znašal 0,27 % BDP, kar je pod povprečjem OECD.

**Slika 7: Stopnja odliva iz brezposelnosti glede na trajanje brezposelnosti, Slovenija**



Vir: Eurostat; preračuni UMAR.

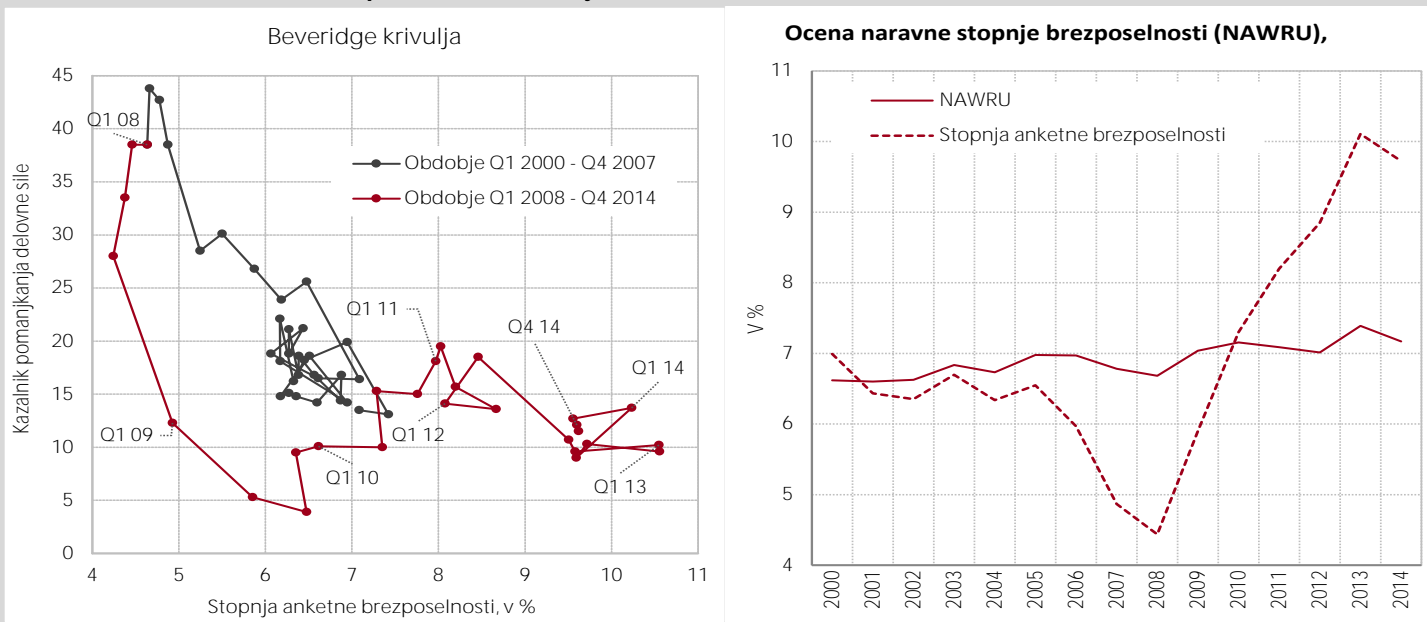
## Okvir 2: Ocena ciklične in strukturne komponente brezposelnosti v Sloveniji

**Obseg strukturne brezposelnosti pomembno določa hitrost okrevanja trga dela.** Kljub skromni rasti v letu 2014 zaposlenost ostaja precej nižja kot pred krizo, kako hitro se bo poviševala ob okrepljeni gospodarski aktivnosti, pa je odvisno od tega, kolikšen del povišanja brezposelnosti je ciklične in strukturne narave. Medtem ko se ciklična brezposelnost poviša ob padcu gospodarske aktivnosti in zniža ob njenem okrevanju, pa povišanje ali znižanje strukturne brezposelnosti traja dlje časa, tudi takrat, ko je gospodarstvo že okrevalo. Strukturna brezposelnost predstavlja raven brezposelnosti, ki bi se izoblikovala v gospodarstvu na daljši rok v odsotnosti različnih šokov. Njena raven je odvisna od institucionalnih in strukturnih dejavnikov gospodarstva in trga dela (Orlandi, 2012), gospodarska aktivnost pa nanjo bistveno ne vpliva. Raven strukturne brezposelnosti je izjemno težko oceniti, pridobljene ocene pa so podvržene precejšnji negotovosti, ne glede na metodologijo ocenjevanja (OECD 2014, Ihrig in Marquez 2003). Za ocenjevanje strukturnega dela brezposelnosti se uporabljata kazalnik naravne stopnje brezposelnosti (NAWRU) in Beveridgeeva krivulja.

**Ocene naravne stopnje brezposelnosti ne kažejo bistvenega povišanja v času krize.** NAWRU je stopnja brezposelnosti, ki sovпада s stabilno (z rastjo stroškov dela spodbujeno) stopnjo inflacije. Ocenjena je z metodo novo-keynesijske Philipsove krivulje, ki domneva negativno povezavo med ciklično brezposelnostjo in pričakovano rastjo realnih stroškov dela na enoto proizvoda. NAWRU se je v času krize skromno povišal (za približno 0,5 o. t.), bistveno manj kot dejanska stopnja brezposelnosti. To povišanje bi sicer po naši oceni lahko bilo posledica precejšnjega povišanja minimalne plače ter počasnega odziva plač ob padcu gospodarske aktivnosti kot posledica večletne veljavnosti panožnih kolektivnih pogodb, ki pokrivajo velik delež zaposlenih (Eurofound, 2015). Povišanje NAWRU v času krize, čeprav skromno, bi lahko bilo deloma tudi ciklično. Procikličnost NAWRU je lahko posledica nominalnih ali realnih rigidnosti in posledično oteženega prilagajanja stroškov dela na negativne šoke v povpraševanju po delovni sili, pri čemer se mora prilagoditi raven brezposelnosti. NAWRU v tem primeru odstopa in precenjuje raven brezposelnosti, ki je pojasnjena s strukturnimi in institucionalnimi dejavniki, kar naj bi veljalo za večino držav EU v času krize (Havik et al., 2014).

**Neskladja v ujemanju ponudbe in povpraševanja po delovni sili, merjena z Beveridgeevo krivuljo, se v času krize niso povečala.** Beveridgeeva krivulja prikazuje povezavo med anketno stopnjo brezposelnosti in kazalnikom pomanjkanja delovne sile in predstavlja povpraševanje po delovni sili in ponudbo delovne sile v odvisnosti od frikcij pri njenem ujemanju. Kadar se gospodarska aktivnost zniža, se poviša brezposelnost in zniža število prostih delovnih mest (in s tem kazalnik pomanjkanja delovne sile), do nasprotnega procesa pa pride ob okrevanju gospodarske aktivnosti. Takšno prociklično gibanje je značilno za premikanje vzdolž Beveridgeeve krivulje, ki ima zaradi inverzne povezave med brezposelnostjo in prostimi delovnimi mesti negativen naklon. O povečanju strukturnih neskladij govorimo takrat, kadar se hkrati povečata brezposelnost in število prostih delovnih mest, to bi pa bilo značilno za premik Beveridgeeve krivulje v desno navzgor, ki bi nakazoval znižanje učinkovitosti ujemanja med povpraševanjem in ponudbo delovne sile. Pri nas ni razvidnega bistvenega premika Beveridgeeve krivulje v daljšem časovnem obdobju, kar je potrdila tudi ekonometrična analiza, ki smo jo izvedli po vzoru EU (2011) in ECB (2012).

Slika 35: Ocena strukturne brezposelnosti, Slovenija



Vir: SURS, Eurostat, izračun NAWRU UMAR.

**Poleg naravne stopnje brezposelnosti in Beveridgeeve krivulje na močno cikično komponento povišanja brezposelnosti v Sloveniji v času krize kažejo tudi nekateri drugi kazalniki trga dela.** Da se strukturna neskladja niso bistveno povečala, kaže tudi kazalnik nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem glede na raven izobrazbe (glej poglavje 2.2), ki se je v obdobju krize povišal samo za visoko izobražene. Ker so se zaposlitveni obeti za brezposelne osebe zmanjšali prav za vse skupine brezposelnih glede na trajanje, ne samo za dolgotrajno brezposelne, prav tako kaže na to, da so slabše možnosti za zaposlitev predvsem posledica vsesplošno nizkega povpraševanja po delovni sili. Zaradi tega bi nadaljnja krepitev gospodarske aktivnosti in povpraševanja po delovni sili po naši oceni pomembno vplivala na izboljšanje razmer na trgu dela v prihodnjih letih.

**Rast plač so v obdobju 2008–2014 močno zaznamovali gospodarska kriza, dvig minimalne plače, prenova plačnega sistema v sektorju država in ukrepi za konsolidacijo javnih financ.** Rast povprečne bruto plače se je v tem obdobju postopno umirjala, kar je v letih 2010 in 2011 začasno prekinil predvsem dvig minimalne plače. Po nominalni stagnaciji v letu 2012 in znižanju v letu 2013, se je povprečna plača v letu 2014 znova nekoliko zvišala. Okrepitev rasti v zasebnem sektorju, kjer navzgor izstopa predvsem rast v industriji, povežujemo s ponovnim okrevaljem gospodarske aktivnosti in izboljšanjem produktivnosti, prvič po začetku krize pa so se okrepila tudi izredna in nadurna izplačila plač. Na gibanje plač v javnem sektorju v času krize so pomembno vplivali zlasti prenova plačnega sistema in varčevalni ukrepi v sektorju država, ki tvori glavnino javnega sektorja. Varčevalni ukrepi plačne politike državnega sektorja so ukinili večino stimulativnih elementov sistema plač, kar deluje izrazito demotivacijsko in postaja ovira za zagotavljanje kakovostnih javnih storitev.

**Tabela 6: Rast bruto plače, zasebni in javni sektor, Slovenija**

Leto	Nominalna rast bruto plače na zaposlenega, v %				Realna rast bruto plače na zaposlenega, v %			
	Skupaj	Zasebni sektor	Javni sektor	– v tem sektor država	Skupaj	Zasebni sektor	Javni sektor	– v tem sektor država
2008	8,3	7,8	9,7	10,2	2,5	2,0	3,8	4,3
2009	3,4	1,6	5,3	7,0	2,5	0,7	4,4	6,0
2010	3,9	5,6	0,8	0,0	2,1	3,7	-1,0	-1,8
2011	2,0	2,6	1,0	0,0	0,2	0,8	-0,8	-1,8
2012	0,1	0,5	-0,9	-2,2	-2,4	-2,0	-3,4	-4,7
2013	-0,2	0,6	-1,3	-2,5	-2,0	-1,2	-3,0	-4,2
2014	1,1	1,4	0,9	0,6	0,9	1,2	0,7	0,4

Vir: SURS.

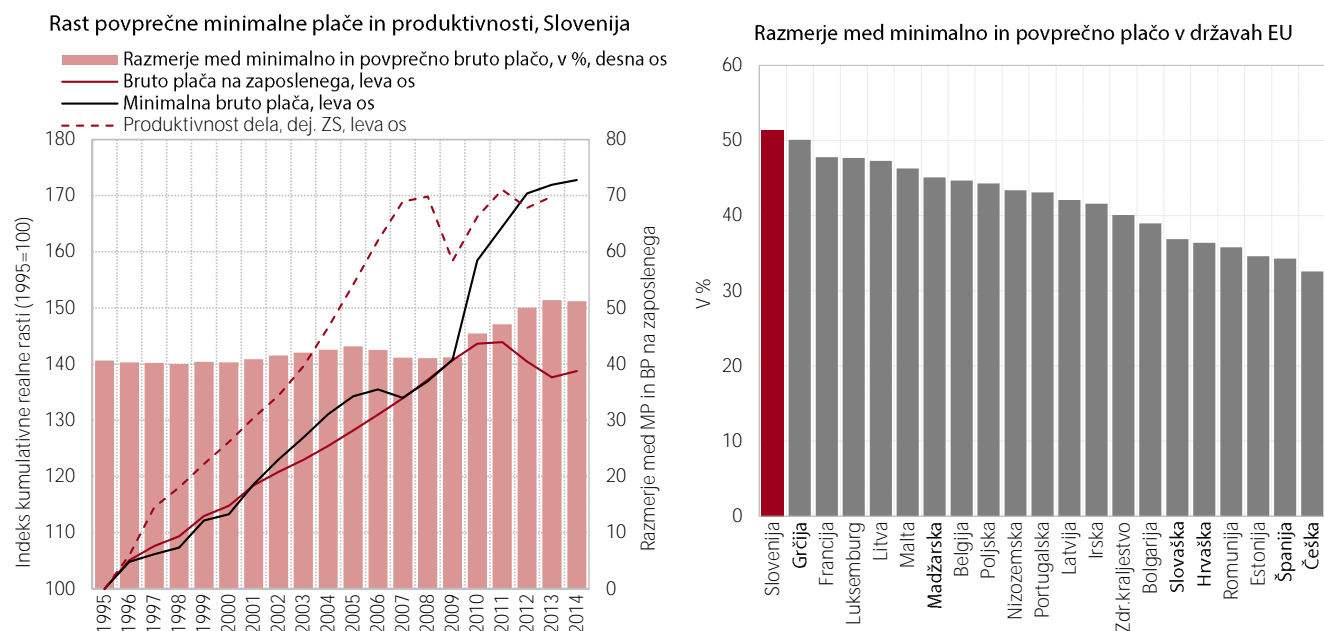
**V zasebnem sektorju se je rast plač v obdobju krize z izjemo leta 2010 postopno umirjala, kljub temu pa se je krizi doslej prilagodila manj kot zaposlenost.** Sektor se je na krizo sprva odzval z manjšim obsegom opravljenih nador in krajšanjem delovnika, temu pa je sledilo predvsem občutno zmanjševanje zaposlenosti in v letu 2009 tudi upočasnitev rasti plač. Občutno so se zmanjšala tudi izredna izplačila plač, ki kažejo uspešnost poslovanja. Kljub temu sta na precejšnjo krepitev rasti plač v letih 2010 in 2011 ob skromni gospodarski aktivnosti, naraščajoči brezposelnosti in relativno nizki inflaciji vplivala predvsem dvig minimalne plače in spremenjena struktura zaposlenih, do katere je prišlo zaradi odpustitve zaposlenih pretežno z niskimi plačami (kar je statistično zvišalo raven povprečne plače). Izvzetje teh dveh dejavnikov kaže, da bi bila odzivnost plačne politike zasebnega sektorja na krizo precej večja, saj bi bila brez njiju rast plač v zasebnem sektorju v obdobju 2009–2012 več kot prepolovljena oziroma povprečno letno nižja za okrog 1,5 o. t.<sup>127</sup> Poleg tega se je delež podjetij, ki so znižala plače, povečal s 4 % v letu 2010 na malo manj kot 8 % v letu 2013 (BS, 2014). Odzivnost plač pa bi bila lahko še večja, če bi bil sistem oblikovanja plač urejen pretežno na ravni podjetniških in ne panožnih kolektivnih pogodb.

**Rast povprečne bruto plače je na začetku krize precej presejala rast produktivnosti dela.** Na to je v obdobju 2008–2010 pomembno vplivala prenova plačnega sistema v javnem sektorju, visoka uskladitev plač s preteklo produktivnostjo in inflacijo v zasebnem sektorju v letu 2008 in zakonski dvig minimalne plače. Z umiritvijo v letu 2011 pa je rast plač ponovno zaostala za rastjo produktivnosti. Preseganje rasti produktivnosti na začetku krize kaže na nezadostno fleksibilnost plač, na kar vpliva tudi način določanja in usklajevanja plač, vključno z minimalno plačo. Zato je izziv oblikovati plačni sistem v javnem sektorju in način določanja plač v zasebnem sektorju (večji poudarek na pogajanjih o plačah na ravni podjetij), ki bosta omogočila stimulatивно nagrajevanje dela in produktivnosti ter zadostno prilagajanje plač spremenjenim gospodarskim razmeram.

**Dvig minimalne plače v letu 2010 je dejavnik, ki je močno zaviral hitrejšo prilagoditev plač krizi in poslabšal stroškovno konkurenčnost gospodarstva, sicer nizka plačna neenakost pa se je še znižala.** Zaradi sočasnosti krize in sprememb zakonske ureditve minimalne plače je bila nominalna rast te v obdobju 2008–2014 3,6-krat hitrejša od rasti povprečne bruto plače, zato se je razmerje med njima občutno povečalo (z 41,1 % na 51,2 %). V celotnem obdobju krize je rast minimalne plače presejala tudi rast produktivnosti dela v dejavnostih zasebnega sektorja, kar je ustvarjalo pritisk na stroškovno konkurenčnost gospodarstva, zlasti pri podjetjih z visokim deležem zaposlenih z nizko izobrazbo, ki ustvarjajo pretežno proizvode z nizko dodano vrednostjo. V Sloveniji je minimalna plača v razmerju do povprečne plače visoka v primerjavi z drugimi državami, na kar pomembno vpliva tudi relativno nizka povprečna plača, ki je odraz ustvarjene dodane vrednosti gospodarstva.

<sup>127</sup> Ocena temelji na dekompoziciji rasti povprečne bruto plače dejavnosti zasebnega sektorja (dejavnosti A–N;R–S po SKD 2008), ki se nekoliko razlikuje od rasti plač v zasebnem sektorju.

Slika 36: Gibanja in razmerje minimalne plače do povprečne plače



Vir: SURS, MDDSZE, Eurostat, preračuni UMAR.

### 3.2 Sistemi socialne zaščite in njihova dolgoročna vzdržnost

Staranje prebivalstva in zmanjšanje zaposlenosti je ob prepočasnih sistemskih prilagoditvah povečalo težave pri financiranju sistemov socialne zaščite. V Sloveniji sistemi socialne zaščite temeljijo pretežno na javnih socialnih zavarovanjih, katerih glavni vir prihodka so prispevki iz dela. Zaradi upada zaposlenosti in plač ter naraščajočih potreb starajočega prebivalstva se je v kriznih letih pokazala vse večja nevzdržnost pokojninskega in zdravstvenega sistema ter neustreznost financiranja dolgotrajne oskrbe. Povečuje se proračunski transfer v blagajno ZPIZ, ki predstavlja vse večji problem za vzdržnost javnih financ, v letu 2013 uveljavljena pokojninska reforma pa ne zagotavlja dolgoročne vzdržnosti sistema. V zdravstvu so bili v obdobju krize sprejeti predvsem varčevalni ukrepi, ki pa ne rešujejo problema vzdržnosti sistema v daljšem obdobju. Razvoj dolgotrajne oskrbe je v zadnjih letih zastal. Na področju socialnih transferjev se je v letu 2012 začela izvajati reforma, ki je bila usmerjena v večjo ciljanost transferjev, ni pa bistveno spremenila ravni izdatkov.

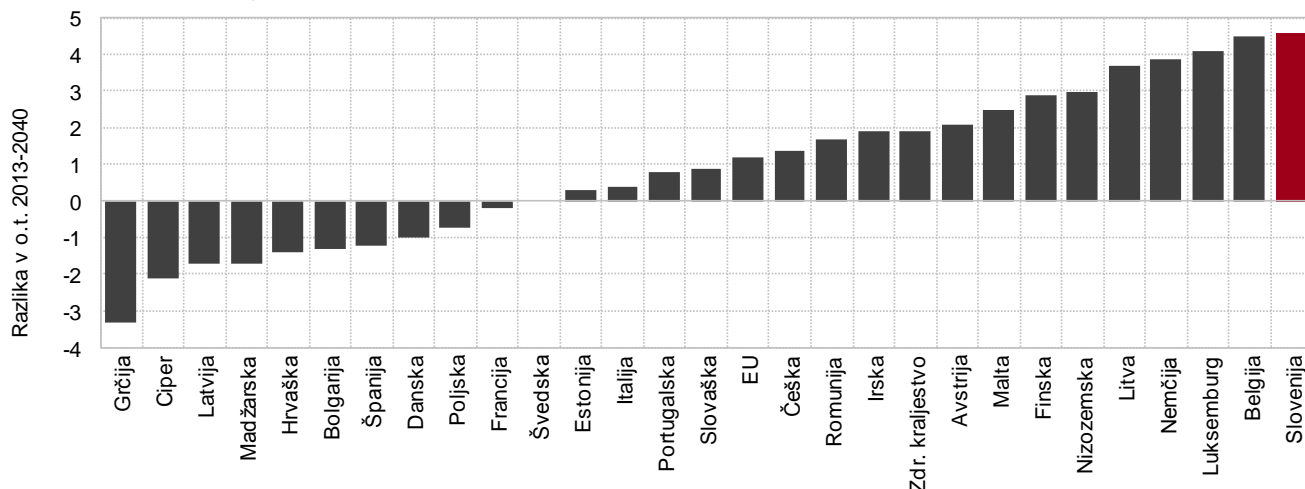
**Nadaljnje probleme pri zagotavljanju stabilnega financiranja izdatkov socialne zaščite kažejo tudi dolgoročne projekcije izdatkov povezanih s staranjem prebivalstva.** Zagotovitev dolgoročne vzdržnosti javnih financ je zaradi poslabšanja javnofinančnega položaja in povečanja javnega dolga v zadnjih letih postavljena med glavne cilje ekonomskih politik EU. Evropska komisija s sodelovanjem držav članic ažurira dolgoročne projekcije vsake tri leta.<sup>128</sup> Najnovejše projekcije iz marca 2015 kažejo za večino držav EU nekoliko manjše povečanje izdatkov, povezanih s staranjem, kot projekcije iz leta 2012, kar je povezano predvsem z nekoliko ugodnejšimi demografskimi projekcijami. Tudi za Slovenijo so nekoliko ugodnejše, še vedno pa kažejo, da bi bil brez spremembe politik in brez upoštevanja drugih dejavnikov, učinek staranja na javnofinančne izdatke zelo močan, saj bi se delež izdatkov za staranje glede na BDP med letoma 2013 in 2060 po osnovnem scenariju<sup>129</sup> povečal najbolj med vsemi državami EU. Še večji pritisk na dolgoročno vzdržnost javnih financ bi pomenila potencialno višja rast javnih izdatkov za zdravstvo in dolgotrajno

<sup>128</sup> Koordinacija priprave projekcij poteka na ravni Evropske komisije v okviru delovne skupine za staranje prebivalstva (AWG - Working 33Group on Ageing and Sustainability) pri Odboru za ekonomsko politiko.

<sup>129</sup> Osnovni scenarij AWG upošteva predvsem rast izdatkov zaradi staranja prebivalstva, tvegani scenarij AWG pa za področji zdravstva in dolgotrajne oskrbe tudi učinke drugih nedemografskih dejavnikov (tehnološki napredek, medicinska inflacija, relativno višja rast plač in zaposlenosti kot v drugih dejavnostih). Osnovni scenarij se uporablja širše v fiskalni politiki, vključno pri določanju srednjeročnih fiskalnih ciljev (MTO). Namen tveganega scenarija pa je opozoriti na nujne strukturne reforme na področjih javnega financiranja zdravstva in dolgotrajne oskrbe.

oskrbo, ki v večji meri upošteva še druge, ne-demografske dejavnike (tvegani scenarij). Po tveganim scenariju bi se bolj kot v Sloveniji izdatki povečali le še na Slovaškem in Malti.

**Slika 37: Povečanje javnih izdatkov, povezanih s staranjem, v odstotnih točkah BDP po osnovnem scenariju za države EU-27 v obdobju 2013–2040**



Vir: Draft 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU Member States (2013–2060) (European Commission and Economic Policy Committee) 2015; Country Fiche on Pension Projections for Slovenia (Ministrstvo za finance), 2015.

**Slovenija med državami EU najbolj izstopa po napovedanem visokem povečanju izdatkov za pokojnine, vendar tudi po rasti izdatkov za zdravstvo, dolgotrajno oskrbo in izobraževanje presegamo povprečje EU.** Največji del izdatkov za staranje predstavljajo pokojnine, ki naj bi do leta 2060 dosegle 15,3 % BDP, kar je po projekcijah najvišji delež med državami EU ter tudi najvišje povečanje deleža v obdobju 2013–2060. To je posledica demografske slike Slovenije, saj se bodo približno do leta 2050 upokojevale številčnejše generacije, ki bodo ob podaljševanju trajanja življenja tudi dlje časa preživele v upokojitvi, hkrati pa bodo na trg dela vstopale manj številčne, kar bo zelo poslabšalo razmerje med številom upokojenecv in zavarovancev. Poleg tega nova pokojninska zakonodaja, ki je upoštevana v projekciji, še ni vezala upokojitvene starosti na podaljševanje trajanja življenja oz. uvedla drugih večjih omejitev izdatkov kot, nekatere druge države EU. Na relativno visoko povečanje izdatkov za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo vplivajo poleg staranja prebivalstva še različni ne-demografski dejavniki.<sup>130</sup> Porast izdatkov za izobraževanje je posledica predpostavke, da se bo ob ohranjanju visoke vključenosti v izobraževanje povečalo skupno število vpisanih.<sup>131</sup>

**Tabela 7: Dolgoročne projekcije javnih izdatkov povezanih s staranjem, Slovenija**

	V % BDP						Sprememba v o. t. 2013–2060	
	2013	2020	2030	2040	2050	2060	Slovenija	EU
<b>Osnovni scenarij AWG*</b>								
SKUPAJ	24,7	24,7	26,7	29,4	31,5	31,7	6,8	1,4
Pokojnine	12,8	11,1	12,3	14,3	15,6	15,3	3,5	-0,2
Zdravstvo**	5,7	5,9	6,4	6,8	6,9	6,8	1,2	0,9
Dolgotrajna oskrba***	1,4	1,7	2,0	2,5	2,8	3,0	1,5	1,1
Izobraževanje	5,3	5,4	5,6	5,5	5,8	6,1	0,8	0,0
Nadomestila brezposelim	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,2	-0,4
<b>Tvegani scenarij AWG</b>								
Zdravstvo	5,7	6,1	6,8	7,3	7,5	7,5	1,9	1,6
Dolgotrajna oskrba	1,4	1,7	2,2	2,8	3,6	4,1	2,7	2,4

Vir: Draft 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU Member States (2013–2060) (European Commission and Economic Policy Committee) 2015; Country Fiche on Pension Projections for Slovenia (Ministrstvo za finance), 2015.

Opomba: \*AWG – Delovna skupina za staranje prebivalstva pri Odboru za ekonomsko politiko (Ageing Working Group). Referenčni scenarij pri izdatkih za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo upošteva zgolj učinke staranja in predpostavko, da polovico dodatnih let življenja preživimo zdravi. \*\*Javni izdatki za zdravstvo

<sup>130</sup> Ne-demografski dejavniki na področju zdravstva so poleg rasti BDP na prebivalca in rasti relativnih cen, ki je v zdravstvu višja zaradi specifičnosti dejavnosti (uvajanje tehnoloških rešitev ne zniža potrebe po delu, pogosto jo celo poveča), predvsem tehnološki napredek, institucionalne značilnosti zdravstvenih sistemov, rast zaposlenosti, izobrazbena struktura, družbeno okolje in vrednote.

<sup>131</sup> Demografske projekcije namreč kažejo, da se bo število otrok v starosti 6-19 let, kjer je vključenost v izobraževanje najvišja, v obdobju 2013-2060 povečalo za okoli 30 tisoč.



po metodologiji SHA, vendar brez izdatkov za dolgotrajno zdravstveno oskrbo. \*\*\* K javnim izdatkom za dolgotrajno oskrbo po metodologiji SHA (0,98 % BDP leta 2012) so v projekcijah AWG prišteti še nekateri denarni prejemki po metodologiji ESSPROS (invalidnine) v višini 0,5 % BDP.

**Izdatki za socialno zaščito so bili leta 2012 za 5 % višji kot leta 2008, njihovo še višjo rast pa so zadrževali predvsem interventni ukrepi.** V letu 2012 so celotni izdatki za socialno zaščito<sup>132</sup> znašali 24,9 % BDP (EU: 29,5 %), kar je 4 o. t. več kot leta 2008. Na povečanje so poleg zmanjšanja BDP vplivali tudi izdatki za odpravljanje posledic krize in demografski razlogi. Po visokih rasteh v prejšnjih letih so se leta 2012 zmanjšali, in sicer realno za 3,5 %, kar je posledica varčevalnih ukrepov, ki so bili uveljavljeni z Zakonom o uravnoteženju javnih financ (ZUJF), in sistemskih sprememb na področju socialnih transferjev, saj se je z letom 2012 začel uporabljati Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. Na skromno rast izdatkov za področje starost, ki predstavljajo največji del izdatkov za socialno zaščito (okoli 40 %) v letu 2012 je po naši oceni vplivala omejitev izplačevanja letnega dodatka za upokojenc.<sup>133</sup> Izdatki za področje zdravstvenega varstva (okoli 32 % vseh izdatkov) so se prav tako nadalje povečali za 1,1 %. Najbolj pa so se v letu 2012 znižali izdatki za invalidnost (za 8,1 %), kar je poleg zmanjšanja števila prejemnikov invalidskih pokojnin in nadomestil za invalidnost, v veliki meri posledica sprememb v zvezi z uveljavljanjem pravic do varstvenega dodatka.<sup>134</sup> Na zmanjšanje izdatkov za področje brezposelnost ter področje družina/otroci je vplival interventni zakon (ZUJF), ki je omejil ali celo zmanjšal višino nekaterih pravic (nadomestilo za brezposelnost, starševsko nadomestilo).

**V letih 2013 in 2014 so javni izdatki za pokojnine<sup>135</sup> ponovno nekoliko porasli, problem ostaja nezadostna kratkoročna in dolgoročna vzdržnost pokojninskega sistema.** Zaradi varčevalnih ukrepov so se izdatki za pokojnine leta 2012 realno znižali, v zadnjih dveh letih pa ponovno nekoliko porasli. Leta 2014 so znašali 4,288 mrd. EUR, kar je 34 mio. EUR oz. realno za 0,6 % več kot leto prej. Že od leta 2010 se med tremi glavnimi vrstami pokojnin povečujejo le izdatki za starostne pokojnine.<sup>136</sup> Ker so v letu 2014 še vedno veljali interventni ukrepi, ni bilo uskladitve pokojnin, izplačilo letnega dodatka pa je bilo omejeno na upokojence z manj kot 622 EUR pokojnine, kar je delovalo v smeri zmanjševanja rasti izdatkov. Kljub temu se je nadalje povečal proračunski transfer v blagajno ZPIZ, kar predstavlja vse večji problem tudi z vidika doseganja ciljnega proračunskega primanjkljaja. Na rast izdatkov pa lahko v prihodnjih letih vpliva tudi iztek interventnih ukrepov. Glede na to, da v letu 2013 uveljavljena pokojninska reforma vzdržnosti sistema na daljši rok ne rešuje, je potrebno takoj pripraviti reformo, ki bi morala začeti učinkovati čimprej. Problem staranja je namreč v Sloveniji precej pereč, saj bo delež starejših od 65 let že po letu 2020 presegel povprečni delež starejših v EU, prav tako se bo ob zmanjševanju delovno sposobnega prebivalstva zelo povečal koeficient starostne odvisnosti starejših (glej kazalnik 3.4.). Projekcije pokojninskih izdatkov tako kažejo, da je zadnja reforma povečevanje izdatkov le odložila, saj se bodo izdatki kot delež v BDP po letu 2023 začeli povečevati in največji delež dosegli leta 2053 – 15,7 %. Spodbuditi bi bilo treba tudi varčevanje za starost, saj je manj kot 60 % zavarovancev obveznega zavarovanja vključenih v dodatno zavarovanje, premije, ki jih vplačujejo, pa so precej nizke. S tega vidika in v luči zagotavljanja dostojnih pokojnin izziv tako ostaja oblikovanje ukrepov za spodbujanje večje lastne odgovornosti posameznika za njegov socialni položaj.

**V letu 2014 se je ob nadaljnjem povečanju števila upokojencev znižala povprečna pokojnina, kar lahko kaže na problem zagotavljanja dostojnih pokojnin.** Leta 2014 se je rast števila upokojencev upočasnila, saj je bilo upokojevanje povečano v času dolgotrajnega sprejemanja zakona. Vendar se bo v prihodnjih letih ta učinek izpel, saj bodo v pokoj začeli odhajati tisti, ki so se jim z novim zakonom zaostriili pogoji in so morali upokojitvev odložiti. Pokojnino je v povprečju prejemale 612,2 tisoč upokojencev.<sup>137</sup> V letu 2014 so se povprečne pokojnine nadalje realno znižale in so bile v povprečju za skoraj 9 % realno nižje kot v letu v letu 2009 (glej poglavje 3.3.1.).

**Javni izdatki za zdravstvo so se po štirih letih upadanja v letu 2014 realno povečali in dosegli 6,4 % BDP.** K višjim prihodkom za obvezno zdravstveno zavarovanje (OZZ) (realno za 3,2 % oziroma za 78,7 mio. EUR) so največ prispevale spremembe v prispevnih stopnjah in osnovah, izplačila odprave nesorazmerij plač v javnem sektorju ter

<sup>132</sup> Po metodologiji ESSPROS (European system of integrated social protection statistics), ki zajemajo javne izdatke za starost, bolezen in zdravstveno varstvo, družino (otroci), smrt hranitelja družine, invalidnost, brezposelnost, druge oblike socialne izključenosti in nastanitvev.

<sup>133</sup> ZUJF je omejil izplačevanje letnega dodatka upokojencem z višjimi pokojninami in selektivno znižal pokojnine upokojencem, ki se izplačujejo iz proračuna.

<sup>134</sup> S spremembo socialne zakonodaje (Zakon o socialno varstvenih prejemkih) je s 1. 1. 2012 varstveni dodatek postal socialno varstvena pravica.

<sup>135</sup> Po podatkih bilance ZPIZ Ministrstva za finance, ki zajemajo naslednje vrste pokojnin: starostne, invalidske, družinske, kmečke, vojaške, pokojnine, uveljavljene v drugih republikah bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v druge republike bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v tujino, dodatek za rekreacijo upokojencem, druge pokojnine.

<sup>136</sup> V letu 2014 so se izdatki za starostne pokojnine realno povečali za 1,5 %, kar je manj kot v preteklih letih.

<sup>137</sup> Gre za skupno število prejemnikov starostnih (426,8 tisoč), invalidskih, družinskih, vdovskih, vojaških, prejemnikov akontacij, kmečkih po SZK (podatki ZPIZ) .

višja rast zaposlenosti in plač v zasebnem sektorju. V veljavi so ostali tudi vsi ukrepi za uravnoteženo poslovanje ZZZS, ki so bili sprejeti v preteklih letih, dodatno pa so na razpoložljiva sredstva ZZZS pozitivno vplivali še prenos pravice do pogrebnine in posmrtnine med socialno varstvene prejemke<sup>138</sup> ter prihranki na področju zdravil. Tako je ZZZS v letu 2014 začel tekoče poravnovati obveznosti do izvajalcev, poleg tega so po štirih letih varčevanja lahko dodatna sredstva namenili tudi za širitev nekaterih prioritarnih programov (preventiva, presejalni programi, plačilo določenih programov po dejanski realizaciji) in skrajševanje čakalnih dob. Odhodke so povečale še prenesene obveznosti iz leta 2013 v višini 49,2 mio., tako da so se nominalno povečali za 2,7 % oziroma realno za 2,5 %, ZZZS pa je ob koncu leta posloval s presežkom v višini 15,7 mio. EUR. Obseg javnih izdatkov glede na BDP, ki je v letu 2013 znašal 6,4 %, se je v letu 2014 po prvi oceni ohranil na isti ravni,<sup>139</sup> v strukturi izdatkov pa se je po nekaj letih upadanja delež javnih izdatkov povečal na 71,6 %, delež zasebnih pa znižal na 28,4 % (glej kazalnik 3.12).

**V letu 2012 se je nadaljevala rast izdatkov za dolgotrajno oskrbo,<sup>140</sup> število prejemnikov pa se je znižalo.** Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo (v nadaljevaju DO) so se v letu 2012 še nekoliko povečali in dosegli 1,33 % BDP, kar je po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih nižje od povprečja 24-ih držav OECD (1,54 % BDP). V mednarodni primerjavi imamo nižje tudi javne izdatke za DO (SI: 0,96 % BDP; OECD: 1,39 % BDP). V zadnjih letih se hitro povečujejo zasebni izdatki, predvsem za storitve dolgotrajne socialne oskrbe, rast javnih pa se je v času krize močno umirila (glej kazalnik 3. 13). Na nižjo rast javnih izdatkov je v letu 2012 vplivalo tudi znižanje števila prejemnikov DO, predvsem prejemnikov dodatkov za pomoč in postrežbo (glej poglavje 3.3.2). V prihodnosti bo pritisk na rast izdatkov čedalje večji, saj je še velik del potreb nepokritih. Za zagotovitev stabilnih virov financiranja DO so zato nujne sistemske spremembe. Ob pripravi sprememb financiranja je nujno upoštevati, da se v Sloveniji kar 48 % vseh javnih izdatkov za DO financira iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja, zato sprememb financiranja ni mogoče uveljaviti brez hkrati izpeljane zdravstvene reforme.

**Zaradi naraščajočih težav in hitre rasti potreb sta med prioritetai vlade za leto 2015 reformi zdravstvenega sistema in sistema dolgotrajne oskrbe.** Da bi ohranili doseženo raven kakovosti in dostopnosti, bo treba s sistemskimi spremembami vzpostaviti bolj učinkovit, prilagodljiv in dolgoročno vzdržen sistem financiranja zdravstva in dolgotrajne oskrbe. Dolgoročne projekcije kažejo, da bi se ob nespremenjenih politikah in upoštevanju zgolj staranja prebivalstva, javni izdatki za zdravstvo že do leta 2020 v Sloveniji povečali za 0,2 o. t. BDP (osnovni scenarij AWG), oziroma za 0,4 o. t. BDP, če so upoštevani še ne-demografski dejavniki (tvegani scenarij AWG). Do leta 2060 pa bi se javni izdatki za zdravstvo po različnih scenarijih povečali za 0,6-2,8 o. t. BDP. Še višja bo rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, ki se bodo do leta 2020 povečali za 0,3 o. t. BDP oziroma do leta 2060 za 1,4-2,9 o. t. BDP. Nova zdravstvena zakonodaja bo zato morala poseči v nadaljnjo širitev osnov za prispevke in izenačevanje obremenitve posameznih kategorij zavezancev za OZZ, spremembe v pravicah iz OZZ, nadgradnjo modelov plačevanja izvajalcev zdravstvene dejavnosti in optimizacijo procesov izvajanja zdravstvene dejavnosti. Hkrati bo v reformi financiranja nujno upoštevati, da aktivni del populacije, ki v sedanjih ureditvi pokriva skoraj celotne prispevke za socialno varnost, dolgoročno ne bo zmožl finančnega bremena. To pomeni, da bo ob morebitni ukinitvi dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, morala ostati v vplačili v zdravstveni sistem in sistem dolgotrajne oskrbe obremenjena tudi neaktivna upokojena populacija. Reforma dolgotrajne oskrbe bo morala povezati različne vire javnega financiranja v enovit sistem, da bi zagotovili večjo koordiniranost pri nujenju storitev, večjo enakost pri dostopu ter preko spremenjenega sistema financiranja pospešili tudi razvoj in izvajanje oskrbe na domu. S sistemsko krepitvijo tudi cenejših socialnih storitev dolgotrajne oskrbe bi lahko pomembno zmanjšali pritisk na rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo in s tem tudi na rast javnih izdatkov za zdravstvo.

**Slovenija je v letu 2011 spadala med države s srednje visoko pokritostjo brezposelnih z nadomestili za brezposelnost, ki pa se v zadnjih letih zmanjšuje.** Slovenija je v letu 2012 za področje brezposelnosti namenila 0,7 % BDP, EU pa v povprečju 1,5 % BDP.<sup>141</sup> Delež prejemnikov nadomestila za brezposelnost v skupnem številu registriranih brezposelnih v Sloveniji se je v prvih dveh letih krize povečal, po letu 2011 pa se zmanjšuje (glej kazalnik 3.15). Nizek delež in nadaljnje zmanjševanje je posledica naraščanja dolgotrajne brezposelnosti, ponavljanja brezposelnosti pri posamezni osebi v obdobju krize in relativno strogih pogojev za pridobitev nadomestila. Upadanje deleža prejemnikov nadomestil nakazuje problem dostopnosti do nadomestil, ki je problematična predvsem pri mladih. Hkrati pa je sistem nadomestil za brezposelnost v primeru nizko izobraženih pri nas oblikovan tako, da so spodbude za delo v začetni fazi brezposelnosti prejetanja nadomestila skromne (visoka past brezposelnosti). Oblikovanje

<sup>138</sup> Po Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre-C).

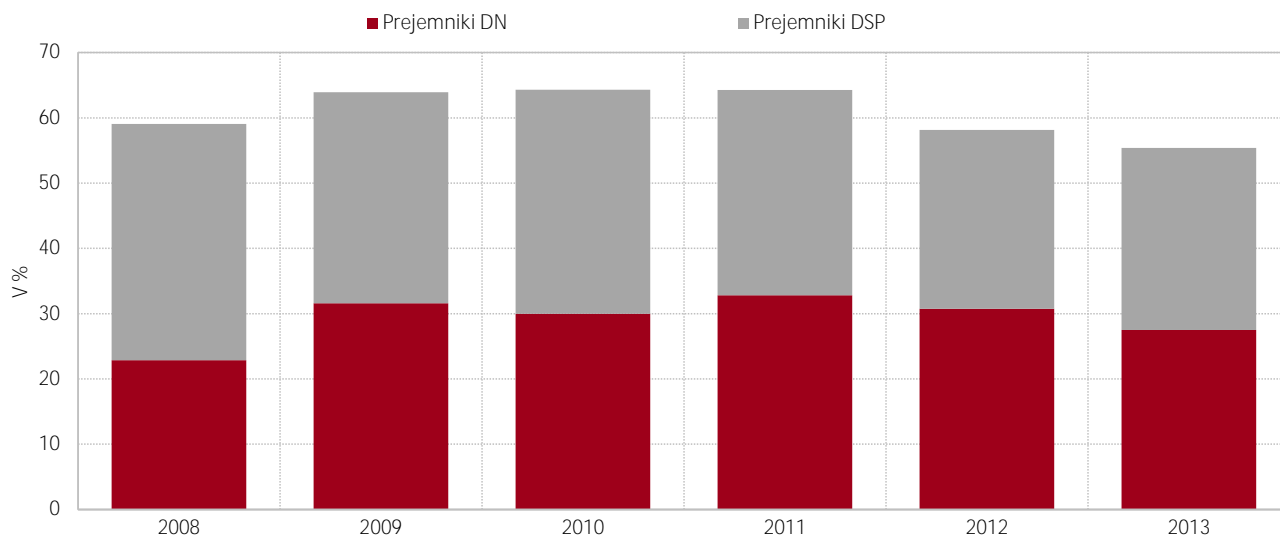
<sup>139</sup> Poslovno poročilo ZZZS za leto 2014. Podatki po metodologiji SHA so ocenjeni v sodelovanju s SURS.

<sup>140</sup> Merjeni po mednarodni metodologiji SHA (Sistem zdravstvenih računov).

<sup>141</sup> Po metodologiji ESPROS, po metodologiji izdatkov za politiko trga dela pa je v letu 2011 za pasivne posege na trgu dela (nadomestila za brezposelnost) namenila 1,23 % BDP, kar je manj kot povprečje EU (1,89 % BDP).

sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, ki naj bi zagotavljal dohodkovno varnost brezposelnih in ohranjal primerne spodbude za delo, predstavlja izziv za politiko trga dela. Na nezadostno dohodkovno varnost brezposelnih kaže tudi dejstvo, da v Sloveniji v prvih osmih mesecih leta 2014 okoli 45 % brezposelnih ni prejelo niti nadomestila za brezposelnost, niti denarne socialne pomoči. Pri tem gre večinoma za dolgotrajno brezposelne in mlade brezposelne (IRSSV (2014), str. 92). To lahko kaže na nezadostno zagotavljanje dohodkovne varnosti v primeru brezposelnosti v Sloveniji in je vplivalo na povečevanje stopnje tveganja revščine med brezposelnimi.

**Slika 38: Delež brezposelnih, ki prejema nadomestilo za primer brezposelnosti in/ali denarno socialno pomoč, Slovenija**



Vir: ZRSZ; IRSSV, preračuni UMAR.

### 3.3 Kakovost življenja in socialna vključenost

Na kakovost življenja vplivajo številni dejavniki, med katerimi izpostavljamo materialne pogoje za življenje, zdravje, dostopnost do javnih storitev, kakovost okolja, socialni kapital in socialno vključenost. Zaradi zniževanja dohodkov in povečanja brezposelnosti se je v krizi povečalo število oseb, ki so izpostavljene tveganju socialne izključenosti, vendar ostaja delež socialno izključenih v Sloveniji nižji od povprečja EU. Dostopnost do zdravstva in šolstva se ni bistveno poslabšala, čeprav se kažejo problemi predvsem v zdravstvu, zaostaja pa tudi razvoj storitev dolgotrajne oskrbe.

#### 3.3.1 Materialni pogoji za življenje

Precejšnje zmanjšanje zaposlenosti je bilo glavni dejavnik zmanjšanja razpoložljivega dohodka in s tem poslabšanja materialnih pogojev za življenje v obdobju krize. Nekoliko se je povečala tudi dohodkovna neenakost, vendar je Slovenija ostala med državami z najnižjo neenakostjo v EU.

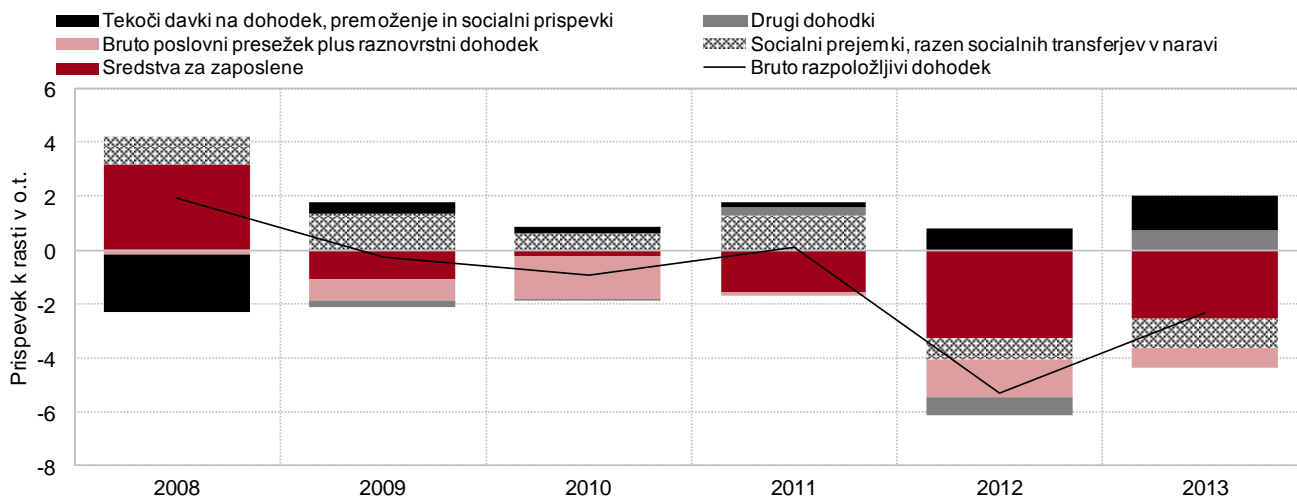
**Po naši oceni se je upadanje razpoložljivega dohodka gospodinjstev v letu 2014 ustavilo.** Podatki o nefinancijskih sektorskih računih kažejo, da se je razpoložljiv dohodek gospodinjstev v letu 2014 realno znižal za 0,6 %, vendar ocenjujemo, da je padec v veliki meri posledica dejstva, da so med dohodke gospodinjstev v zadnjem četrtletju 2013 knjižene obračunske transakcije<sup>142</sup>, ki dejansko niso pomenile povečanja dohodka v letu 2013. Po naši oceni, ki omenjeno upošteva, se je razpoložljivi dohodek v letu 2014 nekoliko povečal. Na to je vplivalo predvsem povečanje zaposlenosti, povprečne plače in bruto poslovnega presežka. Kljub temu je bil razpoložljivi dohodek v letu 2014 realno za okoli 9 % nižji kot leta 2008, na kar so vplivali padec gospodarske aktivnosti, varčevalni ukrepi za konsolidacijo javnih financ in reforma sistema socialnih prejemkov.<sup>143</sup> Največji del razpoložljivega dohodka še vedno predstavljajo

<sup>142</sup> Gre za tretjo četrtino plačnih nesorazmerij in odškodnin izbrisanim, ki so bile zaradi nastanka obveznosti knjižene v letu, vendar niso bile tudi izplačane v tem letu.

<sup>143</sup> V letu 2012 se je začel uporabljati tudi Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.

sredstva za zaposlene, čeprav se je njihov delež v obdobju 2008–2013 zmanjšal na 81,6 % ( za 4,4 o. t. manj kot leta 2008). Na drugi strani se je delež socialnih transferjev povečal na 29,3 % (za 4 o. t. več kot 2008), kar je v veliki meri posledica delovanja avtomatskih stabilizatorjev. Zmanjševanje bruto prilagojenega razpoložljivega dohodka na prebivalca (glej kazalnik 3.16), do katerega je v krizi prvič prišlo leta 2012, se je nadaljevalo tudi v letu 2014.

**Slika 39: Prispevek komponent razpoložljivega dohodka k medletni realni rasti razpoložljivega dohodka, Slovenija**



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Nefinančni sektorski računi.

**Po petih letih upadanja se je masa neto plač v letu 2014 ob povečevanju zaposlovanja in ponovni rasti povprečne plače realno zvišala, plačna neenakost pa se je v letu 2013 (zadnji podatki) nadalje zmanjšala.** Masa neto plač se je realno zniževala od leta 2008, najbolj v letih 2012 in 2013. Ob ponovnem okrevanju gospodarske aktivnosti, sprostitvi zadržanih napredovanj javnih uslužbencev in rasti zaposlenosti pa se je v letu 2014 povečala za 1,3 %. Plačna neenakost se je v obdobju krize zmanjševala, na kar kaže tako zniževanje razmerja med bruto plačo devetega in prvega decila, ki je v letu 2013 doseglo najnižjo vrednost po letu 1994,<sup>144</sup> zniževanje ginijevega količnika in deleža zaposlenih z niskimi plačami.<sup>145</sup> Zmanjševanje plačne neenakosti v zadnjih letih pripisujemo sočasnosti več pojavov. Dvig minimalne plače je zvišal najnižje plače, hkrati pa se je s krizo izrazito umirila rast plač v nekaterih dejavnostih z najvišjimi plačami. Za obdobje po začetku krize je značilno tudi statistično zvišanje ravni povprečne bruto plače zaradi izgube delovnih mest z niskimi plačami. Razlike v plačah so dodatno zmanjševali še varčevalni ukrepi v sektorju država. Tako so se v tem obdobju plače relativno najbolj zvišale zaposlenim z nizko izobrazbo (nominalno za 16,4 %), visoko izobraženim pa celo nekoliko znižale (-1,3 %). Razlike med plačami žensk in moških so se po letu 2009 nekoliko povečale, a ostajajo precej nižje kot v povprečju obdobja 2000–2008 (8,4 %) in precej nižje kot v povprečju držav EU, kjer plače žensk zaostajajo za 16,2 % (2010<sup>146</sup>).

**Tabela 8: Kazalniki plačne neenakosti, Slovenija**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Razmerje 9.decil/1.decil <sup>1</sup>	3,46	3,47	3,61	3,62	3,67	3,49	3,41	3,31	3,25
Razmerje mediana/1.decil <sup>1</sup>	1,70	1,67	1,73	1,74	1,74	1,69	1,67	1,65	1,63
Razmerje 9.decil/mediana <sup>1</sup>	2,04	2,08	2,08	2,08	2,11	2,06	2,05	2,01	1,99
Ginijev količnik (v %) <sup>1,2</sup>	29,4	29,0	29,2	27,9	28,3	27,3	26,8	26,2	25,9
Delež zaposlenih z niskimi plačami, <sup>1</sup> v %	17,4	17,0	18,5	19,0	19,3	18,3	17,9	17,2	16,9
Razmerje med najvišjo in najnižjo bruto plačo dejavnosti	1,85	2,32	2,46	2,38	2,32	2,25	2,19	2,23	2,30
Zaostanek povprečne bruto plače žensk za moškimi, <sup>3</sup> v %	12,2	6,9	7,8	7,2	2,9	3,7	4,6	5,1	5,4

Vir: SURS, preračuni UMAR. Opombe: <sup>1</sup> Za obdobje 2008–2013 temeljijo preračuni na podatkih administrativnih virov, ki se nanašajo na vse leto, pred tem pa na statističnem raziskovanju za september tekočega leta. <sup>2</sup> Ginijev količnik je merilo (ne)enakosti porazdelitve dohodka oz. plač. Njegova vrednost v % se giblje med 0 (popolna enakost) in 100 (popolna neenakost). <sup>3</sup> Po strukturi statistiki plač.

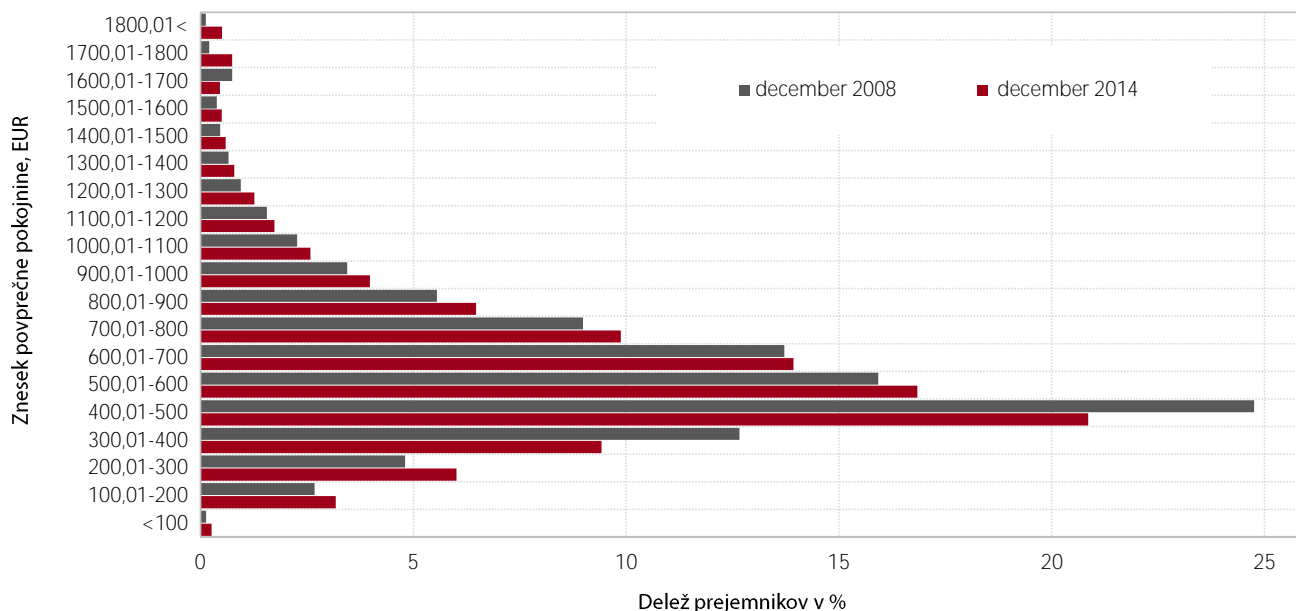
<sup>144</sup> Slovenija se po interdecilnem količniku z vrednostjo 3,2 (2013) uvršča v sredino lestvice držav EU. Ta je bil v letu 2010 po podatkih zadnje vseevropske ankete o sestavi plač (preračun za dejavnosti B–S; brez O) najnižji v skandinavskih državah (med 2,1 in 2,4), najvišji pa v Romuniji (4,7).

<sup>145</sup> Po metodologiji OECD so to zaposleni, ki prejemajo plačo enako oz. nižjo od dveh tretjin mediane (pri pravnih osebah je bilo to v letu 2013 897 EUR). Po zadnjih primerljivih podatkih Eurostata se Slovenija po deležu zaposlenih z niskimi plačami pri pravnih osebah s 16,9 % uvršča okrog povprečja EU (17,0 %; 2010).

<sup>146</sup> Preračun za EU-27 za dejavnosti B–S (brez O).

**Povprečne pokojnine so bile v letu 2014 peto leto zapored realno nižje, neenakost v porazdelitvi pokojnin pa je ostala približno enaka.** Povprečna neto pokojnina je leta 2014 znašala 563,85 EUR (starostna 616,70 EUR), polovica upokojencev pa prejema pokojnino v višini med 400 in 700 EUR. V primerjavi z letom prej je bila povprečna pokojnina realno nižja za 0,2 % (nominalno je ostala enaka), v primerjavi z letom 2009 pa za skoraj 9 %. Na zmanjševanje pokojnin je vplivala predvsem omejevalna politika njihovega usklajevanja v obdobju 2010–2014,<sup>147</sup> delno pa verjetno tudi več predčasnih odhodov v pokoj (in s tem z nižjo pokojnino) pred uveljavitvijo novega pokojninskega zakona leta 2013. Razmerje med pokojninami in plačami se je v obdobju 2008–2013 precej spremenilo.<sup>148</sup> Porazdelitve pokojnin po decilih se po naši oceni v obdobju krize ni bistveno spremenila.

**Slika 40: Porazdelitev pokojnin, Slovenija**



Vir: ZPIZ. Opomba: Pokojnine, brez prejemnikov sorazmernih pokojnin, december v posameznem letu. Opomba: Število prejemnikov pokojnin brez sorazmerjih je v decembru 2008 znašalo: 481.046, v decembru 2014 pa 527.733.

**Slovenija ostaja med državami z najnižjo dohodkovna neenakostjo,<sup>149</sup> čeprav se je v obdobju 2008–2013 nekoliko povečala.** Ginijev količnik je v letu 2013 znašal 24,4 % (EU: 30,5 %) in je bil najvišji v zadnjih devetih letih, dohodkovna neenakost po razmerju kvartilnih razredov (80/20) pa je znašala 3,6 (EU: 5,0), pri čemer oba kazalnika kažeta, da je dohodkovna neenakost v Sloveniji kljub povečanju pod povprečjem EU (glej kazalnik 3.18). Petina oseb iz gospodinjstev z najvišjim ekvivalentnim dohodkom razpolaga s 34,1 % nacionalnega ekvivalentnega dohodka, petina oseb z najnižjim ekvivalentnim dohodkom pa le z 9,5 %. Tej skupini prebivalstva se je delež dohodka začel zniževati po letu 2009. Do večje prerazdelitve dohodka je prišlo leta 2010, ko se je delež nacionalnega ekvivalentnega dohodka zmanjšal šestdesetim odstotkom oseb, razvrščenih v spodnje dohodkovne razrede. V obdobju 2011–2013 pa se je znižal tridesetim odstotkom z najnižjimi dohodki, dvajsetim odstotkom najbogatejših pa se je povečal.<sup>150</sup>

**Zadolženost gospodinjstev<sup>151</sup> je bila leta 2013 večja kot leta 2007, vendar so slovenska gospodinjstva med manj zadolženimi v EU.** Zadolženost se je povečevala do leta 2012, njeno naraščanje pa je izhajalo iz zaostajanja rasti finančnih sredstev za rastjo obveznosti gospodinjstev, na kar je pomembno vplivalo zmanjšanje razpoložljivega

<sup>147</sup> Pokojnine se niso uskladile več v celotnem zakonsko določenem obsegu glede na povprečno plačo oz. se sploh niso uskladile, z izjemo leta 2013, ko so se sicer popolnoma uskladile z rastjo plače, vendar je ta znašala le 0,1 %.

<sup>148</sup> V letu 2008 je povprečna starostna pokojnina predstavljala 67,1 % povprečne plače (v letu 2013: 61,7 %), razmerje med povprečno pokojnino in povprečno plačo pa se je znižalo z 61,6 % v letu 2008 na 56,6 % v letu 2013.

<sup>149</sup> Pri izračunu kazalnikov dohodkovne neenakosti so upoštevani dohodki iz leta 2012, saj se meri na osnovi podatkov iz Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC), in administrativnih ter registrskih podatkov za leto pred izvedbo ankete (referenčno leto za dohodek).

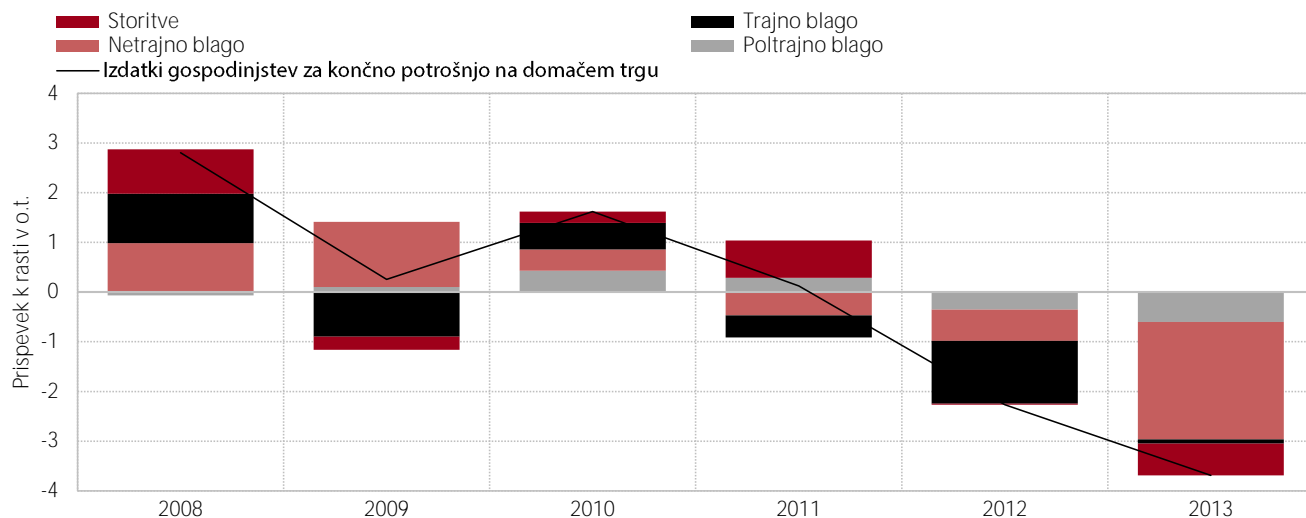
<sup>150</sup> Osebam v spodnjih treh decilih se je v obdobju 2008–2013 delež nacionalnega ekvivalentnega dohodka zmanjšal s 17,1 % na 16,4 %, osebam v zgornjih dveh decilih pa se je povečal s 33,5 % na 34,1 %.

<sup>151</sup> Zadolženost gospodinjstev je merjena s kazalnikoma razmerje med obsegom obveznosti in finančnih sredstev gospodinjstev ter z obveznostmi gospodinjstev v primerjavi z BDP.

dohodka v krizi. Do padca zadolženosti v letu 2013 pa je prišlo ob povečanju obsega finančnih sredstev in zmanjšanju obsega posojil, na kar je v veliki meri vplivala povečana negotovost v zvezi s hranilnimi vlogami (Ciprska kriza) in zmanjšanje potrošnje zaradi zaostrenih razmer na trgu dela ob dolgotrajnosti gospodarske krize. Zadolženost gospodinjstev je v Sloveniji nižja kot v povprečju EU, slovenska gospodinjstva pa spadajo med pet najmanj zadolženih v EU (glej kazalnik 3.18).

**Obseg finančnih sredstev na prebivalca in vrednost nefinančnega premoženja prebivalstva (stanovanj) sta se v letu 2013 povečala in bila višja kot v začetku krize.** Obseg finančnih sredstev na prebivalca se je leta 2008 podobno kot v povprečju držav EU zmanjšal zaradi velikega padca vrednosti in s tem deleža delnic ter vrednostnih papirjev v skupnem obsegu finančnih sredstev gospodinjstev, v naslednjih letih pa je postopno okrevale. V letu 2013 je obseg finančnih sredstev na prebivalca v povprečju znašal 19.204 EUR, kar je več kot leta 2007. Zaradi nestabilnih razmer na finančnih trgih doma in v tujini, ko gospodinjstva niso bila naklonjena večjim tveganjem, sta se postopno povečala obsega gotovine ter sredstev v življenjskih in pokojninskih zavarovanjih.<sup>152</sup> Obseg finančnih sredstev na prebivalca je bil vsa leta precej manjši kot v povprečju držav EU (dobrih 50.000 EUR), kar je v veliki meri posledica razlik v razvitosti gospodarstev. Razmerje med finančnim in nefinančnim premoženjem je v državah EU enakomerno porazdeljeno med obema oblikama lastnine, pri nas pa je premoženje prebivalstva skoncentrirano v stanovanjih. V obdobju 2008–2012 je vrednost stanovanjskega sklada, ki ga imajo v lasti gospodinjstva,<sup>153</sup> narasla (za 7,5 %).

**Slika 41: Prispevek posameznih skupin proizvodov h končni potrošnji gospodinjstev na domačem trgu, Slovenija**



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po vrsti proizvodov in namenu.

**Ob zmanjšanju potrošnje gospodinjstev v letih 2012 in 2013 se je spremenila njena struktura.** V letu 2013 je bil v primerjavi z letom 2008 precej manjši delež izdatkov za trajno blago, zvišal pa se je delež izdatkov za ne trajno blago. Največji del izdatkov gospodinjstev predstavljajo izdatki za stanovanja, vodo in energijo (19,4 % v letu 2013), njihov delež se je v obdobju krize tudi najbolj povečal. V tem obdobju pa sta se povečala tudi deleža izdatkov za transport in hrano.<sup>154</sup> Najbolj se je zmanjšal delež izdatkov za rekreacijo in kulturo, ki je v letu 2013 znašal 8,6 % (za 1,6 o. t. manj kot v letu 2008).

<sup>152</sup> Leta 2013 so gospodinjstva imela naloženih več kot polovico finančnih sredstev v obliki gotovine in vlog (53 %), v delnicah (24 %) in rezervacijah iz življenjskih in pokojninskih zavarovanj (15 %).

<sup>153</sup> V letu 2011 je Slovenija razpolagala s 670.127 naseljenimi stanovanji, v katerih je živelo 97 % prebivalcev. Več kot tri četrtine (522.672 stanovanj) je bilo lastniških, v njih je živela večina (80,8 %) prebivalcev; 12,7 % uporabniških (9 % prebivalcev). Najmanjše število pa so predstavljala stanovanja v najemu, ki jih je bilo med naseljenimi stanovanji le 62.152 oziroma 9,3 %.

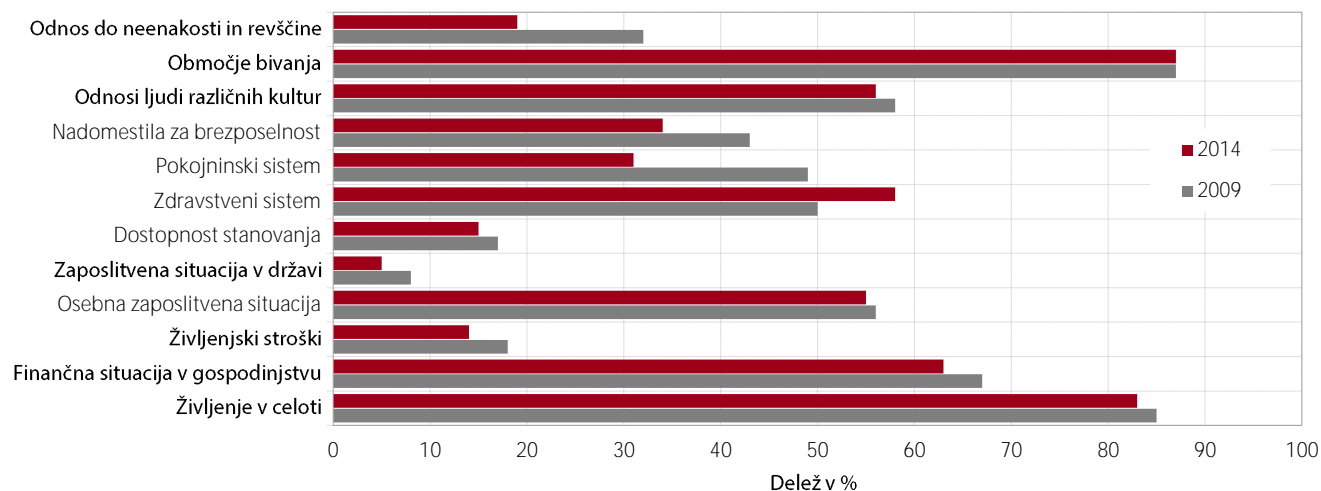
<sup>154</sup> Delež izdatkov za transport je v letu 2013 znašal 16 %, kar je za 0,4 o. t. več kot leta 2008. Delež izdatkov za hrano pa je predstavljal 15,3 %, kar je za 0,6 o. t. manj kot leta 2008.

### 3.3.2 Kakovost življenja

Večina kazalnikov kakovosti življenja ne kaže bistvenega poslabšanja v obdobju krize. Kakovost življenja ocenjujemo s pomočjo ocene zadovoljstva z življenjem, ki se je v krizi zmanjšalo, a ostaja višje od povprečja EU. Sintezni kazalniki zdravja (pričakovana leta življenja in leta zdravega življenja) so se od začetka krize sicer izboljšali, vendar so zaskrbljujoči trendi na področju kazalnikov življenjskega sloga. Finančna dostopnost zdravstva ostaja razmeroma dobra, vendar pa se čakalne dobe podaljšujejo. Še vedno zaostaja razvoj storitev dolgotrajne oskrbe. Kulturno in športno udejstvovanje prebivalstva se povečujeta, čeprav sta omejevana z razpoložljivostjo prostega časa, ki se je zmanjšala zaradi povečevanja opravljenih delovnih ur. V obdobju 2008–2014 se je zmanjšal tudi socialni kapital, merjen z zaupanjem drugim ljudem, na področju osebne varnosti pa ni bilo bistvenih sprememb.

**Zadovoljstvo z življenjem se je v Sloveniji v obdobju krize znižalo, vendar je še vedno višje kot v povprečju EU.** Po anketi Eurobarometera je zniževanje zadovoljstva z življenjem prisotno že od leta 2009 (v letu 2014 se je znižalo še za 2. o. t., glej kazalnik 3.19). V letu 2014 je bilo na večini izbranih področjih, ki vplivajo na kakovost življenja, manj zadovoljnih kot v letu 2009, izjemi sta zdravstveni sistem, kjer je bilo zadovoljnih več, in območja bivanja, kjer je delež zadovoljnih ostal nespremenjen. Najbolj se je znižalo na področjih zaposlitvena situacija v državi, življenjski stroški in dostopnost stanovanja. Zadovoljstvo z življenjem se s starostjo znižuje, visoko nadpovprečno so zadovoljni le mladi v starostni skupini 16-25 let, podpovprečno pa prebivalci nad 46 letom starosti.<sup>155</sup> Ženske so nekoliko bolj zadovoljne kot moški, vendar se to spremeni po starosti 66 let, kar je verjetno posledica večjega tveganja revščine pri starejših ženskah. Bolj zadovoljni z življenjem so tudi bolj izobraženi prebivalci. Tisti prebivalci, ki imajo nižjo ali srednjo poklicno šolo ali še nižje ravni izobrazbe, so manj zadovoljni, kar kaže na pomen izobrazbe za kakovost življenja in je povezano tudi z večjo izpostavljenostjo teh skupin prebivalstva brezposelnosti.

Slika 42: Zadovoljstvo z življenjem\*, Slovenija



Vir: Special Eurobarometer. \*Opomba: Kot zadovoljstvo z življenjem so združeni so odgovori »zadovoljen« in »kar zadovoljen«.

**Kazalnika pričakovano trajanje življenja in leta zdravega življenja sta se kljub krizi izboljšala, a se poslabšujejo nekateri kazalniki življenjskega sloga.** Pričakovano trajanje življenja se je v obdobju 2008–2012 povečalo in doseglo raven povprečja EU (80,3 leta). Zaostanek Slovenije za EU se je zmanjšal tudi pri pričakovanih letih zdravega življenja, vendar pa tu za povprečjem EU še vedno zaostajamo v povprečju skoraj za šest let.<sup>156</sup> Podaljševanje zdravih let življenja naj bi v prihodnosti pomembno prispevalo k dolgoročni vzdržnosti financiranja zdravstva in dolgotrajne oskrbe. Pri tem je ključen napredek v medicini, dostopnost do zdravstvenih storitev in večji poudarek na preventivi. V Sloveniji zaostajamo po nekaterih kazalnikih življenjskega sloga, kar povečuje tveganja za nastanek raka, duševnih in kroničnih bolezni. Delež otrok s prekomerno težo se hitro povečuje in dosega skoraj vrh med državami EU. Debelost v otroštvu je pomemben dejavnik tveganja za debelost v odraslosti in z debelostjo povezane bolezni – sladkorna bolezen, bolezni srca in ožilja, duševno zdravje (Health at glance, 2013). Delež rednih kadilcev se je v zadnjih desetih letih sicer znižal, vendar v večini drugih

<sup>155</sup> Podatki SILC, ki ocenjujejo zadovoljstvo z življenjem v letih 2012 in 2013.

<sup>156</sup> V Sloveniji ženske ob rojstvu lahko pričakujejo 55,6 leta zdravega življenja (v povprečju EU pa 62,3 leta), moški pri nas lahko pričakujejo 56,6 leta zdravega življenja (v EU pa 61,3 leta).

evropskih držav upada še hitreje. Od povprečja EU močno odstopamo tudi po visoki porabi alkohola na prebivalca. Po umrljivosti zaradi raka, na kar med drugim vpliva tudi nezdrav življenjski slog,<sup>157</sup> pa kljub zniževanju Slovenija ohranja visok zaostanek za evropskim povprečjem, saj je smrti zaradi raka v Sloveniji skoraj 18 % več kot povprečju EU. Tudi umrljivost zaradi samomora se je v zadnjih desetih letih sicer znižala, a je še vedno zelo visoka.

**Finančna dostopnost zdravstva, gledano agregatno in z vidika mednarodnih primerjav, ostaja razmeroma dobra, podaljšujejo pa se čakalne dobe.** V obdobju krize so se neposredni izdatki gospodinjstev za zdravje znižali, saj nam večino zdravstvenih storitev in zdravil še vedno krije sistem obveznega in dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj (glej kazalnik 3.12). Rast števila zdravnikov se je v zadnjih letih okrepila, še posebej na primarni ravni, kjer je zaostanek za drugimi državami največji. Čakalne dobe pa se že dve leti podaljšujejo, še zlasti nad dopustno dobo. V letu 2014 se je po podatkih NIJZ število vseh čakajočih povečalo s 155.862 na 182.498, pri čemer se je število nad dopustno mejo povečalo za več kot tretjino (s 14.770 na 24.815 čakajočih), kar je predvsem posledica zniževanja cen zdravstvenih storitev in zmanjšanja sredstev, ki jih je v prejšnjih letih ZZZS sistematično usmerjal v skrajševanje čakalnih dob za nekatere specialistične storitve in operacije. Podaljševanje čakalnih dob bo bolj prizadelo revnejša gospodinjstva, ki si samoplačniških zdravstvenih storitev ne morejo privoščiti. S tem se povečujejo neenakosti v zdravju glede na socialno-ekonomski položaj, ki so v Sloveniji že tako visoke (Neenakosti v zdravju v Sloveniji, 2011).<sup>158</sup> Nezadovoljenih potreb po zdravljenju za vse dohodkovne skupine je malo, kar je v največji meri povezano z zelo široko košarico pravic, ki jo imamo pokrito z obveznim in dopolnilnim zdravstvenim zavarovanjem. Zaostanek za povprečjem EU se je zmanjšal tudi po samooceni zdravja.<sup>159</sup>

**Po vključenosti populacije v dolgotrajno oskrbo Slovenija zaostaja za povprečjem OECD, vendar manj, kot je kazalo po prejšnjih ocenah.**<sup>160</sup> V letu 2012 se je skupno število prejemnikov dolgotrajne oskrbe znižalo za 2,7 % zaradi upada prejemnikov denarnih dodatkov.<sup>161</sup> Storitve dolgotrajne oskrbe v institucijah sicer prejema nekaj več kot tretjina teh oseb preostali pa dolgotrajno oskrbo na domu.<sup>162</sup> Vendar je ob tem treba poudariti, da je kakovost obravnave v institucionalnem okolju bistveno večja in dražja zaradi integrirane in celovite zdravstvene in socialne storitve. Delež populacije nad 65 let, ki je vključena v dolgotrajno oskrbo, v Sloveniji znaša 11,9 %, v povprečju 21-ih držav OECD pa 12,9 %, pri čemer je v Sloveniji v primerjavi z OECD večji delež vključenih v oskrbo v institucijah.<sup>163</sup> V zadnjih letih se je povečal zaostanek Slovenije v razvitosti dolgotrajne oskrbe na domu, na kar vpliva pomanjkanje možnosti za zadovoljitev potreb. Zaradi naraščajočih potreb, povezanih z demografskimi spremembami je treba vzpostaviti pogoje za razvoj storitev dolgotrajne oskrbe na profiten ali neprofiten način v zasebnih ali javnopravnih statusnih oblikah. Po podatkih EU SILC je v letu 2012 v starostni skupini 65 let ali več 26 % prebivalcev ocenjevalo, da imajo resne omejitve pri opravljanju običajnih življenjskih aktivnosti (EU: 20,5 %), v skupini 75 let ali več je bilo takih 34 % (EU: 28 %), v skupini 85 let ali več pa že 44 % (EU: 40 %).

<sup>157</sup> OECD Health at the glance 2014.

<sup>158</sup> V starosti 30 let je razlika v pričakovanem trajanju življenja moških z nizko in visoko izobrazbo kar 10,4 leta (le pet držav OECD ima to razliko še višjo), razlike so nekoliko manjše med ženskami (4,4 leta).

<sup>159</sup> Delež populacije, ki svoje zdravje ocenjuje dobro ali zelo dobro, se je v letu 2013 povečal na 65,0 % (2012: 63 %; 2009: 60 %), povprečje za EU pa je znašalo 67,1 % (2012: 68,2 %).

<sup>160</sup> SURS je konec leta 2014 prvič objavil podatke o prejemnikih dolgotrajne oskrbe po mednarodni definiciji OECD. Za Slovenijo je k prejemnikom dolgotrajne oskrbe prvič prišteta tudi ocena patronažnega varstva, zato je delež vključenih v dolgotrajno oskrbo večji, kot so navajale prejšnje analize stanja, predvsem je bistveno večja vključenost v dolgotrajno oskrbo na domu.

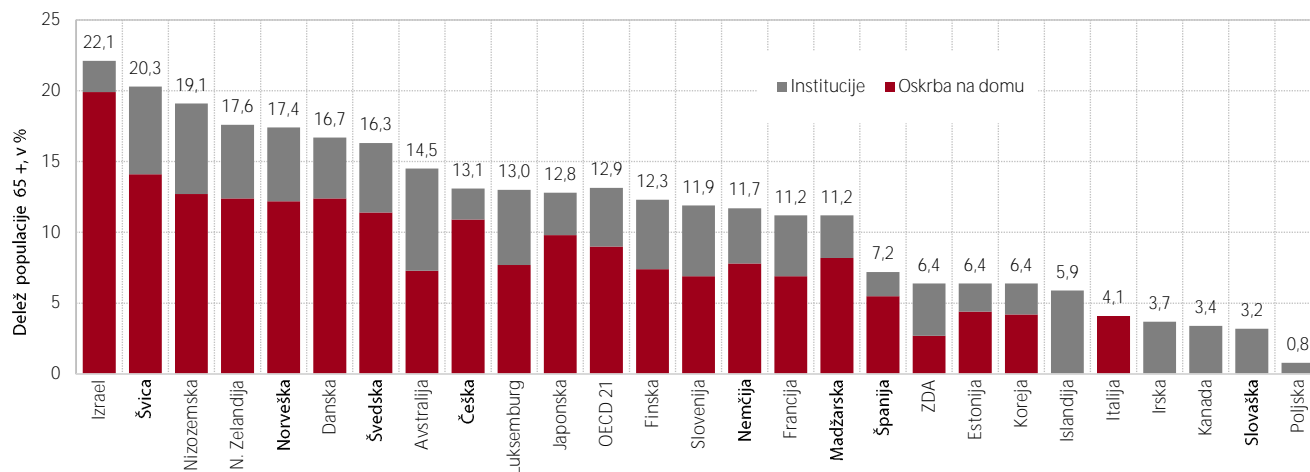
<sup>161</sup> Prve ocene za leto 2013 pa kažejo, da se je število prejemnikov dolgotrajne oskrbe ponovno povečalo tako v institucijah kot na domu.

<sup>162</sup> Za Slovenijo je k prejemnikom dolgotrajne oskrbe prvič prišteta tudi ocena patronažnega varstva, zato je delež vključenih v dolgotrajno oskrbo večji, kot so navajale prejšnje analize stanja, bistveno večja je predvsem vključenost v dolgotrajno oskrbo na domu (več v Nagode et al., 2014).

<sup>163</sup> Oskrba v institucijah: Slovenija: 5,0 %; OECD21: 4,0 %; oskrba na domu: Slovenija: 6,9 %; OECD21: 8,9 %;



**Slika 43: Delež starejših od 65 let, ki prejema dolgotrajno oskrbo, 31. 12. 2011**



Vir: Health at a Glance 2013 (OECD). Opomba: Prilagojeni podatki za Slovenijo in povprečje OECD-21.

**Delež prebivalstva z vsaj srednjo šolo je v Sloveniji relativno visok, dostopnost do izobraževanja pa se je v obdobju krize ohranila na visoki ravni.** Delež prebivalstva z vsaj srednješolsko izobrazbo, ki naj bi posamezniku omogočila uspešno delovanje v družbi, je leta 2014 znašal 85,7 % in se je v obdobju krize povečal (glej kazalnik 3.21). Vključenost mladih (15-19 let) v srednješolsko izobraževanje je bila v šolskem letu 2012/2013 višja kot v letu 2008/2009 in je precej presežala povprečje EU. Podobno velja za vključenost mladih (20-24 let) v terciarno izobraževanje<sup>164</sup>, ki se v obdobju krize ni bistveno spremenila. Visoka vključenost je povezana z brezplačnim študijem, ugodnim razmerjem med številom vpisnih mest in prijav nanje ter z državnim štipendiranjem.<sup>165</sup> Vključenost odraslih (starih 25-64 let) v vse ravni formalnega izobraževanja, se je od začetka krize zmanjšala<sup>166</sup> in je v letu 2012 padla pod povprečje EU. Zmanjšuje se tudi vključenost odraslih v terciarno izobraževanje, ki je bila med vsemi ravni izobraževanja edina višja od povprečja EU.

**Tudi dostopnost do predšolskega izobraževanja se je ohranila na visoki ravni.** Kljub znižanju v obdobju krize je vključenost otrok v vrtec pri nas relativno visoka.<sup>167</sup> Po uveljavitvi Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev letu 2012 se je po naši oceni poslabšala finančna dostopnost vrtecev za družine z najnižimi dohodki, saj se je po ugotovitvah študije IRSSV(2014) zmanjšal delež otrok, ki obiskujejo vrtec brezplačno. Kadrovski pogoji (število otrok v oddelku in število otrok na vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja) so ugodni.<sup>168</sup> V prihodnje naj bi na potrebe po kapacitetah vrtecev (vrtci, oddelki v vrtcih, kadri) vplivalo predvideno zmanjšanje števila rojstev zaradi demografskih sprememb.

**Obiski kulturnih prireditev so se v obdobju 2008–2013 povečali.** Ob povečanju števila razstav v muzejih, galerijah in likovnih razstaviščih se je v letu 2013 povečalo tudi število obiskovalcev. Zmanjšan obisk gledališč je posledica zmanjšanja števila gledaliških predstav. Obisk kinematografov se je zmanjšal, ogledi domačih filmov pa so se močno povečali. Zaradi zaključka prireditev v okviru Maribor-evropska prestolnica kulture se je močno zmanjšal obisk prireditev kulturnih domov. Kljub neugodnim gibanjem je bil v letu 2013 obisk kulturnih prireditev<sup>169</sup> z 9,5 mio. obiskovalcev večji kot v letu 2008. V obdobju 2008–2013 se je povečalo tudi število izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca, čeprav se je včlanjenost prebivalstva v splošne knjižnice zmanjšala.

<sup>164</sup> Vključenost mladih (20-24 let) v terciarno izobraževanje je v letu 2012 pri nas znašala 48,3 % (EU: 31,5 %).

<sup>165</sup> Število dijakov in študentov, ki so upravičeni do državne štipendije, se je ob uveljavitvi nove socialne zakonodaje v letih 2012 in 2013 zmanjšalo, v letu 2014 pa povečalo, ker so do državne štipendije ponovno upravičeni mladoletni dijaki (Socialni položaj mladih v Sloveniji 2013–2014, 2014).

<sup>166</sup> Vključenost odraslih v formalno izobraževanje je v šolskem letu 2012/2013 znašala 3,1 % (2008/2009: 4,0 %).

<sup>167</sup> V šolskem letu 2013/2014 je v starostni skupini 1-2 leti znašala 54,1 %, v starostni skupini 3-5 let pa je znašala 87,2 % in je bila v letu 2012 višja od povprečja EU (Slovenija: 88,8 %; EU: 83,2 %).

<sup>168</sup> V letu 2014 sprejet Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje ni prinesel bistvenih sprememb.

<sup>169</sup> Zajeti so obiski muzejev, galerij oziroma likovnih razstavišč, gledaliških predstav in gledališčih, kinopredstav in kinematografov, koncertov orkestrrov oziroma zborov in prireditev kulturnih domov.

**Udeležba prebivalstva v športnih in rekreativnih dejavnostih je relativno visoka.** V letu 2013 se je približno polovica prebivalcev v starosti 15 let ali več vsaj enkrat na teden ukvarjala s športom, kar je več od povprečja EU in približno toliko kot v letu 2009 (Eurobarometer).<sup>170</sup> Višji kot v EU je tudi delež prebivalcev, ki se ukvarjajo z rekreacijo, čeprav se je v primerjavi z letom 2009 močno zmanjšal. Največji delež prebivalcev se, podobno kot v EU, ukvarja s športom ali rekreacijo na prostem. Pri tistih, ki se s športom ne ukvarjajo bolj pogosto, je najpomembnejši razlog pomanjkanje časa, kot manj pomemben razlog pa se navaja previsoka cena.

**V obdobju krize so se poslabšali nekateri kazalniki družbene klime.**<sup>171</sup> V letu 2014 se je v primerjavi z letom 2008 zmanjšalo zaupanje drugim ljudem in delež tistih, ki mislijo, da so ljudje pošteni. Povečal pa se je delež tistih, ki mislijo, da so ljudje večinoma pripravljeni pomagati drugim. Pogoste stike s sorodniki, prijatelji in kolegi iz družabnih razlogov je imelo 53,4 % vprašanih, kar je sicer več kot leta 2008, a manj kot leta 2012. V primerjavi z letom 2008 se je povečalo tudi nezadovoljstvo ljudi z delovanjem demokracije. Po podatkih Eurobarometra se je v zadnjem letu delež zadovoljnih z delovanjem demokracije sicer nekoliko povečal, vendar Slovenija ostaja pod povprečjem EU. V letu 2014 se je nekoliko povečalo tudi zaupanje ljudi v institucije, a ostaja nizko (glej kazalnik 2.18). Delež žensk v parlamentu se je v Sloveniji v letu 2014 povečal na 38 % in je nad evropskim povprečjem.

**Področje osebne varnosti se v krizi ni poslabšalo.** Standardizirana stopnja umrljivosti zaradi napadov se je v Sloveniji v letu 2013<sup>172</sup> v primerjavi z letom 2008 nekoliko povišala in je znašala 1,0 na 100.000 prebivalcev. Kljub temu pa Slovenija še naprej izkazuje zelo nizko stopnjo ogroženosti v življenjskem okolju. V letu 2014 se v primerjavi z letom 2008 več oseb počuti varne, kadar zvečer same hodijo po svoji soseski. Osebno izkušnjo z vlomi ali fizičnim napadom pa je doživelo nekoliko manj ljudi. Umrljivost zaradi prometnih nesreč se je v Sloveniji v letu 2013 v primerjavi s preteklimi leti še znižala. Na 100.000 prebivalcev je v prometnih nesrečah umrlo 7,3 oseb, kar je najmanj od leta 1996.

**Pomen prostega časa za posameznika se je v obdobju krize povečal.** Prebivalci v starosti 18 let in več so v Sloveniji približno enako zadovoljni z družabnim življenjem kot v EU.<sup>173</sup> Dobra polovica vseh prebivalcev bi rada porabila več časa za hobije ali zanimanja, kar je več od povprečja EU. To je verjetno povezano z večjim povprečnim številom ur dela na teden, ki ga opravijo delovno aktivni (podatki Ankete o delovni sili), in s spremembo vrednotenja pomena prostega časa v obdobju krize (po podatkih ankete o slovenskem javnem mnenju). V obdobju 2009–2013 se je delež prebivalcev, starih 18 let ali več, ki menijo, da je prosti čas zelo pomemben, močno povečal (Slovensko javno mnenje 2013, 2014). Hkrati so prebivalci v starosti vsaj 16 let v letu 2013 zadovoljstvo s porabo prostega časa ocenili z oceno 6,8 (na lestvici od 1 do 10; EU–SILC), najbolj so zadovoljni posamezniki z višjimi dohodki, upokojenci, dijaki in študenti.

**Prostovoljsko delo<sup>174</sup> v Sloveniji postopno narašča, povečuje se tudi njegov prispevek k blaginji družbe, a je raven vključevanja v prostovoljsko delo relativno nizka.**<sup>175</sup> Število prostovoljcev se je v letu 2013 skrčilo za 13,3 %, a so hkrati opravili za 11,2 % več ur prostovoljskega dela kot v letu 2012.<sup>176</sup> Slovenski prostovoljci opravljajo prostovoljsko delo na najrazličnejših področjih in so vključeni v izvajanje administrativnih ter visoko strokovnih in organizacijskih del. V letu 2013 sta bili dve tretjini prostovoljskih ur opravljeni na področjih socialnih dejavnosti ter vzgoje in izobraževanja. V prostovoljsko delo se po večini (63,5 %) vključujejo ženske in prebivalci, starejši od 60 let (68,7 %). Vrednost opravljenega prostovoljskega dela je v letu 2013 presegla 64,5 mio. EUR<sup>177</sup> (Skupno poročilo o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji za leto 2013, 2014). Pomemben del prostovoljskega dela predstavljajo tudi pripadniki sil za zaščito, reševanje in pomoč. V letu 2013 so ukrepali na 13.429 različnih<sup>178</sup> dogodkih, pri katerih je sodelovalo 117.096 pripadnikov različnih enot, od tega kar 82.854 gasilcev prostovoljcev (Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2013, 2014).

<sup>170</sup> Sport and physical activity, 2014; Sport and Physical Activity, 2010.

<sup>171</sup> Vir za primerjavo z letom 2008 je Evropska družboslovna raziskava 2014 (SJM 2014) - preliminarni podatki.

<sup>172</sup> Zadnji podatki SURS so za leto 2013.

<sup>173</sup> European quality of life survey 2012, 2012.

<sup>174</sup> Uporabljeni podatki se nanašajo le na prostovoljske organizacije, ki so vpisane v elektronski vpisnik prostovoljskih organizacij.

<sup>175</sup> Po zadnjih razpoložljivih podatkih je v prostovoljske aktivnosti vključenih le 10-19 % odraslih oseb, v deželah z najvišjim razvitim prostovoljstvom (v Avstriji, na Nizozemskem, na Švedskem in v Veliki Britaniji) je vključenost več kot 40 % (Study on Volunteering in the European Union, Final Report, 2010).

<sup>176</sup> V letu 2013 je bilo 46.903 prostovoljcev, ki so opravili 6.161.795 ur prostovoljskega dela.

<sup>177</sup> Ocenjene vrednosti opravljenih prostovoljskih ur po Pravilniku o področjih prostovoljskega dela in vpisniku.

<sup>178</sup> To so: naravne in druge nesreče, nesreče v prometu, požari in eksplozije, onesnaženja, nesreče z nevarnimi snovmi, jedrski in drugi dogodki, najdbe neeksploziranih ubojnih sredstev, motnje oskrbe in poškodbe objektov ter tehnična in druga pomoč.

**Čeprav je zadovoljstvo prebivalstva z bivalnimi razmerami na visoki ravni, se na posameznih področjih pojavljajo problem onesnaženosti zraka in kakovosti pitne vode.** V letu 2012 se je glede na predhodno leto znižalo število prekorajitev mejne dnevne koncentracije delcev v zraku (PM<sub>10</sub>), do njih pa je prihajalo samo pozimi. Onesnaženosti zraka so izpostavljeni predvsem prebivalci v mestih (najbolj v Ljubljani), ki so pod vplivom izpustov iz prometa. V letu 2012 se je povečala onesnaženost zraka z ozonom, največ presežnih vrednosti je na Primorskem in ponekod v višjih legah. Kakovost pitne vode je dobra, v letu 2012 se je še izboljšala. Slabšo kakovost vode imajo zaradi fekalne onesnaženosti v majhnih vodovodnih sistemih, zaradi presežnih koncentracij pesticidov v vodi na severovzhodu in jugovzhodu Slovenije (5 % oz. 100.000 prebivalcev) ter zaradi presežnih koncentracij nitratov v vodi predvsem na severovzhodu Slovenije, kjer pa se je delež izpostavljenih prebivalcev v obdobju 2004–2012 že zelo zmanjšal<sup>179</sup> (več glej ARRSO, 2014).

### 3.3.3 Socialna vključenost prebivalstva

*Socialna vključenost vseh skupin prebivalstva je pomemben dejavnik kakovosti življenja. Kazalniki socialne vključenosti kažejo na povečanje tveganj socialne izključenosti v krizi, ki pa v mednarodnih primerjavah ostajajo razmeroma nizka. Kljub povečanju izdatkov za socialno zaščito in razvitem sistemu socialne zaščite se je za nekatere skupine prebivalcev tveganje socialne izključenosti v krizi precej povečalo. Za doseganje cilja v okviru strategije EU2020 glede zmanjšanja števila oseb, ki so izpostavljeni tveganju socialne izključenosti, je treba oblikovati ukrepe za zagotavljanje možnosti za socialno vključenost vseh skupin prebivalcev, še posebej pa je treba pozornost nameniti zmanjševanju tveganja revščine med otroci in starejšimi.*

**Tveganje socialne izključenosti se je v obdobju krize povečalo, vendar je stopnja tveganja še vedno nižja kot v povprečju EU.** Sintezno merilo tveganja socialne izključenosti<sup>180</sup> kaže na povečanje vseh treh komponent socialne izključenosti: stopnje tveganja revščine, stopnje težke materialne prikrajšanosti in deleža oseb z zelo nizko delovno intenzivnostjo.<sup>181</sup> V letu 2013 je bilo visokemu tveganju socialne izključenosti izpostavljenih 410.000 ljudi, kar je za 49 tisoč več kot v letu 2008. Takšna gibanja nas oddaljujejo od cilja Slovenije v okviru strategije EU 2020,<sup>182</sup> ki predvideva znižanje števila posameznikov, ki so izpostavljeni tveganju socialne izključenosti. Z vidika zagotavljanja kakovosti življenja vsem prebivalcem predstavlja zmanjšanje tveganja socialne izključenosti pomemben izziv.

**Stopnja tveganja revščine se v Sloveniji od leta 2009 povečuje, še vedno pa je med nižjimi v EU.** V letu 2013 se je povečala na 14,5 % (EU 16,7 %) in bila za 2,2 o. t. višja kot v letu 2008, večji del povečanja pa je bil v zadnjem letu. Pod pragom tveganja revščine je v letu 2013 živelo 290 tisoč prebivalcev (glej kazalnik 3.22). Na povečanje stopnje tveganja revščine v obdobju krize so vplivali: povečanje brezposelnosti, spremembe v porazdelitvi dohodka in sistemske spremembe. Najbolj je stopnja tveganja revščine porasla v gospodinjskih brez delovno aktivnih članov z vzdrževanimi otroki, enostarševskim gospodinjskih ter v gospodinjskih dveh odraslih z več otroki. Povečala se je tudi pri mladih moških v starosti 18-24 let, ki so sicer med manj ogroženimi, njihov položaj se je poslabšal zaradi težav z zaposlovanjem mladih. Za odpravo nastalih razmer je država v letu 2013 sprejela spremembe socialne zakonodaje, za reševanje problema z zaposlovanjem mladih pa je v letu 2014 sprejela ukrepe v okviru Jamstva za mlade. Velikemu tveganju revščine so izpostavljene ženske, starejše od 75 let,<sup>183</sup> ki živijo v enočlanskih gospodinjskih.

<sup>179</sup> Zmanjšal se je od 0,6 na 0,2 % prebivalcev.

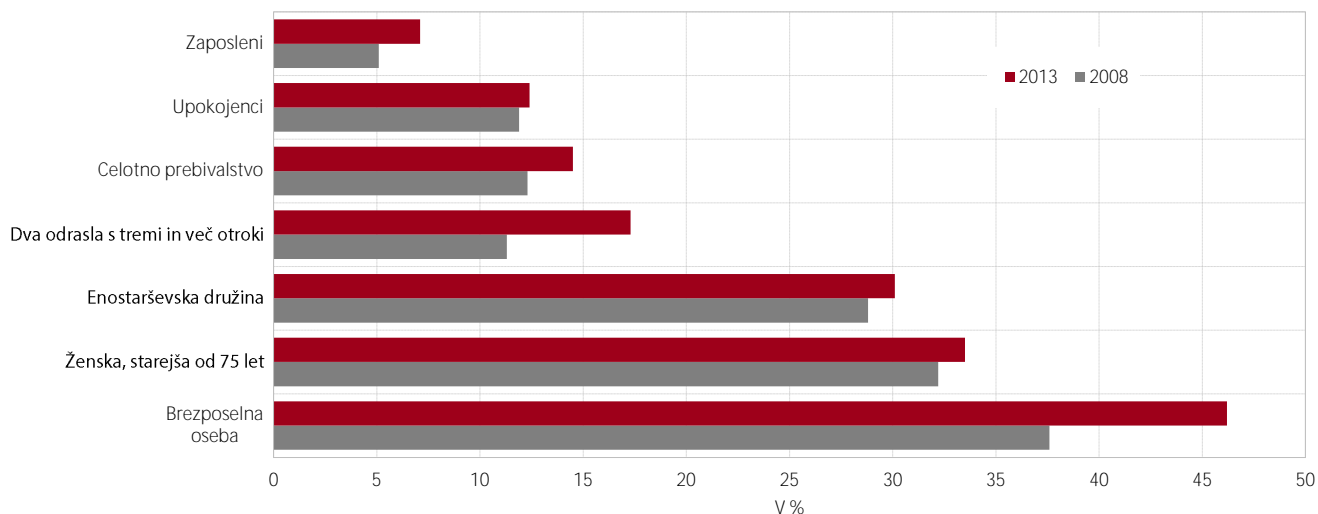
<sup>180</sup> Tveganje socialne izključenosti sestavljajo tri komponente: stopnja tveganja revščine, stopnja težke materialne prikrajšanosti (prikrajšanost pri najmanj štirih od skupno devetih elementov prikrajšanosti) in delež oseb, ki živijo v gospodinjskih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (manj kot 20 % celotnega delovnega potenciala gospodinjsstva). Osebe, ki sodijo v več komponent, se v skupnem številu štejejo le enkrat (glej Ekonomsko ogledalo (UMAR), oktober 2014).

<sup>181</sup> Tveganju revščine je bilo v letu 2013 izpostavljenih 20 tisoč ljudi več kot v letu 2012 oz. 50 tisoč več kot leta 2008, težka materialna prikrajšanost se je v zadnjem letu povečala za tisoč oz. 4 tisoč glede na leto 2008, število oseb v gospodinjsstvu z zelo nizko delovno intenzivnostjo pa se je povečalo za 7 tisoč oz. za 20 tisoč ljudi.

<sup>182</sup> Ta cilj je bil v Sloveniji sprejet z Nacionalnim reformnim programom (2010). Za Slovenijo to pomeni zmanjšanje števila ogroženih z revščino in socialno izključenih s 361.000 v letu 2008 na 320.000 v letu 2020.

<sup>183</sup> Stopnja tveganja revščine 33,5 %.

**Slika 44: Stopnja tveganja revščine za izbrane skupine prebivalstva, Slovenija**



Vir: SURS.

**Delež materialno prikrajšanih oseb<sup>184</sup> se je z letom 2008 povečal in se v naslednjih letih ohranjal na ravni višji kot pred krizo, še vedno pa je nižji kot v povprečju v EU.** Delež materialno prikrajšanih se je v letu 2008 glede na predhodno leto povečal za 2,6 o. t. na 16,9 % in se na podobni ravni ohranjal vse do leta 2013 (17 %, EU: 19,5 %). Ob povečevanju v krizi je število materialno prikrajšanih oseb leta 2013 doseglo 341 tisoč. Najvišji delež materialno prikrajšanih je pri starejših od 65 let. Bolj kot mlajši od 18 let so prikrajšani ljudje v aktivni dobi (stari med 18-64 let), kar kaže na nasprotno trende kot v povprečju EU. Materialna prikrajšanost ljudi v aktivni dobi izhaja predvsem iz nezmožnosti pokritja nepričakovanih izdatkov, ljudje si ne morejo privoščiti enotedenskih počitnic in imajo težave pri poravnavanju stanovanjskih stroškov. Te težave so se od leta 2008 tudi najbolj povečale (za 5,1 o. t. na 21,2 %).

**Delež gospodinjestev, ki so prejela pomoč dobrodelnih organizacij, se v letu 2013 ni spremenil, povečal pa se je delež brezposelnih prejemnikov pomoči in delež otrok.** Po podatkih SURS je delež gospodinjestev, ki so prejela materialno in/ali denarno pomoč dobrodelnih organizacij,<sup>185</sup> v letu 2013 ostal na ravni 5 %. Pomoč postaja čedalje pomembnejša za gospodinjstva (2013: 14 %), ki se po dohodkih razvrščajo v spodnjo petino. Med posameznimi prejemniki pomoči pa se je v letu 2013 povečal delež prejemnikov iz vrst brezposelnih oseb (s 17 na 19 %) in delež otrok pod 16 leti (s 6 na 7 %). Dobrodelne organizacije so v letu 2013 s pomočmi pomagale preživeti že petini prebivalcev, ki so živeli pod pragom tveganja revščine, kar je 2 o. t. več kot leta 2012.

### 3.4 Izzivi

**Izzivi na področju družbenega razvoja so povezani predvsem s staranjem prebivalstva in omejevanjem socialne izključenosti posameznih skupin prebivalstva.** Zaradi hitrega naraščanja števila najstarejših v naslednjih desetletjih je treba ustvariti primerne okoliščine za čim daljšo samostojnost in večjo kakovost življenja tudi v starosti, pri čemer bo treba prilagoditi prostor in staranje prebivalstva upoštevati pri načrtovanju razvoja družbe. Povečanje nizke stopnje delovne aktivnosti starejših (55-64 let) je pomembno tako za dolgoročno vzdržnost javnih financ kot za zagotavljanje zadostne ponudbe delovne sile v razmerah, ko se število delovno sposobnih (20-64 let) hitro zmanjšuje. Staranje prebivalstva povzroča pritiske na javne finance, ki bi jih bilo možno omiliti s čimprejšnjo celovito reformo sistemov socialne zaščite. Ustvarjanje pogojev in ukrepov za nastajanje kakovostnih delovnih mest je izziv, ki lahko izboljša materialne pogoje za življenje in vzpostavi pogoje za zmanjšanje števila oseb, ki so izpostavljene tveganju socialne izključenosti.

<sup>184</sup> Prikrajšanost pri najmanj treh od skupno devetih elementov (1. zmožnost pokritja nepričakovanih stroškov, 2. zmožnost plačati enotedenske počitnice zunaj domačega kraja, 3. zmožnost privoščiti si ustrezno prehrano, 4. zmožnost rednega odplačevanja posojil, hipotek oz. zamude pri tem, 5. zmožnost zagotoviti si primerno ogrevano stanovanje, 6. imeti pralni stroj, 7. imeti barvno TV, 8. imeti telefon (mobitel) 9. imeti osebni avto).

<sup>185</sup> Podatki SILC so samo za leti 2012 in 2013.

**Staranje prebivalstva povzroča pritisk na javne finance, ki jih je treba omejiti s čimprejšnjo celovito reformo sistemov socialne zaščite.** Število starejših na enega delovno sposobnega se bo do leta 2060 podvojilo. Dolgoročne projekcije kažejo, da se bodo izdatki povezani s staranjem do leta 2060 pri nas povečali najbolj med vsemi državami EU. Zato je treba pristopiti k celoviti reformi sistemov socialnih zavarovanj. Za kratkoročno in dolgoročno vzdržnost pokojninskega sistema je potrebno čimprej oblikovati novo pokojninsko reformo, ki bo zmanjšala tudi transfer proračuna v blagajno ZPIZ. Z vidika vzdržnega financiranja sistema zdravstva in dolgotrajne oskrbe ter ohranitve dostopnosti bo pri reformi ključno upoštevati, da aktivni del populacije, ki v sedANJI ureditvi pokriva skoraj celotne prispevke za socialno varnost, dolgoročno ne bo zmožgel finančnega bremena. Med ukrepi za povečanje vzdržnosti sistemov socialnega zavarovanja je poleg širitve prispevnih osnov in izenačitve prispevnih stopenj za vse skupine zavarovancev tudi povečanje obremenitve neaktivne populacije in uporaba drugih davčnih virov. Reforma financiranja zdravstva pa bo nujna tudi na strani izdatkov, tako s povečanjem učinkovitosti sistema kot s spremembami v košarici pravic.

**Na trgu dela ostajajo izzivi zmanjšanje starostne segmentacije, povečanje stopnje delovne aktivnosti starejših in povečanje učinkovitosti trga dela.** Povečanje stopnje delovne aktivnosti starejših (55-64 let), ki je pri nas med najnižjimi v EU, lahko prispeva ne le k višji zaposlenosti ampak tudi k izboljšanju dolgoročne vzdržnosti sistemov socialne zaščite. Poleg pokojninske reforme, ki bi morala nagravati ostajanje v aktivnosti, je treba oblikovati tudi celovite pristope, ki bi zajemali ozaveščanje delodajalcev o možnostih in oblikah prenosa izkušenj starejših na mlade in spodbujanje pozitivnih praks delodajalcev pri zaposlovanju starejših. Zaposlovanje starejših bi lahko spodbudila tudi odprava sistemskih ovir za njihovo zaposlovanje (npr. zaščita starejših in višja plača zaradi dodatka za delovno dobo). Za izboljšanje položaja mladih na trgu dela je treba okrepiti in pospešiti njihov prehod iz izobraževanja v zaposlitve, zlasti s tesnejšo povezanostjo vpisa mladih v izobraževanje s potrebami trga dela. Z znižanjem varovanja zaposlitve, ki so jih prinesle spremembe v regulaciji trga dela v letu 2013, so bili vzpostavljeni pogoji za večjo fleksibilnost trga dela v Sloveniji. Vendar pa se Slovenija po oceni Evropske komisije še vedno uvršča med države z nizko učinkovitostjo trga dela, ki zajema fleksibilnost, stroške realokacije delovne sile in fleksibilnost plač. Izziv ostaja zlasti povečanje učinkovitosti trga dela na področju realokacije zaposlenih in odzivnosti plač na spremembe poslovnega položaja podjetij in stimulativena načina nagravovanja zaposlenih. Povišanje minimalne plače je spremenilo razmerja med plačami glede na izobrazbo v zasebnem in javnem sektorju, kjer so varčevalni ukrepi plačne politike državnega sektorja ukinili večino stimulativenih elementov sistema plač, kar deluje izrazito demotivacijsko. Za oblikovanje stimulativena načina nagravovanja dela in produktivnosti sta potrebna tako preoblikovanje sistema določanja plač v zasebnem sektorju kot tudi dopolnitve sistema plač v javnem sektorju.

**Za vzpostavitev pogojev za zmanjšanje tveganja socialne izključenosti so potrebni ukrepi za spodbujanje nastajanja kakovostnih delovnih mest in zagotavljanje dohodkovne varnosti brezposelnih.** Za zagotavljanje ravni dohodkov, ki bodo omogočali primerne materialne pogoje za življenje, je treba oblikovati ukrepe za spodbujanje nastajanja kakovostnih delovnih mest. Pri dohodkovni, pokojninski in socialni politiki bi morala država zasledovati tudi cilj primerne ravni dohodkov prebivalstva, ki mu omogočajo dostojno preživetje, pri mladih pa so temeljni pogoj za ustvarjanje lastnih družin in uresničevanje življenjskih ciljev. Za doseganje cilja znižanja števila oseb, ki so izpostavljene tveganju socialne izključenosti je treba oblikovati ukrepe, ki bi zmanjšali tveganje revščine in socialne izključenosti pri starejših, kjer je najbolj akutna, ter tudi pri mlajših v aktivni delovni dobi. Pri teh je tveganje socialne izključenosti v veliki meri povezano tudi s problemom dolgotrajne brezposelnosti. Veliko povečanje stopnje tveganja revščine brezposelnih izpostavlja problem zagotavljanja dohodkovne varnosti brezposelnih. Oblikovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, ki zagotavlja dohodkovno varnost brezposelnih in ohranja primerne spodbude za delo, predstavlja izziv za politiko trga dela. Hkrati pa predstavlja izziv tudi oblikovanje aktivacijskih programov za dolgotrajno brezposelne in dolgotrajne prejemnike denarne socialne pomoči. Več pozornosti pa je treba v okviru vseh politik nameniti odpravljanju problema revščine in socialne izključenosti pri otrocih.

## 4 Okoljski, regionalni in prostorski razvoj

*Skrb za ohranitev zdravega naravnega okolja, enakomernost regionalnega razvoja in optimalno rabo prostora predstavlja vse pomembnejšo razsežnost načrtovanja gospodarskega in družbenega razvoja. V Sloveniji je bil razvoj na teh treh področjih, ki so s prej obravnavanimi vidiki in tudi med seboj tesno povezana in soodvisna, v času gospodarske krize relativno ugoden. K temu so večinoma prispevale spremenjene gospodarske razmere, manj pa strukturne spremembe, ki bi omogočale trajnejše izboljševanje. S ponovno oživitvijo gospodarske aktivnosti bodo zato zastavljeni cilji težje dosegljivi in bodo zahtevali dodatno sistematično ukrepanje.*

## 4.1 Kakovost okolja in trajnost razvoja

Z visoko gospodarsko aktivnostjo je vedno povezana nevarnost prekomernega izčrpavanja naravnih virov in obremenjevanja okolja. Izzivov na področju omejevanja škodljivih vplivov na okolje in izboljševanja okoljskega stanja je veliko, Slovenija pa je v okviru podnebno-energetskega svežnja držav EU sprejela tudi nekatere mednarodne zaveze. Razvoj v tej luči spremljamo z nekaterimi osnovnimi okoljskimi kazalniki, kot so emisije toplogrednih plinov, raba energije, obseg blagovnih prevozov, finančni prihodki in spodbude, količina nastalih odpadkov, snovna produktivnost gospodarstva ter kmetovanje in gozdarjenje s stališča njenega vpliva na okolje.

**Znižanje emisij toplogrednih plinov (TGP) je bilo v letu 2013 ponovno povezano s padcem gospodarske aktivnosti, napredek pri emisijski intenzivnosti gospodarstva pa je od začetka krize skromen.** K okoli 4-odstotnemu znižanju emisij TGP sta v letu 2013 največ prispevala energetska sektor in promet, kjer tudi nastaja večina emisij (gl. kazalnik 4.1). Emisije iz prometa predstavljajo v Sloveniji hkrati približno polovico emisij, ki niso vključene v Evropski sistem trgovanja z izpusti in so ključne za izpolnjevanje mednarodnih zavez.<sup>186</sup> Ob zniževanju emisij TGP po letu 2008 in predvsem s pomočjo uveljavlja ponorov, ki so posledica neposrednih človekovih dejavnosti v gozdarstvu in ravnanju z zemljišči, bo Slovenija obvezno zmanjšanje po Kjotskem protokolu presegla. Z njim je prevzela obveznost, da v obdobju 2008–2012 zmanjša emisije v povprečju za 8 % glede na izhodiščno leto 1986. Količina emisij se je v tem obdobju zmanjšala za 3,2 %, uveljavljeni ponori pa prispevajo dodatno znižanje za 6,5 % (Kazalniki zelene rasti, 2014). Ob predvideni ponovni oživitvi gospodarstva pa bo za doseganje dolgoročnejših ciljev nujno predvsem korenitejše izboljšanje njegove emisijske intenzivnosti, to je znižanje emisij TGP na enoto BDP. Ta se je v letu 2013 ponovno nekoliko znižala, podobno skromen napredek pa je prisoten že od leta 2008. V mednarodni primerjavi sodi Slovenija med države, kjer je enota BDP ustvarjena z relativno visokimi izpusti, zaostanek za drugimi pa se je v zadnjih nekaj letih v povprečju še povečeval. Leta 2000 je bilo namreč v Sloveniji na enoto proizvoda ustvarjenih za sedmino, v letu 2012 (zadnji mednarodni podatki) pa že za preko četrtino več emisij kot v povprečju EU. Za prehod v konkurenčno nizkoogljično gospodarstvo je bil sprejet operativni program, s katerim so predvideni ukrepi za znižanje emisij TGP in izboljšanje učinkovitosti rabe virov ter s tem za povečanje konkurenčnosti, gospodarske rasti in zaposlenosti.<sup>187</sup>

**Delež obnovljivih virov energije (OVE) se je ob nizkem povpraševanju po energentih v letu 2013 drugič zapored močno povišal, v daljšem obdobju pa se povečuje počasneje kot v EU.** Ob znižanju skupne končne rabe energije se je raba OVE v letu 2013 povišala (za 4,6 %), s tem pa tudi njihov delež v bruto končni rabi energije (Slovenija 21,5 %; povprečje EU 15,0 %, gl. kazalnik 4.4). Ob ugodnih hidroloških razmerah in povečanju novih zmogljivosti pri proizvodnji sončne energije ter hkratnem manjšem povpraševanju po energentih ocenjujemo, da se je delež OVE v letu 2014 ponovno povišal (na okoli 23 %). Slovenija v primerjavi s povprečjem EU z OVE zadovolji višji delež povpraševanja po energiji. Raba OVE je namreč močno povezana z naravni danostmi, ki so v Sloveniji ugodne predvsem z vidika izkoriščanja lesa za toplotno energijo in hidroenergije za pridobivanje elektrike<sup>188</sup>. Po deležu OVE iz manj tradicionalnih virov (sončna, vetrna, geotermalna in bioplin) pa Slovenija zaostaja za povprečjem EU, čeprav so se spodbude za proizvodnjo energije iz OVE od leta 2005 povečale, k čemur je pomembno prispevala sprememba strukture podpor v prid dražji sončni energiji. V primerjavi s povprečjem EU se je tudi poraba vseh OVE v obdobju 2005–2013 pri nas povečala manj, za 32,2 % (v EU za 60,6 %). Hkrati je bil v omenjenem obdobju v EU opazen tudi premik v smeri učinkovitejše rabe energije, ki je pomemben dejavnik zaježitve stroškov gradnje dodatnih zmogljivosti obnovljivih in neobnovljivih virov energije. V okviru ciljev do leta 2020<sup>189</sup> se je Slovenija zavezala, da bo dosegla 25-odstotni delež OVE v bruto končni rabi energije (EU 20-odstotni) in 10-odstotni delež OVE v prometu. Višje povpraševanje po energentih, še posebej v prometu, kjer imajo OVE majhen delež, bi lahko ob okrepljeni gospodarski aktivnosti in v odsotnosti ukrepov za učinkovitejšo rabo energije ogrozilo dosego tega cilja.

**Nizka gospodarska aktivnost je pomembno prispevala tudi k skupnim prihrankom energije.** Poleg znižanja izpustov TGP in povečevanja deleža OVE je cilj podnebno-energetskega svežnja držav EU tudi 20-odstotni prihranek energije glede na predvideno rabo do leta 2020. Pri dveh tretjinah držav EU to pomeni znižanje rabe primarne energije

<sup>186</sup> Glej Poročilo o razvoju 2014, kazalnik 5.1, str. 190-191.

<sup>187</sup> Operativni program zmanjšanja emisij TGP do leta 2020 s pogledom do leta 2030.

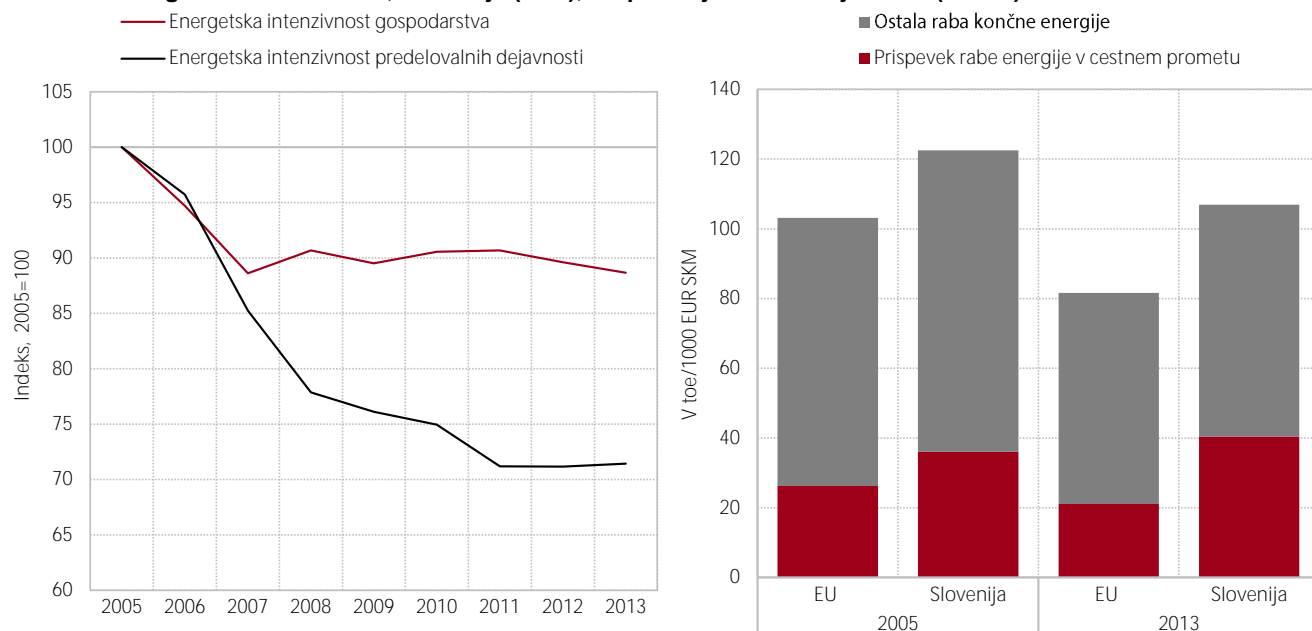
<sup>188</sup> Pri tem je treba opozoriti na možnost, da bi lahko podnebne spremembe dolgoročno negativno vplivale na vodnatost rek in s tem tudi na manjšo proizvodnjo hidroenergije.

<sup>189</sup> Direktiva 2012/27/EU Evropskega parlamenta in sveta z dne 25. 10. 2012.

glede na izhodiščno leto 2005, v Sloveniji in nekaterih drugih novih članicah, kjer se je tudi zaradi dohitevanja gospodarske razvitosti predvidevalo višje povpraševanje po energiji, pa omejevanje rasti. Sloveniji je tako dovoljeno povišanje za 4,2 % v primerjavi z letom 2005 (leta 2013 je bilo za 3,8 % nižje glede na leto 2005), v povprečju EU pa se zahteva znižanje za 13,2 % (leta 2013 za 8,3 %). K večjemu prihranku so v večini držav prispevale slabše gospodarske razmere od predvidenih. To velja tudi za Slovenijo, v kateri se je v letu 2013 gospodarska aktivnost ponovno znižala (za 1,0 %), kar je vplivalo na nadaljnje znižanje rabe primarne energije (za 2,0 %, gl. kazalnik 4.3). Ciljni 20–odstotni prihranek je za države EU določen tudi pri *rabi končne energije*, kjer pa je položaj Slovenije zaradi večjega prispevka goriv iz prometa<sup>190</sup> v primerjavi z drugimi članicami nekoliko slabši<sup>191</sup>. EU si je glede na spremenjene gospodarske razmere, posledično manjšo porabo energije in s tem lažjo dosegljivost ciljev do leta 2020, že določila okvir podnebne in energetske politike za daljše obdobje, do leta 2030 (glej **Error! Reference source not found.**).

**Ključni dejavnik visoke energetske intenzivnosti<sup>192</sup> slovenskega gospodarstva tudi v letu 2013 ostaja raba energije v prometu.** Medtem ko se je v obdobju 2005–2013 končna raba energije v povprečju EU znižala za 6,9 %, je v Sloveniji upadla le za 2,0 %. Sektorski prerez pokaže, da je bilo znižanje rabe energije v industriji pri nas precej višje kot v EU, znižala se je tudi raba energentov v gospodinjstvih, varčnejšo rabo v teh sektorjih pa je v Sloveniji izničila povečana poraba goriv v prometu. Ta je pomenila tudi ključni pritisk na rabo energije med krizo, zaradi česar se je energetska intenzivnost gospodarstva od leta 2008 v Sloveniji celo nekoliko povečala in je bila leta 2013 že za okoli četrtno višja od povprečja EU<sup>193</sup> (leta 2005 je raven EU presežala za 16 %). Ciljni energetske prihranki bodo ob nadaljevanju visoke energetske intenzivnosti in ob ponovni oživitvi gospodarske aktivnosti zato postali težje dosegljivi in bodo za učinkovito rabo energije zahtevali dodatne ukrepe.

**Slika 45: Energetska intenzivnost, Slovenija (levo), ter primerjava Slovenije in EU (desno)**



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy - Energy, Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2014; preračuni UMAR.

**Energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti je v letu 2013 drugo leto zapored ostala nespremenjena, delež emisijsko intenzivnejših panog pa ostaja precej nad povprečjem EU.** V predelovalnih dejavnostih je bilo na

<sup>190</sup> Končna raba energije je raba primarne energije, zmanjšana za rabo energije v pretvorbah, lastno rabo energije in izgube. Promet ima v končni rabi energije višji delež kot v primarni, zato je ob naraščanju energetske porabe prometnega sektorja njegov vpliv pri končni rabi večji.

<sup>191</sup> Sloveniji je dovoljeno povišanje za 3,9 % v primerjavi z letom 2005 (leta 2013 je bilo za 2,0 % nižje glede na leto 2005), v povprečju EU-28 pa znižanje primarne rabe energije za 8,5 % (leta 2013 je bilo nižje za 6,9 %).

<sup>192</sup> Energetska intenzivnost je poraba primarne energije na enoto BDP.

<sup>193</sup> Pri primerjavi v času upoštevamo kazalnik primerjave primarne energije na enoto ustvarjenega BDP v stalnih cenah, zaradi večje metodološke ustreznosti pa se primerjava med državami v posameznem letu spremlja v standardih kupne moči (SKM).

enoto ustvarjene dodane vrednosti porabljene približno toliko energije kot v letu prej. S tem se njihova energetska intenzivnost, ki se je izrazito zniževala predvsem v obdobju 2006–2008, že drugo leto zapored ni izboljšala. Dekompozicija porabe energije kaže, da je to posledica odsotnosti znižanja energetske intenzivnosti na ravni posameznih panog. Ta učinek je še posebej pomemben z vidika zagotavljanja izvozne konkurenčnosti, predvsem v panogah, kjer raba energije predstavlja pomemben del stroškov. Prav tako v letu 2013 ni prišlo do spremembe strukture predelovalnih dejavnosti v prid energetskega manj intenzivnim panogam. Kljub v zadnjih letih manj ugodnim gibanjem se je energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti od leta 2005 znižala precej bolj kot v povprečju gospodarstva. Opazen je tudi premik v smeri približevanja povprečni energetske intenzivnosti predelovalnih dejavnosti EU, a jo še vedno presegamo. To bi lahko delno pripisali industrijski strukturi, ki bolj kot v drugih državah sloni na panogah, kjer se v proizvodnih procesih porabi več energije. V določeni meri to potrjuje tudi nadpovprečen delež emisijsko intenzivnih panog<sup>194</sup>, ki se od leta 2010 giblje na slabi četrtini, a je višji kot v letih pred krizo. Tudi delež vseh posameznih emisijsko intenzivnih panog v skupni dodani vrednosti predelovalne dejavnosti je v Sloveniji višji kot v povprečju EU, izjema je le papirna industrija.

**Obseg vseh vrst blagovnih prevozov se je ob širitvah EU zaradi tranzitne lege Slovenije močno povečal, za napredek v smeri trajnostno sprejemljivejših oblik blagovnega prevoza pa bi morali povečati vlaganja v železniško infrastrukturo.** Delež cestnega blagovnega prometa je vrh dosegel v letu 2009, od takrat pa je ob siceršnjih letnih nihanjih mogoče zaznati rahlo tendenco upadanja (gl. kazalnik 4.5). Delež cestnega blagovnega prometa je sicer precej nad povprečjem držav EU (75,5 %). V obdobju 2005–2013 se je močno povečal obseg opravljenih prevozov slovenskih cestnih prevoznikov (za 44 %). K temu je prispevalo povišanje prevozov po tujini, na ozemlju Slovenije pa se po naših ocenah povečujejo predvsem prevozi tujih cestnih prevoznikov. Precej manj (za 17 %) se je povečal obseg železniškega prometa. V nasprotju s Slovenijo se je med letoma 2005 in 2013 v povprečju EU znižal tako obseg prepeljanega blaga po cestah (za 5 %) kot po železnicah (za 3 %). Po obsegu obeh oblik prevoza blaga na prebivalca tako že močno presegamo povprečje EU, leta 2013 več kot 2–krat. Na to vplivata tranzitna lega Slovenije na križišču V. in X. evropskega koridorja in povečanje zunanjetrgovinskih blagovnih tokov skozi Slovenijo ob širitvah EU. Nedavno izgrajena avtocestna infrastruktura je sodobna in tudi po gostoti avtocestnega omrežja na prebivalca se uvrščamo v sam vrh držav EU. Železniška infrastruktura, ki je tudi obsežna, pa na nekaterih delih ne omogoča hitrejšega povečevanja železniškega blagovnega prometa.

**Prihodki od okoljskih davkov so se v letu 2013 ponovno zvišali in so zaradi obsežne rabe pogonskih goriv v cestnem prometu precej nad povprečjem EU.** V letu 2013 so znašali 3,9 % BDP, kar je za 0,1 o. t. več kot v letu prej in za 1,0 o. t. več kot v letu 2000 (gl. kazalnik 4.6). Preseganje povprečja EU se je še nekoliko povečalo, na 1,4 o. t.<sup>195</sup> Visok delež okoljskih davkov v BDP je predvsem posledica relativno visokih prihodkov od davkov na energijo (v Sloveniji so znašali 3,0 % BDP, v povprečju EU pa 1,9 % BDP). Ti so povezani z obširno rabo pogonskih goriv v cestnem prometu, ki izhaja iz razpršene poseljenosti prebivalstva, nezadostne infrastrukture javnega potniškega prometa in velikega obsega tranzitnega cestnega prometa (Environmental Performance Review of Slovenia, 2012), medtem ko je bila raven obdavčitve pogonskih goriv (in s tem njihova cena) v letu 2013 nekoliko nižja od povprečja EU.<sup>196</sup> Vpliv obdavčitve goriv na mednarodno stroškovno konkurenčnost najbolj izpostavljene dejavnosti prometa pa je bil razmeroma majhen tudi zaradi leta 2009 uvedene sheme za komercialni dizel. Ta prevoznikom, ki gorivo kupijo v Sloveniji, omogoča vračilo trošarine do minimalnega zneska, določenega na ravni EU.

**Rast prihodkov od okoljskih davkov je bila v nasprotju s predhodnimi leti pogojena z rastjo prihodkov od davkov na transport ter na onesnaževanje in rabo naravnih virov.** Prihodki od davkov na energijo, ki so se v preteklih letih hitro povečevali, so se v letu 2013 znižali, ker je bil padec prihodkov od trošarin na mineralna olja in plin<sup>197</sup> večji od prihodkov od prodaje ostanka emisijskih kuponov, ki je bila omogočena s tem letom.<sup>198</sup> Medletna rast prihodkov od davkov na transport (z 0,4 na 0,5 % BDP), ki so povezani z lastništvom in uporabo motornih vozil, je izhajala iz povišanja letnih dajatev za uporabo vozil v cestnem prometu<sup>199</sup> in sredi leta 2012 uvedenega dodatnega davka na vozila z večjo prostornino motorja. Ob relativno obsežnima lastništvu in rabi motornih vozil so se ti davki v razmerju do BDP že približali povprečju EU (0,5 %). Rast prihodkov od davkov na onesnaževanje in rabo naravnih

<sup>194</sup> Opredeljene po metodologiji Svetovne banke.

<sup>195</sup> Upoštevano je tehtano povprečje za EU-28.

<sup>196</sup> Lastni izračuni za tehtano povprečje za EU-28 na osnovi podatkov Oil Bulletin (2014).

<sup>197</sup> Padec izhaja iz nižjih količin goriv, sproščenih v promet, medtem ko so se povprečne trošarinske dajatve medletno povišale (za bencin za 3,8 %, za dizelsko gorivo za pogon pa za 7,2 %).

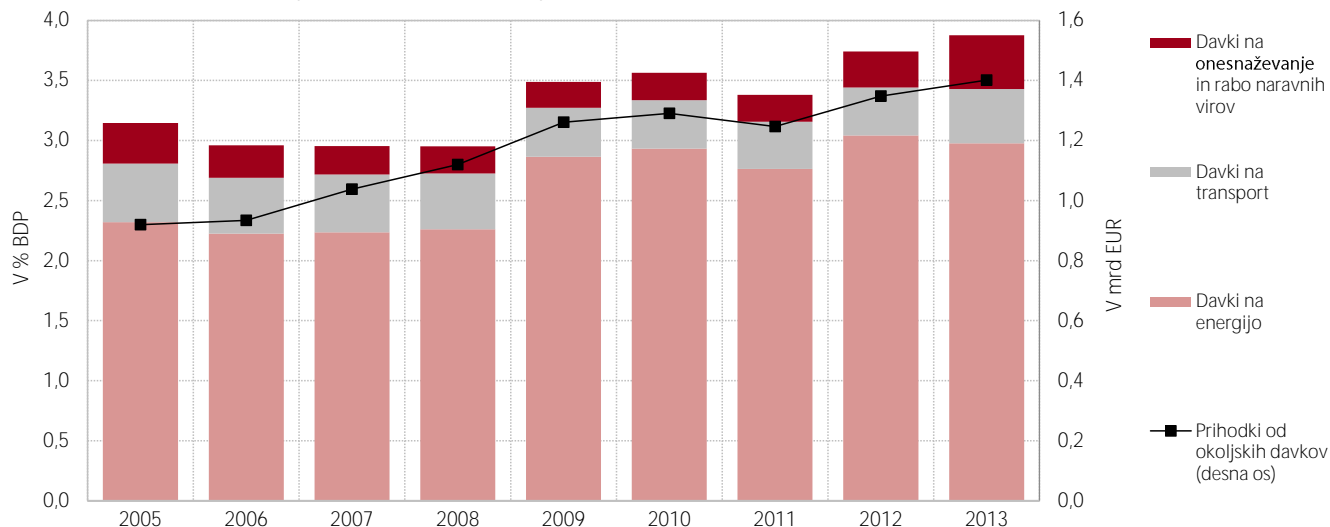
<sup>198</sup> Do leta 2013 zakonodaja skladno s ciljem varstva okolja ni omogočala prodaje emisijskih kuponov iz njihove načrtovane rezerve, ki jih ni bilo mogoče podeliti ali prodati do konca obdobja. Te kupone so morali razveljaviti.

<sup>199</sup> Zvišanjeu novembra 2012 je sledilo novo zvišanje sredi julija 2013; za osebna vozila z manjšimi motorji vsakič v povprečju za 13 %.



virov (z 0,3 na 0,4 % BDP) pa je bila posledica sredi leta 2012 uvedenega plačevanja CO<sub>2</sub> dajatve na pogonska goriva. Prihodki od teh davkov so v Sloveniji po letu 2012 pridobivali na pomenu in leta 2013 dosegli 0,4 % BDP, kar je razmeroma veliko (v povprečju EU 0,1 % BDP).

**Slika 46: Prihodki od okoljskih davkov, Slovenija**



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2014.

Opomba: V letu 2013 je bila spremenjena klasifikacija okoljskih davkov; serija za prikazano obdobje je skladno s tem korigirana (npr. CO<sub>2</sub> dajatev na pogonska goriva se ne všteva več med davke na energijo, temveč med davke na onesnaževanje in rabo naravnih virov).

**Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) za okoljske in energetske namene so se v letu 2013 ponovno zmanjšala, število zelenih patentov pa je še vedno precej zaostajalo za povprečjem EU.** Državna sredstva za okoljske in energetske raziskave so se na letni ravni realno zmanjšala, po obeh namenih za okoli 6 %, skupno na 10,5 mio. EUR. Takšna gibanja so odraz nadaljnjih krčenj državnih proračunskih sredstev za RRD v letu 2013.<sup>200</sup> Pri izdatkih za okoljske raziskave (kot delež celotnih državnih proračunskih sredstev za RRD) Slovenija sicer presega povprečje EU že od leta 2010, nasprotno pa pri energetskih za njim še vedno zaostaja. Na področju zelenih patentov oz. patentov, povezanih z okoljskimi tehnologijami,<sup>201</sup> v letu 2011 (zadnji podatek) ni bilo pomembnejšega izboljšanja. Po tem ko je bil v predhodnih dveh letih dosežen pomemben napredek, so slovenski prijavitelji pri EPO vložili le 4 prve patentne prijave, v obdobju 2005–2011 pa skupaj 27. Največ jih je bilo še naprej povezanih s pridobivanjem energije iz obnovljivih in nefosilnih virov, predvsem sončno termalno ter sončno fotovoltaično energijo. Skromen obseg zelenih patentov v Sloveniji je tudi odraz v splošnem šibke inovacijske dejavnosti in upravljanja z intelektualno lastnino (gl kazalnik 2.16). V obdobju 2005–2011 so slovenski prijavitelji pri EPO vložili 13,3 prvih zelenih patentnih prijav na milijon prebivalcev, evropsko povprečje pa je bilo precej višje (66,6). Nizek obseg zelenih patentov, pa tudi na splošno<sup>202</sup> skromno izkoriščanje potenciala dinamičnega globalnega trga okoljskih tehnologij, pomenita še neizkoriščene priložnosti za slovensko raziskovalno in inovacijsko dejavnost<sup>203</sup> ter trajnostno gospodarsko rast.

<sup>200</sup> Vlaganja poslovnega, to je zasebnega sektorja, so se realno povečala za 1,5 %.

<sup>201</sup> Med zelene patente se uvrščajo naslednje z okoljem povezane tehnologije: splošno okoljsko upravljanje (zmanjšanje onesnaževanja zraka, vode, upravljanje z odpadki, sanacija tal, okoljski nadzor), pridobivanje energije iz obnovljivih in nefosilnih virov (energija vetra, sončna termalna, sončna fotovoltaična, geotermalna itn.), tehnologije izogrevanja s potencialom omejevanja škodljivih vplivov fosilnih goriv, tehnologije, ki posredno prispevajo k omejevanju emisij (skladičenje energije, gorivne celice), zmanjševanje emisij in gorivna učinkovitost v transportu (električna, hibridna vozila), energijska učinkovitost v stavbah in razsvetljava (OECD Towards Green Growth, 2011).

<sup>202</sup> Ključno vlogo bodo imele eko-inovacije, pri katerih ne gre samo za spremembe v proizvodnih procesih, temveč tudi v trženju, potrošnji, organizacijskih metodah in na drugih področjih (povzeto po EIO - Annual Report 2012, 2013).

<sup>203</sup> Po sestavljenem indeksu inovacij s področja zelenih tehnologij (Parad, M.et al. 2014) se je Slovenija med 40-imi opazovanimi državami uvrstila na 28. mesto, kar je slabše, kot so se uvrstile sosednje države (Avstrija na 16., Madžarska na 23., Italija na 27. mesto). Pri tem je bil izpostavljen primanjkljaj v dinamični podjetniški kulturi, investicijah v zelene industrije na lokalni ravni, aktivnostih tveganega kapitala na področju zelenih tehnologij, številu zelenih patentov ter podjetij, aktivnih na področju zelenih tehnologij, pozitiven pa je bil prispevek ustvarjenih prihodkov iz zelenih industrij predelovalnih dejavnosti in potrošnje energije iz obnovljivih virov.

**Tabela 9: Državna proračunska sredstva za okolje in energijo, v % celotnih državnih proračunskih sredstev za RRD\***

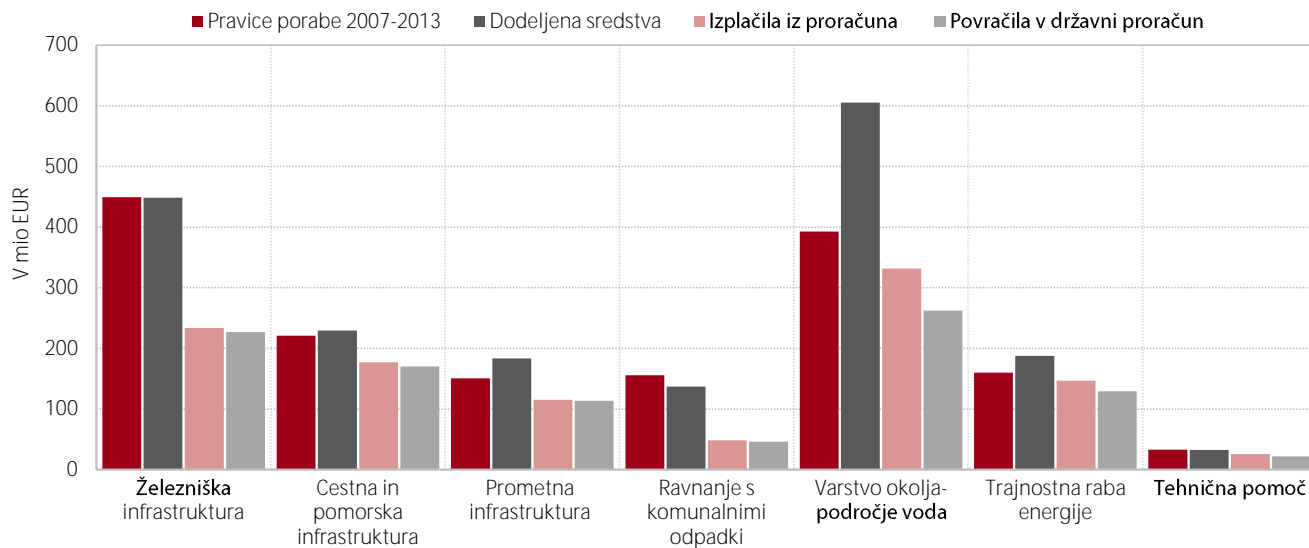
	Slovenija							EU						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Okolje	1,36	3,51	2,27	3,27	3,36	2,98	3,10	2,63	2,86	2,79	2,69	2,61	2,61	2,58
Energija	1,07	1,11	1,58	1,99	3,59	2,79	2,90	3,12	3,73	3,61	3,85	3,84	3,84	4,06

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2015; SURS, 2014.

Opomba: \* V skladu z mednarodno metodologijo *Frascati* so to finančna sredstva, ki jih država nameni za izvajanje RRD znotraj države ter v tujini, ne glede na sektor izvajanja (OECD, 2002).

**Črpanje sredstev EU v okviru kohezijske politike za prometno in okoljsko infrastrukturo (OP ROPI) se je tudi v letu 2014 pospešilo.** V tem letu je bilo za projekte v okviru OP ROPI namenjenih 401 mio. EUR, v proračun RS pa je bilo do konca leta povrnjenih okoli 349 mio. EUR, kar je precej več kot v letih prej. Za celotno obdobje druge finančne perspektive 2007–2013 je za programe te politike iz proračuna EU predvidenih 1.562 mio. EUR kohezijskih sredstev, kljub pospešitvi črpanja v zadnjih letih pa je bilo do konca leta 2014 povrnjenih le okoli 971 mio. EUR (62 % pravic porabe).<sup>204</sup> Med posameznimi prednostnimi razvojnimi področji po skromnem črpanju izstopata dve, ravnanje s komunalnimi odpadki in področje železniške infrastrukture (30 % oz. 50 % pravic porabe), katerega največji projekt, to je gradnja drugega tira železniške proge Divača–Koper, je bil prestavljen v naslednje finančno obdobje. Uspešnost črpanja sredstev je v tej finančni perspektivi najvišja na področju trajnostne rabe energije, cestne in pomorske infrastrukture ter prometne infrastrukture (81 %, 77 % oz. 75 % pravic porabe). S ciljem zmanjšanja izgube evropskih sredstev so se tudi v letu 2014 nadaljevali ukrepi podeljevanja t. i. »dodatnih pravic porabe« za projekte, pri katerih ni predvidenih težav z njihovo izvedbo (pogodbe so podpisane za skupno vrednost 1.684 mio. EUR).

**Slika 47: Sredstva EU v okviru OP ROPI po razvojnih prioritetah, stanje konec leta 2014, Slovenija**



Vir: MGRT, 2015.

<sup>204</sup> Skladno s pravilom n + 2/3 se sredstva, odobrena v letu n, lahko porabijo v naslednjih dveh oz. treh letih, najpozneje do konca leta 2015.

**Okvir 3: Podnebni in energetske cilji EU do leta 2030**

**Konec leta 2014 je Evropski svet določil okvir podnebne in energetske politike za obdobje do leta 2030.** Ker se leto 2020, do katerega so bili določeni cilji podnebno-energetskega paketa, približuje in ker želi EU do leta 2050 postati konkurenčna nizkoogljična družba, je bilo potrebno postaviti nove vmesne cilje. Novi cilj EU je, da do leta 2030 zmanjša emisije toplogrednih plinov za vsaj 40 % glede na leto 1990, poveča delež obnovljivih virov energije (OVE) v končni porabi energije na vsaj 27 % ter izboljša energetske učinkovitost za vsaj 27 % (Okvir podnebne in energetske politike za obdobje 2020–2030, 2014).

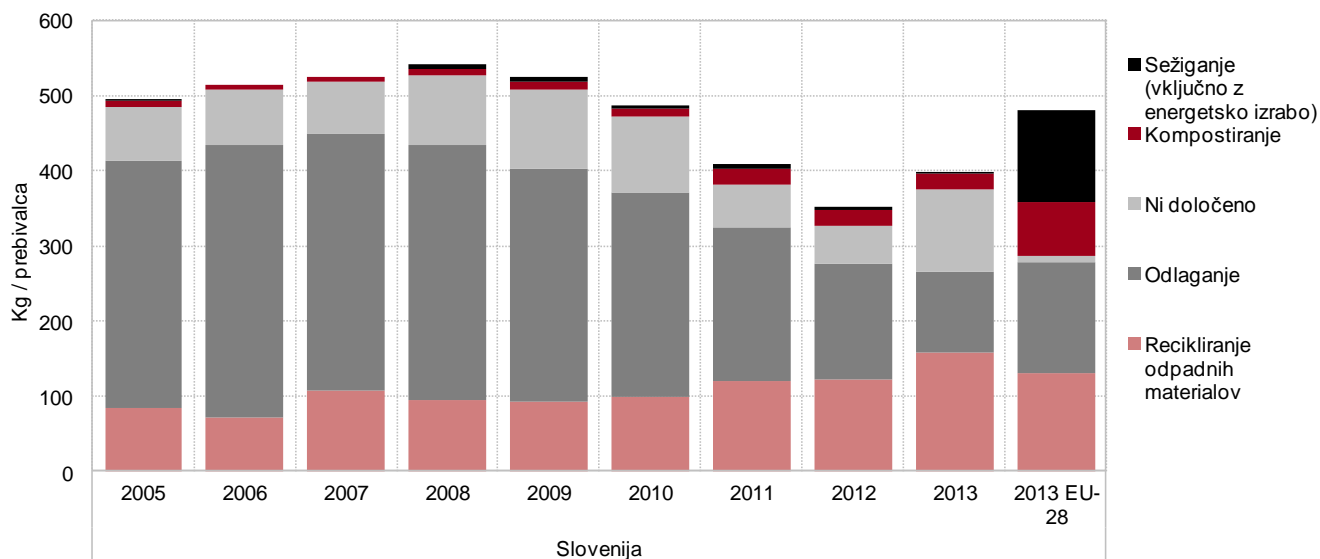
**Emisije toplogrednih plinov** v EU so bile v letu 2012 glede na leto 1990 nižje za 18 %. Po ocenah Evropske komisije naj bi se na podlagi sedanjih politik zmanjševale še naprej, tako da bo ciljno 20-odstotno zmanjšanje do leta 2020 (cilji v okviru podnebno-energetskega svežnja EU do leta 2020) preseženo za okoli 4 o. t. Do leta 2030 bi na ravni EU brez novih ukrepov uspeli znižati emisije za 32 %, zato je bil izbran ambicioznejši cilj o 40-odstotnem zmanjšanju emisij. Sektorji, ki so vključeni v ETS (shema trgovanja z emisijskimi kuponji), bi morali do leta 2030 glede na leto 2005 doseči 43-odstotno znižanje emisij, sektorji, ki vanj niso vključeni, pa 30-odstotno. Pri tem bodo potrebne nekatere spremembe trgovalne sheme, ki zdaj ni dober spodbujevalec naložb v nizkoogljične tehnologije (cena kuponov je nizka). Prav tako bo moral biti med posamezne države članice porazdeljen skupni cilj zmanjšanja emisij iz neETS sektorjev, verjetno tako kot do zdaj po prilagojenem ključu relativne razvitosti (BDP na prebivalca).

**Delež energije iz OVE v končni porabi energije** se je do leta 2012 na ravni EU povečal na 14 %. Cilj v višini 20 % za leto 2020 naj bi bil presežen za 1 o. t., brez dodatnih ukrepov pa naj bi se delež do leta 2030 okreplil na 24 %. Za leto 2030 je EU zato določila nekoliko zahtevnejši cilj (27 %), ki bo terjal nadaljnja prizadevanja. Intenzivnejši prehod na rabo OVE je za EU zelo pomemben z več vidikov. Njihova večja raba bi hkrati zmanjšala primanjkljaj EU v trgovini z energenti ter izpostavljenost motnjam oskrbe in nihanju cen fosilnih goriv. Seveda pa hitro uvajanje OVE pomeni tudi velik izziv za elektroenergetski sistem, ki se mora prilagoditi vse bolj decentralizirani in spremenljivi (solarni, vetrni) proizvodnji. Cilj doseganja povečanega deleža OVE je na ravni EU zavezujoč, a države članice bodo o svojih ciljnih vrednostih odločale samostojno, v okviru svojih zmožnosti in v luči uresničevanja skupnega cilja. Doseganje ciljev se bo sproti preverjalo in po potrebi bo EU posegala po dodatnih ukrepih in instrumentih.

Cilj na področju **energetske učinkovitosti** ni zavezujoč niti za EU kot celoto, niti za posamezno državo. Evropska komisija ugotavlja, da naj bi bil na ravni EU cilj 20-odstotnega zmanjšanja rabe energije glede na scenarij brez sprememb politik do leta 2020 skoraj dosežen oz. da bodo prihranki pri rabi energije le nekoliko nižji. Pri tem opozarja, da so ti prihranki lažje dosegljivi zaradi znižane gospodarske aktivnosti v preteklih letih in da je za leto 2030 postavljeni cilj 27-odstotnega izboljšanja izjemno zahtevna naloga. Sicer naj bi se cilje na področju energetske učinkovitosti dosegalo s posebnimi ukrepi politike na ravni EU in držav članic, med drugim na področjih gospodinjskih aparatov, industrijskih naprav, vozil ter obstoječih stavb.

**Količina nastalih odpadkov, ki se je v času nižje gospodarske aktivnosti zmanjševala, se je v letu 2013 nekoliko povečala, pri zelenem zniževanju pa je izziv predvsem njihova ponovna uporaba.** V letu 2013 je nastalo okoli 4,6 mio. ton odpadkov, kar je za 3,7 % več kot v letu prej, a za okoli tretjino manj kot v letu 2008.<sup>205</sup> Glavnina, okoli štiri petine, jih je nastala pri opravljanju proizvodnih in storitvenih dejavnosti. V primerjavi z letom prej se je njihova količina zvišala za okoli 2 %. Večina jih je nastala v štirih sektorjih, in sicer predelovalnih dejavnostih, oskrbi z električno energijo, oskrbi z vodo in v gradbeništvu. Za njihovo zmanjševanje bi bilo treba več proizvodnje preusmeriti v krožni sistem, v katerem bodo odpadki v večji meri uporabljeni kot surovine. Ostala petina odpadkov je bila komunalnih, torej odpadkov iz gospodinjstev in njim podobni odpadki. Ti so se v tem letu po precejšnjem zniževanju v obdobju prej zvišali za okoli 15 % in znašali 414 kg na prebivalca (v povprečju EU 481 kg/preb.). Z vzpostavitvijo ločenega zbiranja in obvezne obdelave mešanega preostanka se je delež odloženih komunalnih odpadkov zmanjšal na manj kot polovico. V prizadevanju za bolj trajnostno ravnanje bo potrebno ta delež še zmanjševati, hkrati pa povečevati predvsem delež kompostiranja in sežiga, ki je pri nas nižji kot v povprečju v EU.

**Slika 48: Ravnanje s komunalniki odpadki, Slovenija in EU**



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2015.

**Slovensko gospodarstvo ima kljub prestrukturiranju še vedno precej nizko učinkovitost rabe surovin.** Snovna produktivnost, ki je kazalnik trajnostne proizvodnje oz. potrošnje, izražen kot razmerje med BDP ter porabljenimi surovinami in materiali, je po letu 2005 močno nihala. V veliki meri je bila odvisna od porabe nekovinskih materialov,<sup>206</sup> ki imajo velik vpliv predvsem zaradi svoje teže. Tako je bila snovna produktivnost najnižja v letih 2006 in 2007, pod močnim vplivom visoke gradbene dejavnosti, dodatno spodbujene z dokončanjem avtocestnega križa.<sup>207</sup> S kasnejšim zmanjševanjem aktivnosti v gradbeništvu se je poraba surovin in materialov zelo zmanjšala, posledično pa snovna produktivnost zvišala, v obdobju 2005–2013 za več kot polovico (v EU le za četrtno). V letu 2013 je bila na ravni 88 % povprečja EU, kar pomeni nekoliko večji zaostanek kot v letu prej, a precejšnje izboljšanje glede na obdobje 2000–2010, ko je bila na ravni 70 % povprečja EU.<sup>208</sup> Nižjo snovno produktivnost kot v povprečju EU potrjuje tudi analiza na podlagi tabel ponudbe in porabe, po kateri je imela Slovenija nadpovprečno visok delež stroškov surovin.<sup>209</sup> To je bila delno posledica strukture gospodarstva, ki bolj kot v povprečju EU temelji na dejavnostih, pri katerih je raba materiala obsežna. Ker pa je pri tem nadpovprečen tudi delež stroškov na ravni večine primerljivih panog, to kaže tudi na manj

<sup>205</sup> Zmanjšanje je delno posledica prekvalifikacije nekaterih vrst odpadkov v stranske proizvode (skladno z novo Uredbo o odpadkih).

<sup>206</sup> Predvsem peska, gramoza in apnenca.

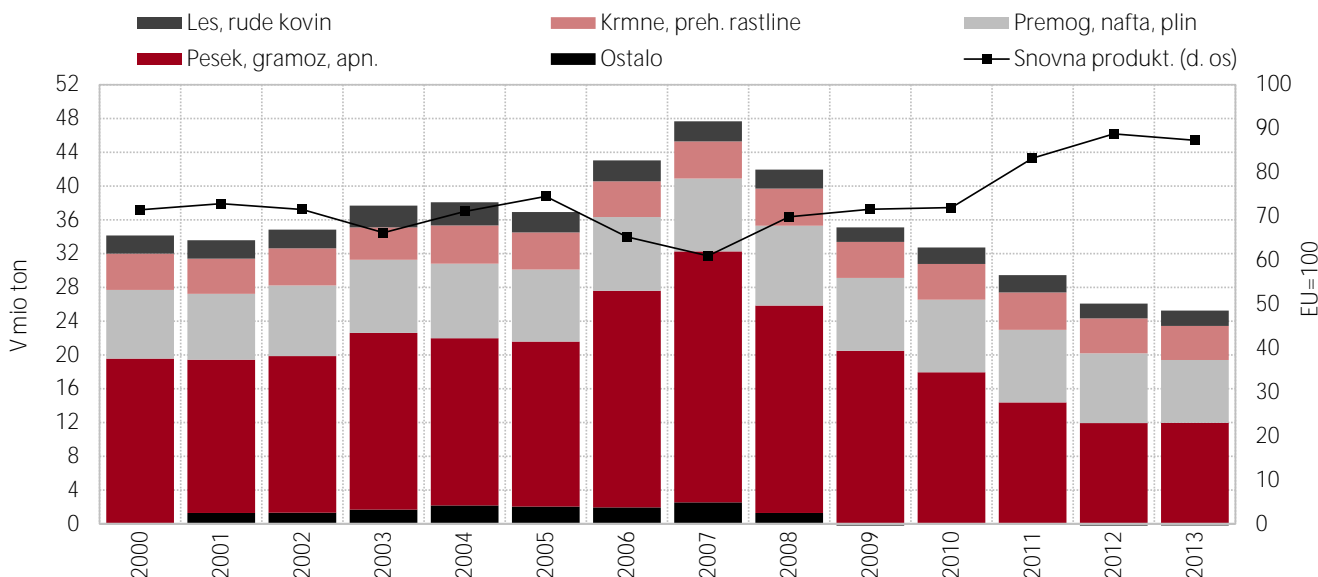
<sup>207</sup> Po podatkih preglednic porabe je raba nekovinskih materialov pri gradnji inženirskih objektov (med njimi cest) nadpovprečna tudi glede na druge gradbene dejavnosti.

<sup>208</sup> Pri meddržavni primerjavi je BDP izražen v standardih kupne moči.

<sup>209</sup> V letu 2010 je po naši oceni na podlagi mednarodno primerljivih podatkov Eurostata delež stroškov surovin v vrednosti proizvodnje v Sloveniji znašal 8,4 %, v povprečju EU pa 5,3 %. Nadpovprečen je bil tudi delež porabe širše opredeljenega materiala, ki upošteva še polproizvode in končne proizvode za vmesno potrošnjo (v Sloveniji 29,5 %, v povprečju EU pa 20,4 %).

učinkovito rabo surovin. Zlasti pri izvozno usmerjenih predelovalnih dejavnostih to znižuje njihovo konkurenčnost, hkrati pa ima tudi splošni negativni vpliv na rabo omejenih naravnih virov. V primerjavi s povprečjem EU je bila razlika največja pri nekaterih tehnološko zahtevnejših panogah.<sup>210</sup> Obsežnejša raba surovin se je kazala tudi v gospodarskih panogah, ki so pretežno usmerjene na domači trg, v ospredju je npr. gradbeništvo.

**Slika 49: Domača poraba snovi in snovna produktivnost\*, Slovenija**



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje, 2015; Eurostat Portal Page – Environment, 2015; preračuni UMAR.

Opomba: \* Snovna produktivnost pa je razmerje med BDP in domačo porabo snovi (v EUR v SKM/kg), v grafu relativno glede na EU. Domača poraba snovi je opredeljena kot izkoriščanje domačih virov, povečano za neto uvoz snovi.

**Večina opazovanih kazalnikov je pokazala, da se je zmanjševanje obremenjevanja okolja s kmetovanjem nadaljevalo tudi v letu 2013.** Slovensko kmetijstvo po mednarodnih primerjavah ni med bolj intenzivnimi.<sup>211</sup> Leta 2013 se je poraba rastlinskih hranil v mineralnih gnojilih sicer nekoliko povečala, ponovno pa se je zmanjšala skupna poraba pesticidov. Njuni porabi na površino kmetijskih zemljišč se dolgoročno znižujeta in sta bili glede na leto 2000 pri obeh kazalnikih nižji za okoli tretjino, vendar pa možnosti za nadaljnje zniževanje še obstajajo. Rezultati nekaterih študij kažejo, da bi se poraba pesticidov ob tehnološko ustrežnejši pridelavi hrane v naslednjih desetih letih lahko znižala za nadaljnjih 10–15 % (Urek in ostali, 2012). Posebna pozornost je namenjena kmetovanju na vodovarstvenih območjih, saj so ostanki pesticidov in gnojil najpomembnejši vir iz kmetijstva izhajajočega onesnaževanja podzemnih in posledično pitnih voda. Spremljanje njihove kakovosti v Sloveniji kaže, da je stanje v splošnem dobro in se še izboljšuje, vendar pa so nekatera področja v bližini najintenzivnejšega kmetovanja še vedno problematična. Tako je bilo v letu 2012 pri porabi pitne vode 5 % prebivalcev izpostavljenih presežnim koncentracijam pesticidov, 0,2 % prebivalcev pa presežnim koncentracijam nitratov (Kazalci okolja v Sloveniji, 2014). Intenzivnost kmetovanja, merjena s povprečnimi hektarskimi pridelki dveh najpomembnejših poljščin, ki se dolgoročno zvišuje, se je v letu 2013 pod vplivom hude poletne suše zmanjšala (gl. kazalnik 4.7). Obremenjenost okolja z živinorejo se je še naprej zniževala. Reformirana kmetijska politika namenja vplivu kmetovanja na okolje veliko pozornosti in finančne pomoči pogojuje z izpolnjevanjem strogih zavez, zato lahko pričakujemo, da se bo stanje na tem področju še izboljševalo.

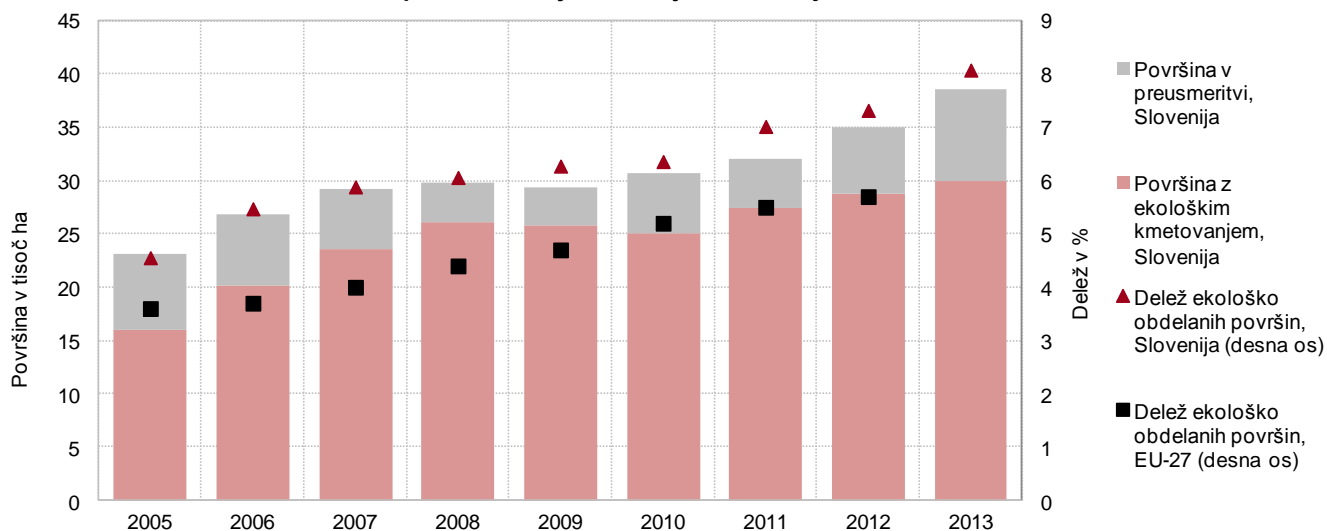
**Površina ekološko obdelanih zemljišč se je ponovno precej povečala, a zaostaja za cilji.** V letu 2013 se je skupno povečala za okoli desetino, samo v preusmeritvi iz konvencionalnega v ekološko (tudi s pomočjo novih podpor za preusmerjanje) pa se je drugo leto zapored povečala za več kot tretjino. Kljub tolikšni rasti pa dolgoročno zastavljeni kvantitativni cilji razvoja ekološkega kmetijstva, ki so bili glede na začetno ugodno stanje zastavljeni precej ambiciozno, ne bodo doseženi. V letu 2013 je bilo ekološko obdelanih kmetijskih zemljišč okoli 8 %, zastavljeni cilj do

<sup>210</sup> Predvsem pri proizvodnji električnih naprav, proizvodnji drugih strojev in naprav ter proizvodnji motornih vozil; glede na EU so v teh panogah visoki stroški rabe kovin in nekovinskih mineralnih izdelkov.

<sup>211</sup> Po izbranih kazalnikih v Agriculture, fishery and forestry statistics, Eurostat, 2013.

leta 2015 pa je 20 %.<sup>212</sup> Z vidika varovanja okolja bi bilo zaželeno več ekološkega kmetovanja predvsem na varovanih območjih in rečnih ravninah, kjer so viri podtalnice in vplivi intenzivnega kmetovanja najbolj problematični, vendar ga je prav tam najmanj (Podmernik, Kerma, 2013). Hkrati je rast ponudbe domače ekološke pridelave na trgu glede na povpraševanje prepočasna, tako da je delež slovenskih ekoloških živil v njihovi prodaji le okoli 20-odstoten.<sup>213</sup> Proizvodnja je v največji meri uveljavljena v živinoreji, narašča pa zlasti povpraševanje po ekološkem sadju in zelenjavi. Zaželena je ne le hitrejša, pač pa tudi s povpraševanjem bolj usklajena rast.

**Slika 50: Delež ekološko obdelanih površin kmetijskih zemljišč, Slovenija in EU**



Vir: Eurostat Portal Page – Statistics – Agriculture and Fisheries, 2015; SURS, 2015.

**Ob nadaljnji skrbi za ekološke in socialne funkcije gozdov bi bilo mogoče povečati tudi njihovo gospodarsko izkoriščenost, zlasti v zasebnih gozdovih.** Slovenija sodi med države EU z najvišjim deležem gozdov, k čemur je prispevalo tudi sonaravno gospodarjenje z gozdovi. Velika površina gozdov ima ugoden vpliv na okolje, saj preprečuje erozijo tal, ščiti pred slabimi vremenskimi vplivi, izboljšuje vodne zaloge, ob ustrezno prilagojeni rabi gozdov prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti in zagotavlja pomemben ponor ogljikovega dioksida, ki je glavni povzročitelj učinka tople grede. Hkrati so gozdovi vir ekološko sprejemljive surovine, ki pa je v Sloveniji relativno slabo izkoriščen. Posek lesa se dolgoročno sicer povečuje, kljub temu pa je bil v vsem opazovanem obdobju precej nižji od možnega. V letu 2013 je bilo uresničenega 65 % možnega poseka (v letu prej 68 %), kar je pomenilo le 46 % letnega prirasta lesa (gl. kazalnik 4.8)<sup>214</sup>. Hkrati je velik del poseka namenjen izvozu. Obsežen in hitro naraščajoč izvoz nepredelanega kakovostnega lesa pa predstavlja neizkoriščen potencial doseganja večje zaposlenosti in višje dodane vrednosti v nadaljnjih členih gozdno-lesne verige. Izvoz lesa, v katerem največji delež zavzemajo najkvalitetnejši hlodi za žago in furnir, se je v letu 2013 še povečal, za 17 %; uvoz se je povečal nekoliko bolj, a v njem je največji delež manj kvalitetnega lesa. Domača poraba hlodovine se je v zadnjih nekaj letih zmanjševala, predvsem zaradi manjšega obsega del v gradbeni dejavnosti, stečajev gozdno-lesnih podjetij ter neugodne velikostne strukture žagarskih obratov, ki težko konkurirajo sodobnim velikim obratom v sosednjih državah. V začetku leta 2014 je žledolom v gozdovih povzročil precejšnjo škodo, ki pa je zaradi zahtevane večletne sanacije hkrati priložnost za večjo zaposlenost v sečnji in spravilu lesa ter njegovo večjo izkoriščenost.

## 4.2 Skladnost regionalnega razvoja

*Cilj politike regionalnega razvoja je enakomernejši razvoj med regijami. Po letu 2008 se razlike med regijami postopno zmanjšujejo, kar pa je predvsem posledica finančne in gospodarske krize oz. hitrejšega zmanjševanja prednosti v*

<sup>212</sup> Cilji so zastavljeni v Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva do leta 2015.

<sup>213</sup> Zaključno poročilo delovne skupine za spremljanje izvajanja akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva do leta 2015, 2012.

<sup>214</sup> Pri tem je posek v državnih gozdovih uresničen približno v višini načrtovanega oz. možnega poseka, v zasebnih gozdovih pa za njim precej zaostaja.

razvitejših regijah, v manjši meri pa ukrepov politike skladnejšega regionalnega razvoja. Medregionalne razlike smo analizirali na podlagi nekaterih ključnih kazalnikov razvoja, kot so BDP, razpoložljivi dohodek, brezposelnost, bruto plače in revščina. Za območja z večjim poslabšanjem gospodarskih razmer politika predvideva začasne ukrepe razvojne podpore. V Sloveniji so taka območja že v štirih regijah. Izjemen pomen za razvoj regij predstavljajo evropska kohezijska sredstva, katerih črpanje se je v zadnjem obdobju precej pospešilo.

**Regionalne razlike v BDP na prebivalca, ki so v Sloveniji razmeroma majhne, so se ob znižanju gospodarske aktivnosti tudi v letu 2013 nekoliko zmanjšale.** Relativna razpršenost regionalnega BDP na prebivalca<sup>215</sup> se je po letu 2009, ko je bila najvišja, znižala za 1,7 o. t., na 21,9 % (gl. kazalnik 4.9). Hkrati je tudi razlika med regijama s skrajnima vrednostima BDP na prebivalca,<sup>216</sup> v primerjavi z državami EU ostala razmeroma nizka. Zmanjševanje razlik med regijami v opazovanem obdobju pa večinoma ni bilo posledica politike skladnejšega regionalnega razvoja, ampak v največji meri globljega zniževanja gospodarske aktivnosti v ekonomsko razvitejših regijah, ki so k skupnemu BDP prispevale največ. S tem so se regije oddaljile od povprečja EU<sup>217</sup> in se večinoma vrstile na ravni, ki so jih dosegale v letu 2002 ali že prej.

**Zmanjšale so se tudi razlike med regijami v neto razpoložljivem dohodku na prebivalca, k čemur je poleg zmanjšanja razlik v plačah dodatno prispevalo relativno večje znižanje socialnih transferov v najrazvitejših regijah.** Relativna razpršenost razpoložljivega dohodka na prebivalca<sup>218</sup> je v letu 2012 (zadnji podatek) glede na leto prej padla za 0,8 o. t., glede na leto 2008 pa za 2,2 o. t., na 4,5 %. Na regionalne razlike v neto razpoložljivem dohodku v pretežni meri vpliva dinamika rasti sredstev za zaposlene, medtem ko prerazdelitev dohodkov (npr. s socialnimi transferi) deluje ugodno na ekonomski položaj gospodinjstev in tako blaži upad njihovega razpoložljivega dohodka. Zmanjševanju primarnega dohodka po letu 2008 se je v večini statističnih regij v letu 2012 pridružilo še zmanjšanje socialnih transferjev. Posledično se je razpoložljivi dohodek na prebivalca v tem letu zmanjšal v vseh regijah, razen v pomurski. V daljšem obdobju krize se je v tej regiji hkrati najbolj povečal, najbolj pa je padel v osrednjeslovenski.

**Naraščanje registrirane brezposelnosti se je v letu 2014 v večini regij umirilo, regionalne razlike so se še zmanjšale, povsod pa največje breme brezposelnosti nosijo mladi.** Skupna brezposelnostje od začetka krize bolj porasla v regijah zahodne Slovenije (za 1,1 o. t., na 11,3 %), kjer je bila pred tem bistveno nižja (4,8 % leta 2008), kar je zmanjšalo razlike v brezposelnosti med regijami (gl. kazalnik 4.10). Najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti je imela leta 2014 gorenjska regija (9,5 %), najvišjo pa pomurska (18,4 %). Čeprav se je povečevanje registrirane brezposelnosti v letu 2014 v večini regij nekoliko umirilo, pa to ne velja za brezposelnost med mladimi. Mlajših od 30 let je že najmanj petina brezposelnih v regijah, v zasavski in koroški že 30 %. Delež mladih med brezposelnimi in tudi stopnja registrirane brezposelnosti v tej starostni skupini se povečujeta v vseh regijah, še posebej izrazito v zasavski, osrednjeslovenski, obalno-kraški in goriški regiji. V večini regij je najmanj 15 % brezposelnih iskalcev prve zaposlitve. Najmanj tak delež je tudi brezposelnih s terciarno izobrazbo in pogosto gre za iste osebe.

**V obdobju krize so se zmanjšale tudi regionalne razlike v bruto plačah, in sicer zaradi dviga minimalne plače in znižanja plač v nekaterih dejavnostih, kjer so bile najvišje.** Neenakosti v bruto plačah se v vseh regijah zmanjšujejo že od leta 2009, pri tem pa v povprečju bolj v regijah zahodne Slovenije. Na to je najbolj vplival precejšen dvig minimalne plače v letu 2010, kar je zmanjšalo neenakost v ekonomsko šibkejših regijah, kjer je delež zaposlenih z nižjimi plačami večji. Poleg tega se je v tem obdobju rast plač ustavila oz. so se v nekaterih dejavnostih z najvišjimi plačami te celo znižale (finančne in zavarovalniške dejavnosti, dejavnosti javnih storitev). Med regijami se plačna neenakost razlikuje. Najnižjo je ohranila koroška regija, najvišjo pa je imela še vedno osrednjeslovenska regija, kjer pa se je tudi znižala. V tej regiji je bil lani ponovno zabeležen tudi največji razpon med plačami, kjer so bile bruto plače 9. decila 3,8-krat višje kot bruto plače 1. decila, najmanjši pa ostaja v koroški regiji (2,8-kratnik).

**Dolgotrajna gospodarska kriza, rast brezposelnosti in zniževanje dohodka so povečali stopnjo socialne izključenosti v večini regij.** V letu 2013 je imela najvišjo stopnjo tveganja revščine in materialne prikrajšanosti ter visoko nadpovprečno stopnjo zelo nizke delovne intenzivnosti spodnjeposavska regija. V njej je bila tveganju revščine izpostavljena dobra četrtina prebivalstva, kar je za okoli 3 o. t. več kot v letu prej in 5 o. t. več kot v letu 2008.

<sup>215</sup> Razpršenost regionalnega BDP/prebivalca je izmerjena kot vsota absolutnih razlik med regionalnim in nacionalnim BDP/prebivalca, uteženim z deležem prebivalstva.

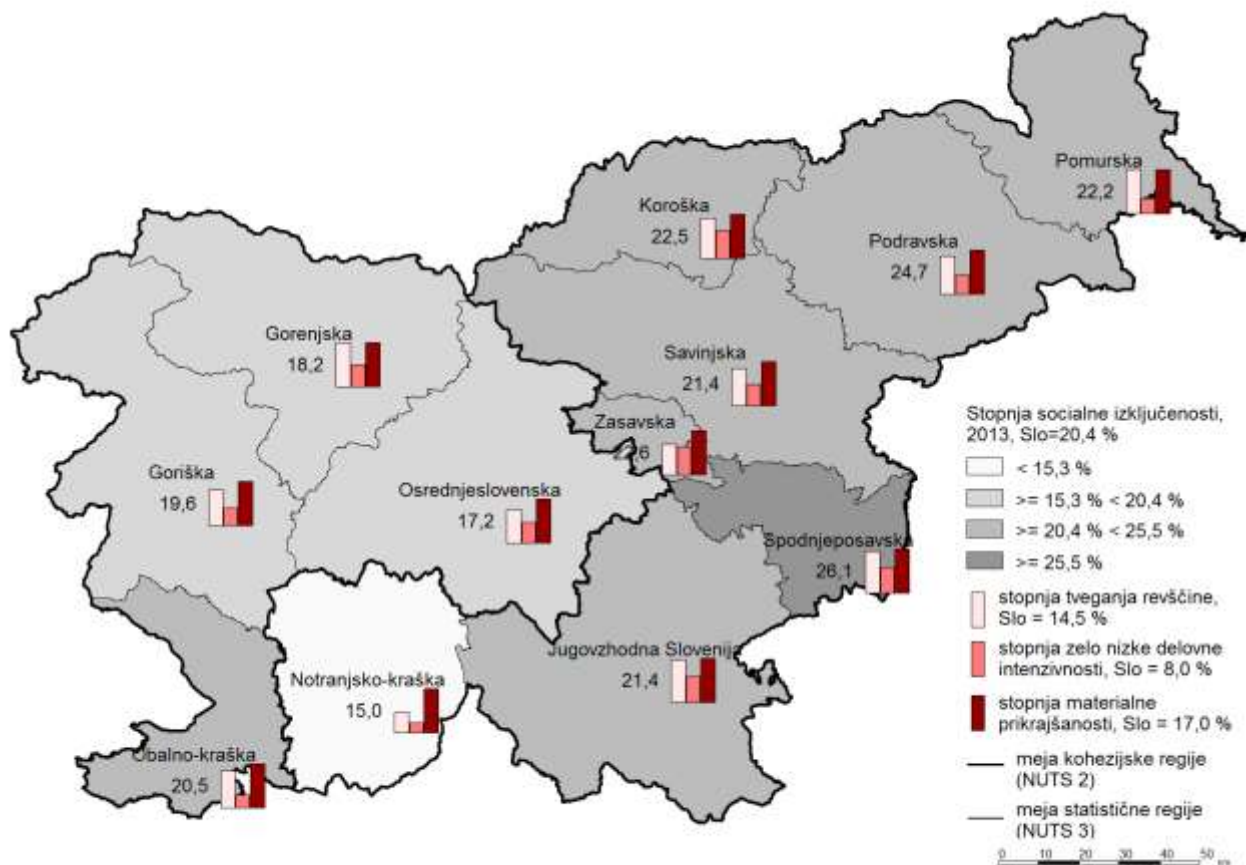
<sup>216</sup> Zadnja tri leta je to med osrednjeslovensko in zasavsko regijo.

<sup>217</sup> Osrednjeslovenska regija je zmanjšala prednost pred povprečjem EU.

<sup>218</sup> To je skupaj prejetega dohodka, ki je na razpolago za potrošnjo ali varčevanje.

Pomurska regija, ki je po vrsti kazalnikov na repu statističnih regij, po tem kazalniku ni zadnja, za njo so še štiri regije (spodnjeposavska, podravska, zasavska in koroška). V Pomurju je visoka le stopnja tveganja revščine, ne pa tudi stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti in materialne prikrajšanosti, v veliki meri zaradi bolj prisotnega kmetovanja in večjega zaposlovanja v sosednjih državah. Med štirimi regijami s podpopovprečno stopnjo socialne izključenosti so bile tri v kohezijski regiji zahodna Slovenija (osrednjeslovenska, gorenjska in goriška), a najnižja je bila v notranjsko–kraški regiji, 15-odstotna, kar je za okoli 4 o. t. več kot v letu 2008.

Zemljevid 1: Socialna izključenost, 2013



Vir: SURS.

**Socialni izključenosti je izpostavljenih vse več prebivalcev tudi v razvitejših regijah, kar zmanjšuje razlike med regijami.** Mera absolutne razpršenosti stopnje tveganja socialne izključenosti je v letu 2013 znašala 2,5 %. Glede na leto 2008 se je zmanjšala za dobri 2 o. t. in podobno je tudi pri ostalih kazalnikih, ki sestavljajo stopnjo socialne izključenosti, z izjemo stopnje zelo nizke delovne intenzivnosti. Manjše je tudi razmerje med regijama s skrajnima vrednostma. V letu 2008 je bila pomurska regija 2,5-krat bolj izpostavljena tveganju socialne izključenosti kot notranjsko-kraška, v letu 2013 pa je bila spodnjeposavska regija le še 1,7-krat bolj izpostavljena kot notranjsko-kraška.

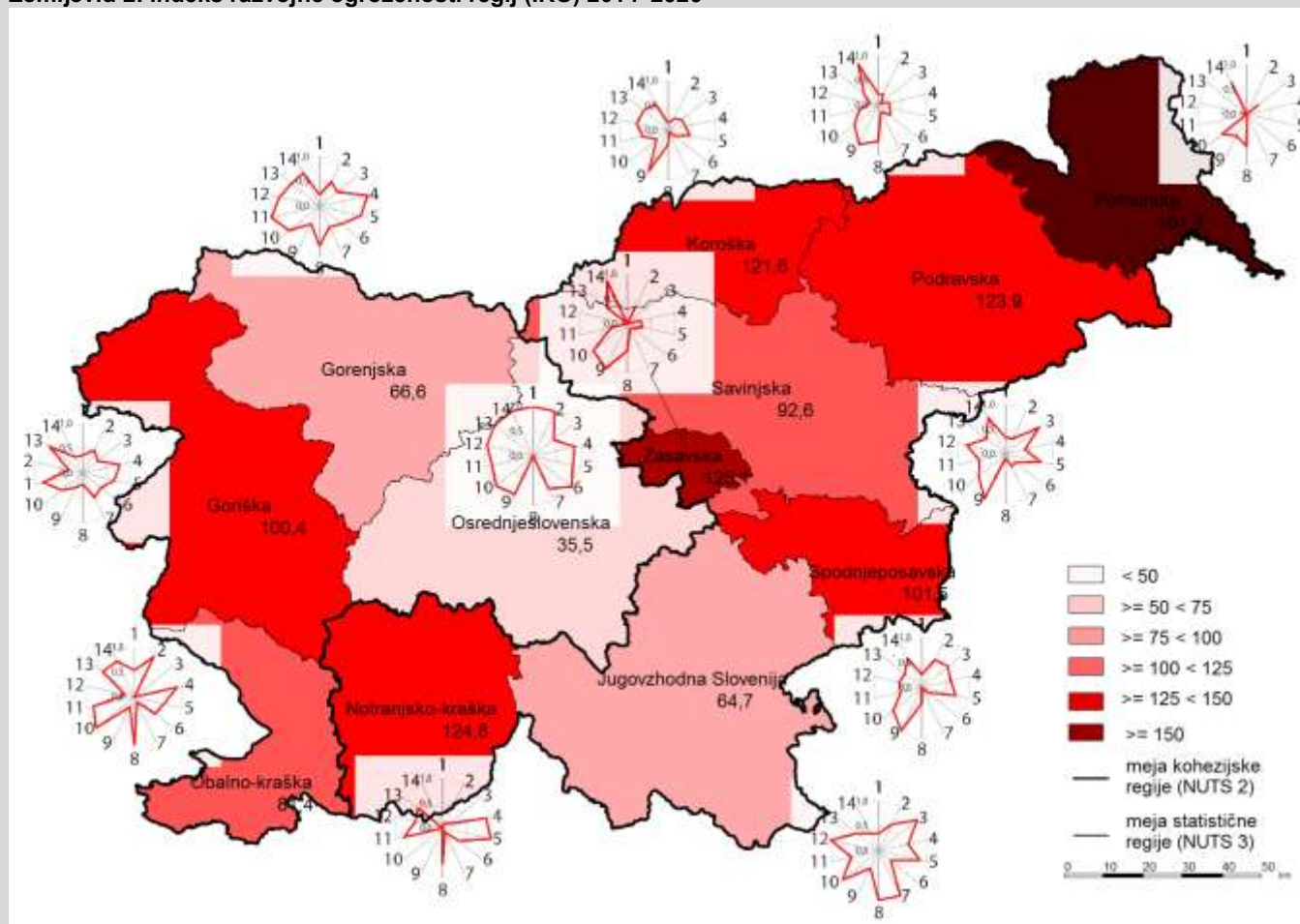


#### Okvir 4: Indeks razvojne ogroženosti regij 2014–2020

**Indeks razvojne ogroženosti (IRO) je sintezni indeks, ki razvršča regije po stopnji razvitosti in vključuje kazalnike razvitosti, ogroženosti in razvojnih možnosti.** V regionalno politiko je uveden kot orodje za spremljanje regionalnega razvoja Slovenije v novem programskem obdobju 2014–2020.<sup>1</sup> V letu 2014 je bil sprejet pravilnik, ki podrobno določa kazalnike in metodo izračuna<sup>1</sup> in regije razvršča po stopnji razvitosti. IRO je sestavljen iz 14 kazalnikov, ki naj bi uravnoteženo odražali vidike razvoja, določene v veljavni Strategiji razvoja Slovenije in Strategiji EU 2020. Izbor kazalnikov temelji na njihovi razpoložljivosti na letni in regionalni ravni, primernosti po vsebini in njihovi kakovosti. Hkrati so ti kriteriji največje omejitveno merilo, ki določajo izbor kazalnikov, saj za vsak kazalnik, ki bi ga bilo smiselno vključiti, ni na voljo podatkov na regionalni ravni. Pri izračunu se upoštevajo triletna povprečja zadnjih razpoložljivih podatkov oz. ponekod zadnji razpoložljivi podatek.

**Indeks kaže največjo razvojno ogroženost v pomurski regiji, najmanjšo pa v osrednjeslovenski.** Najvišja vrednost sinteznega indeksa v pomurski regiji je predvsem posledica neugodnih kazalnikov razvitosti, pa tudi nekaterih kazalnikov ogroženosti oz. razvojnih možnosti (npr. staranje prebivalstva). Najnižjo vrednost IRO in s tem najmanjšo razvojno ogroženost ima osrednjeslovenska regija, ki po vseh kazalnikih dosega nadpovprečne vrednosti, razen pri enem. Slovenskemu povprečju je po vrednosti IRO najbližja goriška regija. Tu so slabši predvsem nekateri kazalniki ogroženosti, povezani z okoljem, kazalniki razvitosti pa so nekoliko ugodnejši.

#### Zemljevid 2: Indeks razvojne ogroženosti regij (IRO) 2014–2020



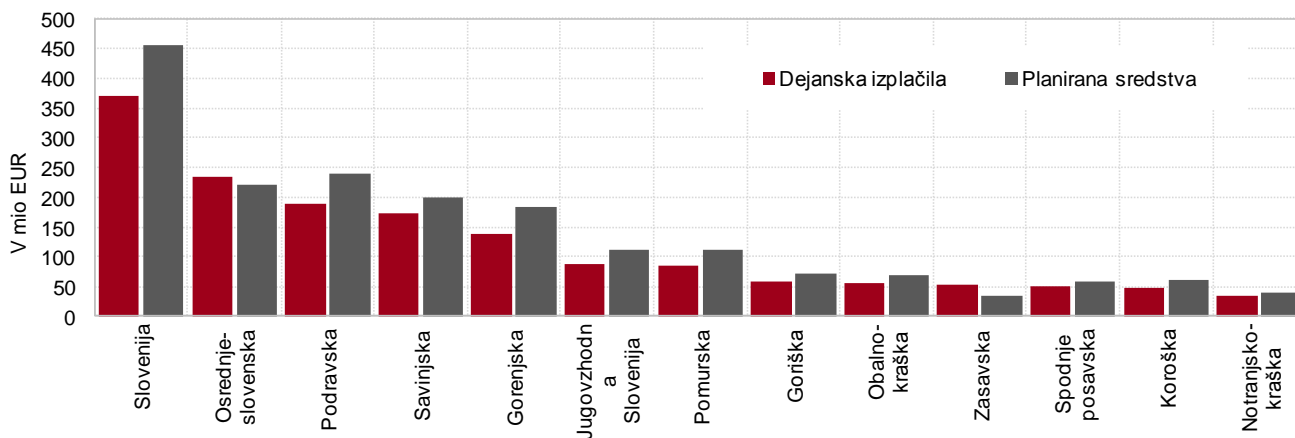
- |   |  |  |
|---|--|--|
| 1 Bruto domači proizvod na prebivalca             | 6 % preb.s terciarno izobrazbo (25-64 let)           | 11 Stopnja registrirane brezposelnosti       |
| 2 Bruto dodana vrednost na zaposlenega            | 7 % bruto domačih izdatkov za RRD v BDP              | 12 Indeks staranja prebivalstva              |
| 3 % bruto investicij v osnovna sredstva v BDP     | 8 % vsaj sekundarno prečiščene odpadne vode          | 13 Razpoložljivi dohodek na prebivalca       |
| 4 Stopnja registrirane brezposelnosti (15-29 let) | 9 % površine varovanih območij                       | 14 Poseljenost - km <sup>2</sup> /prebivalca |
| 5 Stopnja delovne aktivnosti (20-64 let)          | 10 % ocenjene škode zaradi elementarnih nesreč v BDP |  |

Opomba: V grafih (diamanti) so prikazane standardizirane vrednosti posameznih kazalnikov, ki sestavljajo IRO in se gibljejo od 0 (najslabša vrednost) do 1 (najboljša vrednost). V pomurski regiji, ki je po IRO najslabša, ima veliko kazalnikov vrednost 0, v osrednjeslovenski, ki je po IRO najboljše, pa 1.

**Začasni ukrepi razvojne podpore, ki so eni od ukrepov endogene regionalne politike<sup>219</sup>, so se v letu 2014 izvajali že v tretjini regij.** Ti ukrepi, ki naj bi prispevali k zmanjšanju razvojnega zaostanka, so se izvajali v Pomurju, Pokolpju, Zasavju in Mariboru s širšo okolico. Vmesni vrednotenji za Pomurje in Pokolpje<sup>220</sup> sta v obeh programih ugotovili slabo povezavo med problemi, cilji in ukrepi, z vidika učinkovitosti pa nevarnost, da programa ne bosta izvedena po načrtih zaradi nezanesljivosti proračunskih sredstev in prekratkih rokov za izvedbo aktivnosti. Neučinkovit in administrativno obremenjujoč je tudi sistem spremljanja in nadzora. Z aktivnostmi *Programa Pomurje* so se kljub temu dogradile že uveljavljene druge politike in programi. V treh letih je bilo ustvarjenih 777 novih zaposlitev, povezave med odobrenimi sredstvi in boljšim poslovanjem podjetij pa ni bilo mogoče dokazati, čeprav se je poslovanje predvsem v manjših podjetjih izboljšalo. *Program Pokolpje* se izvaja, vendar pa se izboljšujejo le nekateri gospodarski kazalniki v regiji, ne pa tudi demografski in socialni. Ukrepi slabo upoštevajo razvojne potenciale in probleme Pokolpja.<sup>221</sup> Nekoliko bolje se izvajajo infrastrukturni ukrepi, ki pa v tej fazi še nimajo neposrednega vpliva na zaposlovanje, dodano vrednost in prestrukturiranje gospodarstva regije, saj lokalni izvajalci pri izvajanju ne sodelujejo.

**V zaostrenih razmerah gospodarske krize so bila za enakomernejši razvoj zelo pomembna evropska sredstva kohezijske politike.** V obdobju od začetka leta 2007 do konca leta 2014 so bile za Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR) potrjene operacije in podpisane pogodbe v višini 1.840 mio. EUR. Iz državnega proračuna je bilo upravičencem izplačanih 1.645 mio. EUR, v proračun pa je bilo povrnjenih 1.510 mio. EUR. Četrtnina vseh dejansko izplačanih sredstev je bilo namenjenih projektom na nivoju države, tretjina projektom iz podravske in osrednjeslovenske regije, projektom iz ostalih regij pa relativno malo, najmanj iz zasavske. Koriščenje sredstev OP RR poteka skladno s pričakovanji. Za črpanje v novem programskem obdobju 2014–2020 za področje regionalnega razvoja ni oblikovanega posebnega OP, saj je regionalni razvoj vključen kot horizontalni cilj v Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike. K bolj usklajenemu regionalnemu razvoju naj bi pripomogla vsaka sektorska ali regionalna oz. lokalna aktivnost.

**Slika 51: Načrtovana in dejansko izplačana sredstva EU za operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR), regije, 2007–2013**



Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2015.

<sup>219</sup> Politika regionalnega razvoja se izvaja z ukrepi endogene regionalne politike ter z usklajevanjem razvojnih politik, ki pomembno vplivajo na regionalni razvoj na podlagi teritorialnega razvojnega dialoga. Vlada jih lahko sprejme skladno z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11) in Uredbo o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike (Uradni list RS, št. 24/11 in 16/13) za območje, na katerem se zaradi notranjih strukturnih problemov ali zunanjih vplivov gospodarske razmere tako poslabšajo, da doseže stopnja registrirane brezposelnosti kritično mejo 17 %, njeno doseganje pa se ugotavlja tri zaporedne mesece na ravni upravne enote.

<sup>220</sup> Vmesno vrednotenje Programa spodbujanje konkurenčnosti in ukrepi razvojne podpore Pokolpju v obdobju 2011–2016 (2014); Vmesno vrednotenje Programa spodbujanja konkurenčnosti Pomurske regije v obdobju 2010–2015 (2014).

<sup>221</sup> Evalvacija se nanaša le na ukrepe programa Pokolpje, ki pa ne vključuje ukrepov drugih razvojnih politik vlade, ki se izvajajo v Pokolpju (npr. ukrepi APZ, evropski projekt »Za Pokolpje – aktivno in dejavno!«, ki se delno financira iz Evropskega socialnega sklada).

## 4.3 Trajnost prostorskega razvoja

Zavedanje o pomembnosti prostorskega vidika razvoja se povečuje, vendar pa ni vzpostavljenega učinkovitega sistema njegovega načrtovanja, niti spremljanja. Slovenija ima zapleten in neučinkovit sistem prostorskega načrtovanja, ki se odraža v oteženem sektorskem usklajevanju v prostoru in tudi v dolgotrajnih postopkih. Trendi v prostoru kažejo odmik od začrtanih smernic v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije, saj pri njeni pripravi, pred dobrim desetletjem, še niso bili upoštevani nekateri danes aktualni izzivi, kot so podnebne in demografske spremembe, energetska oskrba in globalizacija, ki takrat niso bili toliko poudarjeni.

**Politika urejanja prostora ni dovolj učinkovita, nadaljuje pa se proces njene celovite systemske prenove.** Obstoječi sistem prostorskega načrtovanja so po letu 2004 zaznamovale številne spremembe, ki so bile pretežno usmerjene v postopkovne vidike in so v prostoru in širšem razvoju imele tudi negativne posledice. Glavni vzrok neučinkovitega sistema, ki se kaže tudi v dolgotrajnih postopkih, je t. i. sektorizacija prostora. Sektorske politike so pri uveljavljanju svojih vizij enakovredne in v izvedbenih fazah konkurirajo med seboj za isti prostor, s tem pa je medsebojno usklajevanje močno oteženo ali celo onemogočeno. Na neučinkovitost vpliva tudi pomanjkljivo izvajanje prostorskih predpisov. Leta 2013 se je začel proces celovite systemske prenove krovne in sektorske zakonodaje.<sup>222</sup> Namen je vzpostavitev takih vsebinskih, postopkovnih in organizacijskih mehanizmov, ki bodo omogočali izvajanje usklajevanja razvojnih potreb in interesov v prostoru. Sprememba sistema bo potekala dvofazno: v letu 2015 s spremembami in dopolnitvami obstoječe zakonodaje, do leta 2018 pa z njeno celostno prenovo. Pomemben segment prenove je tudi izboljšanje in povezovanje prostorskega informacijskega sistema (eProstor, eGraditev, ePlan).

**Neuskklajenost dejavnosti v prostoru je pogosto posledica odsotnosti strateškega prostorskega načrtovanja v občinah in neupoštevanja naravnih dejavnikov.** Priprave državnih prostorskih načrtov (DPN) in občinskih prostorskih načrtov (OPN) potekajo počasi. Od leta 2007, ko je začel veljati Zakon o prostorskem načrtovanju, je bilo sprejetih 113 DPN (5 v letu 2014). Kljub sprejetju Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (2010), ki je postopke optimiziral in pospešil, pa jih po njihovem sprejetju še vedno ni izvedenih več kot polovica.<sup>223</sup> Zlasti je pereča neizvedba in obratovanje prostorskih ureditev, načrtovanih z DPN s področja prometne infrastrukture, ki bi lahko znatno prispevali k zagonu nekaterih gospodarskih dejavnosti. Nove OPN je do konca leta 2014 sprejelo 106 občin, do konca leta 2015 naj bi jih bilo sprejetih okoli 80 %. Približno tretjina občin, ki že imajo sprejet OPN, vodi postopek sprememb in dopolnitev. Prostorsko načrtovanje v občinah pogosto poteka v odsotnosti predhodnega strateškega načrtovanja, kar privede do neuskklajenosti dejavnosti v prostoru in posledično do sprememb že sprejetih prostorskih aktov.<sup>224</sup> Pomen strateškega in izvedbenega načrtovanja ob upoštevanju naravnih dejavnikov se pogosto pokaže šele v primeru naravnih nesreč (poplave, plazovi, suše).<sup>225</sup>

**Dolgotrajni postopki evidentiranja nepremičnin, pridobivanja gradbenih dovoljenj in dokumentacije za pričetek gradnje so še vedno pomembne ovire pri enostavnosti poslovanja.** Pri evidentiranju nepremičnin je bila najpomembnejša sprememba vzpostavitev registra nepremičnin in informatizacija zemljiške knjige, kar je poleg poenostavitve vpisa povečalo tudi varnost posameznikov in podjetij v prometu z nepremičninami. Na področju pridobivanja gradbenih dovoljenj so bili s spremembami Zakona o graditvi objektov skrajšani roki za izdajo projektnih pogojev in sprejete poenostavitve postopkov glede potrebnih soglasij. V letu 2013 je bila tako odpravljena zahteva za pridobitev projektnih pogojev od ponudnika vode in kanalizacije. Nova prostorska in gradbena zakonodaja,<sup>226</sup> ki je v pripravi, naj bi uvedla številne nove rešitve (npr. skrajšanje in večja transparentnost priprave prostorskih aktov, gradbenih dovoljenj in uvedba enotnih vstopnih točk, izboljšanje prostorskega informacijskega sistema). V vzpostavljanju je tudi prostorski informacijski sistem (eGraditev). Kljub načrtovanim ukrepom pa v letu 2014 še ni bilo

<sup>222</sup> Izhodišča normativnih sprememb na področju urejanja prostora in graditve objektov – predlog za obravnavo – novo gradivo št. 2. MZIP. Vladno gradivo z dne 13. 11. 2013.

<sup>223</sup> Več o razlogih v Poročilu o razvoju 2014, opomba št. 227, str. 83.

<sup>224</sup> Več o problemih pri pripravi v Poročilu o razvoju 2014, opomba št. 228, str. 84.

<sup>225</sup> Analiza stavbnih zemljišč po podrobni namenski rabi po občinah v letu 2014 (vključenih je 19 občin z veljavnim OPN ali prostorski red občine - PRO) je pokazala, da je okoli 1800 ha stavbnih zemljišč, kljub prepovedi širitve območij naselij na poplavna območja, znotraj območij poplav. Glede na njihovo podrobno namensko rabo jih je skoraj polovica na območjih stanovanj, slaba petina na območjih centralnih dejavnosti in okoli desetina na območjih prometnih površin. Razlogi so v zatečenem stanju (objekti zgrajeni v preteklosti), nelegalno zgrajenih objektih, objektih zgrajenih brez izvedbe predvidenih protipoplavnih ukrepov, pomanjkanju strokovnih podlag (kart poplavnih območij) ter spremenjenih hidroloških razmerah. Okoli desetina površin je opredeljenih kot zelene površine, kar je s stališča varstva pred poplavami bolj sprejemljivo, še posebej, če zelene površine predstavljajo načrtovane različne površine.

<sup>226</sup> Enotni dokument za zagotovitev boljšega zakonodajnega in poslovnega okolja ter dvig konkurenčnosti, oktober 2013 in Drugo poročilo o realizaciji ukrepov iz Enotnega dokumenta, julij 2014.

sprememb, ki bi na teh področjih pomembneje vplivale na izboljšanje konkurenčnosti, ukrepi so bili le delno realizirani. Svetovna banka ugotavlja, da v Sloveniji še naprej ostaja problematična dolgotrajnost postopkov, še posebno v povezavi z javnimi storitvami (npr. pridobivanje dovoljenj na upravnih enotah in registracija gradbenih projektov v uradnih dokumentacijah).<sup>227</sup> Na tem področju je Slovenija v zadnjih letih sprejela več ukrepov, kar se je odrazilo v izboljšanju njene uvrstitve v raziskavi Svetovne banke Doing Business.<sup>228</sup> Po tej raziskavi podjetje v Sloveniji za evidentiranje nepremičnine porabi 110 dni (EU 26 dni), postopek pridobivanja vseh dovoljenj in dokumentov, potrebnih za gradnjo, pa traja 213 dni<sup>229</sup> (EU 175 dni). Po podatkih upravne statistike pa je povprečni čas pridobivanja gradbenega dovoljenja v letu 2013 znašal 21 dni, zakonsko predpisani rok njegove izdaje pa je do 60 dni (Zakon o graditvi objektov, 2014). Nižje kot v povprečju držav EU je število postopkov in s tem povezani stroški.

**Na prostorski razvoj ima velik vpliv neskladje med lokacijami delovnih mest in stanovanj.** Trende razvoja slovenskega prostora zaznamujejo raznolikost poselitvenih struktur, razmeroma kakovostno okolje ter dobra prometna povezanost podeželskih območij z regionalnimi središči. Odražajo se tudi skozi razpršeno gradnjo objektov, suburbanizacijo, povečevanje delovne migracije in osebnega potniškega prometa, zapostavljanje železniškega in ostalega javnega potniškega prometa, zaraščanje kmetijske krajine in zmanjševanje kmetijskih površin. Neusklajenost med delovnimi mesti in stanovanji ima velik vpliv na prostorski razvoj. Število delovnih mest se je v letu 2014 v povprečju povečalo, kar velja za regije zahodne Slovenije, savinjsko in podravsko regijo. Ponovno se je okreplil delež delovnih mest v osrednjeslovenski regiji, kjer živi okoli četrtina prebivalstva in kjer je okoli tretjina vseh delovnih mest. Indeks koncentracije prebivalstva,<sup>230</sup> ki znaša 20,9 % in se od leta 2008 povečuje, je med najnižjimi v EU. Indeks koncentracije delovnih mest je višji (25,9 %) in se prav tako povečuje.<sup>231</sup> Možnost zaposlitve vpliva tudi na selitvena gibanja.<sup>232</sup> Delovna mesta in storitve javnega pomena so zgoščeni predvsem v urbanih naseljih, demografsko pa mestna naselja stagnirajo.<sup>233</sup> Ob razvejani avtocestni mreži in na drugi strani slabo razvitem in premalo uporabljenem javnem prevozu ima vse to velike učinke v prostoru. Širi se suburbanizacija, ki je posebej močna ob avtocestnem križu oz. v okolici večjih urbanih središč, ki so s cestno infrastrukturo dobro povezana. Pomanjkanje dostopnih najemnih stanovanj vpliva na nizko stopnjo stanovanjske mobilnosti, stanovanjsko stisko pa prebivalci rešujejo z gradnjo stanovanjskih nepremičnin v lastni režiji.

**V letu 2014 so se cene stanovanjskih nepremičnin ponovno znižale, po treh letih zmanjševanja se je njihova prodaja povečala.** Cene<sup>234</sup> stanovanjskih nepremičnin so bile za okoli četrtino nižje od vrha v letu 2008. Večja ponudba po nižjih cenah je ob relativno nizkih efektivnih obrestnih merah za stanovanjske kredite, manjši negotovosti po sanaciji bančnega sistema, in okrevanju razmer na trgu dela ter s tem izboljšanju razpoloženja potrošnikov za okoli četrtino povečala število prodaj stanovanjskih nepremičnin. Za okoli tretjino se je povečala prodaja rabljenih stanovanjskih nepremičnin, za okoli desetino pa število prodaj novih. Pri tem se povečuje delež prodaj tistih novih nepremičnin, ki izhajajo iz stečajnih postopkov. Ker pa je gradnja novih stanovanjskih nepremičnin še vedno na nizkih ravneh,<sup>235</sup> bo lahko vsaj ponekod prišlo do njihovega pomanjkanja. To bi se lahko blažilo s prodajo ali najemom praznih stanovanj. Povečevanje števila najemnih stanovanj, katerih delež je v Sloveniji razmeroma nizek, bo tudi ena izmed usmeritev Nacionalnega stanovanjskega programa 2015–2020, ki je v pripravi.

<sup>227</sup> Tudi v drugih državah EU velja, da so zlasti zamudni postopki v povezavi z uradnimi evidencami. V Sloveniji gre tudi za posledico težav pri izkazovanju skladnosti s prostorskimi akti, za pripravo katerih so pristojne lokalne oblasti, in s pridobivanjem predpisanih soglasij, ki so pogoj za izdajo gradbenih dovoljenj.

<sup>228</sup> Na obeh področjih se Slovenija v Doing Business 2015 uvršča na 90. mesto med 189 državami, med državami EU (28 držav) pa po registraciji nepremičnin na 22. mesto in po pridobivanju gradbenih dovoljenj na 15. mesto.

<sup>229</sup> Svetovna banka v raziskavi Doing Business upošteva pridobivanje gradbene dokumentacije in uradnih dovoljenj, ki so potrebna za začetek gradnje standardiziranega skladišča (več glede metodologije v Doing Business, 2015). Ta postopek vključuje tudi korake, ki niso nujno potrebni za izdajo gradbenega dovoljenja s strani upravne enote in jih zakon ne predvideva.

<sup>230</sup> Indeksa koncentracije prebivalstva oz. delovnih mest sta izračunana po naslednji enačbi:  $\left[ \frac{\sum_{i=1}^N y_i - a_i}{2} \right] * 100$ , pri čemer je  $y_i$  delež prebivalstva oz. delovnih mest regije  $i$  v državi,  $a_i$  delež površine regije  $i$  v državi,  $N$  pa število regij.

<sup>231</sup> V treh regijah je slaba polovica vseh delovnih mest v Sloveniji (v osrednjeslovenski 34 %, v podravski 14 %, v savinjski 12 %). Osrednjeslovenska regija ima najvišji indeks delovne migracije, kar jo uvršča med delovne regije (glej opombo št. 221 v Poročilu o razvoju 2014, str. 81). Delovnih mest je v regiji za četrtino več, kot je tam živečega delovno aktivnega prebivalstva, medtem ko imajo vse ostale regije primanjkljaj. To povzroča velike vsakodnevne migracije v osrednjeslovensko regijo.

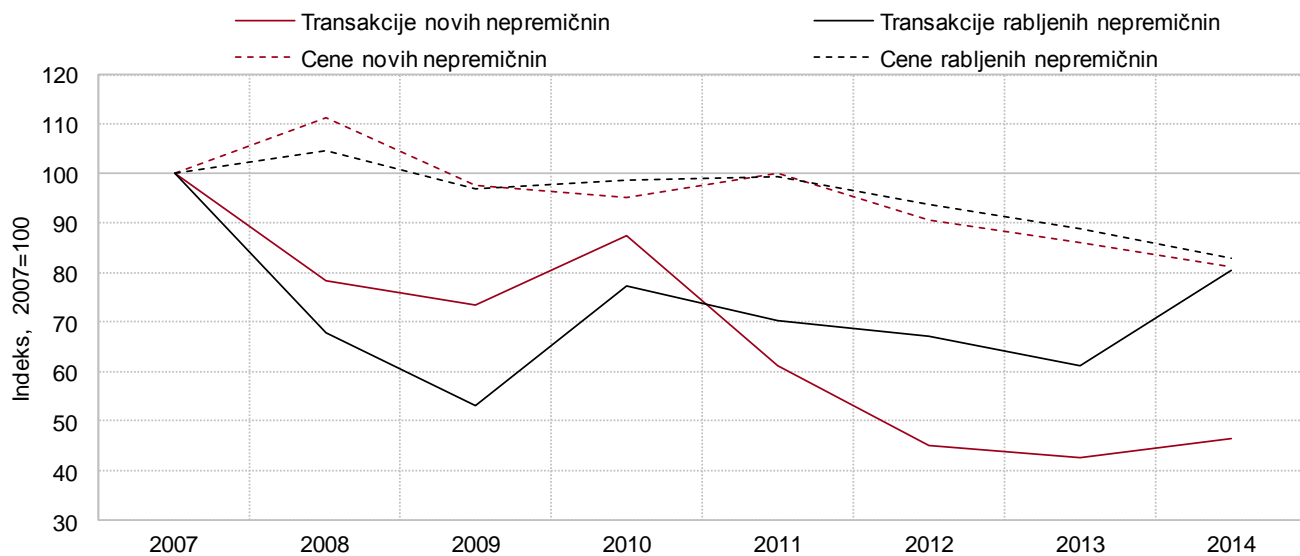
<sup>232</sup> V letu 2013 je imela osrednjeslovenska drugi najvišji medregionalni selitveni prirast, višjega le še obalno-kraška, v ostalih regijah pa je bil ta negativen, najnižji v zasavski regiji, kjer je tudi stopnja brezposelnosti visoka.

<sup>233</sup> Število prebivalcev je v obdobju 2003–2013 v mestnih naseljih padlo za 5,1 %, ob tem se je tudi stopnja urbanizacije nekoliko zmanjšala.

<sup>234</sup> Izračunano na podlagi indeksov cen stanovanjskih nepremičnin, SURS, 2015.

<sup>235</sup> Število začelih gradenj je bilo v letu 2013 sicer nekoliko večje kot v letu 2012, vendar je bila nekoliko višja le gradnja fizičnih oseb, ki v večini gradijo enostanovanjske stavbe. Izdana gradbena dovoljenja kažejo na nadaljnjo zmanjšanje gradenj v letu 2014.

**Slika 52: Transakcije ter cene novih in rabljenih stanovanjskih nepremičnin, Slovenija**



Vir: SURS, 2014; izračuni UMAR.

## 4.4 Izzivi

**Čeprav se je obremenjevanje okolja z nižjo gospodarsko aktivnostjo umirilo, regionalne razlike pa zmanjšale, izziv ostaja trajnejše izboljšanje tudi ob oživitvi gospodarske rasti.** Pod vplivom gospodarske krize so bila gibanja v zadnjih nekaj letih na področju okoljskega razvoja razmeroma ugodna, regionalni razvoj pa je bil predvsem zaradi hitrejšega poslabšanja v bolj razvitih regijah enakomernejši. Kljub izboljšanju pa bodo zastavljeni cilji ob odsotnosti ustreznih strukturnih ukrepov in njihovi učinkoviti izvedbi s ponovno oživitvijo gospodarske aktivnosti postali težje dosegljivi. Manj ugodna so gibanja na področju prostorskega razvoja, saj prostorski potenciali in problemi ob odsotnosti širšega strateškega načrtovanja niso ustrezno izkoriščeni oziroma naslovljeni v razvojnih dokumentih.

**Na ključnih področjih okoljskega razvoja so cilji dobro zastavljeni, izziv pa predstavlja implementacija.** Gospodarska kriza je pripomogla k nižji obremenitvi okolja, a po intenzivnosti, to je v izračunu na enoto ustvarjenega BDP, so rezultati manj spodbudni. Tako se je na primer v zadnjih nekaj letih količina emisij toplogrednih plinov zniževala in delež obnovljivih virov energije povečeval, vendar pa sta bila napredka v emisijski in energetski intenzivnosti razmeroma skromna. V Sloveniji raba fosilnih goriv v energetiki, gospodinjstvih, industriji in prometu prispeva več kot tri četrtine vseh izpustov toplogrednih plinov. Njeno zmanjševanje, povečevanje rabe obnovljivih virov in izboljševanje energetske učinkovitosti je zato ključno za blaženje podnebnih sprememb. Potrebne bodo nadaljnje izboljšave v vseh gospodarskih sektorjih, predvsem v zvezi z varčevanjem z energijo, pri proizvodnji energije in tudi pri zagotavljanju trajnostne mobilnosti. Na končno rabo energije zelo vplivajo ukrepi splošne razvojne politike, zlasti davčne, politike trajnostne proizvodnje in potrošnje ter še posebej trajnostne prometne politike, zato bo tem treba posvetiti veliko pozornosti. Poseben izziv in prioriteto predstavlja izboljševanje konkurenčnosti železniškega prevoza in s tem povezano z okoljskega vidika zeleno zniževanje deleža cestnega blagovnega prevoza. Tudi na področju potniškega prometa razvoj ni ugoden, na kar med drugim kaže razvoj motorizacije, spreminjanje razmestitve poselitev in vse manjša konkurenčnost javnega potniškega prometa.

**Med izzivi za doseganje skladnejšega regionalnega razvoja izpostavljamo potrebi po večji usklajenosti regionalnega načrtovanja z zagotovljenimi proračunskimi sredstvi in večji sinergiji vseh sektorskih ukrepov v regijah.** Spodbujanje regionalnega razvoja preko posebnega zakona in programov začasnih ukrepov razvojne podpore mora biti usklajeno s proračunskim načrtovanjem. Njegovo kratkoročna naravnost namreč ne omogoča načrtnega izvajanja dolgoročnih programov in projektov, ki so dolgoročno naravnani. To bi omogočilo izpeljavo programov začasnih ukrepov. Hkrati bo tudi sredstva kohezijske politike, ki se bodo v novem programskem obdobju za področje regionalnega razvoja črpala na osnovi horizontalnega cilja v okviru enega samega operativnega programa, treba koristiti tako, da bodo aktivnosti sektorskih politik v podporo regionalnemu razvoju. Na ta način bo njihov sinergijskih učinek bolj optimalen in s tem izkoriščenost kohezijskih sredstev večja.

**Za reševanje problematike prostorskega razvoja bo potreben ustrezen strateški okvir ne samo prostorskega, ampak tudi širšega razvoja, odločitve pa morajo postati rezultat usklajenih interesov vseh posameznih nosilcev urejanja prostora.** Prostorski trendi kažejo odmik od načrtanega v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije, ki je v veljavi že več kot desetletje. V njej še niso bili izpostavljeni nekateri sodobnejši izzivi, kot so podnebne in demografske spremembe, energetska oskrba ter globalizacija, zato bo potreben razmislek o nadgradnji dokumenta in njihovi primerni vključitvi. Pripraviti bi bilo treba sodobnejši dolgoročni strateški okvir prostorskega razvoja, hkrati pa ga usmeriti tudi v ustrezno akcijsko naravnost. Povečati je treba učinkovitost sistema urejanja prostora s tem, da bodo cilji in prioritete razvoja jasno določeni. Tako pri usklajevanju, ki mora biti pravočasno, ne bodo prevladovali parcialni interesi posameznih med seboj sicer enakovrednih nosilcev prostorskega načrtovanja. To bo pripomoglo tudi k večji blaginji prebivalcev in kvaliteti njihovega življenja.

## Literatura

- Agriculture, forestry and fishery statistics. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/eurostat>.
- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Akcijski načrt za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje in Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.
- Alert Mechanism Report 2015. (2014). Bruselj: Evropska komisija.
- Analiza uresničevanja Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2011. (2012). Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Beltram, P. (2012). Analiza uresničevanja Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2005-2010. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Beltram, P.; Žalec, N.; Mirčeva, J.; Turk, A. (2014). Formalno izobraževanje odraslih v Sloveniji. Ljubljana: Andragoški center RS.
- Bilten Banke Slovenije. Različne številke (2014, 2015). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Bilten javnih financ. (1992–2014). Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Pridobljeno na <http://www.mf.gov.si/>.
- Blaginja, Slovenija, 2013 – končni podatki, 23. december 2014, Prva objava. (2014). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Bruto domači proizvod, temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 1995–2015. (2015). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Bučar, M. Stare, M. in Udovič, B. (2014). Evalvacije instrumentov centrov odličnosti in kompetenčnih centrov. MIZŠ Pridobljeno na: <http://www.mizs.gov.si/>.
- Buzeti, T. et al. (2011). Neenakosti v zdravju v Sloveniji. Svetovna zdravstvena organizacija za Evropo, Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Center za zdravje in razvoj Murska Sobota, Ministrstvo za zdravje RS. Pridobljeno na: [http://czzr.si/files/neenakosti\\_v\\_zdravju\\_v\\_sloveniji\\_615.pdf](http://czzr.si/files/neenakosti_v_zdravju_v_sloveniji_615.pdf).
- Center za podpore, Poročilo januar – december 2013. (2014). Ljubljana: Borzen.
- Centralna podatkovna zbirka govedo. (2015). Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije in Govedorejska služba Slovenije. Pridobljeno na <https://www.govedo.si>.
- Cilji strategije Evropa 2020. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Commission staff working document; Analysis of the draft Budgetary plan of Slovenia. (2014). Brussels: European commission. SWD(2014) 8813 final. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Corruption Perception Index 2014. (2014). Berlin: Transparency International. Pridobljeno na <http://www.transparency.org/>.
- Country report for Slovenia 2015. (2015). Bruselj: Evropska komisija. Commission staff working document SWD (2015) 43.
- Current account imbalances in the euro area: competitiveness or demand shock? (2012). Quarterly Selection of articles. Pariz: Banque de France. No. 27, Autumn 2012. Pridobljeno na <https://www.banque-france.fr/>
- Cvjetović, S., Nared, K. (2014). Podjetniška revolucija, ki lahko pomaga Sloveniji. Pridobljeno na <http://www.siol.net/>
- Digital Agenda for Europe, Electronic communication market indicators. (2015). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/digital-agenda/scoreboard>.
- Direktiva 2012/27/EU Evropskega parlamenta in sveta z dne 25. 10. 2012.
- Doing Business 2015. (2014). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. Pridobljeno na <http://www.doingbusiness.org>.
- Dominkuš, D. et al. (2014). Ljubljana. Host country paper: Long-term care – the problem of sustainable financing. Slovenian Reform of the Long-term Care System. Peer review on financing long-term care, Slovenia 2014. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Draft 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU Member States (2013–2060). (2015). Bruselj: European Commission and Economic Policy Committee.
- Drugo poročilo o realizaciji ukrepov Enotnega dokumenta za boljše zakonodajno in poslovno okolje ter dvig konkurenčnosti. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.stopbirokraciji.si/>.
- Drugo poročilo o realizaciji ukrepov iz Enotnega dokumenta. (2014). Ljubljana: MNZ.
- Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost, končni proračun 2013 in začetni proračun 2014, Slovenija. (2014). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>

- Dvanajsto poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji za leta 2007, 2008 in 2009. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- EBRD Transition Report 2014. (2014). European Bank for Reconstruction and Development. Pridobljeno na: <http://www.ebrd.com/>.
- EC – Employment and Social Developments in Europe 2014. (2015). Bruselj: Evropska komisija.
- EC – Labour Market Developments in Europe 2011. (2011). Bruselj: Evropska komisija.
- ECB – Euro Area Labour Markets and the Crisis. (2012). Frankfurt: ECB. European Central Bank Structural Issues Report.
- Education and Training Monitor 2014. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Education at a Glance 2014. (2014). Paris: OECD.
- EIO - Annual Report 2012. Europe in transition. Paving the way to a green economy through eco-innovation. Eco-Innovation Observatory. (2013). Brussels: European Commission.
- EIO – Annual Report 2012. Europe in transition. Paving the way to a green economy through eco-innovation. Eco-Innovation Observatory. (2013). Bruselj: Evropska komisija.
- Ekonomski izzivi (2014). Vpliv finančne krize na kreditni trg v Sloveniji: Zadolženost in razdolževanje slovenskih podjetij. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Ekonomski izzivi 2014. (2014). Okvir 1: Vloga strukturnega salda v EU mehanizmu nadzora fiskalnih politik Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Ekonomsko ogledalo. (2009). Letnik XV, številka 2, februar 2009. Ljubljana: UMAR. Pridobljeno na <http://www.umar.gov.si>
- Employment Outlook 2014. (2014). Pariz: OECD.
- Energy Efficiency, Reporting targets. (2013). Brussels: European Commission.
- Enotni dokument za zagotovitev boljšega zakonodajnega in poslovnega okolja ter dvig konkurenčnosti. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.stopbirokraciji.si/>.
- Entrepreneurship in the EU and beyond. (2012). Flash Eurobarometer 354. Bruselj: Evropska komisija.
- EPO Annual Report – statistics 2014. (2015). Munchen: European Patent Office. Pridobljeno na: <http://www.epo.org/>.
- E-skills for jobs in Europe: Measuring progress and moving ahead. (2014). Brussels: European Commission.
- EU Justice Scoreboard 2015. (2015). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- Eurobarometer Survey. European Commission: Public Opinion. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- Eurobarometer, različni letniki. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na [http://ec.europa.eu/public\\_opinion](http://ec.europa.eu/public_opinion).
- Eurofound - Industrial relations and working conditions developments in Europe 2013. (2015). Luksemburg: Evropska komisija.
- European Area of Skills and Qualifications. Special Eurobarometer št. 417. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- European Banking Sector Facts and Figures. (2014). Bruselj: Evropsko bančno združenje. Pridobljeno na <http://www.ebf-fbe.eu/>.
- European Economic Forecast, Winter 2015 (2015). Brussels: European commission. Pridobljeno na:
- European quality of life survey 2012. (2012). Dublin: Eurofound. Pridobljeno na: <http://eurofound.europa.eu/>.
- European Securities Exchange Statistics. (2015). Bruselj: Evropsko borzno združenje. Pridobljeno na <http://www.fese.eu/>.
- European semester 2015: College decisions. (2015). Bruselj: Evropska komisija. European Commission - Press release.
- Eurostat Portal Page. (2014 in 2015). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurypedia. (2014). Bruselj: Eurydice. Pridobljeno na: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php?title=Home>
- Evidentirana tovorna vozila v obdobju od 19. 4. 2008 do 26. 4. 2008 in od 4. 5. 2008 do 11. 5. 2008 skozi cestninske postaje na območju celotne Slovenije. (2009). Celje: DARS.
- Evropska družboslovna raziskava 2014 – preliminarni podatki. (2014). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede - Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
- External rebalancing in the euro area: progress made and what remains to be done. (2014). Quarterly report on the Euro area, Volume 13, No. 4 (2014). Bruselj: Evropska komisija.
- Financial Soundness Indicators. (2014, 2015). Washington: IMF. Pridobljeno na <http://data.imf.org>.
- Gender balance in decision-making positions. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.



- Global Information Technology Report 2014. (2014). Geneve: World Economic Forum, Cornell University. Pridobljeno na: <http://www.weforum.org/>.
- Havik K., McMorrow, K., Orlandi, F., Planas, C., Raciborski, R., Roeger, W., Rossi, A., Thum-Thysen, A., Vandermulen, V. (2014). The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps. Economic Papers 535, European Economy.
- Health at a Glance 2013. (2013). Pariz: OECD.
- Health at a Glance 2014. (2014). Pariz: OECD.
- Hitrorastoča podjetja, Slovenija, 2013 – končni podatki. (2015). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si> <http://ec.europa.eu/>.
- Ihrig, J. in Marquez, J. (2003). An empirical analysis of inflation in OECD countries. International finance discussion papers Number 765, Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System.
- IMD World Talent Report 2014. (2014). Lausanne: The IMD Competitiveness Center.
- Indeksi industrijske proizvodnje po dejavnostih. (2014). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>
- Informacijski portal energetika, Statistika, Subvencije v energetiki. (2013). Ljubljana: MZIP.
- Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2010–2012 – začasni podatki. Prva objava (2014 a). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>
- Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, podrobni podatki, Slovenija, 2010–2012 – končni podatki. E-objava (2014 b). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>
- Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2013. Prva objava, 30. december. 2014. (2014). Ljubljana: SURS.
- Izdatki za formalno izobraževanje. (2011). Prva objava 24. 7. 2013. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izhodišča normativnih sprememb na področju urejanja prostora in graditve objektov – predlog za obravnavo – novo gradivo št. 2. MZIP. Vladno gradivo z dne 13. 11. 2013.
- Izvedbeni načrt Jamstva za mlade za obdobje 2014–2015. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- Javni razpis za sofinanciranje projektov po kreativni poti do praktičnega znanja. (2013). Ljubljana: Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije.
- Javno naročilo za izvedbo programov usposabljanja za študente na področju spodbujanja inovativnosti, ustvarjalnosti in podjetnosti. (2013). Ljubljana: SPIRIT Slovenija.
- Kakovost v slovenskem visokošolskem in višješolskem prostoru v letih od 2010 do 2013. (2013). Ljubljana: Nacionalna agencija RS za kakovost v visokem šolstvu.
- Kazalci okolja v Sloveniji. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Agencija Republike Slovenije za okolje.
- Kazalniki blaginje v Sloveniji. (2014). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Statistični urad Republike Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Agencija Republike Slovenije za okolje. Pridobljeno na: [www.kazalniki-blaginje.gov.si](http://www.kazalniki-blaginje.gov.si).
- Kazalniki zelene rasti. (2014). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Kompetenčni centri za razvoj kadrov. Ljubljana: Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije. Pridobljeno na: <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/kompetencnacentri/>.
- Kosi Antolič, T. (2015). Obdavčitev dela – mednarodni vidik onstran povprečij. IB revija. Članek oddan v objavo.
- KPK Vestnik, različne izdaje. (2014). Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. Pridobljeno na <http://www.kpk-rs.si>.
- Krajnc, N., Piškur, M. (2006). Tokovi okroglega lesa in lesnih ostankov v Sloveniji. Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 80. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- Letno poročilo – leto 2014. (2015). Ljubljana: Ljubljanska borza.
- Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2013. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo. Pridobljeno 15. 1. 2015 na [http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP\\_MO\\_2013.pdf](http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2013.pdf).
- Letno poročilo UII 2011. (2013). Ljubljana: Urad RS za intelektualno lastnino. Pridobljeno na <http://www.uil-sipo.si>.
- Macroeconomic Imbalances. Slovenia 2014. (2014). European Economy. Occasional Papers 187. Bruselj: Evropska komisija.
- Majcen B., Čok M. (2014). Ocena dolgoročne javnofinančne vzdržnosti zdravstvenega sistema in možnih virov financiranja. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Medved, M. (2003). Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih. Znanstvena razprava. Gozdarski vestnik, št. 61. Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije.
- Mesečni bilten ECB, november 2013. (2013). Frankfurt: Evropska centralna banka.

- Mesečni bilten Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (različne številke). Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
- Ministrstvo za kmetijstvo in okolje – sporočila za javnost. (2015). Ljubljana: MKO. Pridobljeno na – <http://www.mko.gov.si/>.
- MISSOC – Comparative Tables Database. (2014). Pridobljeno na <http://www.missoc.org/>
- Nacionalni stanovanjski program 2015–2020. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo. Pridobljeno na <http://www.mzi.gov.si/>.
- Nagode, M. et al. (2014). Dolgotrajna oskrba - uporaba mednarodne definicije v Sloveniji. Delovni zvezki UMAR 2/2014. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na <http://www.umar.gov.si/>.
- Nastav, B. (2009). Siva ekonomija v Sloveniji. Merjenje, vzroki in posledice. Doktorska disertacija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- National Student Fee and Support Systems 2014/2015. (2014). Bruselj: Eurydice. Pridobljeno na: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>.
- Neto položaj državnega proračuna RS do proračuna EU v letu 2014. (2015). Ljubljana: Ministrstvo za finance, Direktorat za proračun.
- Non R&D-based public support for business innovation. (2011). Pariz: OECD. Pridobljeno na: <http://www.oecd-ilibrary.org>.
- Ocena stanja korupcije 2013. (2013). Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. Pridobljeno na <http://www.kpk-rs.si>.
- OECD Environmental Performance Reviews. Slovenia. (2012). Pariz: OECD.
- OECD Frascati Manual. Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Experimental Development. (2002). Paris: OECD.
- OECD Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition. A joint publication of OECD and Eurostat. (2005). Paris: OECD.
- OECD Patent Databases. (2014). Paris: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org>
- OECD Patent Statistics Manual. (2009). Paris: OECD.
- OECD Product Market Regulation Database. (2013). Pariz: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org/economy/pmr>.
- OECD Science, Technology and Industry Outlook. (2014). Paris: OECD.
- OECD Towards Green Growth: Monitoring Progress. (2011). Paris: OECD.
- OHIM Web Page. (2015). Alicante: OHIM. Pridobljeno na <http://oami.europa.eu>
- Oil bulletin. European Commission – Energy – Statistics. (2015). Pridobljeno na <https://ec.europa.eu/energy/en/statistics/weekly-oil-bulletin>.
- Okvir podnebne in energetske politike do leta 2030, Sklepi Evropskega sveta z dne 24. 10. 2014.
- Operativni program zmanjšanja emisij TGP do leta 2020. (2014). Ljubljana: Vlada RS.
- Opravljen prometno delo 2002–2013 na državnih cestah v RS. (2014). Ljubljana: DRSC.
- Orlani, F. (2012). Structural unemployment and its determinants in the EU countries. European Commission Economic Papers 455. Bruselj: Evropska komisija.
- Osnutek proračunskega načrta 2015 (2014). Ljubljana: Vlada RS.
- Otvoritev sodnega leta 2015. (2015). Ljubljana: Vrhovno sodišče RS.
- Parad, M. et al. (2014). The Global Cleantech Innovation Index 2014. Nurturing Tomorrow's Transformative Entrepreneurs. Cleantech Group and WWF. Pridobljeno na <http://www.cleantech.com>
- Parad, M., Henningsson, S., Curras, T. A., Youngman, R. (2014). Tre Global Cleantech Innovation Index 2014. Cleantech Group and WWF.
- Petnajsto letno poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji za leta 2010, 2011 in 2012. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Peto javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa »Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011« - 5. JP UIZ (175. JP). (2014). Ljubljana: Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije. Pridobljeno na <http://www.sklad-kadri.si>.
- Podatki iz evidence državnih pomoči za leta 2011, 2012 in 2013. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Podatki iz evidence pomoči majhnega obsega za leta 2011, 2012 in 2013. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2013. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Podmernik., D., in Kerma, S. (2013). Izzivi ekološkega kmetijstva in turizma na ekoloških kmetijah. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije.
- Podrobni podatki o hitrorastočih podjetjih v obdobju 2008–2013. (2015). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>

- Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije 2000–2012. (2013). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Politika štipendiranja (2014–2019). (2014). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2015. (2015). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Popravki zajetja v BDP in siva ekonomija, Slovenija, 2010 (2013). Ljubljana: SURS.
- Poročanje o čakalnih dobah. (2015). Ljubljana: Nacionalni Inštitut za javno zdravje. Pridobljeno na <http://www.nijz.si/podrocja-dela/cakalne-dobe/porocanje-o-cakalnih-dobah>.
- Poročilo o črpanju sredstev evropske kohezijske politike 2007–2013 – v letu 2014. (2015). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.
- Poročilo o dodeljenih državnih pomočeh (različna leta). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo o emisijah toplogrednih plinov. (2015). Ljubljana: Agencija RS za okolje.
- Poročilo o finančni stabilnosti. (Različni letniki). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Poročilo o planiranih, izvršenih in dejanskih izplačilih po teritorialnih enotah glede na zahtevek za povračilo do 31.01.2015. (2015). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.
- Poročilo o razvoju 2014. (2014). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Poročilo o realizaciji Letnega programa izobraževanja odraslih Republike Slovenije za leto 2013 (LPIO 2013). (2014). Ljubljana: MIZŠ.
- Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2013. (2014). Ljubljana: AGEN-RS.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2013. (2014). Ljubljana: Zavod za gozdove Slovenije.
- Poslovno poročilo Urada RS za intelektualno lastnino za leto 2014. (2015). Ljubljana: Urad RS za intelektualno lastnino. Interno gradivo.
- Poslovno poročilo za leto 2014. (2015). Delovno gradivo za sejo skupščine ZZZS 26. 3. 2015. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
- Pravilnik o razvrstitvi razvojnih regij po stopnji razvitosti za programsko obdobje 2014-2020. (2014). Ljubljana: Uradni list RS. 34/2014.
- Pravilnik o razvrstitvi razvojnih regij po stopnji razvitosti za programsko obdobje 2014-2020. Delovno gradivo. (2014). Ljubljana: MGRT.
- Predlogi nove cenovne politike na področju cestninjenja. Obrazložitev k predlogu novega cenika cestnine. (2013). Celje: DARS.
- Prejemniki pokojnin in drugih denarnih dajatev 2013. (2014). Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji. (1996). Ljubljana: Uradni list RS 14/96.
- Prvo poročilo o realizaciji ukrepov Enotnega dokumenta za boljše zakonodajno in poslovno okolje ter dvig konkurenčnosti. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.stopbirokraciji.si/>.
- Ramovš, J. (ur.). (2013). Staranje v Sloveniji: raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2011–2020. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2013 – končni podatki. (2015). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>
- Rebernik, M. et al. (2013). Nezaznane priložnosti: GEM Slovenija 2012. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2014). Spregledan podjetniški potencial mladih: GEM Slovenija 2013. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Reducing regulatory barriers to competition: progress since 2008 and scope for further reform. (2014). Paris: OECD.
- Registrirano brezposelne osebe po stopnji izobrazbe, 2005 – 2014. (2015). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Report on Telecoms Price Developments 1998–2010. (2010). Brussels: European Commission.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. (2007). Ljubljana: Uradni list RS 111/07.
- Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020. (2013). Ljubljana: Uradni list RS št. 90/13.
- Revizijsko poročilo Navidezni vpisi v programe višješolskega in visokošolskega izobraževanja. (2014). Ljubljana: Računsko sodišče RS.
- Rezultati evalvacije. Pokolpje 2016. (2015). Pridobljeno na <http://www.sdeval.si/39-objave/objave/583-rezultati-evalvacije-pokolpje-2016>.

- Rezultati izbora javnega razpisa za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere, (2013). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno na: <http://www.mizs.gov.si/>
- Rezultati javnih razpisov za krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih 2012 in 2013. (2013, 2014). Ljubljana: MGRT. Pridobljeno na: [http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko\\_sredisce/novica/article/11987/9665/](http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/11987/9665/).
- Rojec M., Jaklič A. (2014). Slovenija kot lokacija za neposredne tuje investicije v očeh tujih investitorjev – 2014. Ljubljana: Center za mednarodne odnose Fakultete za družbene vede.
- Rojec, M. (2013). A note on the ownership structure and related trends of Slovenian corporate sector. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- SI – Stat podatkovni portal. (2014 in 2015). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- Singer, S. et al. (2015). Global Entrepreneurship Monitor: 2014 Global Report. Babson College, Universidad del Desarrollo, Universiti Tun Abdul Razak and Tecnológico de Monterrey. Pridobljeno na <http://www.gemconsortium.org/>
- Skupno poročilo o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji za leto 2013. (2014). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.mju.gov.si/>.
- Slovensko javno mnenje 2013. SJM 2013/3. (2014). Ljubljana: FDV – Inštitut za družbene vede. Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Pridobljeno na: <http://www.cjm.si/ul/>.
- Socialni položaj mladih v Sloveniji 2013–2014. (2014). Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.
- Socialni položaj v Sloveniji. (2014). Ljubljana: IRSSV. Pridobljeno na <http://www.irssv.si/index.php/category-list-potreben-za-bt-slider/651-socialni-polozaj-v-sloveniji-2013-2014>.
- Special Eurobarometer – Report Social climate. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- Sport and Physical Activity. Eurobarometer 334. (2010). Bruselj: Evropska komisija. Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Sport and physical activity. Special Eurobarometer 412. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Sredstva evropske kohezijske politike za raziskave in razvoj. (2015). Ljubljana: Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. Interno gradivo.
- Stabilnost slovenskega bančnega sistema. (2014). Ljubljana: Banka Slovenije.
- State aid Scoreboard 2014. (2014). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- State of execution of interim payments, approval of mayor projects and submission of payment applications for Heading 1b – December 2014. (2015). Brussels: European Commission.
- Statistične informacije: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2007 – 2010 – končni podatki. (2012). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2011 – končni podatki. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb za leta 1995–2013. (1996–2014). Ljubljana: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.
- Statistični zavarovalniški bilten. (2014). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
- Statistical data Warehouse. (2014, 2015). Frankfurt: Evropska centralna banka.
- Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju »ET 2020«. Uradni list Evropske unije C 119/2.
- Strokovna izhodišča za pripravo politike štipendiranja. (2014). Ljubljana: Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije.
- Survey of schools: ICT in Education. (2013). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/>.
- Temeljni agregati sektorja država (aprilsko EDP poročanje), Slovenija, 2011–2014. Prva objava, 31. marec 2015. (2015). Ljubljana: SURS.
- Temeljni agregati sektorja država, Slovenija, 3. četrletje 2014. Prva objava, 30. december, 2014. (2014). Ljubljana: SURS.
- Teoretični davek na dodano vrednost in podatki o davčni vrzeli za leta 2009–2011. (2013). Ljubljana: SURS.
- Territorial Outlook. (2001). Pariz: OECD.
- The 2013 update of the OECD product market regulation indicators. (2013). Paris: OECD.
- The European Environment State and outlook 2015. Synthesis Report. (2015). Copenhagen: European Environment Agency.
- The Global Competitiveness Report. (različni letniki). Ženeva: Svetovni gospodarski forum. Pridobljeno na: <http://www.weforum.org>.

- The non-observed economy in the system of national accounts (2014). Pariz: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org/>.
- The Shadow Economy in Europe, 2013. (2013). AT Kearney, VISA in Johannes Kepler Institute Linz.
- The Territorial State and Perspectives of the European Union. 2011 update. (2011). Bruselj: Evropska komisija. Background document for the Territorial Agenda of the European Union 2020.
- The World Competitiveness Yearbook. (različni letniki). Lausanne: Institute for Management Development. Pridobljeno na <https://www.worldcompetitiveness.com/>.
- TIMMS 2011 International Results in Mathematics. (2012). Pridobljeno na: <http://timssandpirls.bc.edu/>.
- Towards Green Growth. (2011). Pariz: OECD.
- Ukrepi na odhodkovni strani državnega proračuna 2015 (2014). Ljubljana: Ministrstvo za finance. Pridobljeno na <http://www.vlada.si/>.
- Uredba o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike. (2013). Ljubljana: Uradni list RS 24/11 in 16/13.
- Urek, G., Knapič, M., Zemljič Urbančič, M., Škerlavaj, V., Simončič, A., Persolja, J., Rak Cizelj, M., Radišek, S., Lešnik, M., (2012). Raba fitofarmaceutskih sredstev in preučitev možnosti za njihovo racionalnejšo uporabo v Sloveniji. Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije.
- Vmesno vrednotenje Programa spodbujanje konkurenčnosti in ukrepi razvojne podpore Pokolpju v obdobju 2011–2016. Končno poročilo. (2014). Ljubljana: MGRT. Pridobljeno na <http://www.pokolpje.si/sl/program-pokolpje>.
- Vmesno vrednotenje Programa spodbujanje konkurenčnosti Pomurske regije v obdobju 2010 – 2015. Končno poročilo. (2014). Ljubljana: MGRT. Pridobljeno na <http://www.mgrt.gov.si/>.
- Volunteering in the European Union. (2010). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- World Bank Governance Indicators. (2012). Washington: Svetovna banka. Pridobljeno na <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>.
- World Insurance in 2013. (2014). Zürich: Swiss Re.
- Zaključno poročilo delovne skupine za spremljanje izvajanja akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva do leta 2015. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.
- Zakon o delovnih razmerjih. (2013). Ljubljana: Uradni list RS 21/2013-ZDR-1.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. (2006, 2008, 2009, 2010, 2012). Ljubljana: Uradni list RS št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 43/10, 30/12.
- Zakon o graditvi objektov. (2015). Ljubljana: Uradni list RS 102/04, 14/05, 126/07, 108/09, 57/12, 110/13, 19/15.
- Zakon o izvrševanju proračunov RS za leti 2014 in 2015. (2013). Ljubljana: Uradni list RS 101/13.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. (2006). Ljubljana: Uradni list RS 79/2006.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). (2012). Ljubljana: Uradni list RS 96/2012.
- Zakon o prostorskem načrtovanju. (2012). Ljubljana: Uradni list 33/07, 108/09, 80/10, 57/12, 109/12.
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. (2011). Ljubljana: Uradni list 20/11.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o urejanju trga dela. (2013). Ljubljana: Uradni list RS 21/2013
- Zakon o spremembi Zakona o graditvi objektov. (2015). Ljubljana: Uradni list 19/15.
- Zakon o štipendiranju. (2013). Ljubljana: Uradni list RS 56/2013.
- Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor. (2012). Ljubljana: Uradni list 80/10, 57/12.
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). (2010). Ljubljana: Uradni list RS 62/2010.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju. (2013). Ljubljana: Uradni list 100/2013.
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). (2012). Ljubljana: Uradni list 40/2012.
- Zhong Xiang Zhang. (2001). The Relative Importance of Structural Change and Intensity Change. Why Did the Energy Intensity Fall in China's Industrial Sector in the 1990? Joint Meeting of the Energy Modeling Forum and the International Energy Workshop. Stanford: Stanford University.

## **Priloga: Kazalniki razvoja Slovenije**

# 1 Makroekonomski okvir

## **Makroekonomska stabilnost in gospodarska rast**

- 1.1 Realna rast bruto domačega proizvoda
- 1.2 Inflacija
- 1.3 Plačilnobilančno ravnovesje
- 1.4 Bruto zunanji dolg

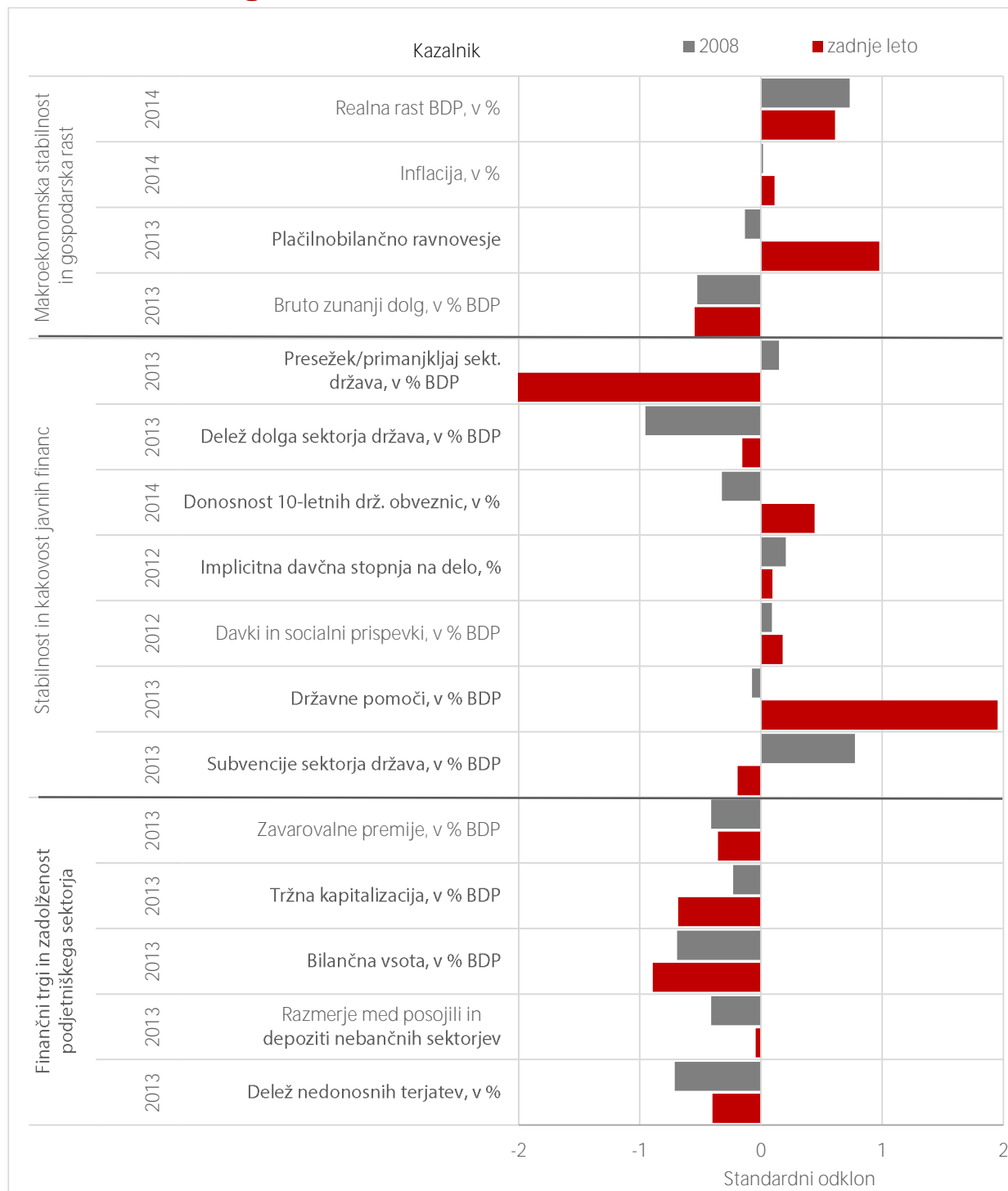
## **Stabilnost in kakovost javnih financ**

- 1.5 Ravnotežje sektorja država
- 1.6 Strukturni primanjkljaj sektorja država
- 1.7 Dolg sektorja država
- 1.8 Donosnost 10-letnih državnih obveznic
- 1.9 Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- 1.10 Davki in prispevki za socialno varnost
- 1.11 Izdatki sektorja država po namenih
- 1.12 Državne pomoči
- 1.13 Subvencije

## **Finančni trgi in zadolženost podjetniškega sektorja**

- 1.14 Razvitost finančnega sektorja
- 1.15 Razmerje med krediti in depoziti
- 1.16 Nedonosne terjatve
- 1.17 Zadolženost podjetij

## Pregled kazalnikov – Makroekonomski okvir



Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: Slika prikazuje položaj Slovenije glede na netehtano aritmetično sredino držav EU. Izračunan je glede na razpoložljiv nabor držav za posamezni kazalnik, zaradi nepopolnih podatkov pa smo iz analize vseh kazalnikov izključili Ciper, Malto, Luksemburg in Hrvaško. Podatki so za leto 2008 in za zadnje leto, ko so razpoložljivi podatki za države EU (zadnje leto je navedeno v tabeli). Pozitivna vrednost pomeni, da je pri izbranem kazalniku vrednost kazalnika za Slovenijo večja glede na povprečje držav EU, negativna vrednost pa, da je vrednost kazalnika nižja glede na povprečje držav EU.



# 1.1 Realna rast bruto domačega proizvoda

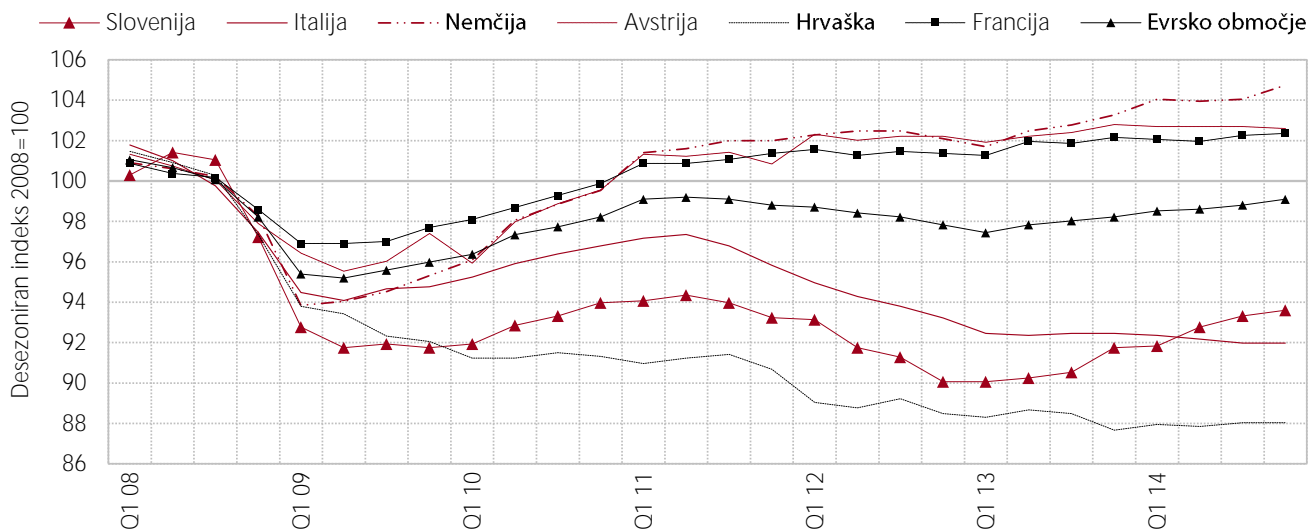
**Bruto domači proizvod se je po dveh letih padanja v letu 2014 povečal (2,6 %) najbolj po začetku krize.** Rast izvoza se je ob rasti tujega povpraševanja, izboljšanju stroškovne konkurenčnosti v menjalnem sektorju in nekaterih enkratnih dejavnikih lani precej okrepila. Izvoz je tako ostal ključni dejavnik okrevanja gospodarske aktivnosti, njegova rast od začetka leta 2013 pa je med večjimi v EU. Drug dejavnik, ki je pomembno prispeval k lanski rasti BDP so investicije, zlasti v javno infrastrukturo, v povezavi s pospešenim črpanjem sredstev EU pred iztekom prejšnje finančne perspektive. Zasebne investicije v stroje in opremo so se lani v povprečju zmanjšale, pri čemer so bili tekom leta že zabeleženi pozitivni trendi. Ob povečanju zaposlenosti in dvigu povprečne bruto plače se je po dveh letih občutnega padca lani povečal razpoložljivi dohodek gospodinjstev, kar je vplivalo na skromno povečanje zasebne potrošnje, izboljšalo se je tudi razpoloženje potrošnikov. Državna potrošnja se je zaradi nadaljevanja javnofinančne konsolidacije ponovno zmanjšala. V letu 2014 se je okrepila tudi gospodarska rast na ravni EU (1,4 %), k čemur je v večji meri kot v preteklih letih prispevala domača potrošnja. Kljub ugodnim gibanjem v letu 2014 Slovenija ostaja v skupini držav z največjim padcem gospodarske aktivnosti v času krize. V povprečju EU je bil BDP lani na podobni ravni kot v letu 2008, v Sloveniji pa je bil zaostanek za predkrizno ravno 7,1-odstoten (več le v Grčiji, na Hrvaškem, Cipru in v Italiji).

**Tabela: Prispevek komponent izdatkovne strukture k spremembi bruto domačega proizvoda, Slovenija**

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Realna rast BDP, v %	4,0	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,6	-1,0	2,6
<b>Prispevek k rasti BDP, v o. t.</b>									
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	2,1	-2,0	0,2	1,9	2,1	1,4	2,9	1,0	1,9
- Izvoz blaga in storitev	6,2	8,8	2,8	-11,0	5,8	4,5	0,2	1,9	4,7
- Uvoz blaga in storitev	4,1	10,9	2,7	-12,8	3,7	3,2	-2,7	1,0	2,8
Domača potrošnja skupaj	1,9	9,0	3,1	-9,7	-0,9	-0,7	-5,5	-2,0	0,8
- Zasebna potrošnja	1,2	3,3	1,2	0,5	0,5	-0,1	-1,6	-2,2	0,2
- Državna potrošnja	0,5	0,4	0,9	0,4	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1
- Bruto investicije v osnovna sredstva	0,9	3,3	2,0	-6,5	-3,3	-1,0	-1,8	0,4	0,9
- Spremembe zalog	-0,7	2,0	-0,9	-4,0	1,9	0,6	-1,8	0,1	-0,3

Vir: SURS.

**Slika: Bruto domači proizvod v Sloveniji in najpomembnejših trgovinskih partnericah**



Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, preračuni UMAR.

## 1.2 Inflacija

**Ob znižanju cen surovin na svetovnih trgih in kljub šibkemu okrevanju domačega povpraševanja je bila inflacija v letu 2014 najnižja po osamosvojitvi (0,2 %).** Na gibanje cen je lani pomembno vplivalo znižanje cen surovin na svetovnih trgih (predvsem nafte<sup>236</sup>). Njihov padec se je odrazil predvsem na medletno nižjih cenah energentov, nekoliko nižje so bile tudi cene hrane (predvsem nepredelane). Za razliko od predhodnih petih let, ko so cene hrane in energentov v povprečju k letni inflaciji prispevale 1,4 o. t. je bil lani njihov skupni prispevek negativen (-0,8 o. t.). K nizki inflaciji je enako (-0,2 o. t.) prispevalo tudi nadaljnje znižanje cen trajnih dobrin, katerih prispevek se je ob nadaljevanju šibkega domačega povpraševanja ohranil na ravni povprečja zadnjih treh let. Med skupinami cen, ki so se v letu 2014 povešale so izstopale cene storitev. Njihov prispevek se je zaradi enkratnega dejavnika ob koncu leta<sup>237</sup> v primerjavi s predhodnim letom občutno okrepil (za 0,7 o. t.). Na rast cen so vplivali tudi ukrepi na davčnem področju, ki so k inflaciji prispevali okoli 0,4 o. t (0,8 o. t. v letu 2013 o. t.). Podobna cenovna gibanja, na katera se je z ukrepi odzvala tudi ECB, so bila značilna tudi za evrsko območje (decembra 2014 je bila zabeležena deflacija -0,2 %).

Tabela: Letna rast cen v Sloveniji

	Prispevek k medletni inflaciji, v o.t.									
	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hrana	1,2	0,1	2,1	0,6	-0,2	0,3	0,8	0,7	0,3	-0,2
Predelana hrana	0,9	-0,1	1,3	0,6	0,0	0,0	0,7	0,1	0,2	-0,1
Nepredelana hrana	0,3	0,3	0,8	0,0	-0,2	0,3	0,1	0,6	0,2	-0,1
Energenti	2,9	1,3	1,2	-0,9	1,6	1,5	0,9	0,7	0,4	-0,6
Storitve	2,4	0,9	1,5	1,2	0,5	0,0	0,1	0,8	0,2	0,9
Ostalo *	2,4	0,0	0,7	1,2	-0,1	0,1	0,2	0,5	-0,2	0,1
Davčni vpliv	0,6	-0,3	-0,2	0,2	1,0	0,3	0,2	0,9	0,8	0,4
Rast, v %										
Regulirane cene (%)	16,0	7,7	7,2	-7,8	12,6	11,5	7,1	4,6	-0,1	-2,6
ICŽP brez nepredelane hrane in energije (%)	7,2	1,0	4,5	3,7	0,5	0,1	1,3	1,7	0,2	1,0
<b>ICŽP (%)</b>	<b>8,9</b>	<b>2,3</b>	<b>5,6</b>	<b>2,1</b>	<b>1,8</b>	<b>1,9</b>	<b>2,0</b>	<b>2,7</b>	<b>0,7</b>	<b>0,2</b>
<b>EU – HICP (v %)</b>	<b>2,2</b>	<b>2,1</b>	<b>3,2</b>	<b>2,2</b>	<b>1,5</b>	<b>2,7</b>	<b>3,0</b>	<b>2,3</b>	<b>1,0</b>	<b>-0,1</b>

Vir: SURS, MGRT, preračuni UMAR. Opomba: \*Obleka, obutev, pohištvo, osebni avtomobili, alkoholne pijače, tobak, itd.

Slika: Prispevki k medletni rasti cen življenjskih potrebščin v Sloveniji



Vir: SURS, preračuni UMAR. Opomba: \* obleka, obutev, pohištvo, osebni avtomobili, alkoholne pijače, tobak, itd.

<sup>236</sup> Evrske cene nafte so bile v lanskem letu za 37 % nižje kot v predhodnem letu.

<sup>237</sup> Zvišanje premij dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja je k inflaciji v letu 2014 prispevalo 0,4 o. t.

## 1.3 Plačilnobilančno ravnovesje

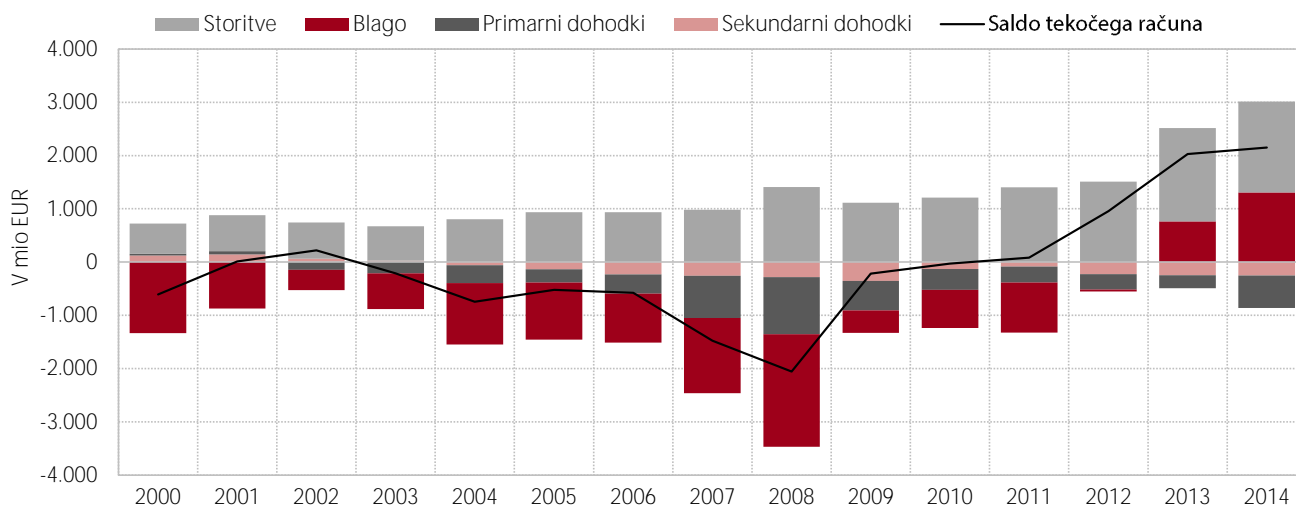
**Tekoči račun plačilne bilance Slovenije, ki je ob začetku krize izkazoval precejšen primanjkljaj, se je predvsem zaradi spremembe v blagovni bilanci prevesil v občuten presežek, ki narašča že četrto leto zapored.** Tekoči račun, ki se je v prvih treh letih gospodarske krize ohranjal blizu ravnovesja, od leta 2011 beleži presežek. Ta se je v letih 2012 in 2013 skupaj povečal za skoraj 2 mrd. EUR, lani pa se je rast upočasnila in je dosegel 2.150 mio. EUR (5,8 % BDP). Visok presežek tekočih transakcij ob občutnejši krepitvi rasti izvoza od uvoza odraža predvsem neto varčevanje zasebnega sektorja. Po drugi strani je bil primanjkljaj tekočih transakcij državnega sektorja lani znova višji, saj so se precej povečali izdatki za obresti. Presežek v *bilanci blagovne menjave*, ki je največ prispeval k spremembi skupnega salda od začetka krize se je tudi v letu 2014 povečal, in sicer za 544 mio. EUR na 1.307 mio. EUR. K temu so prispevali količinski dejavniki ob višji realni rasti izvoza od uvoza, in znova tudi pogoji menjave, na kar je vplival predvsem padec uvoznih cen proizvodov predelovalnih dejavnosti, energentov in surovin. Presežek v *menjavi storitev* se je lani zmanjšal za 48 mio. EUR na 1.707 mio. EUR, a še vedno največ prispevak k presežku tekočega računa. Zmanjšanje 2014 je bilo zlasti posledica višjega primanjkljaja v menjavi ostalih poslovnih storitev<sup>238</sup>. Zmanjšal se je tudi presežek v menjavi potovanj, saj so prihodki od potovanj nerezidentov ostali na ravni s predhodnega leta, trošenje domačega prebivalstva v tujini pa se je povečalo po treh letih padanja. Primanjkljaj v *bilanci primarnih dohodkov* pa se je v letu 2014 prvič po začetku krize povečal in znašal 612 mio. EUR, kar je 369 mio. EUR več kot leto prej. V tem se je sicer povišal neto priliv dohodkov od dela zaradi višjih prihodkov dnevnih migrantov. Še bolj pa so se povišala neto plačila obresti zaradi večjega zadolževanja državnega sektorja z izdajami vrednostnih papirjev v tujini. Primanjkljaj v *bilanci sekundarnih dohodkov* pa je drugo leto zapored ostal na podobni ravni.

Tabela: Saldo tekočega računa plačilne bilance in pogoji menjave, Slovenija

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Tekoči račun, v % BDP</b>	<b>-2,8</b>	<b>-1,8</b>	<b>-4,2</b>	<b>-5,4</b>	<b>-0,6</b>	<b>-0,1</b>	<b>0,2</b>	<b>2,7</b>	<b>5,6</b>	<b>5,8</b>
Blago	-6,0	-3,7	-4,0	-5,6	-1,2	-2,0	-2,5	-0,1	2,1	3,5
Storitve	2,6	3,2	2,8	3,7	3,1	3,3	3,8	4,2	4,9	4,6
Primarni dohodki	0,1	-0,9	-2,3	-2,8	-1,5	-1,1	-0,8	-0,8	-0,7	-1,6
Sekundarni dohodki	0,6	-0,5	-0,7	-0,8	-1,0	-0,4	-0,2	-0,6	-0,7	-0,7
<b>Pogoji menjave, verižni indeks</b>										
Skupaj	96,9	97,9	100,9	98,7	103,5	96,0	98,6	99,0	101,0	100,8
Blago	96,2	97,5	100,6	98,2	104,1	95,2	98,4	98,8	101,0	100,8
Storitve	101,9	99,7	102,6	100,5	99,1	100,3	100,4	99,8	100,3	99,7

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2015; Bilten banke Slovenije, 2015; preračuni UMAR.

Slika: Komponente salda tekočega računa plačilne bilance



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2015, BS, izračuni UMAR.

<sup>238</sup> Menjava tehničnih, s trgovino povezanih in drugih poslovnih storitev se je prevesila s presežka v primanjkljaj ter višji primanjkljaj v menjavi storitev strokovnega in poslovnega svetovanja.

## 1.4 Bruto zunanji dolg

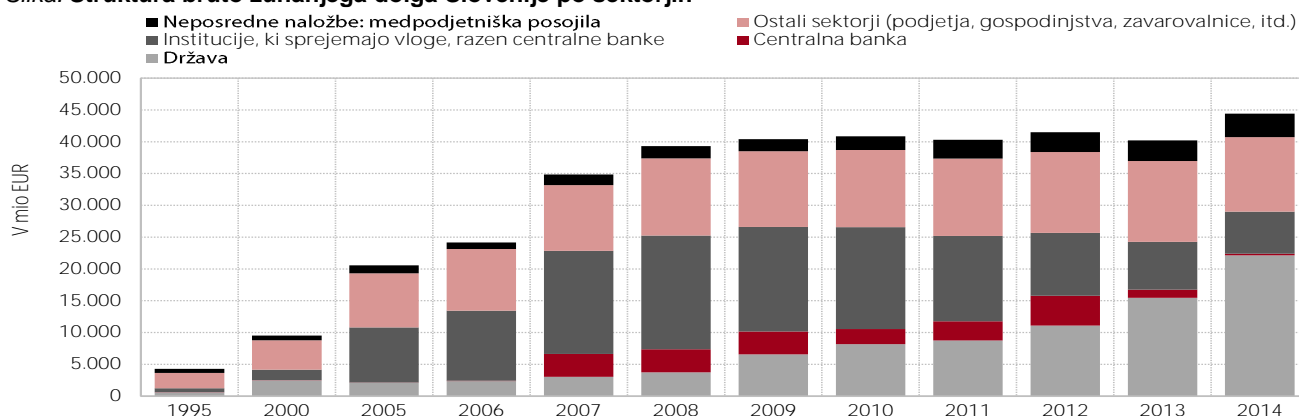
**Bruto zunanji dolg, ki se je od začetka krize ohranjal na podobni ravni, se je v letu 2014 povečal zaradi pospešene rasti dolga sektorja država, razdolževanja poslovnih bank pa se je precej upočasnilo.** Skupni bruto zunanji dolg je konec leta 2014 znašal 46,2 mrđ. EUR in je bil v primerjavi z decembrom 2013 višji za 6,0 mrđ. EUR. Povečanje je bilo posledica rasti dolgoročnega dolga, ki je lani predstavljal štiri petine celotnega dolga<sup>239</sup>. Zunanji dolg *državnega sektorja* se je znova občutno povečal, tokrat največ od začetka krize (za 6,7 mrđ. EUR na 22,1 mrđ. EUR). Razdolževanje *poslovnih bank*<sup>240</sup> do tujine se postopoma upočasnjuje, kar je tudi povezano s precej manjšim obsegom dolga, ki je lani znašal 6,6 mrđ. EUR, kar je 11,3 mrđ. EUR manj kot leta 2008. Poslovne banke so tudi lani odplačevale posojila, nerezidenti pa so iz slovenskih bank dvigali vloge. Lani se je predvsem zaradi odplačevanj posojil, deloma pa tudi zaradi kratkoročnih komercialnih kreditov in predumov zmanjšal tudi zunanji dolg *ostalih sektorjev* (večinoma nefinančnih družb-podjetij), in sicer za 1,0 mrđ. EUR. K rasti bruto zunanjega dolga pa so prispevala medpodjetniška posojila v okviru neposrednih naložb,<sup>241</sup> ki so se povečala za 0,4 mrđ. EUR na 3,7 mrđ. EUR. Lani se je povečal tudi dolg centralne banke, večinoma zaradi večjih kratkoročnih obveznosti (gotovina in vloge). Konec leta 2014 je javni dolg<sup>242</sup> predstavljal približno polovico bruto zunanjega dolga, kar je 38,4 o. t. več kot v letu 2008. Javno garantirani dolg,<sup>243</sup> se je povečal za 1,5 mrđ. EUR na 6,9 mrđ. EUR, pa 14,5 % oz. 1,2 o. t. več kot v letu 2008. Negarantirani dolg *zasebnega sektorja* se je v primerjavi z letom 2008 znižal za 13 mrđ. EUR in je konec leta 2014 znašal 17,2 mrđ. EUR.

Tabela: Stanje bruto zunanjega dolga Slovenije, konec leta, v mio. EUR

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Skupaj bruto zunanji dolg	9.526	20.579	34.841	39.306	40.416	40.838	40.292	41.503	40.205	46.218
Kratkoročni dolg	1.882	3.625	9.136	9.818	9.432	8.307	8.213	10.382	6.039	6.760
Javni in javno garantirani dolg	0	194	3.560	3.603	3.374	2.169	2.808	4.641	1.111	2.012
Negarantirani zasebni dolg	1.882	3.431	5.576	6.215	6.058	6.138	5.405	5.741	4.928	4.748
Dolgoročni dolg	6.893	15.692	24.052	27.559	29.083	30.379	29.124	28.000	30.926	35.791
Javni in javno garantirani dolg	2.919	12.970	4.536	5.533	10.672	14.464	14.353	15.881	20.486	27.051
Negarantirani zasebni dolg	3.974	2.722	19.516	22.026	18.411	15.915	14.771	12.119	10.440	8.740
Medpodjetniška posojila	752	1.261	1.652	1.929	1.901	2.152	2.955	3.120	3.240	3.666
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	752	1.261	1.652	1.929	1.901	2.152	2.955	3.120	3.240	3.666

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2015.

Slika: Struktura bruto zunanjega dolga Slovenije po sektorjih



Vir: Bilten Banke Slovenije, 2015; preračuni UMAR.

<sup>239</sup> Delež v skupnem dolgu brez upoštevanja obveznosti kapitalsko povezanih oseb, za katere ročnost ni objavljena.

<sup>240</sup> Institucije, ki sprejemajo vloge, razen centralne banke.

<sup>241</sup> Po novi metodologiji (BPM6) se dolžniški instrumenti razvrščajo glede na vrsto povezave: i) obveznosti slovenske družbe do neposrednega tujega investitorja, ii) obveznosti slovenskega investitorja do tujih družb z neposrednimi naložbami in iii) obveznosti do sestrskih podjetij.

<sup>242</sup> Zunanji javni dolg nastane z zadolževanjem institucionalnega državnega sektorja na tujih finančnih trgih. Država se lahko zadolži pri mednarodnih finančnih institucijah, tujih vladah ali vladnih agencijah, tujih poslovnih bankah in tudi pri zasebnih posojilodajalcih, če gre za izdajo prenosnih vrednostnih papirjev na tujem finančnem trgu.

<sup>243</sup> Javno garantirani dolg je obveznost zasebno pravnega subjekta, pri čemer je odplačilo obveznosti jamčeno s strani države. Med javno garantirani dolg spadajo tudi obveznosti BS do Evrosistema, nastale s prenosom monetarne politike BS na ECB.

## 1.5 Ravnotežje sektorja država

V letu 2014 se je primanjkljaj sektorja država ob bistveno nižjih enkratnih izdatkih za dokapitalizacije bank znatno znižal (-4,9 % BDP), prav tako tudi primanjkljaj, ki ne vključuje enkratnih dejavnikov (-3,3 % BDP). Izdatki za dokapitalizacije bank, ki so v letu 2013 znašali 10,1 % BDP, so v letu 2014 dosegli 0,9 % BDP, ostali enkratni dejavniki so, z vključitvijo obračuna izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH, znašali 0,7 % BDP. Primanjkljaj očiščen enkratnih dejavnikov, ki se je prvič znižal v letu 2012, je v letu 2014 dosegel najnižjo raven po letu 2008, prvič od nastopa krize je bil izravnani tudi primarni saldo. Na znižanje primanjkljaja, ki enkratnih dejavnikov ne upošteva, je vplivala obnovljena gospodarska rast ter ukrepi za povečanje prihodkov in za znižanje nekaterih izdatkov. Med davki so se najbolj povišali davki na proizvodnjo in uvoz, in sicer zlasti pod vplivom rasti prihodkov od DDV po dvigu davčnih stopenj sredi leta 2013. Po petih letih zniževanja je prišlo do skromne rasti davkov na dohodek in premoženje. Izboljšane razmere na trgu dela so v povezavi z razširitvijo prispevnih osnov obnovile tudi rast prihodkov iz socialnih prispevkov, ki so pred tem dve leti upadli. Med prihodki, ki ne izhajajo iz davkov in prispevkov, so se leta 2014 najbolj povečali prihodki sredstev EU iz kohezijskih skladov. Konsolidacija javnih financ je na strani izdatkov podobno kot v letih 2012 in 2013 tudi v letu 2014 temeljila na ukrepih, ki so znižali subvencije, sredstva za zaposlene ter izdatke za socialna nadomestila in podpore (z izjemo pokojnin), znižanje slednjih pa je bilo v letu 2014 povezano tudi z izboljšanjem razmer na trgu dela. Poraba države za blago in storitve, ki se je v predhodnih dveh letih prav tako znižala, se je v letu 2014 malenkost povečala. Med izdatki, ki so se v letu 2014 povečali, ponovno izstopajo obresti, povečanje pa je bilo še precej višje kot v predhodnem letu, povečali so se tudi izdatki za pokojnine, vendar manj kot v letu 2013. Pomemben obrat, do katerega je prišlo že v letu 2013 in je pozitivno vplival na gospodarsko aktivnost, pa ob pospešitvi črpanja sredstev EU predstavlja povečanje državnih investicij, ki se je v letu 2014 znatno pospešilo.

Tabela: Prihodki, izdatki in saldo sektorja država\* (ESR-2010), Slovenija, v % od BDP

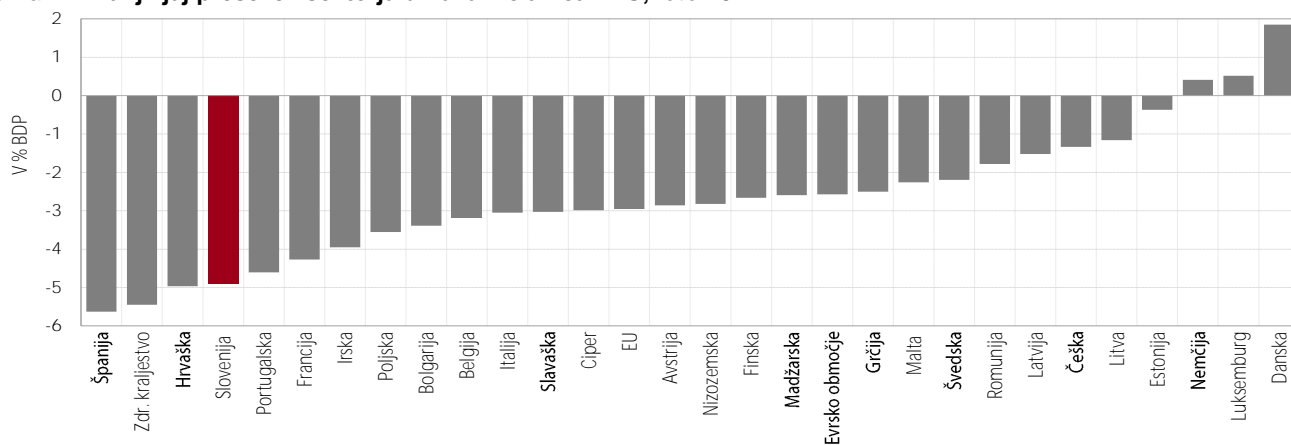
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Prihodki	42,1	42,3	43,7	43,3	44,6	45,0	45,0
Izdatki	44,0	48,5	49,3	50,0	48,6	59,9	49,9
Primanjkljaj sektorja država	-1,8	-6,1	-5,6	-6,6	-4,0	-14,9	-4,9
Primanjkljaj sektorja država brez enkratnih dejavnikov**	-1,8	-6,1	-5,4	-5,5	-3,8	-4,2	-3,3
Primarni saldo, brez enkratnih dejavnikov	-0,7	-4,8	-3,8	-3,6	-1,8	-1,7	0,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015.

Opomba: \* V tabeli so za obdobje 2010–2013 objavljeni revidirani podatki, vključeni v prvo objavo podatkov za leto 2014, na katere je najbolj vplivala revizija sredstev EU oz. njihova nevtralizacija na primanjkljaj sektorja države. Za leti 2008 in 2009 so v tabeli prikazani zadnji objavljeni in še nerevidirani podatki, saj bo revizija za obdobje pred letom 2010 objavljena v avgustu 2015.

\*\* Med enkratne dejavnike so vključeni izdatki države za sanacijo bank in nefinančnih družb, prevzemi dolga nekaterih družb, neto učinek obračuna izplačila razlike v plači zaradi odprave 3. četrtine nesorazmerij plač javnih uslužbencev, obračun odškodnin izbrisanim iz registra stalnega prebivalstva RS in obračun izplačil varčevalcem LB na Hrvaškem in v BiH.

Slika: Primanjkljaj/presežek sektorja država v članicah EU, leto 2014



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Temeljni agregati sektorja država, marec 2015; za ostale države EU Evropska komisija, European Economic Forecast, Winter 2015, februar 2015.

## 1.6 Dolg sektorja država

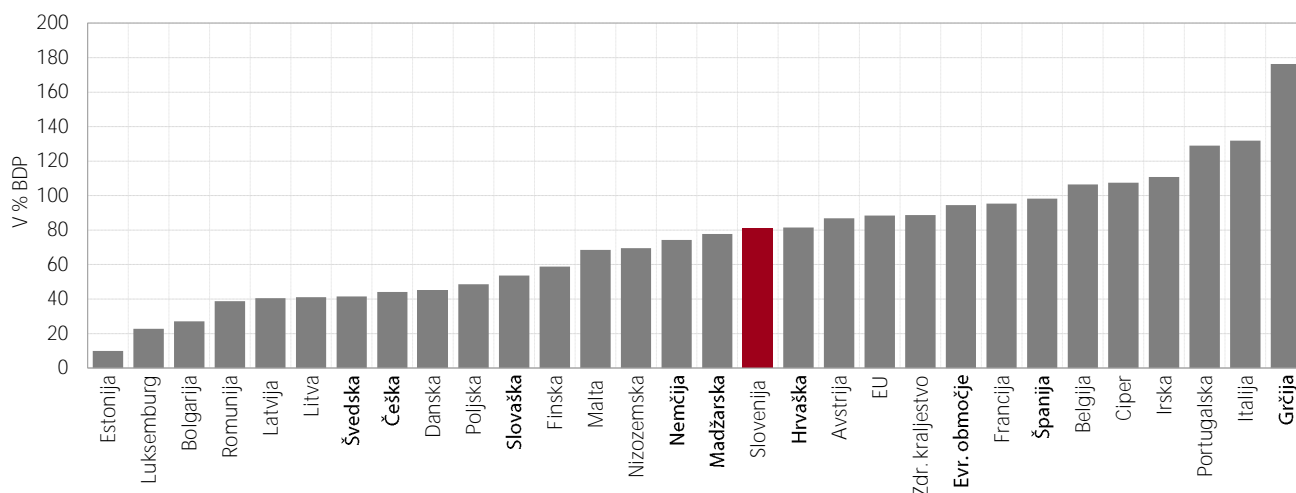
Po visoki rasti v letu 2013 pod vplivom dokapitalizacije bank, se je javni dolg v letu 2014 ponovno precej povečal, na kar pa je vplivalo tudi zadolževanje države za pokritje obveznosti po letu 2014. Dolg sektorja država se je v letu 2014 povečal za 4,7 mrd. EUR in dosegel 80,9 % BDP, po tem ko se je že v letu 2013 povečal za 6,1 mrd. EUR, kar je bilo največ doslej. Del povečanega dolga je bil namenjen za pokritje primanjkljaja (1,8 mrd.), preostali del (2,9 mrd. EUR) pa, v izboljšanih razmerah na mednarodnih finančnih trgih (gl. kazalnik 1.7), večinoma za predfinanciranje obveznosti v prihodnjih letih. Zadolževanje je pretežno temeljilo na izdaji dolgoročnih vrednostnih papirjev in posojil (4,3 mrd. EUR), manj pa na kratkoročnem domačem zadolževanju.<sup>244</sup> Prevladujoč delež dolga predstavlja dolg centralne države (98 %), od začetka krize se je sicer podvojil dolg na lokalni ravni, vendar ostaja nizek (2,1 % BDP). Povečanje dolga v Sloveniji v zadnjih šestih letih, ko se je delež glede na BDP povečal za 59 o. t. je bilo med najvišjimi v EU (višje je bilo le na Irskem, v Grčiji in Cipru), Slovenija pa se je s tem v relativno kratkem času iz skupine nizko zadolženih držav EU pomaknila v sredino držav EU po višini javnega dolga glede na BDP.

Tabela: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država po podsektorjih v Sloveniji

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>V mrd. EUR</b>							
<b>Sektor država skupaj</b>	8,2	12,5	13,8	17,1	19,3	25,4	30,1
Centralna raven države	8,1	13,1	13,3	16,5	18,7	24,9	29,5
Lokalna raven države	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
Skladi socialnega zavarovanja	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Konsolidirani dolg med podsektorji	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
<b>V % BDP</b>							
<b>Sektor država skupaj</b>	21,6	34,5	38,2	46,5	53,7	70,3	80,9
Centralna raven države	21,4	36,2	36,7	44,8	52,1	68,8	79,3
Lokalna raven države	0,9	1,4	1,7	1,9	2,0	2,0	2,1
Skladi socialnega zavarovanja	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Konsolidirani dolg med podsektorji	-0,7	-0,5	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Dolg sektorja država, marec 2015.

Slika: Konsolidiran dolg sektorja država v članicah EU, leto 2014



Vir: za Slovenijo SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Dolg sektorja država, marec 2015; za ostale države EU Evropska komisija, European Economic Forecast, Winter 2015, februar 2015.

<sup>244</sup> Izdane so bile 10- in 5-letna dolarska obveznica ter dve 7-letni in 3-letna evrska obveznica ter 18-mesečna zakladna menica, ki predstavljajo dolgoročne instrumente, kratkoročno pa se je država zadolževala na podlagi izdaje 12-, 6- in 3-mesečnih zakladnih menic.

## 1.7 Donosnost 10-letnih državnih obveznic

V letu 2014 se je pod vplivom sprejetja ukrepov za stabilizacijo slovenskega finančnega sektorja, ukrepov ECB ter ob splošnem izboljšanju razmer v evrskem in slovenskem gospodarstvu nadaljevalo zniževanje donosnosti slovenskih državnih obveznic. Potem ko so bile donosnosti slovenskih državnih obveznic v prvi polovici leta 2013 razmeroma visoke, so se ob koncu leta 2013 po najavljenih ukrepih ECB<sup>245</sup>, objavi rezultatov pregleda stanja v bančnem sistemu in obremenitvenih testov v Sloveniji ter dokapitalizaciji največjih bank, opazneje znižale. Zniževanje se je nadaljevalo tudi v letu 2014, ko je prišlo tudi do splošnega izboljšanja gospodarskih razmer v Sloveniji in v evrskem območju. Do konca junija 2014 se je tako donosnost 10-letne državne obveznice znižala na okoli 3 %, v drugi polovici leta 2014 pa še nadalje (na okoli 2 %), na kar so pomembno vplivali ukrepi, ki jih je za stabilizacijo razmer, doseganje cenovne stabilnosti v evrskem območju in okrepitev delovanja transmisijskega mehanizma<sup>246</sup> tudi v letu 2014 sprejela ECB. Po vplivom teh ukrepov so se znižale tako donosnosti obveznic držav evrskega območja z najvišjo bonitetno oceno, kot tudi najbolj izpostavljenih držav, od katerih sta iz mehanizmov finančne pomoči decembra 2013 izstopili Irska in Španija, maja 2014 pa še Portugalska. Pričakovanje in najava dodatnih nestandardnih ukrepov ECB (t. i. kvantitativno sproščanje) v začetku leta 2015 je vplivala na nadaljnje znižanje donosnosti obveznic držav evrskega območja, kjer so donosnosti obveznic s krajšo zapadlostjo (5 let) nekaterih članic dosegle celo negativne vrednosti, 10-letne slovenske evrske obveznice pa so bile na najnižji ravni od prevzema evra (pod 1 %).

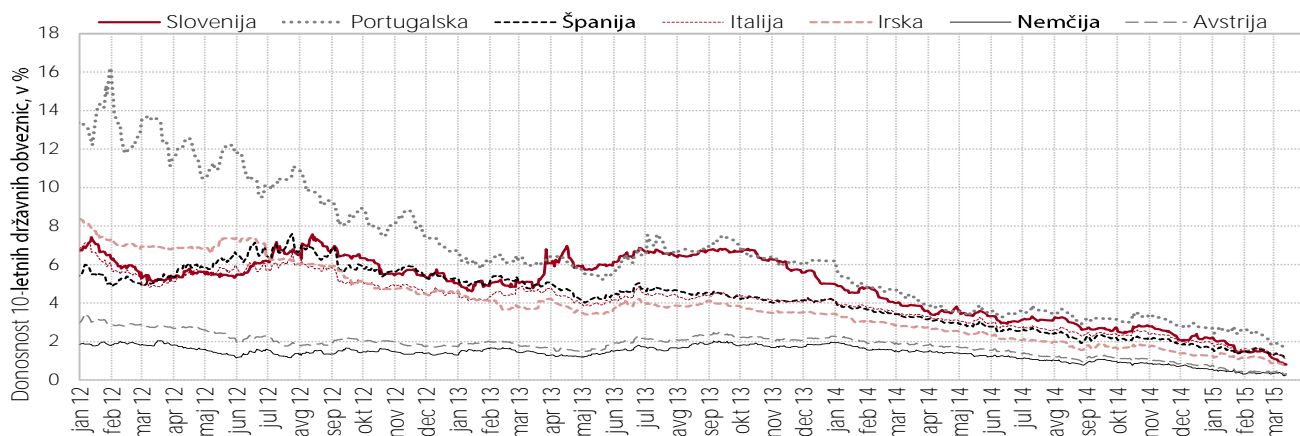
V letu 2014 so bonitetne hiše izboljšale ocene obetov za Slovenijo, v začetku leta 2015 pa je Moody's Sloveniji povrnil bonitetno oceno, ki je varna za investicije. Leta 2013 so tri glavne bonitetne hiše znižale bonitetno oceno Slovenije, v letu 2014 pa je do sprememb prišlo le pri njihovih ocenah obetov. Tako je Moody's že v začetku leta 2014 izboljšal obete za Slovenijo v stabilne, v začetku maja tudi Fitch, konec leta 2014 pa ponovno tudi S&P, po tem ko jih je še sredi leta 2014 spremenil iz stabilnih v negativne zaradi povečanih političnih tveganj za izvedbo zastavljenih ukrepov ekonomske in javnofinančne politike po odstopu vlade. V začetku leta 2015 je Moody's izboljšal bonitetno oceno za eno stopnjo in sicer na raven, ki je varna za investicije (t.i. investment grade).

Tabela: Bonitetne ocene

Država	Agencija	Stanje marec 2015	Razlika 2015/2008
Slovenija	Fitch	BBB+	↓5
	Moody's	Baa3	↓6
	S&P	A-	↓4

Vir: Standard&Poor's, Moody's, Fitch, 2015.

Slika: Donosnost 10-letne državne obveznice, nominirane v evrih



Vir: Bloomberg.

<sup>245</sup> V letu 2013 je ECB najavila možnost odkupa obveznic držav evrskega območja, zagotavljanje dodatne likvidnosti z usmerjenimi operacijami dolgoročnega refinanciranja, prenehanje s sterilizacijo likvidnosti, dodeljene preko programa odkupa državnih in privatnih vrednostnih papirjev.

<sup>246</sup> Znižanje ključnih obrestnih mer, poleg začetka programov nakupa listinjenih vrednostnih papirjev (ABSPP) in kritih obveznic (CBPP) pa sta bili v letu 2014 izvedeni tudi dve avkciji ciljno usmerjenih operacij dolgoročnega refinanciranja (TLTRO).

## 1.8 Ekonomska struktura davkov in prispevkov

**Od začetka gospodarske krize sta se v Sloveniji v strukturi davkov in prispevkov povečala deleža davkov na potrošnjo in davkov na delo, ki sta višja kot v povprečju EU, delež davkov na kapital pa se je zmanjšal.**<sup>247</sup> Delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih je leta 2012 v Sloveniji znašal 37,9 %; to je 0,6 o. t. več kot predhodno leto in 3,3 o. t. več kot v povprečju EU. Upadanje deleža davkov na potrošnjo v Sloveniji po letu 2003 se je obrnilo leta 2007, po katerem je delež pod vplivom naraščanja zasebne potrošnje (do leta 2011), dviga trošarinskih dajatev in poslabšanja rezultatov poslovanja podjetij v času krize postopno naraščal. Rast deleža je bila bolj izrazita kot v povprečju EU, kar lahko pričakujemo tudi v letu 2013, ko bo zajet učinek zvišanja stopenj davka na dodano vrednost v Sloveniji. *Delež davkov na delo* je leta 2012 v Sloveniji znašal 52,5 % oz. 0,3 o. t. več kot predhodno leto in 5,3 o. t. več kot v povprečju EU. Po padanju v obdobju 2001–2007 se je delež davkov na delo v času krize nekoliko povečal. Preseganje povprečja EU je povezano z višjim deležem prispevkov za socialno varnost. *Delež davkov na kapital* je po večletnem padanju leta 2012 znašal 9,8 % oz. 0,8 o. t. manj kot leto prej. Tako se je spustil še bolj (za 8,5 o. t.) pod povprečje EU, kjer je bil padec v času krize znatno manjši. Padanje deleža po letu 2007 je povezano s poslabšanjem rezultatov poslovanja podjetij v času krize ter z zniževanjem stopenj davka od dohodkov pravnih oseb in zvišanjem olajšav za investiranje v letu 2012.

**Po letu 2008 se je tako znatno znižala implicitna davčna stopnja na kapital in nekoliko tudi na delo, implicitna davčna stopnja na potrošnjo pa je višja kot ob začetku krize.** Po podatkih SURS<sup>248</sup> je bila implicitna davčna stopnja na kapital v letu 2013 nižja kot predhodno leto in znatno nižja kot leta 2007, ko je dosegla najvišjo raven. Davčna obremenitev dela je po povišanjih v letih 2011 in 2012 v letu 2013 ponovno upadla in dosega najnižjo raven po letu 2000, odkar se izračunava. Implicitna davčna stopnja na potrošnjo se je po zvišanju stopenj DDV v letu 2013 in znižanju potrošnje gospodinjstev v tem letu precej povišala in preseгла stopnjo iz leta 2008. Potrošnja in delo sta bila po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih leta 2012 bolj obdavčena kot v povprečju EU<sup>249</sup>, davčna obremenitev kapitala pa je bila nižja.

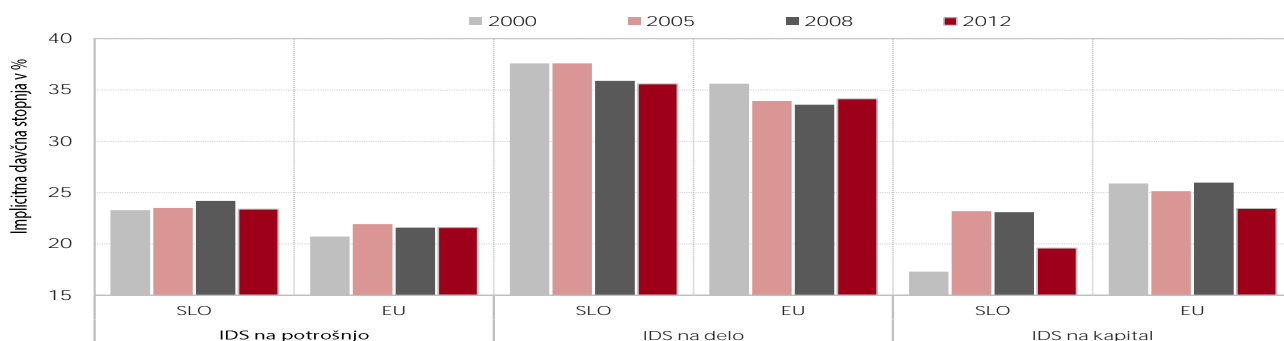
Tabela: Struktura davkov in prispevkov glede na ekonomsko funkcijo (deleži v %)

		2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Davki na potrošnjo	Slovenija	37,0	34,7	34,4	35,0	35,9	36,6	37,0	37,3	37,9
	EU	33,1	35,0	34,7	33,9	33,7	33,8	34,8	34,8	34,6
Davki na delo	Slovenija	54,2	52,9	52,3	50,2	51,2	52,3	52,0	52,2	52,5
	EU	47,1	45,7	45,2	44,9	46,2	47,8	47,2	47,0	47,2
Davki na kapital	Slovenija	8,9	12,7	13,6	15,1	13,1	11,2	11,1	10,6	9,8
	EU	19,9	19,4	20,2	21,3	20,2	18,6	18,2	18,4	18,3

Vir: Eurostat Portal Page - Government Finance Statistics, Structure of taxes by economic function.

Opomba: Za EU je podana navadna oz. netehtana aritmetična sredina, ki je bliže mediani kot tehtana sredina. Podatek za leto 2000 je za EU-27.

Slika: Implicitne davčne stopnje na potrošnjo, delo in kapital (v % od osnove)



Vir: Eurostat Portal Page - Government Finance Statistics, Structure of taxes by economic function.

Opomba: Za EU (oz. EU-27 za leto 2000) je podana netehtana aritmetična sredina. Povprečje EU pri davkih na kapital je izračunano kot netehtana aritmetična sredina za 22 držav (oz. 21 držav za leti 2000 in 2012), za katere so na voljo podatki.

<sup>247</sup> Upoštevano je netehtano povprečje za EU-28. Razvrstitev davkov temelji na klasifikaciji ESR-95 glede na ekonomsko vlogo njihove davčne osnove. Pojasnila so na voljo v POR 2014 (str. 148). Podatki za EU v skladu z novo metodologijo ESR 2010 še niso na voljo.

<sup>248</sup> Podatki po metodologiji ESR-2010.

<sup>249</sup> Primerjava temelji na podatku za netehtano povprečje EU, po podatkih za tehtano povprečje je bila implicitna davčna stopnja na delo v EU v obdobju 2008–2013 višja kot v Sloveniji.



## 1.9 Davki in prispevki za socialno varnost

**Davki in socialni prispevki so se leta 2013 zvišali, niso pa še dosegli nominalne ravni iz leta 2008.** Po daljšem obdobju naraščanja so davki in socialni prispevki ob 4,7-odstotnem padcu nominalnega BDP leta 2009 močno upadli (-5,2 %). Njihova rast v letih 2010 in 2011, ki je spremljala sicer skromno okrevanje gospodarske aktivnosti, je bila po ponovnem zdrsu BDP leta 2012 izničena. Raven davkov in socialnih prispevkov se je do vključno leta 2013 ohranila na nižji ravni kot leta 2008 (-3,8 %). Njihovo medletno povišanje v letu 2013 (za 0,8 %) je izhajalo iz višjih davkov, medtem ko so se *prispevki za socialno varnost* drugo leto zapored znižali. Med davki so se zaradi dviga stopenj davka na dodano vrednost (sredi leta 2013) najbolj povišali davki na proizvode in storitve<sup>250</sup>, uvedba davka na finančne storitve (z marcem 2013) ter zvišanje koncesijskih dajatev<sup>251</sup> pa sta prispevala glavnilino k rasti drugih davkov na proizvodnjo. Višji kot leto prej so bili zaradi uvedbe davka na bilančno vsoto bank še davki na kapital, pri tekočih davkih na dohodek (predvsem dohodnini, v manjši meri pa tudi davku od dohodkov pravnih oseb) pa se je zniževanje nadaljevalo. Prvi podatki za leto 2014 kažejo, da se je pod vplivom javnofinančnih ukrepov in gospodarskega okrevanja okrepila rast davčnih prihodkov (zlasti davkov na proizvodnjo, nekoliko tudi tekočih davkov na dohodek in premoženje, ki so v obdobju 2009–2013 upadali), po dvoletnem padcu pa so se povišali tudi prihodki iz prispevkov za socialno varnost.

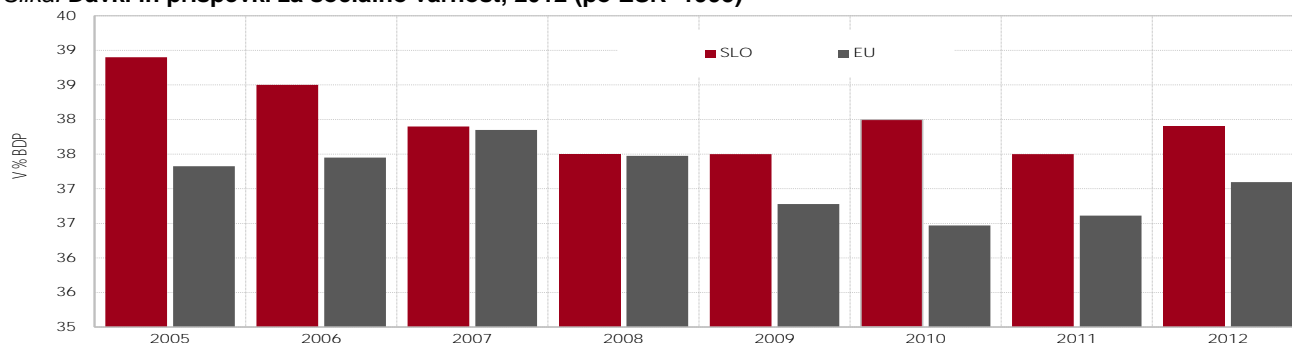
**Delež davkov in socialnih prispevkov v primerjavi z BDP se je v času gospodarske krize nekoliko povečal in je bil leta 2012 malo nad povprečjem EU<sup>252</sup>.** Delež davkov in socialnih prispevkov v primerjavi z BDP se je v času gospodarske ekspanzije (2005–2008) zniževal, po začetku gospodarske krize pa je sledilo njegovo ponovno naraščanje. Leta 2013 je znašal 37,3 %; to je 0,1 o. t. več leto prej in 0,4 o. t. več kot leta 2008. V zadnjem letu, za katero so na voljo mednarodno primerljivi podatki (2012), je bil delež davkov in socialnih prispevkov v Sloveniji malo nad netehtanim povprečjem EU in to predvsem zaradi relativno visokih socialnih prispevkov delavcev.

**Tabela: Davki in prispevki za socialno varnost, Slovenija (po ESR–2010)**

	v % BDP										Struktura, %		
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2005	2008	2013
DAVKI IN SOCIALNI PRISPEVKI	36,9	38,3	38,0	37,4	36,9	36,8	37,3	36,8	37,2	37,3	100,0	100,0	100,0
DAVKI SKUPAJ, v tem:	22,7	24,1	24,0	23,7	22,9	21,9	22,1	21,8	22,0	22,3	62,8	62,0	59,7
Davki na proizvodnjo, uvoz	15,5	15,5	15,0	14,7	14,1	13,7	14,1	14,0	14,4	15,0	40,4	38,3	40,2
Tekoči davki na dohodek, premož.	7,2	8,5	9,0	9,0	8,7	8,1	8,0	7,8	7,5	7,2	22,3	23,7	19,4
Davki na kapital	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
SOCIALNI PRISPEVKI	14,2	14,2	14,0	13,7	14,0	14,9	15,2	15,0	15,2	15,0	37,2	38,0	40,3

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi – Računi države – Obremenitve z davki in socialnimi prispevki po vrsti dajatve, september 2014.

**Slika: Davki in prispevki za socialno varnost, 2012 (po ESR–1995)**



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Government Statistics – Main national accounts tax aggregates.  
Opomba: Za EU je prikazano netehtano povprečje, ki je bližje mediani od tehtanega povprečja.

<sup>250</sup> V tej kategoriji je bil septembra uveden davek na loterijske srečke, a je bil zaradi datuma uveljavitve izplen relativno skromen (3 mio. EUR).

<sup>251</sup> Leta 2013 so se medletno zvišale koncesnine za vodno pravico, uvedena pa je bila tudi nova koncesijska dajatev za sklad za štipendije.

<sup>252</sup> Navedeno velja za netehtano povprečje EU, glede na tehtano povprečje EU pa je bil delež davkov in prispevkov v BDP v Sloveniji nižji.

## 1.10 Izdatki sektorja država po namenih

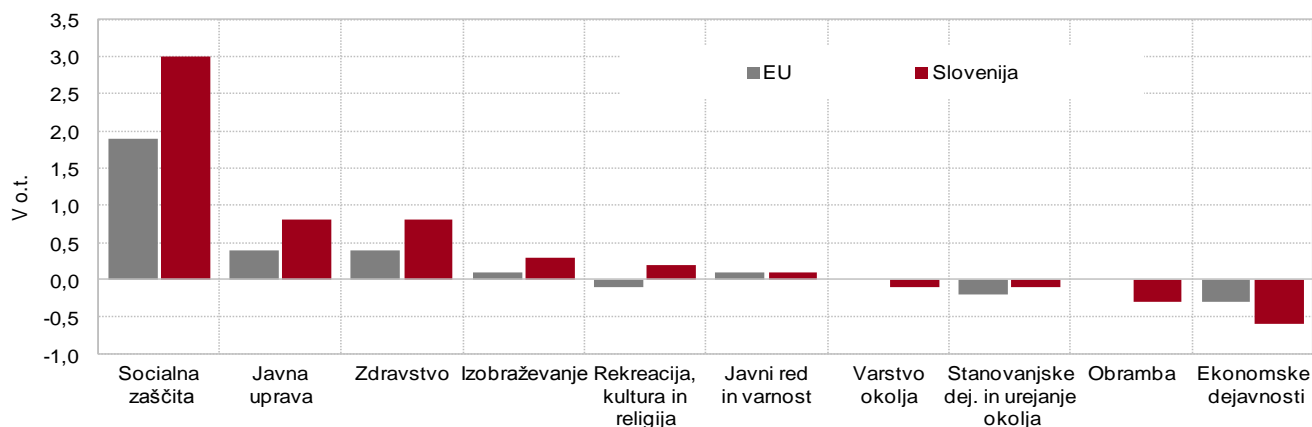
V letu 2013 je prišlo do rasti več skupin izdatkov sektorja države po namenih, najbolj pa so se zaradi dokapitalizacij bank povečali izdatki za ekonomske dejavnosti, po tem ko so se v letu 2012 povečali le izdatki za stanovanske dejavnosti in urejanje okolja.<sup>253</sup> V letu 2013 je bil za ekonomske dejavnosti namenjen tudi največji del izdatkov sektorja država, glavnina teh izdatkov pa je bila povezana z dokapitalizacijami bank (10,1 % BDP). Izdatki za te dejavnosti pa so se povečali tudi če ne upoštevamo izdatkov za dokapitalizacije, kar je v največji meri povezano s povečanimi investicijami, po treh letih krčenja. Povečanje izdatkov za obresti (za 224 mio. EUR) v letu 2013 je vplivalo na povečanje izdatkov za javno upravo. Obračun odškodnin izbrisanim iz registra stalnega prebivalstva RS, vključen med izdatke za javni red in varnost, je povečal izdatke za ta namen. Povečanja teh treh kategorij izdatkov so bila v letu 2013 največja, delno pod vplivom enkratnih dejavnikov. Po prehodnem znižanju v letu 2012, na katerega je vplivala spremenjena zakonodaja na področju uveljavljanja socialnih pravic, pa so se v 2013 ponovno povečali tudi izdatki za socialno zaščito, ki predstavljajo izdatke z največjim povečanjem v celotnem obdobju od začetka gospodarske krize (3,1 o. t. BDP v obdobju 2008–2013), če ne upoštevamo izdatkov namenjenih za dokapitalizacije bank. Sledi povečanje izdatkov za javno upravo, zaradi povečanja obresti ter povečanje izdatkov za zdravstvo, kjer so k povečanju za ta namen največ prispevala sredstva za zaposlene. Povečanja izdatkov za te tri namene (socialna zaščita, javna uprava, zdravstvo) so bila v obdobju 2008–2012 najvišja tudi v povprečju držav EU, vendar je bilo povečanje v Sloveniji višje, kar je delno povezano tudi z razmeroma večjim padcem BDP.

Tabela: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, v % od BDP

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Javna uprava	6,0	5,9	5,7	5,5	5,4	6,0	6,1	6,3	6,2	6,7
Obramba	1,1	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,2	1,1	1,0
Javni red in varnost	1,8	1,7	1,8	1,7	1,7	1,8	1,9	1,8	1,8	2,2
Ekonomske dejavnosti	5,3	3,8	3,9	4,0	4,5	4,7	4,6	5,1	4,0	14,5
Varstvo okolja	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	0,7	0,8	0,7	0,7
Stanovanske dejavnosti in urejanje okolja	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,7
Zdravstvo	6,3	6,2	6,2	5,8	6,1	6,8	6,8	6,9	6,9	6,9
Rekreacija, kultura in religija	1,3	1,3	1,3	1,2	1,6	1,8	2,2	1,8	1,8	1,8
Izobraževanje	6,1	6,6	6,3	5,9	6,1	6,6	6,6	6,6	6,4	6,5
Socialna zaščita	16,9	16,6	16,1	15,3	15,6	17,5	18,1	18,6	18,5	18,7
<b>IZDATKI SKUPAJ</b>	<b>46,1</b>	<b>44,9</b>	<b>44,2</b>	<b>42,2</b>	<b>44,0</b>	<b>48,5</b>	<b>49,2</b>	<b>49,8</b>	<b>48,1</b>	<b>59,7</b>

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, december 2014 (SURS); preračuni UMAR.

Slika: Sprememba deleža izdatkov sektorja država po namenih glede na BDP, 2008–2012



Vir: Eurostat Portal Page – Government statistics – general government statistics by function, januar 2015.

Opomba: Podatki za države EU so dostopni le do leta 2012 in po metodologiji ESR 1995. Zaradi primerljivosti prikaz na sliki za Slovenijo prav tako temelji na podatkih po ESR 1995.

<sup>253</sup> Podatki sektorja država po namenu za Slovenijo so pripravljene v skladu z metodologijo ESR 2010, za države EU pa so dostopni le podatki v skladu z ESR 1995. Z uveljavitvijo ESR 2010 so se v celotnem obdobju 1999–2013 povečale predvsem bruto investicije v področjih javna uprava in ekonomske dejavnosti, in sicer zato, ker se izdatki za raziskovanje in razvoj po novem obračunavajo kot investicije. Spremenila se je tudi struktura izdatkov za obrambo, ker se izdatki za oborožitev po ESR 2010 prikazujejo kot investicije v osnovna sredstva in ne več kot vmesna poraba.

## 1.11 Državne pomoči

**Obseg državnih pomoči<sup>254</sup> (brez pomoči kmetom) od leta 2010 ponovno zelo hitro narašča, ne le zaradi sanacije bančnega sektorja temveč tudi zaradi izjemno visokih rasti državnih pomoči za zaposlovanje in varstvo okolja.** V letu 2013 so državne pomoči (brez pomoči kmetom) znašale 3.948 mio. EUR (2012: 986,2 mio. EUR), od tega je bilo za sanacijo bančnega sektorja (prek posebne sheme odpravljanje motnje v gospodarstvu oz. kriznih pomoči) namenjenih 3.317 mio. EUR (2012: 483 mio. EUR). Hitra je tudi rast pomoči, ki niso usmerjene v bančni sektor, in so v letu 2013 dosegle 632 mio. EUR (2011: 439 mio., 2012: 503 mio. EUR), in že močno presegajo raven, ki jo je Slovenija dosegla leta 2009 s sprejetjem posebnih ukrepov za blažitev krize, usmerjenih v podjetniški sektor (Evidenca državnih pomoči, MF, 2014). V letu 2010 so bili ti ukrepi umaknjeni, sprejeti pa so bili novi, zato je raven državnih pomoči ostala skoraj nespremenjena. V naslednjih letih so državne pomoči ponovno pričele strmo naraščati zaradi ukrepov na področju varstva okolja in zaposlovanja. Pomoči za zaposlovanje so se povečale že leta 2012 predvsem zaradi spodbujanja zaposlovanja invalidov (z dotacijami, 11 mio. EUR in z znižanimi prispevki za socialno varnost, 50 mio. EUR). Na področju varstva okolja so se v letu 2013 za 26 mio. EUR povečala plačila za obnovljive vire energije (fotovoltaika, hidroelektrarne, bioplinarne), uveden pa je bil tudi nov ukrep, imenovan trgovanje z dovoljenji, ki pa je z vidika pozitivnih učinkov na varstvo okolja vprašljiv, saj je za 113 mio. EUR znižal davčne obveznosti največjim onesnaževalcem s CO<sub>2</sub>. Z vidika krepitve konkurenčnosti gospodarstva struktura dodeljenih državnih pomoči tudi v letu 2013 ni bila ugodna, saj so bile kategorije pomoči (raziskave in razvoj, usposabljanje majhna in srednje velika podjetja ter delno tudi regionalni razvoj), ki naj bi imele ugoden vpliv na konkurenčnost, v primerjavi z letom 2011 nižje kar za 40 %. Državne pomoči so v Sloveniji v primerjavi z EU<sup>255</sup> izrazito visoke. Povečevanje državnih pomoči tudi ni v skladu z usmeritvami Evropske komisije na področju konkurence.

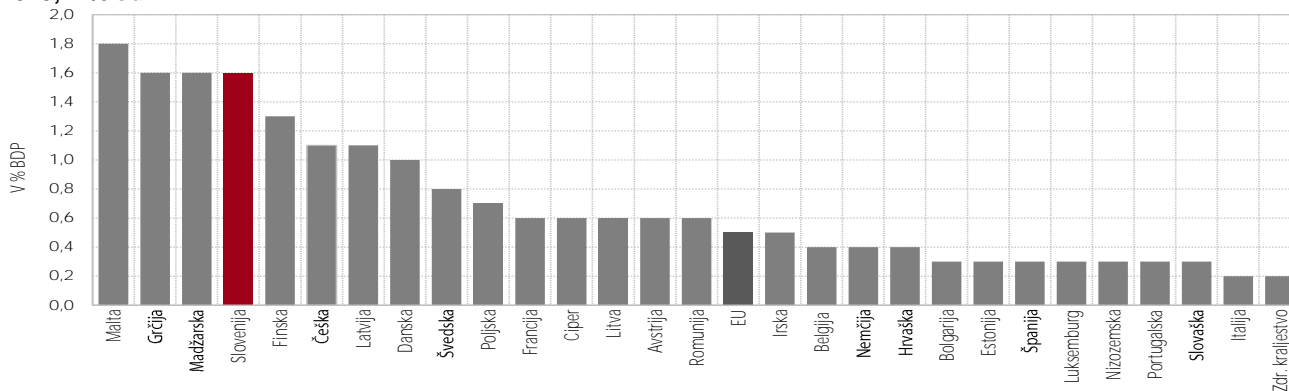
**Z dokapitalizacijo bank leta 2013 se je Slovenija uvrstila med države z nadpovprečno visokimi državnimi pomočmi za odpravljanje posledic finančne krize.** Slovenija je pred letom 2013 izkazovala podpovprečne državne pomoči za odpravljanje posledic finančne krize v EU, s sanacijo bančnega sektorja v letu 2013 pa se je uvrstila na peto mesto po višini teh pomoči v letih 2008–2013. Evropska komisija je državno pomoč Slovenije v tem obdobju ocenila v višini 8,9 % BDP, več so za sanacijo bank namenile le Irska, Grčija, Ciper in Belgija (State Aid Scoreboard, 2014).

**Tabela: Državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic finančne krize in pomoči železniškemu prometu), 2000–2013, v % od BDP**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	1,0	0,7	0,6	0,7	1,0	1,0	1,1	1,3	1,6
EU	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5

Vir: State Aid Scoreboard 2014, European Commission.

**Slika: Državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic finančne krize in pomoči železniškemu prometu), v letu 2013, v % od BDP**



Vir: State Aid Scoreboard 2014, European Commission.

<sup>254</sup> Državne pomoči izhajajo iz ureditve v Evropski uniji in predstavljajo ukrepe države, ki posegajo v njene tekoče in investicijske izdatke (subvencije, kapitalski transferji), prihodke (znižana plačila davkov in prispevkov), financiranje (ugodna posojila), dolg (garancije), rezidenčnim proizvajalcem in ki vplivajo na enotni notranji trg EU. Vpliv na enotni trg EU je določen arbitrarno s pravili, ki jih sprejemajo Evropska komisija, Evropski svet in Evropsko sodišče. Zaradi tega določila se med državnimi pomočmi ne izkazuje velik del pomoči kmetijstvu, ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP).

<sup>255</sup> Evropska komisija v rednih letnih pregledih objavlja le podatke o državnih pomočeh brez pomoči za odpravljanje finančne krize in brez pomoči za železniški promet.

## 1.12 Subvencije sektorja država

**Subvencije sektorja država<sup>256</sup> so v letu 2014 dosegle najnižjo raven od začetka gospodarske krize, vendar pa so se v tem obdobju krepile druge oblike pomoči države.** S sprejetjem posebnih protikriznih ukrepov v letu 2009, ki imajo značaj subvencij, in ob močnem padcu BDP, se je delež subvencij sektorja država glede na BDP v tem letu povečal na 1,8 % BDP, kar je bilo največ po letu 2000. V obdobju 2010–2014 so se subvencije večinoma zniževale (z izjemo leta 2013), na kar so vplivali iztek protikriznih ukrepov, institucionalne spremembe pri transportu<sup>257</sup> ter varčevalni ukrepi. V letu 2014 so dosegle tudi najnižjo raven po letu 2008,<sup>258</sup> vendar pa so se v tem obdobju okrepile druge oblike pomoči države (državne pomoči; gl. kazalnik 1.11). V zadnjih letih je tako delež subvencij sektorja država glede na BDP primerljiv s povprečjem EU oz. celo rahlo nižji.

**Večina subvencij je usmerjenih v ekonomske dejavnosti, kjer so bila v letu 2013 najbolj subvencionirana področja transport, kmetijstvo ter splošne ekonomske zadeve in zaposlovanje.** V letu 2013 je Slovenija 60 % subvencij sektorja država (230,1 mio. EUR) usmerila v ekonomske dejavnosti, v primerjavi s predhodnim letom pa so se povečale za 37 mio. EUR. Čeprav so se subvencije v transport z institucionalno spremembo pri železnicah z letom 2011 močno zmanjšale, do znižanja pa je prišlo tudi v letu 2013, so še vedno največje med vsemi izkazanimi nameni. Drug najpomembnejši namen so splošne ekonomske in trgovinske zadeve ter zadeve, povezane z zaposlovanjem. Zaradi blaženja posledic gospodarske krize so se dotlej razmeroma majhne subvencije v ta namen močno povečale, v letih 2009 in 2010 so se več kot potrojile zaradi sprejetih ukrepov, usmerjenih v ohranjanje delovnih mest. Čeprav se je število brezposelnih še povečevalo, so se v letih 2011 in 2012 subvencije za ta namen znižale na predkrizno raven, v letu 2013 pa ponovno povečale in dosegle raven leta 2008. Subvencije v kmetijstvo, ki so v letih 2005–2008 predstavljale okoli 30 % vseh subvencij, usmerjenih v ekonomske dejavnosti, so se po letu 2008 močno zniževale, v letu 2013 pa ponovno zelo povečale (za 47,4 mio. EUR) in dosegle ponovno visok delež v strukturi subvencij sektorja država. Subvencije za druge, neekonomske dejavnosti, ki med leti precej nihajo, so se v letu 2013 povečale za slabih 15 mio. evrov (na 150,4 mio. EUR). Pretežno so bile namenjene dejavnostim zniževanja brezposelnosti, ravnanja z odpadki in odpadlo vodo, varstva biotske raznovrstnosti ter rekreaciji, kulturi in religiji.

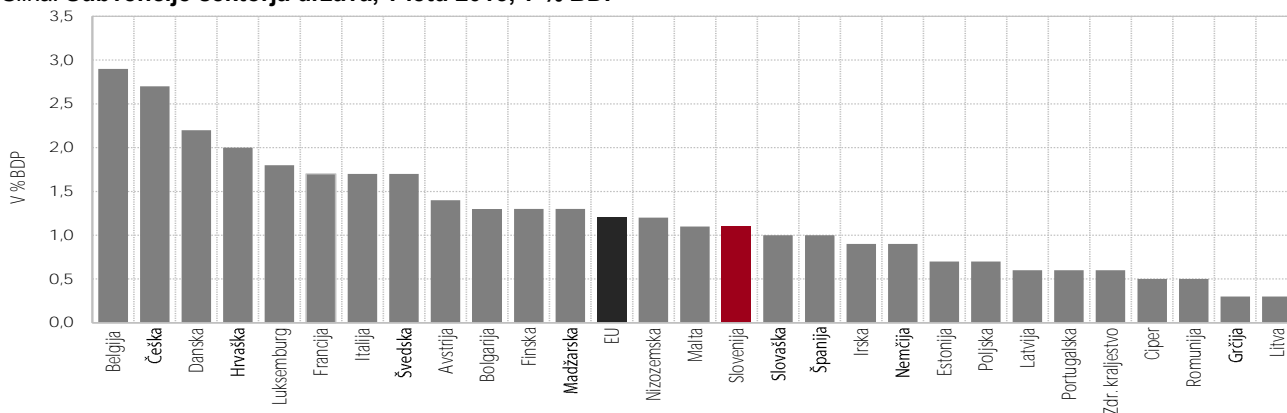
**Tabela: Subvencije sektorja država, 2000–2013, v % BDP (po ESR–1995)**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	1,9	1,5	1,5	1,6	1,8	1,8	1,0	0,9	1,1
EU	np	np	np	np	np	1,3	1,3	1,2	1,2

Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, zadnja objava 19. 12. 2014.

Opomba: np – ni podatkov.

**Slika: Subvencije sektorja država, v letu 2013, v % BDP**



Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, zadnja objava 19. 12. 2014.

<sup>256</sup> Celotni znesek subvencij je dejansko bistveno višji, v letu 2013 so znašale 679,6 mio EUR. Financirane so bile z nacionalnimi viri in pretežno s sredstvi evropskih strukturnih skladov. Subvencije sektorja država (2013: 380,5 mio EUR) zajemajo samo subvencije, financirane z nacionalnimi viri.

<sup>257</sup> Pri reorganizaciji Slovenskih železnic so bile ustanovljene štiri enote. Dve enoti, SŽ potniški promet in SŽ infrastruktura, sta bili vključeni v sektor centralne države.

<sup>258</sup> Po prvih podatkih so subvencije sektorja država (po ESR 2010) v letu 2014 dosegle 317 mio EUR oz. 0,9 % BDP (SURS, Temeljni agregati sektorja država, 31. 3. 2015).

## 1.13 Razvitost finančnega sistema

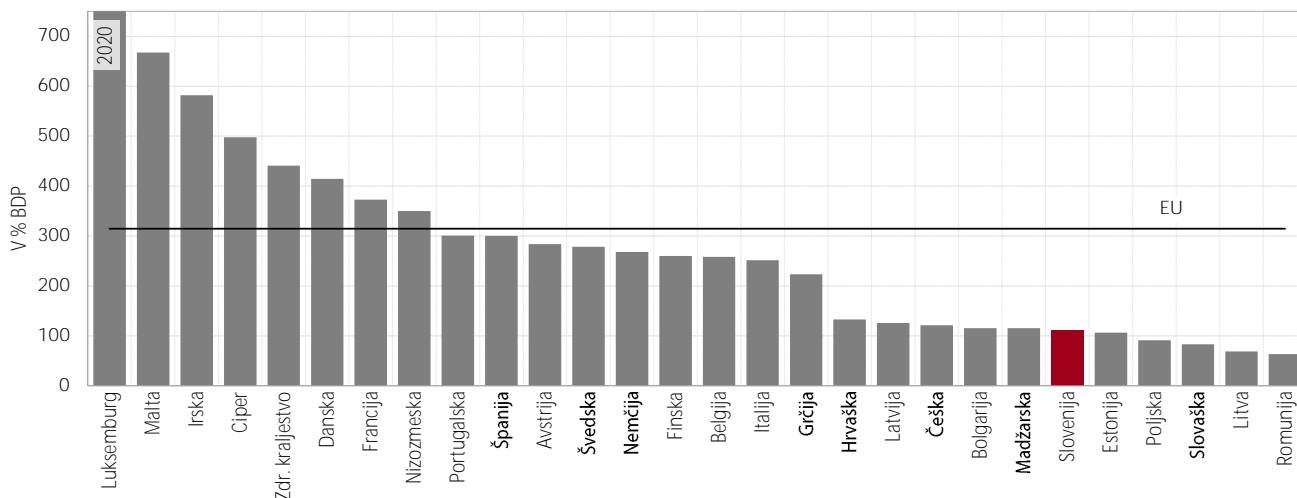
**Razkorak med razvitostjo finančnega sistema v primerjavi z evropskim povprečjem se v obdobju po izbruhu finančne krize še povečuje.** Krčenje bilanc bančnega sistema se nadaljuje tudi po začetku njegove sanacije. K temu na eni strani prispeva vse manjši obseg kreditne aktivnosti zaradi razdolževanja gospodarstva in prenosa dela terjatev na DUTB, na pasivni strani pa banke intenzivno zmanjšujejo obveznosti do ECB in v manjši meri kot v preteklosti tudi do tujih bank. Bilančna vsota slovenskega bančnega sistema se je leta 2014 nadalje zmanjšala za 6,5 % in konec leta 2014 znašala 37,8 mrd. EUR (101,5 % BDP, kar je najmanj po letu 2005 in dosega okrog 30 % povprečja EU iz leta 2013). Najmanjši razvojni razkorak beležimo na področju zavarovalništva, kjer se vrednost kazalnika v času krize celo še nekoliko povečevala, in dosega približno 65 % povprečja EU. Rast vrednosti indikatorja v začetku krize je bila predvsem posledica nižje vrednosti BDP, rast premij pa se je sprva zelo upočasnila, v zadnjih letih pa se njihov obseg postopoma znižuje. Na precejšnje neskladje v primerjavi z evropskim povprečjem pa nakazuje nizek obseg premij življenjskih zavarovanj, ki v Sloveniji z 1,5 % BDP dosega manj kot 30 % povprečja držav članic EU. V letu 2014 se je kazalnik tržne kapitalizacije delnic v primerjavi z BDP povečal (na 16,7 %, kar je za približno 40 o. t. manj, kot je bila najvišja raven v letu 2007), razkorak do povprečja EU pa je ostal zelo velik (vrednost kazalnika je znašala 25 % vrednosti v EU). K temu je najpomembneje prispeval ponoven zagon privatizacije, deloma pa so k rasti prispevali tudi boljši poslovni rezultati gospodarskih družb zaradi ugodnejših gospodarskih gibanj, tako da se je tržna kapitalizacija delnic v letu 2014 povečala za 20,1 %, vrednost osrednjega indeksa na ljubljanski borzi SBITOP pa za 19,6 %.

Slika: Indikatorji razvitosti finančnega sistema v Sloveniji in EU

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Bilančna vsota bank v primerjavi z BDP</b>							
Slovenija	79,9	100,2	138,9	132,2	128,1	111,9	101,5
EU	236,5	296,3	347,5	352,1	339,1	314,5	
<b>Tržna kapitalizacija delnic v primerjavi z BDP</b>							
Slovenija	17,6	22,9	19,4	13,2	13,6	14,3	16,9
EU	96,8	90,9	65,0	57,0	61,0	68,7	69,5
<b>Obseg zavarovalnih premij v primerjavi z BDP</b>							
Slovenija	5,0	5,3	5,8	5,6	5,6	5,5	
EU-25*		8,7	8,9	9,4	8,3	8,7	

Vir: Poročilo o finančni stabilnosti (različni letniki), Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza - različni letniki). Statistični zavarovalniški bilten (Slovensko zavarovalno združenje - različni letniki), European Insurance in Figures, Sigma: World insurance in 2013-Steering towards recovery (Swiss Re), European Banking Sector Facts and Figures 2014 (EBF), Company files (London Stock exchange-različni letniki), European Securities Exchange Statistics (Federation of European Securities Exchanges), National accounts (EUROSTAT), Nacionalni računi (SURS), 2015. Opomba: \*Pri kazalniku zavarovalnih premij glede na BDP manjkajo podatki za baltske države.

Slika: Bilančna vsota v primerjavi z BDP v državah članicah EU v letu 2013



Vir: Banka Slovenije, European Banking Federation, SURS, Eurostat.

## 1.14 Razmerje med krediti in depoziti

**Pospešeno zniževanje razmerja med krediti in depoziti v slovenskem bančnem sistemu se je nadaljevalo tudi v letu 2014.** Lansko znižanje je bilo z 24 bazičnimi točkami na 0,98 najizraziteje od izbruha mednarodne finančne krize; vrednost kazalnika je še leta 2008 dosegala 1,6. Prvič v zadnjih desetih letih je obseg vlog nebančnih sektorjev presegel obseg kreditov tem sektorjem. K takšnemu gibanju je v veliki meri prispevalo nadaljnje zniževanje kreditov nebančnemu sektorju (za 3,5 mrd. EUR), ki je posledica razdolževanja poslovnega sektorja in sanacije bančnega sistema in s tem povezanimi prenosi terjatev saniranih bank na DUTB (v letu 2014 je bilo na DUTB prenesenih za 1,6 mrd. EUR terjatev). Kreditna aktivnost bank še vedno ostaja skromna in je po naši oceni v veliki meri usmerjena k refinanciranju obveznosti podjetij, ki so prezadolžena, s čimer so nekoliko ublaženi likvidnostni pritiski zaradi zapadanja finančnih obveznosti. Odraz slabih razmer na kreditnem trgu so tudi obrestne mere za posojila, ki so se konec leta sicer nekoliko znižale, a so še vedno med višjimi v evrskem območju. K zmanjševanju razmerja med krediti in depoziti pa je pomembno prispevala tudi rast obsega vlog nebančnih sektorjev, ki se je povečal za 2,1 mrd. EUR. Začetek sanacije bančnega sistema je vplival tudi na večje zaupanje varčevalcev v bančnih sistem, kar je povečalo obseg vlog poslovnega sektorja (za 1,5 mrd. EUR) in gospodinjstev, ki so se leta 2014 povečale za okoli 800 mio. EUR. Obseg vlog sektorja države pa se je zaradi manjšega obsega vlog iz tujine zmanjšal.

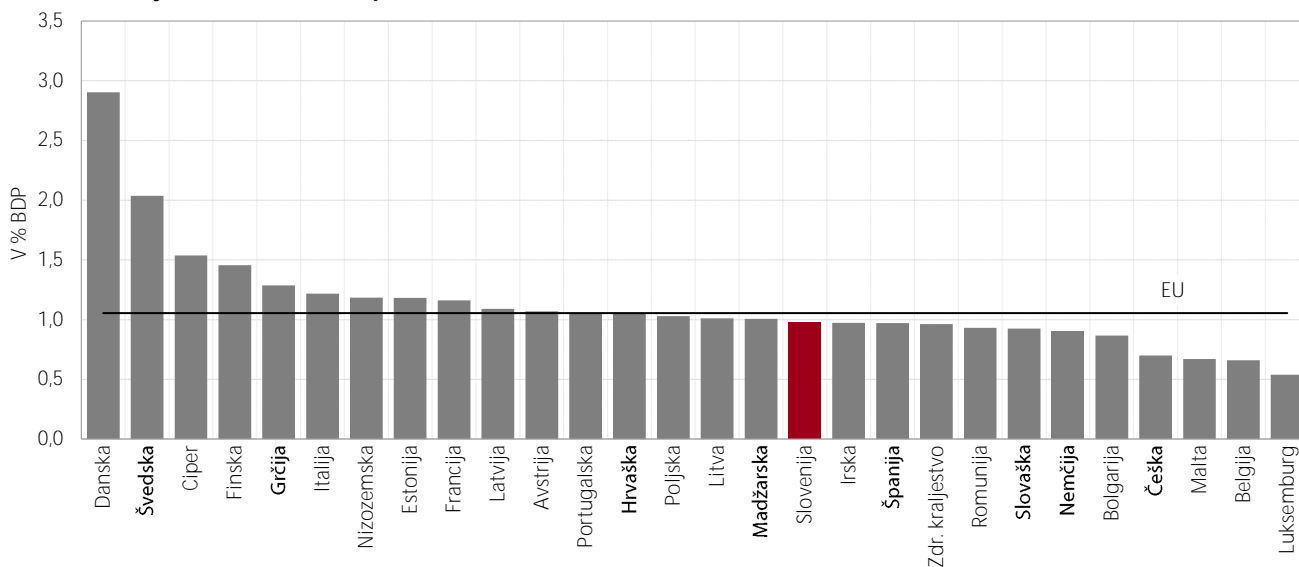
**V zadnjih letih je bilo znižanje vrednosti kazalnika v Sloveniji, ob relativno znatno višjih ravneh v predkriznih letih, precej večje kot v povprečju EU; lani je bila njegova vrednost prvič celo pod evropskih povprečjem.** Vrednost kazalnika v EU v zadnjih letih prav tako upada, vendar s precej nižje predkrizne ravni zelo postopno, predvsem zaradi rasti depozitov. Konec leta 2014 je tako razmerje med krediti in depozitov EU bilo na ravni 1,06 in je že bilo večje kot v Sloveniji. V času krize se je razmerje med krediti in depoziti bolj kot v Sloveniji znižalo le še na Irskem in v baltskih državah. Nasprotno se je v Grčiji in na Cipru izraziteje povečal zaradi nizkega zaupanja varčevalcev v tamkajšnji bančni sistem, saj se je obseg depozitov v teh državah v obdobju od konca leta 2008 do konca leta 2014 zmanjšal za 26,6 oz. 15,4 %, medtem ko se je obseg kreditov nebančnim sektorjem v tem obdobju povečal.

Tabela: Razmerje med krediti in depoziti nebančnih sektorjev v Sloveniji in EU

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	1,03	1,48	1,40	1,38	1,22	0,98
EU*	1,26	1,16	1,15	1,13	1,08	1,06

Vir: EBF, ECB, Banka Slovenije, preračuni UMAR.

Slika: Razmerje med krediti in depoziti v državah članicah EU v letu 2014



Vir: BS, ECB, preračuni UMAR.

## 1.15 Nedonosne terjatve<sup>259</sup>

**Delež nedonosnih terjatev v slovenskem bančnem sistemu se je v letu 2014 zmanjšal.** Znašal je 4,4 mrd. EUR, kar je 1,1 mrd. EUR manj kot leta 2013. S tem je dosegel 11,9 % celotne izpostavljenosti bančnega sistema ter bil za 5 o.t. večji od povprečja v EU.<sup>260</sup> Na gibanje obsega nedonosnih terjatev je tudi letos močneje vplival prenos terjatev iz dveh bank na DUTB v skupni višini (1,6 mrd. EUR)<sup>261</sup>, ocenjujemo pa, da se je tudi zaradi boljših gospodarskih razmer obseg nedonosnih terjatev pričel zmanjševati. V letu 2014 se je povečal le še obseg nedonosnih terjatev do tujcev (za približno 120 mio. EUR)<sup>262</sup>, a se je tudi njihov obseg v zadnjem četrtletju pričel zniževati. Zniževanje deleža nedonosnih terjatev je po naši oceni zaviralo tudi nadaljnje zmanjševanje primerjalne osnove zaradi izrazitega krčenja kreditne aktivnosti bank (brez upoštevanja prenosov na DUTB 6,7 %, kar je na približno enaki ravni kot leta 2013). Tako se zmanjšuje priliv novih bolj kakovostnih terjatev, na drugi strani pa ravno tovrstne terjatve beležijo razmeroma visoke odlive, ki so posledica bodisi rednih odplačil bodisi prenosa terjatev med manj kakovostne terjatve zaradi nižje bonitetne ocene komitenta. Podatki kažejo, da se tako še naprej krči predvsem obseg najbolj kakovostnih terjatev razvrščenih v bonitetna razreda A in B, ki se je samo v letu 2014 do septembra znižal za 5,5 % in predstavlja le še 79,2 % celotne izpostavljenosti bank.<sup>263</sup>

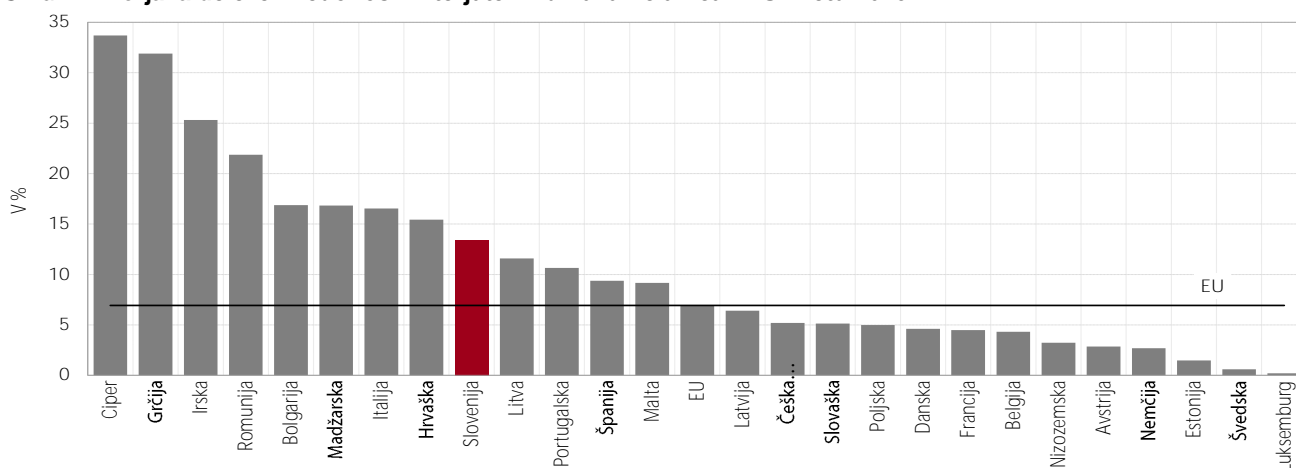
**Med državami članicami EU so nadaljnja neugodna gibanja v letu 2013 beležile predvsem države, ki so bile med bolj prizadetimi v finančni krizi, v drugih državah pa se prirast deleža nedonosnih terjatev že umirja, v nekaterih državah pa se celo znižuje.** Z visokim prirastom na ravni med 9 in 15 o.t. izstopata predvsem Grčija in Ciper, ki sta s postopkom sanacije bančnega sistema pričela pred Slovenijo. Tudi na Irskem se je po vstopu v program finančne pomoči konec leta 2010 in s tem začetkom sanacije njihovega bančnega sistema delež nedonosnih terjatev do konca leta 2013 več kot podvojil in je presegal 25-odstotno raven. Počasno zniževanje deleža nedonosnih terjatev v teh državah nakazuje, da je proces sanacije bančnega sistema dolgotrajen in ni nujno, da privede do takojšnjega znižanja nedonosnih terjatev. Delež nedonosnih terjatev pa se še naprej znižuje v baltskih državah. V letu 2013 pa se je pričel zniževati tudi v Nemčiji, na Poljskem, Češkem, Slovaškem, Danskem in Švedskem.

Tabela: Delež nedonosnih terjatev v Sloveniji in EU (v %)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	3,8	5,4	7,4	11,2	14,4	13,4	11,9
EU*	2,6	4,3	4,5	5,0	5,7	6,9	

Vir: IMF, Svetovna banka, Banka Slovenije, preračuni UMAR. Opomba: \*Podatek za EU je povprečje držav članic EU tehtano z bilančno vsoto njihovih bančnih sistemov. Za leto 2013 manjkata podatka za Finsko in Združeno kraljestvo.

Slika: Primerjava deležev nedonosnih terjatev v državah članicah EU v letu 2013



Vir: IMF, Svetovna banka, Banka Slovenije, preračuni UMAR. Opomba: \*Podatek za EU je povprečje držav članic EU tehtano z bilančno vsoto njihovih bančnih sistemov. Za leto 2013 manjkata podatka za Finsko in Združeno kraljestvo.

<sup>259</sup> Med nedonosne terjatve se praviloma uvrščajo terjatve, ki z vračilom zamujajo več kot 90 dni.

<sup>260</sup> Zadnji razpoložljiv podatek za EU je za leto 2013.

<sup>261</sup> Na osnovi gibanj ob prejšnjem prenosu ocenjujemo, da na DUTB niso bile prenesena samo nedonosne terjatve, tako da je zmanjšanje obsega nedonosnih terjatev zaradi tega dejavnika manjše od dejanskega prenosa sredstev na DUTB

<sup>262</sup> Tovrstne terjatve niso bile prenešene na DUTB.

<sup>263</sup> Pred krizo je bil njihov delež več kot 95-odstoten.

## 1.16 Zadolženost podjetniškega sektorja

**Celotni<sup>264</sup> in finančni dolg gospodarskih družb sta se v predkriznem obdobju hitro povečevala, od leta 2009 pa se podjetja postopno razdolžujejo in so leta 2013 dosegla raven zadolženosti iz leta 2007.** Celotni in finančni dolg podjetniškega sektorja sta bila leta 2008 glede na leto 2006 višja za 42 % oz. 62 %. V naslednjih letih sta se s postopnim razdolževanjem, ki je bilo posledica več dejavnikov, znižala približno na raven leta 2007. Znižanje skupnega dolga je bilo v razmerah omejenih finančnih virov in ob poslabšanju poslovnih rezultatov zaradi krize v prvih letih tako predvsem posledica propada podjetij, od leta 2012 pa k temu v vedno večji prispeva dejansko odplačevanje dolgov. Tudi prezadolženost<sup>265</sup> slovenskih podjetij je vrh dosegla leta 2009, ko je znašala skoraj dvakratnik prezadolženosti iz leta 2006, nato pa se je postopno zniževala in je leta 2013 znašala 20 mrd. EUR. V tem je bila v celotnem obdobju prezadolženost običajnih podjetij<sup>266</sup> za približno polovico manjša od prezadolženosti vseh podjetij (10,2 mrd. EUR leta 2013). Dolg z obrestno pokritostjo (EBITDA/obresti), manjšo od 1 (kar pomeni, da tega dolga podjetja tekoče ne morejo financirati), je predstavljal približno tretjino dolga prezadolženih običajnih podjetij, od leta 2009 pa se je znižal za 0,9 mrd. EUR na 3,3 mrd. EUR. Leta 2013 je bilo kar 70 % (2,3 mrd.) tega dolga takšnega, kjer so imela podjetja še negativen EBITDA. Koncentracija finančnega dolga prezadolženih običajnih podjetij je relativno velika, saj je imelo leta 2013 deset najbolj zadolženih običajnih podjetij skoraj četrtino (3,7 mrd. EUR) finančnega in petino (5 mrd. EUR) celotnega dolga prezadolženih podjetij. Trideset najbolj zadolženih podjetij, ki zaposlujejo 7 % vseh zaposlenih in ustvarijo 4 % dodane vrednosti, pa je imelo četrtino (5,3 mrd.) finančnega in tretjino celotnega dolga (7,1 mrd.). Med temi podjetji jih je 17 takšnih, ki so prezadolžena še iz predkriznega obdobja, in 13 takšnih, ki imajo poleg zelo visokega dolga tudi nizko obrestno pokritost (IC < 1). Deset podjetij se je v celotnem preučevanem obdobju uvrščalo med 30 najbolj zadolženih podjetij.

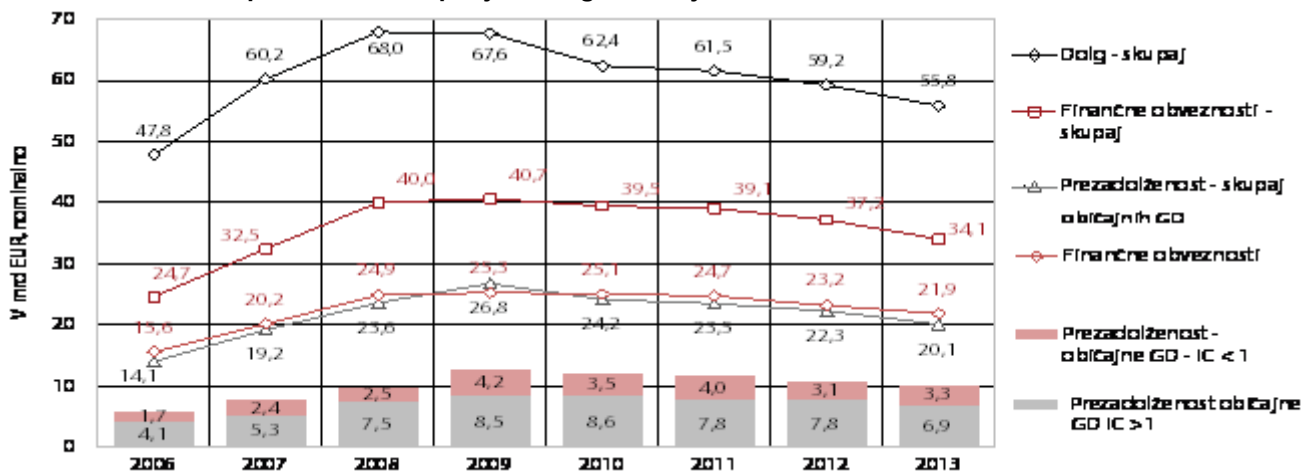
Tabela: Koncentracija finančnega dolga prezadolženih običajnih podjetij<sup>1</sup> v letu 2013

	prvih 10	prvih 30	prvih 50	prvih 100	prvih 500	vse običajne GD
delež v fin. obv. prezadolženih običajnih GD	25 %	39 %	45 %	55 %	78 %	100 %
delež v fin. obv. običajnih GD	17 %	24 %	29 %	36 %	54 %	72 %
fin.obv. v mrd. EUR	3,7	5,3	6,4	7,9	11,8	15,8

Vir: AJPES, preračuni UMAR.

Opomba: <sup>1</sup> Običajna podjetja so vsa podjetja brez holdingov, lizingov in podjetij z nič zaposlenimi.

Slika: Zadolženost in prezadolženost podjetniškega sektorja



Vir: AJPES, preračuni UMAR.

Opomba: Prezadolžena so vsa podjetja, kjer je finančni dolg večji od petkratnika EBITDA; *Prezadolženost - običajne GD-IC > 1*: finančni dolg vseh prezadolženih podjetij brez holdingov, lizingov, DARSA in podjetij z nič zaposlenimi; *Prezadolženost-običajne GD-IC < 1*: finančni dolg podjetij, ki so prezadolžena in imajo kazalec obrestne pokritosti (EBITDA/obresti) manjši od 1

<sup>264</sup> Celotni dolg zajema finančne, poslovne in ostale obveznosti podjetij.

<sup>265</sup> Prezadolženost je merjena kot vsota vseh finančnih obveznosti, ki so višje od petkratnika EBITDA.

<sup>266</sup> Zadolženost smo analizirali na osnovi individualnih podjetniških podatkov (bilance stanja in izkazi poslovnega izida) vseh gospodarskih družb v Sloveniji, ki jih je zbrala Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, za obdobje od 2006 do 2013. Običajna podjetja so vsa podjetja brez holdingov, lizingov in podjetij z nič zaposlenimi.



## 2 Dejavniki konkurenčnosti

- 2.1 BDP na prebivalca po kupni moči
- 2.2 Produktivnost dela

### Konkurenčnost podjetniškega sektorja

- 2.3 Tržni delež
- 2.4 Stroški dela na enoto proizvoda
- 2.5 Faktorska struktura izvoza blaga
- 2.6 Na znanju temelječe tržne storitve
- 2.7 Mrežne dejavnosti
- 2.8 Neposredne tuje investicije
- 2.9 Podjetniška aktivnost

### Človeški kapital

- 2.9 Prebivalstvo s terciarno izobrazbo
- 2.10 Izdatki za izobraževanje
- 2.11 Vključenost odraslih v vseživljenjsko izobraževanje

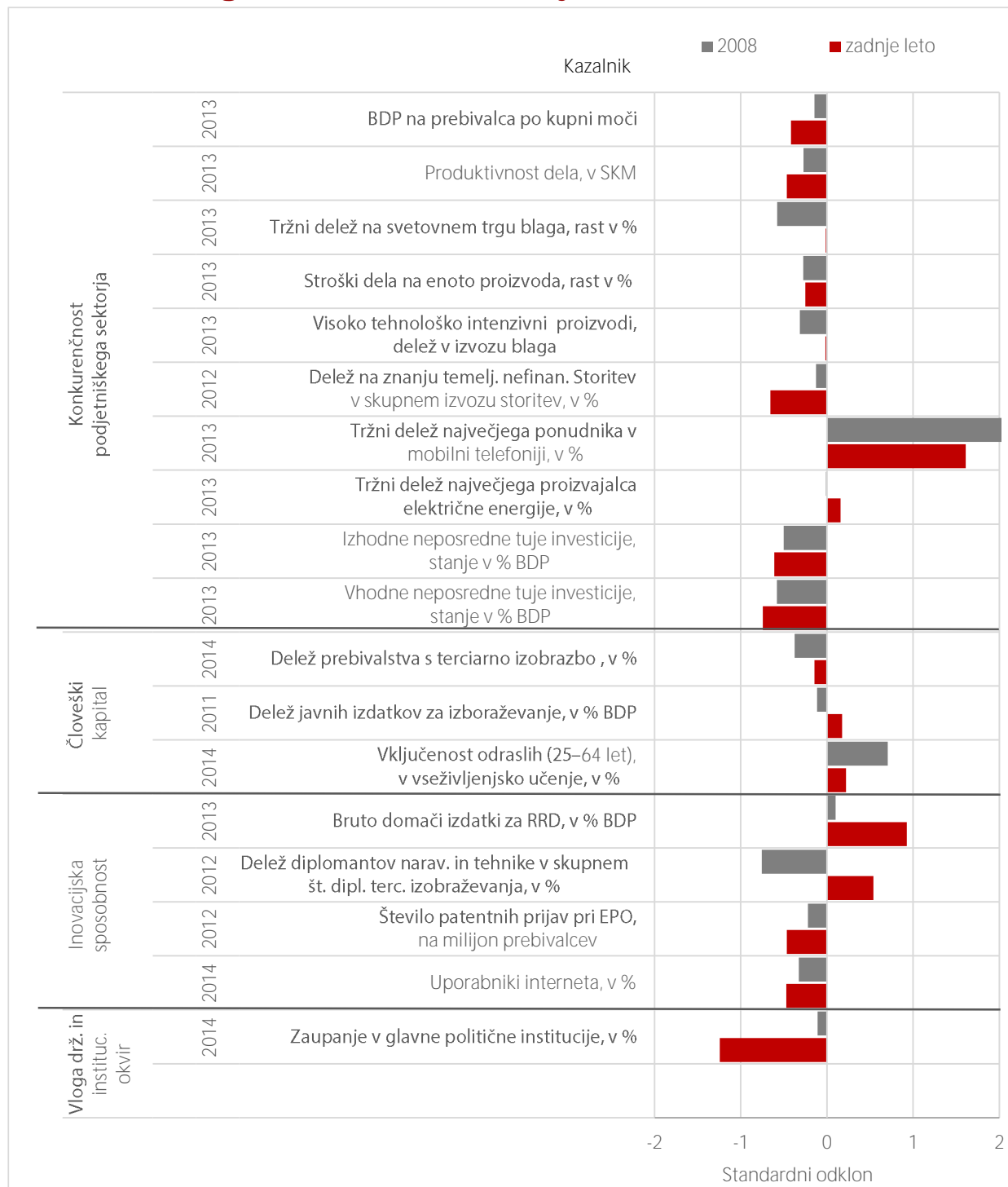
### Inovacijska sposobnost

- 2.13 Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost
- 2.14 Inovacijska dejavnost
- 2.15 Diplomanti naravoslovja in tehnike
- 2.16 Intelektualna lastnina
- 2.17 Uporaba interneta in e-storitev

### Vloga države in institucionalni okvir

- 2.18 Zaupanje v institucije

## Pregled kazalnikov – Dejavniki konkurenčnosti



Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: Slika prikazuje položaj Slovenije glede na netehtano aritmetično sredino držav EU. Izračunan je glede na razpoložljiv nabor držav za posamezni kazalnik, zaradi nepopolnih podatkov pa smo iz analize vseh kazalnikov izključili Ciper, Malto, Luksemburg in Hrvaško. Podatki so za leto 2008 in za zadnje leto, ko so razpoložljivi podatki za države EU (zadnje leto je navedeno v tabeli). Pozitivna vrednost pomeni, da je pri izbranem kazalniku vrednost kazalnika za Slovenijo večja glede na povprečje držav EU, negativna vrednost pa, da je vrednost kazalnika nižja glede na povprečje držav EU.

## 2.1 Bruto domači proizvod na prebivalca

**Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je leta 2013 ostal na najnižji ravni od začetka krize, prvi podatki za leto 2014 pa nakazujejo prekinitev negativnih trendov.** Po zadnjih podatkih Eurostata<sup>267</sup> je BDP na prebivalca po kupni moči v letu 2013 znašal 21.800 SKM<sup>268</sup>. Slovenija se je pred krizo po tem kazalniku približevala EU in leta 2008 dosegla 89 % evropskega povprečja. Zaradi močnejšega padca gospodarske aktivnosti<sup>269</sup> pa je v naslednjih štirih letih v primerjavi z EU izgubila 7 o. t. in na tej ravni ostala tudi v letu 2013. Prekinitev negativnih gibanj nakazujejo podatki za leto 2014, ko je bila gospodarska rast prvič od začetka krize nekoliko višja kot v EU.

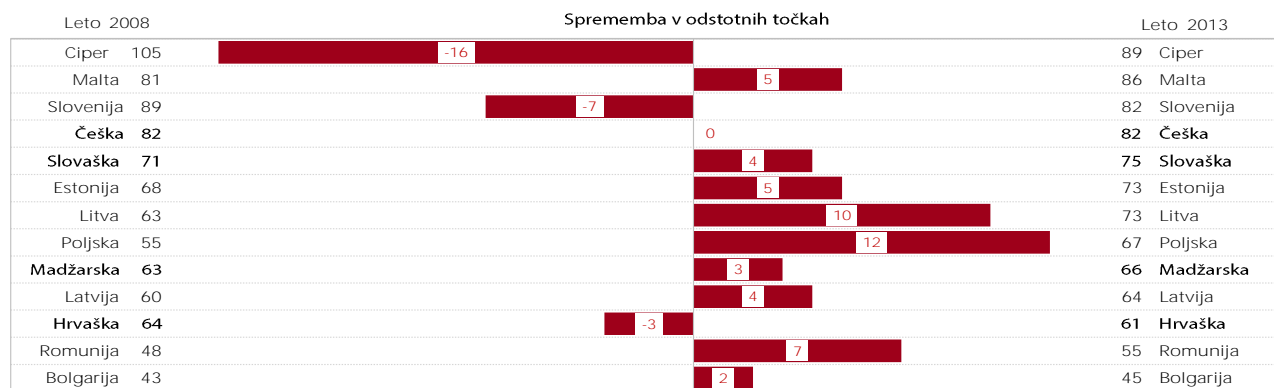
**Slovenija je v skupini držav, ki so od začetka krize najbolj poslabšale relativni položaj v gospodarski razvitosti v EU.** Bolj kot Slovenija (7 o. t.) so se od povprečja EU od leta 2008 oddaljile Grčija (20 o. t.), Ciper (16 o. t.), Španija in Nizozemska (po 8 o. t.). Po velikosti BDP na prebivalca v SKM so bile v letu 2008 Sloveniji najbližje Grčija in Češka, v letu 2013 pa Češka, Portugalska in Malta. Hkrati so nekatere nove članice močno zmanjšale svoj zaostanek v primerjavi s Slovenijo. Litva in Estonija, ki sta še v letu 1999 beležili samo polovico gospodarske razvitosti Slovenije, sta v letu 2013 za Slovenijo zaostajali samo še za 9 o. t. Od novih članic se je sicer poleg Češke, ki je v letu 2013 dosegla enako gospodarsko razvitost v primerjavi z EU kot Slovenija, naši državi najbolj približala Slovaška (za EU je zaostala za 7 o. t. bolj kot Slovenija). V letu 2013 je v primerjavi s prejšnjim letom svoj položaj glede razvitosti v primerjavi z EU izboljšalo enajst držav, med njimi najbolj Latvija in Litva (po 4 o. t.), enako kot Slovenija ga je zadržalo sedem držav, poslabšalo pa deset držav, najbolj Luksemburg (7 o. t.), ki pa še vedno presega povprečje EU za 157 % in Ciper (4 o. t.). Največji razkorak v kazalniku BDP na prebivalca po kupni moči med državami EU, ki je v začetku prejšnjega desetletja predstavljal razmerje 1:9,8 (Romunija/Luksemburg), se z leti zmanjšuje in je v letu 2013 znašal 1:5,8 (Bolgarija / Luksemburg).

Tabela: BDP na prebivalca v standardih kupne moči, EU-28=100

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	79	86	87	89	85	83	83	82	82
EU-15	116	113	112	111	111	110	110	109	109
Skandinavske države EU	130	124	126	127	125	126	126	125	124
Ranljive članice EU <sup>1</sup>	102	105	105	102	102	100	97	95	95
Nove članice EU brez Slovenije	52	60	65	67	66	66	68	69	70

Vir: Eurostat Portal Page – Purchasing Power Parities, 2014; izračuni UMAR. Opomba: <sup>1</sup> Ranljive članice EU: Grčija, Irska, Italija, Portugalska, Slovenija, Španija.

Slika: Sprememba v BDP na prebivalca v SKM glede na povprečje EU v obdobju 2008–2013, nove članice EU



Vir: Eurostat Portal Page – Purchasing Power Parities, 2014.

<sup>267</sup> Decembra 2014 je Eurostat objavil podatke o BDP na prebivalca v standardih kupne moči, ki temeljijo na revidiranih paritetah kupne moči in na zadnjih revidiranih podatkih posameznih držav za BDP v nacionalnih valutah in na zadnjih podatkih o prebivalstvu. Podatki so objavljeni po prenovljeni evropski metodologiji - Evropskem sistemu računov 2010 (ESR 2010). S prenovljeno metodologijo so se spremenile ravni BDP po posameznih letih v vseh državah, zato so spremenjena tudi razmerja posameznih držav v primerjavi s povprečjem EU. Za Slovenijo se je raven BDP v tekočih cenah v obdobju 1997–2013 zvišala povprečno za 1,9 %, kar je manj kot v povprečju EU (3,4 %).

<sup>268</sup> Prikaz bruto domačega proizvoda na prebivalca v standardih kupne moči omogoča primerjavo med državami očiščeno učinka razlik v splošni ravni cen med državami. Standard kupne moči (SKM) - izbor valute za izražanje rezultatov je dogovor (konvencija). V Eurostatovi primerjavi se rezultati izražajo v »valuti«, imenovani SKM. SKM je umetna, fiktivna valuta, ki je na ravni povprečja držav EU enaka enemu evru. SKM ali »EU-28 evro« je »valuta«, ki odraža povprečno raven cen v EU-28.

<sup>269</sup> Glej tudi kazalnik 1.1.

## 2.2 Produktivnost dela

**Produktivnost dela<sup>270</sup> je ob precejšnjem zmanjšanju zaposlenosti od začetka krize v letu 2014 dosegla raven iz leta 2008.** Zaradi visokega padca gospodarske aktivnosti se je z začetkom krize leta 2009 zmanjšala kar za 6,1 %. Rast, ki je sledila v naslednjih letih (razen leta 2012), je pretežno izhajala iz prilagajanja zaposlenosti nižji gospodarski aktivnosti in je bila tako ob odsotnosti gospodarskega okrevanja precej skromnejša kot v letih pred krizo ter ni zadoščala za hitrejše približevanje predkrizni ravni. Šele v letu 2014, ko je bilo prvič od začetka krize doseženo tudi povečanje zaposlenosti, je glavni dejavnik njene rasti postalo povečanje bruto domačega proizvoda. Rast produktivnosti se je v zadnjem letu tudi nekoliko okrepila, a je bila precej nižja od večletnega povprečja pred začetkom krize (desetletno povprečje pred začetkom krize je 3,8 %). Skromni rasti produktivnosti od začetka krize je ob šibki znotrajsektorski produktivnosti večine dejavnosti botrovalo tudi krčenje nekaterih v krizi bolj prizadetih delov gospodarstva, zlasti gradbeništva in predelovalnih dejavnosti (za te dejavnosti je po letu 2009 značilen precejšen negativen prispevek medsektorske komponente k rasti produktivnosti). Predelovalne dejavnosti so bile zaradi močnejše znotrajsektorske rasti kljub temu pomembno gonilo okrevanja produktivnosti po letu 2009 (gl. sliko). Poleg njih so k rasti produktivnosti v tem obdobju močno prispevale tudi tržne storitve, med njimi zlasti na znanju temelječe storitve<sup>271</sup> in promet. V letu 2014 pa je na izboljšanje pomembno vplivalo tudi gradbeništvo, ki je vse do leta 2013 zmanjševalo rast produktivnosti celotnega gospodarstva.

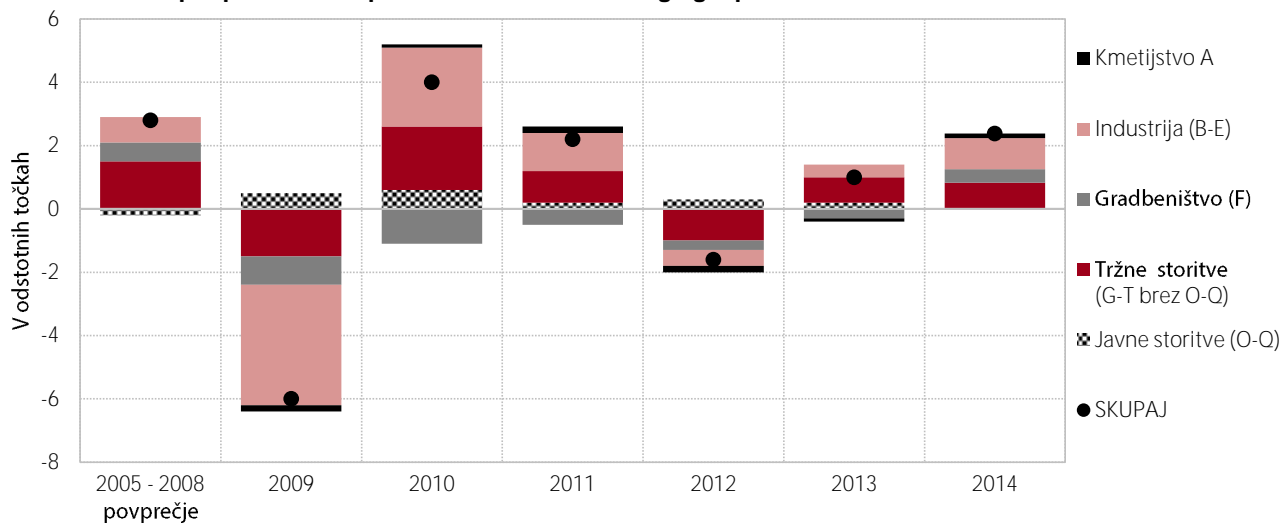
**Zaostanek Slovenije za povprečjem EU po ravni produktivnosti se počasi zmanjšuje.** Raven produktivnosti (izražena v standardih kupne moči) v Sloveniji se je pred krizo približevala povprečju EU in je leta 2008 znašala 83 % evropskega povprečja. Ob manj ugodnem gibanju bruto domačega proizvoda kot v EU se je v letih 2009 in 2010 zaostanek Slovenije v ravni produktivnosti skupaj povečal za 4 o. t. V naslednjih treh letih se je nekoliko znižal (na 19 % v letu 2013), ponovno približevanje evropskemu povprečju pa je v glavnem izhajalo iz večjega zmanjšanja zaposlenosti, rast bruto domačega proizvoda pa je bila nižja kot v EU. Po naši oceni se je v letu 2014 ob višji gospodarski rasti pri nas vrzel do EU v ravni produktivnosti nadalje zmanjšala, a je še ostala nekoliko višja kot ob začetku krize.

Tabela: Produktivnost dela, Slovenija

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Realna rast produktivnosti, v %	4,5	4,1	3,4	0,7	-6,1	3,4	2,3	-1,8	0,5	2,0
Produktivnost dela v standardih kupne moči, EU=100	82	82	82	83	80	79	80	80	81	np

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2015; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2015; preračuni UMAR. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Sektorski prispevki k rasti produktivnosti slovenskega gospodarstva



Vir: preračuni UMAR na podlagi podatkov SURS (Nacionalni računi, 2014).

<sup>270</sup> Merjena kot razmerje med bruto domačim proizvodom v stalnih cenah in številom delovno aktivnih po metodologiji statistike nacionalnih računov.

<sup>271</sup> Informacijsko-komunikacijske dejavnosti (J), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (M).

## 2.3 Tržni delež

**V letu 2014 se je izboljševanje izvozne konkurenčnosti nadaljevalo.** Slovenija je bila v letih 2008–2012 v skupini držav EU z največjim padcem tržnega deleža blaga na svetovnem trgu (-22,2 %, sedmo mesto), ki je bil deloma tudi posledica regionalne in proizvodne strukture našega izvoza (glej Poročilo o razvoju 2014, 2014). Za približno polovico je bil v tem obdobju nižji padec na trgu pomembnejših trgovinskih partneric, na trgu EU pa je bil za približno dve tretjini nižji. Do obrata v pozitivno smer je prišlo v letu 2013, razpoložljivi podatki za leto 2014 pa kažejo nadaljevanje pozitivnega trenda. Slovenija je bila v obeh letih med članicami EU v skupini z nadpovprečno rastjo tržnega deleža na svetovnem trgu.<sup>272</sup> S tem se je kumulativni padec tržnega deleža na svetovnem trgu od začetka krize zmanjšal za približno tretjino, na trgu pomembnejših partneric smo predkrizno raven deleža že dosegli, v EU pa presegli.

**Rast tržnega deleža na svetovnem trgu je bila po letu 2012 posledica splošnega povečanja deležev na naših pomembnejših regionalnih in proizvodnih trgih.** Do rasti je prišlo v Nemčiji, Italiji, Avstriji, Hrvaški in Franciji, na Madžarskem, Poljskem in v Združenem kraljestvu ter Rusiji, ZDA in Makedoniji.<sup>273</sup> V letu 2012 je tržni delež predkrizno raven presegel le na nemškem in hrvaškem trgu, leta 2013 še na avstrijskem in italijanskem trgu, v letu 2014 pa še na ameriškem trgu. Hkrati smo rast zabeležili tudi na večini relativno manj pomembnih trgov EU.<sup>274</sup> Po faktorski intenzivnosti so se, z izjemo proizvodov z intenzivno rabo dela, v letu 2013 povečali tržni deleži vseh skupin proizvodov: z intenzivno rabo naravnih virov, nizko, srednje in visoko tehnološko intenzivni proizvodi. Med pomembnejšimi odseki SMTK pa so se povečali deleži medicinskih in farmacevtskih proizvodov, barvnih kovin, kovinskih izdelkov, pogonskih, specialnih in industrijskih strojev ter nafte, naftnih derivatov in električne energije.<sup>275</sup>

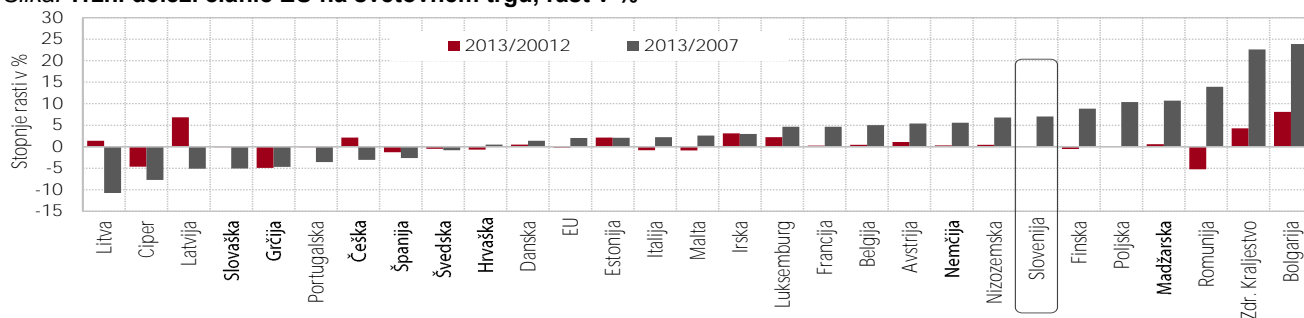
Tabela: Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu in v pomembnejših trgovinskih partnericah, v %

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>Tržni delež na svetovnem trgu</b> <sup>1</sup>								
Slovenija	0,141	0,176	0,186	0,184	0,165	0,164	0,152	0,158
EU-27	38,658	39,224	37,102	36,998	34,253	33,470	32,009	33,042
<b>Tržni deleži Slovenije v pomembnejših trgovinskih partnericah</b> <sup>2</sup>								
Nemčija	0,474	0,457	0,459	0,470	0,450	0,485	0,488	0,488
Italija	0,498	0,589	0,630	0,626	0,608	0,617	0,626	0,690
Avstrija	0,959	1,203	1,311	1,280	1,311	1,231	1,312	1,431
Hrvaška	8,724	8,729	8,155	8,154	8,176	8,613	8,368	8,994
Francija	0,204	0,311	0,275	0,351	0,328	0,279	0,225	0,226
Poljska	0,470	0,446	0,487	0,437	0,480	0,432	0,421	0,416
Ruska federacija	0,564	0,587	0,445	0,429	0,342	0,339	0,383	0,430
Srbija	np	Np	5,109	5,587	5,381	4,932	5,047	4,820

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2015; preračuni UMAR.

Opombi: <sup>1</sup> Izvozni tržni delež, izračunan kot delež blagovnega izvoza Slovenije oziroma EU (intra in ekstra) v svetovnem blagovnem izvozu. <sup>2</sup> Tržni deleži Slovenije v trgovinskih partnericah, izračunani kot deleži blagovnega izvoza Slovenije v blagovnem uvozu trgovinske partnerice.

Slika: Tržni deleži članic EU na svetovnem trgu, rast v %



Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2015; preračuni UMAR.

<sup>272</sup> Leta 2013 na enajstem mestu (s 3,5-odstotno rastjo, EU 3,2 %), v q1-q3 2014 peto mesto (5,6 % glede na 1,1 %).

<sup>273</sup> Med 14-imi pomembnejšimi partnericami smo padec tržnega deleža po letu 2012 zabeležili le na Češkem, BiH ter Srbiji.

<sup>274</sup> Na belgijskem, španskem, danskem, grškem, irskem, portugalskem, luksemburškem, švedskem, latvijskem, litvanskem, slovaškem in romunskem trgu.

<sup>275</sup> Po faktorski intenzivnosti ostajajo tudi v letu 2013, tako kot leta 2012, visoko tehnološko intenzivni proizvodi edina skupina z rastjo tržnega deleža glede na predkrizno leto 2007, podobno je med odseki SMTK, kjer so to medicinski in farmacevtski proizvodi, pogonski stroji in naprave, nafta in naftni derivati in električna energija.

## 2.4 Stroški dela na enoto proizvoda

**V letu 2014 so se stroški dela na enoto proizvoda ponovno znižali.** Po triletni neprekinjeni rasti pod vplivom visoke rasti plač (2008 in 2010<sup>276</sup>) in znižanja produktivnosti dela (2009) so se realni stroški dela na enoto proizvoda prvič po krizi znižali leta 2011 zaradi umirjanja rasti plač. Ko je v letu 2012 zaradi manjše gospodarske aktivnosti produktivnost dela spet padla, pa so se ponovno povečali, kljub hkratnemu znižanju plač. Z obnovljeno rastjo produktivnosti dela (zaradi padca zaposlenosti) se je njihova rast v letu 2013 zaustavila. V letu 2014 pa so se po prvih podatkih<sup>277</sup> ponovno znižali predvsem pod vplivom izrazitejše rasti produktivnosti dela, spodbujene z rastjo gospodarske aktivnosti.

**V predelovalnih dejavnostih so se stroški dela na enoto proizvoda predkrizni ravni približali bolj kot v celotnem gospodarstvu.** V letih 2008–2009 je bil zaradi močnega skrčenja tujega povpraševanja padec dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih nadpovprečno velik, s tem pa tudi padec produktivnosti dela. Kljub skromnejši rasti plač je bila zato višja tudi realna rast stroškov dela na enoto proizvoda. Ti so v predelovalnih dejavnostih začeli upadati že v letu 2010, do leta 2014 pa so upadli precej bolj kot v gospodarstvu. Z oživiljanjem tujega povpraševanja je bila zaradi višje rasti dodane vrednosti in večjega padca zaposlenosti produktivnost dela v predelovalnih dejavnostih namreč višja kot v gospodarstvu. Tudi pod vplivom povišanja minimalne plače (zlasti v 2010) je bila sicer višja tudi rast sredstev na zaposlenega, a ne za toliko kot produktivnost dela.

**Predelovalne dejavnosti so bile v letu 2014 v skupini držav EU z manjšim kumulativnim poslabšanjem stroškovne konkurenčnosti od začetka krize, relativni položaj gospodarstva pa je bil še vedno precej slabši kot pred krizo.** Slovenske predelovalne dejavnosti so bile do leta 2010 med članicami EU z nadpovprečno rastjo, potem pa v skupini z nadpovprečnim padcem realnih stroškov dela na enoto proizvoda. Ti so bili v letu 2014 še za 2 % višji kot leta 2007 (v EU za 4,7 %). V gospodarstvu so bili v tem času višji za 4,3 % (1,9 %).

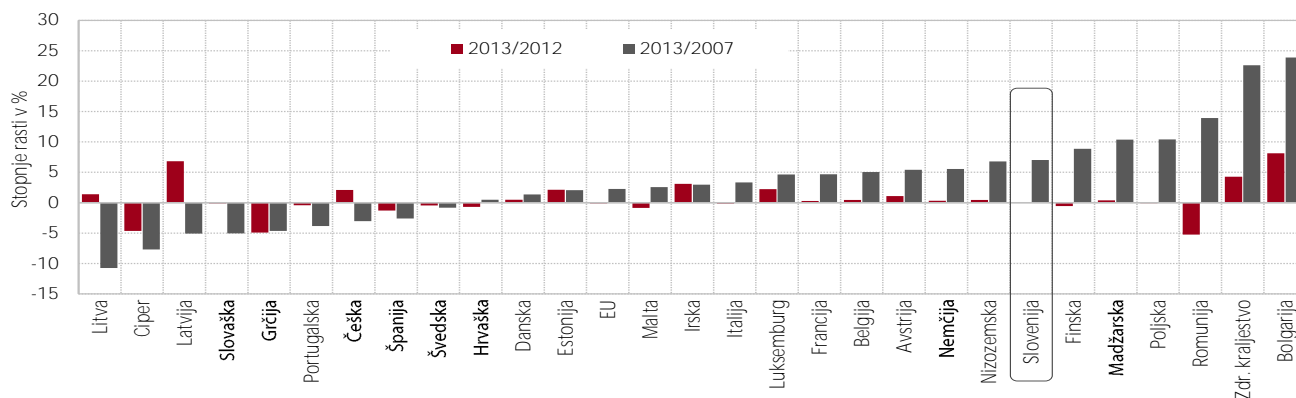
Tabela: Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU

Realne letne stopnje rasti v %	2001–2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 <sup>3</sup>
<b>Stroški dela na enoto BDP<sup>1</sup></b>								
Slovenija	-0,7	1,8	5,0	1,6	-1,8	0,3	0,0	-2,5
EU-28	-0,7	1,0	3,2	-1,4	-1,0	0,6	-0,2	-0,1
EMU-18	-0,6	1,7	3,3	-1,3	-0,5	0,5	0,1	0,1
<b>Stroški dela na enoto dodane vrednosti<sup>2</sup> – Slovenija</b>								
Skupaj	-0,7	1,9	5,0	2,0	-1,8	0,6	0,5	-2,5
Predelovalne dejavnosti	-0,9	2,9	7,6	-1,0	-3,2	0,3	-2,5	-1,8

Vir: SI-STAT podatkovni portal – ekonomsko področje, 2015; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2015.

Opombi: <sup>1</sup> Sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah, deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah. <sup>2</sup> Sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah, deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah. <sup>3</sup> Ocene SURS, EUROSTAT na osnovi četrletnih podatkov za leto 2014.

Slika: Realna rast stroškov dela na enoto BDP v Sloveniji in državah EU



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2015.

<sup>276</sup> Ta je bila v letu 2008 posledica uskladitve plač z visoko preteklo inflacijo in produktivnostjo ter odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju, v letu 2010 pa jo je spodbudilo povišanje minimalne plače.

<sup>277</sup> Izhajajo iz ocen SURS-a na osnovi četrletnih podatkov za leto 2014.

## 2.5 Faktorska struktura izvoza blaga

**Deleža izvoza visoko tehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu se je leta 2013 zvišal na najvišjo raven doslej, zmanjšal se je tudi zaostanek za povprečjem EU.** Delež tehnološko visoko zahtevnih proizvodov se je po večletnih skromnih spremembah izrazil povečal šele v prvih letih krize (2008–2009), ko so se z začetkom gospodarske krize začele močnejše krčiti druge, manj konkurenčne, industrije. Izvoz visokotehnoloških proizvodov se je po letu 2009 vseskozi poviševal tudi v absolutnih vrednostih, v letih 2012 in 2013 zopet izraziteje in dosegel najvišji delež v sestavi blagovnega izvoza doslej. S tem se je nadalje znižal tudi zaostanek za povprečjem celotne EU, ki je v letu 2013 znašal še 3,4 o. t.<sup>278</sup> V celotnem obdobju po letu 2008 smo med visokotehnološkimi proizvodi beležili predvsem rast izvoza farmacevtskih proizvodov, njihov delež v izvozu se je v tem obdobju povečal za 2,8 o. t.<sup>279</sup>. Delež srednje tehnološko zahtevnih proizvodov, na katerega pomembno vpliva upadanje izvoza osebnih avtomobilov, pa se je v letu 2013 že četrto leto zapored znižal (za 0,4 o. t.).

**Pomen proizvodov z nizko dodano vrednostjo<sup>280</sup> v blagovnem izvozu se že vrsto let znižuje predvsem zaradi upadanja deleža delovno intenzivnih proizvodov, od začetka krize pa je precej upadel tudi delež nizko tehnološko zahtevnih proizvodov.** Proces upadanja deleža delovno intenzivnih proizvodov se je nadaljeval tudi v letu 2013. Izvoz teh proizvodov se je izkazal kot zelo občutljiv na konkurenco iz držav z nižjimi stroški dela in se po vstopu v EU pospešeno znižuje predvsem zaradi nižjega deleža izvoza tekstilnih izdelkov, pohištva ter papirja in kartona. Z letom 2010 je na krčenje teh dejavnosti dodatno vplivalo poslabšanje stroškovne konkurenčnosti ob precejšnjem zakonskem dvigu minimalne plače. S tem se je relativni obseg delovno intenzivnih proizvodov v zadnjih letih približeval povprečju EU, ki ga je leta 2013 presegal še za 1,7 odstotne točke, prvič je tudi nekoliko nižji od povprečnega v novih članicah EU.

**Delež izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov<sup>281</sup> se je tudi v letu 2013 zvišal predvsem zaradi večjega obsega trgovanja s primarnimi proizvodi.** Znatnejše povečanje deleža izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov po letu 2009 je bilo posledica precejšnjega zvišanja deležev izvoza električne energije in naftnih derivatov in je večinoma izhajalo iz povečanja obsega trgovanja s temi skupinami proizvodov (izvoz pred tem uvoženih proizvodov). V letu 2013 je delež izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov dosegel najvišjo raven do sedaj predvsem zaradi povečanega trgovanja z naftnimi derivati.

Tabela: Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku<sup>1</sup>

		2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Intenzivna raba naravnih virov	<b>Slovenija</b>	<b>15,3</b>	<b>15,4</b>	<b>16,1</b>	<b>15,5</b>	<b>15,8</b>	<b>15,9</b>	<b>17,5</b>	<b>19,0</b>	<b>19,4</b>	<b>19,8</b>
	EU-28	18,2	18,0	19,4	19,2	20,4	19,6	20,7	22,4	23,2	23,1
	EU-15	18,0	17,8	19,4	19,3	20,5	19,6	20,7	22,4	23,2	23,1
	EU-13	21,1	19,6	19,5	18,9	19,8	19,8	21,0	22,3	23,3	22,9
Intenzivna raba dela	<b>Slovenija</b>	<b>21,6</b>	<b>17,0</b>	<b>14,2</b>	<b>12,6</b>	<b>11,7</b>	<b>11,6</b>	<b>11,0</b>	<b>10,8</b>	<b>10,1</b>	<b>9,6</b>
	EU-28	10,6	9,1	8,6	8,5	8,2	8,7	8,2	8,1	7,1	7,9
	EU-15	10,1	8,6	8,2	8,1	7,9	8,4	7,9	7,8	6,6	7,6
	EU-13	18,6	14,0	12,3	11,4	10,3	10,9	10,2	10,0	9,8	10,1
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	<b>Slovenija</b>	<b>9,9</b>	<b>8,8</b>	<b>10,2</b>	<b>10,4</b>	<b>11,1</b>	<b>9,8</b>	<b>8,6</b>	<b>9,0</b>	<b>8,7</b>	<b>8,7</b>
	EU-28	6,9	7,0	7,5	8,0	8,2	7,0	7,0	7,2	6,5	6,6
	EU-15	6,7	6,6	7,1	7,6	7,8	6,7	6,7	6,9	6,1	6,3
	EU-13	10,7	10,7	10,9	11,2	11,2	9,2	9,1	9,6	9,2	9,1
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	<b>Slovenija</b>	<b>36,2</b>	<b>40,2</b>	<b>39,1</b>	<b>40,9</b>	<b>39,3</b>	<b>39,9</b>	<b>39,6</b>	<b>37,9</b>	<b>36,9</b>	<b>36,5</b>
	EU-28	29,8	30,1	29,9	30,7	29,9	28,4	28,6	29,8	28,9	29,2
	EU-15	29,8	29,8	29,5	30,2	29,5	27,8	28,0	29,2	28,1	28,4
	EU-13	29,6	32,9	33,9	35,1	33,8	33,4	33,0	33,7	33,9	34,9
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	<b>Slovenija</b>	<b>15,5</b>	<b>16,0</b>	<b>17,1</b>	<b>17,4</b>	<b>18,8</b>	<b>21,1</b>	<b>20,3</b>	<b>20,1</b>	<b>21,5</b>	<b>22,3</b>
	EU-28	28,7	27,6	27,7	25,8	25,2	27,6	27,2	26,1	26,6	25,7
	EU-15	29,4	28,6	28,6	26,5	25,8	28,3	27,7	26,7	27,6	26,5
	EU-13	18,0	18,1	19,1	19,5	20,5	22,7	23,0	21,5	20,6	20,1

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2014; lastni preračuni. Opomba: <sup>1</sup> Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin za posamezno državo ni enak 100.

<sup>278</sup> V EU je delež izvoza omenjene skupine proizvodov v letu 2013 padel (za 0,9 o. t.).

<sup>279</sup> Med visoko tehnološkimi proizvodi se je nekoliko (po 0,2 o. t.) povečal tudi delež organsko-anorganskih spojin, kozmetično-toaletnih izdelkov, opreme za telekomunikacijo ter merilnih in kontrolnih instrumentov.

<sup>280</sup> Skupini nizko tehnološko intenzivnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

<sup>281</sup> Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, gotovi mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter brezalkoholne in alkoholne pijače.

## 2.6 Na znanju temelječe tržne storitve

**Tudi v letu 2013 je okrevanje na znanju temeljelih tržnih storitev v Sloveniji zaostajalo za EU, čeprav so se na nekaterih področjih ob večji preusmeritvi na tuje trge kazala precejšnja izboljšanja.** Realna dodana vrednost na znanju temeljelih nefinančnih tržnih storitev<sup>282</sup> (ZNTS) je v povprečju EU že v letu 2011 presegala raven iz leta 2008, v kasnejših letih pa se je še povečevala. V Sloveniji pa po letu 2009 niha nekoliko pod predkrizno ravno. K razkoraku med gibanji pri nas in v EU so največ prispevale arhitekturne, tehnične, oglaševalske, radijske, televizijske in telekomunikacijske dejavnosti<sup>283</sup>, ki so bile v prvih letih krize bolj usmerjene na domači trg in so začele šele v zadnjem obdobju iskati priložnosti tudi na tujih trgih. Dodana vrednost teh storitev je v letu 2013 zaostajala za predkrizno ravno za okoli 15 %, medtem ko je v EU že leta 2011 presegla raven iz leta 2008. Na drugi strani je bila dodana vrednost računalniških, pravnih in računovodskih storitev<sup>284</sup>, ki so po letu 2009 prihodke povečale predvsem na tujih trgih<sup>285</sup>, v letu 2013 v Sloveniji za 18,5 % višja kot v letu 2008, v EU pa le za okoli 5 % (podatek za leto 2012). Raven iz leta 2008 je v Sloveniji precej presegala tudi dodana vrednost v znanstveni, raziskovalni in razvojni dejavnosti.

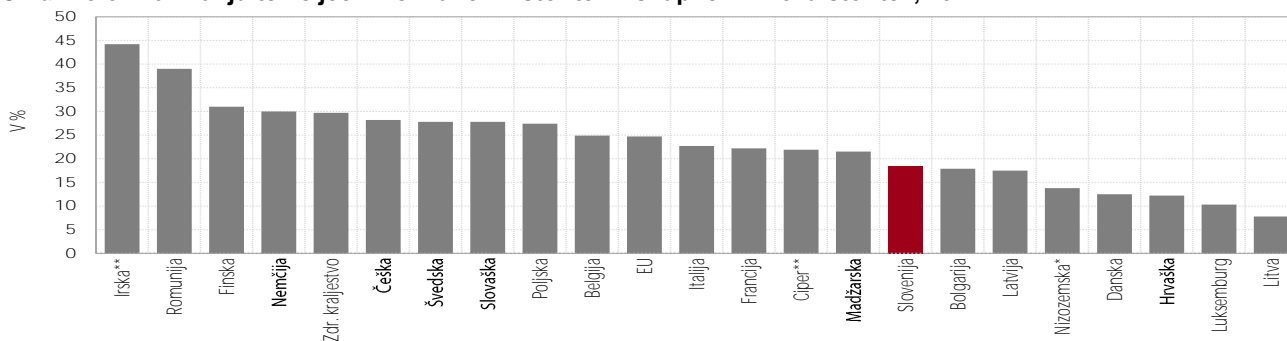
**Delež na znanju temeljelih tržnih storitev<sup>286</sup> v skupnem izvozu storitev je kljub povečanju prihodkov na tujih trgih v Sloveniji precej nižji kot v EU.** V povprečju EU-27 je leta 2008 znašal 21,9 % in je do leta 2012 narasel na 24,8 %, v Sloveniji pa je bil leta 2012 (18,5 %) še nižji kot pred krizo. Podatki za leto 2013 (ki so v celoti na voljo samo za Slovenijo) kažejo nekoliko ugodnejša gibanja (povečanje deleža ZNTS na 19,8 % celotnega izvoza storitev) in s tem zmanjšanje zaostanka za EU<sup>287</sup>. Manjši delež ZNTS v strukturi izvoza sicer lahko deloma pojasnimo z relativno visokim deležem izvoza potovanj in transporta, povezanim z naravnimi danostmi in strateško lego Slovenije, vendar pa izgubljanje tržnega deleža ZNTS na tujih trgih kaže tudi na njihovo nizko izvozno konkurenčnost (gl. poglavje 2.1). Nižji delež v izvozu storitev v primerjavi z EU beležijo zlasti računalniške storitve (4,8 o. t.), pa tudi pravne, računovodske, davčne storitve in svetovanje (3,3 o. t.) ter razvojno-raziskovalne dejavnosti (2,2 o. t.). Rastoci in višji delež v izvozu storitev kot v EU pa dosegajo telekomunikacijske storitve (3,1 o. t.)<sup>288</sup>.

**Tabela: Dodana vrednost na znanju temeljelih nefinančnih tržnih storitev, Slovenija, indeks 2008=100**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Na znanju temelječe nefinančne tržne storitve	62,2	77,9	91,0	100,0	95,1	99,0	99,6	98,4	99,5
Informacijske in komunikacijske dejavnosti (J)	53,2	75,1	90,0	100,0	95,6	98,8	98,9	98,5	99,5
Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (M)	67,7	79,6	91,7	100,0	94,8	99,2	100,1	98,4	99,4

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi, 2015; preračuni UMAR.

**Slika: Delež na znanju temeljelih nefinančnih storitev v skupnem izvozu storitev, 2012**



Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Balance of payments – International transactions, 2015; preračuni UMAR. Opomba: \* Podatek za 2011, \*\* podatek za 2010. Izvoz na znanju temeljelih nefinančnih storitev je izračunan kot vsota izvoza naslednjih postavk razširjene klasifikacije plačilne bilance: 247, 263, 274, 278, 279, 280 in 284.

<sup>282</sup> Med ZNTS vključujemo inf. in komunikacijske (J) ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (M).

<sup>283</sup> Dejavnosti arhitekturnega in tehn. projektiranja, tehn. preizkušanja in analiziranja, oglaševanja in raziskovanja trga, založništvo, dejavnosti v zvezi s filmi, video- in zvočnimi zapisi, radijska in televizijska dejavnost, telekomunikacijske ter druge strokovne in tehnične dejavnosti.

<sup>284</sup> Računalniško programiranje, svetovanje in druge inf. dejavnosti, pravne, računovodske ter dejavnosti poslovnega upravljanja in svetovanja.

<sup>285</sup> Čisti prihodki od prodaje na tujih trgih (podatki AJPEs) so bili leta 2013 več kot dvakrat višji kot leta 2008.

<sup>286</sup> Izvoz ZNTS je izračunan kot vsota izvoza naslednjih postavk plačilne bilance: 247, 263, 274, 278, 279, 280 in 284.

<sup>287</sup> Podatki o izvozu ostalih poslovnih storitev v EU kažejo na skromnejšo rast kot v Sloveniji.

<sup>288</sup> Ocenjujemo, da je to deloma tudi posledica drugačnih gibanj cen, saj so se cene teh storitev v EU v preteklih letih znižale bolj kot pri nas.



## 2.7 Mrežne dejavnosti

**V elektronskih komunikacijah je konkurenca pri širokopasovnem internetu podobna kot v EU, v fiksni in mobilni telefoniji pa še zaostaja za EU.** V zadnjih letih se je tržni delež največjega ponudnika na trgu *fiksne telefonije* zelo znižal, a še vedno znaša skoraj dve tretjini (v EU 50 %). Povečevanje konkurence je povezano z naraščanjem deleža internetne telefonije (vstop novih ponudnikov), fiksno telefonijo pa je v preteklih letih precej zamenjala tudi *mobilna telefonija*. Tudi tu je tržna koncentracija še relativno visoka (polovičen delež glavnega operaterja; v EU tretjinski). Najbolj konkurenčen je trg *širokopasovnega interneta* s tržnim deležem največjega ponudnika že pod povprečjem EU. Cene storitev v fiksni in mobilni telefoniji so bile po zadnjih podatkih o višini cen,<sup>289</sup> ki so na voljo za leto 2010, povečini nižje kot v EU, vendar so se v obdobju 2010–2014 znižale za nekaj o. t. manj kot v EU.<sup>290</sup> Lastniška sestava v elektronskih komunikacijah ostaja precej nespremenjena z zelo visokim deležem državne lastnine v največjem ponudniku.

**Pri oskrbi z elektriko in plinom se je trg formalno sprostil že leta 2007, v zadnjih letih pa se to kaže v vse številnejših menjavah dobaviteljev.** Raven letnih menjav dobavitelja je pri *oskrbi z elektriko* v zadnjih treh letih dosegla okoli 50 tisoč (pribl. 5 % odjemalcev). Na proizvodnem trgu z elektriko je bila v letu 2013 stopnja konkurence nizka (indeks koncentracije HHI 4.721), a primerljiva z EU.<sup>291</sup> Na drobnoprodajnem trgu je konkurenca močnejša. Od liberalizacije trga z električno energijo (2007) se je do leta 2013 indeks HHI znižal z 2.032 na 1.479, še bolj pa se je spremenila struktura dobaviteljev (trem največjim v letu 2007 se je v omenjenem obdobju tržni delež znižal s 70 % na dobrih 40 %). Drobnoprodajna cena električne energije za gospodinjstva in industrijo brez davka je v prvem polletju 2014 za povprečno v EU zaostajala za okoli 17 %, podobno kot splošna raven cen v Sloveniji. Na trgu *zemeljskega plina* je vstop novega ponudnika v letu 2012 povzročil veliko nižanje cen, tudi glede na EU. Cena plina za gospodinjstva se je že spustila pod povprečno v EU, cena za industrijo pa se ji je precej približala. Agencija za varstvo konkurence je v začetku leta 2015 naložila glavnemu ponudniku, da odpravi še zadnje dolgoročne pogodbe z odjemalci, kar bo omogočilo dokončno sprostitve trga in večjo konkurenco. Do leta 2011 menjav dobaviteljev praktično ni bilo, kasneje pa je njihovo število presegle 5 % odjemalcev. Tudi pri oskrbi z električno energijo in plinom se ohranja zelo visok delež državne lastnine v največjem ponudniku na posameznem trgu.

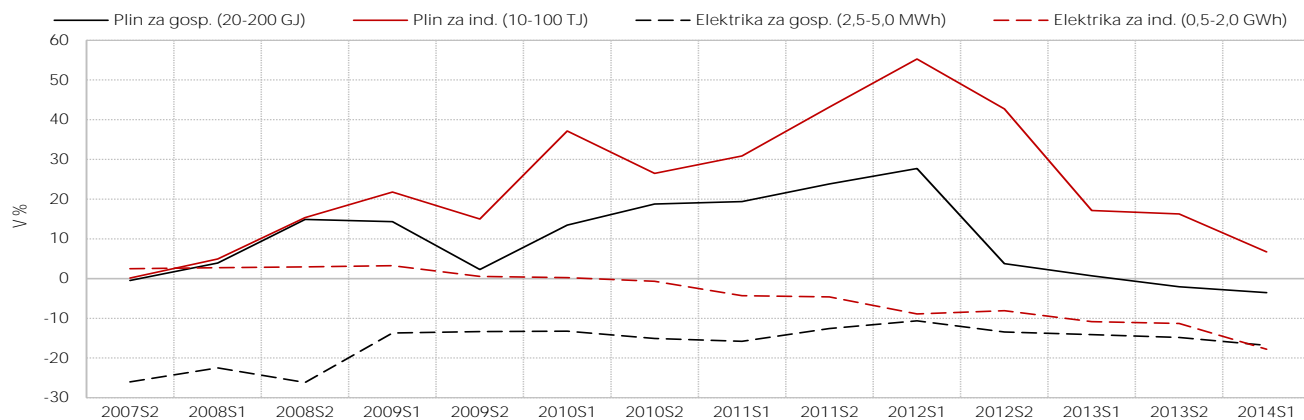
**Tabela: Tržni deleži<sup>1</sup> največjih ponudnikov na trgih elektronskih komunikacij, v %**

	Slovenija					EU-28					EU-3 <sup>2</sup>
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	
Fiksna telefonija	78	73	67	65	<sup>3</sup>	59	56	54	52	<sup>3</sup>	44
Mobilna telefonija	56	55	53	50	49	38	38	37	36	35	31
Širokopasovni internet	46	43	42	39	37	45	44	43	42	42	26

Vir: Digital Agenda Scoreboard Key Indicators (Evropska komisija), 2014; Information Society Statistics (Eurostat), 2014.

Opombe: <sup>1</sup> V fiksni telefoniji glede na promet v minutah (v decembru), v mobilni glede na število aktivnih SIM kartic (v oktobru), pri internetu pa glede na število priključkov (konec leta). <sup>2</sup> Povprečje treh držav EU z najnižjim deležem. <sup>3</sup> Podatek še ni na voljo.

**Slika: Cene energentov, razlika med Slovenijo in povprečjem EU**



Vir: Eurostat; preračuni UMAR.

<sup>289</sup> Report on Telecoms Price Developments 1998–2010 (EC), 2010. Primerjani so paketi (košarice) fiksni in mobilni telefonski storitev.

<sup>290</sup> Dinamiko rasti omenjenih cen kažejo indeksi rasti cen telefonskih storitev iz HICP.

<sup>291</sup> Po Eurostat v Sloveniji leta 2012 55,2 %, aritmetično povprečje deležev držav EU (brez Bolgarije in Nizozemske, z Nemčijo 2010) 56,8 %.

## 2.8 Neposredne tuje investicije

**Po razmeroma nizkih vhodnih NTI v zadnjih nekaj letih prilivi za leto 2014 nakazujejo izboljšanje, trendi pri izhodnih NTI pa ostajajo neugodni.** Po povečanju v obdobju 2010–2012 se je stanje vhodnih NTI<sup>292</sup> v Sloveniji v letu 2013 zopet nekoliko zmanjšalo (za 3,5 %). Še bolj pa je upadlo stanje izhodnih NTI (za 9,4 %), in sicer že četrto leto zapored, tako da je bilo za 15,8 % nižje od najvišje ravni v letu 2009. Kljub znižanju stanja vhodnih NTI v 2013, pa so bili prilivi lastniškega kapitala v tem letu pozitivni in z izjemo leta 2010 najvišji od začetka krize. Zmanjšanje stanja vhodnih NTI v letu 2013 je tako mogoče pripisati negativnemu toku znotrajpodjetniškega kreditiranja slovenskih podjetij s strani njihovih tujih matičnih podjetij. Precej boljša so bila gibanja v letu 2014, saj so prilivi lastniškega kapitala znašali 1.373,6 mio. EUR, kar je skoraj 3,3-krat več kot v letu 2013. To je predvsem posledica ponovnega zagona privatizacije in tudi sicer večje prodaje lastniških deležev v slovenskih podjetjih. Pri izhodnih NTI pa smo leta 2014 zabeležili odlive lastniškega kapitala iz Slovenije, ki pa so bili precej manjši kot leto prej. Tudi pri izhodnih NTI je tako mogoče zmanjšanje stanja povezati z močnim neto odlivom znotrajpodjetniškega kreditiranja.

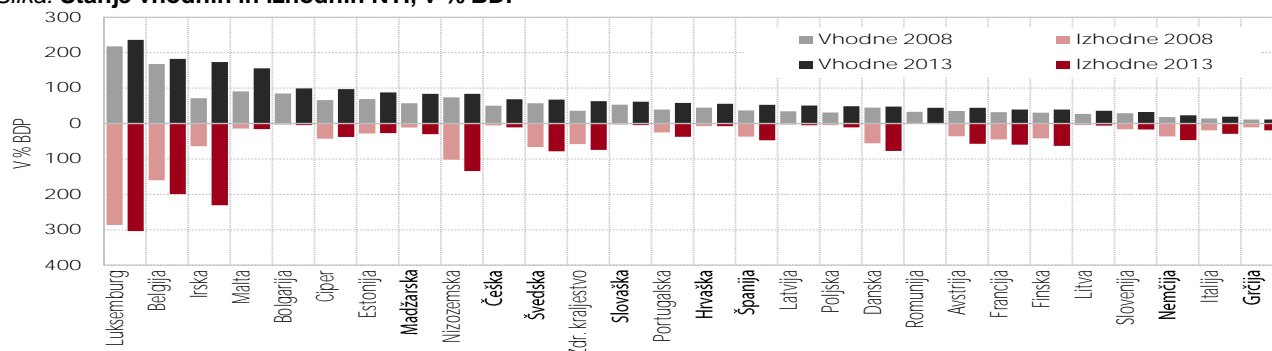
**Slovenija ostaja med državami EU z najnižjim deležem stanja vhodnih NTI v BDP.** Delež vhodnih NTI v BDP se vse od leta 2005, ko je znašal 20,5 %, ni bistveno povečal, saj je konec leta 2013 znašal 24,7 %, v predkriznem letu 2008 pa 22,7 %. Slovenija sicer ostaja med državami EU z najnižjim stanjem in najnižjim povečanjem stanja vhodnih NTI v primerjavi z BDP. Nižji delež od Slovenije imajo le Grčija, Italija, in Nemčija. Pri izhodnih NTI pa Slovenija po deležu stanja v BDP med novimi državami članicami EU zaostaja za Ciprom, Madžarsko in Estonijo.

Tabela: Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI<sup>1</sup> v Sloveniji v obdobju 2000–2014

V mio. EUR	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>VHODNE NTI</b>										
Stanje konec leta <sup>2</sup>	2.567,4	5.981,0	7.430,7	8.598,0	7.827,8	7.982,9	8.880,1	9.248,6	8.926,0	np
Priliv lastniškega kapitala	96,3	270,7	424,9	380,3	127,1	449,9	63,2	334,1	421,3	1.373,6
Stanje kot % BDP	11,9	20,5	21,1	22,7	21,6	22,0	24,1	25,7	24,7	np
<b>IZHODNE NTI</b>										
Stanje konec leta <sup>2</sup>	829,3	2.777,0	5.089,5	6.085,1	6.143,3	6.097,4	6.048,8	5.709,9	5.171,6	np
Odliv lastniškega kapitala	54,7	456,0	692,8	720,8	491,4	181,0	240,7	383,9	423,1	129,7
Stanje kot % BDP	3,8	9,5	14,5	16,0	17,0	16,8	16,4	15,9	14,3	np

Vir: BS. Opombe: <sup>1</sup>Podjetja, v katerih ima posamezni tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. <sup>2</sup>Stanja po načelu smeri naložbe in metodologiji BPM6.

Slika: Stanje vhodnih in izhodnih NTI, v % BDP



Vir: UNCTAD, World Investment Report, 2014.

Opomba: Podatki po načelu smeri naložbe in metodologiji BPM5. Podatki za Slovenijo niso primerljivi s tistimi v tabeli, saj gre za dve različni metodologiji.

<sup>292</sup> Z letom 2014 je Banka Slovenije pri izračunavanju stanja NTI po načelu smeri naložbe prešla stare metodologije BPM5 na novo metodologijo BPM6. Stanja po novi metodologiji BPM6 so se zaradi sprememb kategorij, ki se upoštevajo v izračunu stanja NTI precej spremenila. To v primeru Slovenije velja predvsem pri vhodnih NTI: stanje vhodnih NTI v Sloveniji konec leta 2013 je bilo po stari metodologiji BPM5 10.728,6 mio EUR, po novi metodologiji BPM6 pa le 8.926,0 mio EUR, stanje izhodnih NTI pa je bilo po stari metodologiji 5.121,3 mio EUR, po novi pa 5.171,6 mio EUR (Podrobneje glej v Banka Slovenije. 2014. Neposredne naložbe 2013, str. 13-17).

## 2.9 Podjetniška aktivnost

**Zgodnja podjetniška aktivnost ponovno dosega raven izpred krize, vendar zaostaja za EU.** Stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-indeks)<sup>293</sup>, ki temelji na podatkih Global Entrepreneurship Monitor (GEM), je leta 2014<sup>294</sup> le nekoliko zanihala navzdol, pred tem pa se je dve leti zapored precej krepila. Delež nastajajočih podjetnikov (ki ne poslujejo več kot tri mesece) se je še nekoliko povečal, delež novih podjetnikov (ki ne poslujejo več kot tri leta in pol) pa zmanjšal. Podjetniška aktivnost zaradi nujne je ostala nespremenjena ter na razmeroma visoki ravni iz leta 2013, podjetništvo zaradi zanihane poslovne priljubljenosti pa se je malenkost zmanjšalo in še naprej zaostaja za ravnijo izpred krize. Celotna podjetniška aktivnost je zaradi opaznega zmanjšanja ustaljenega podjetništva zanihala navzdol, vendar je še naprej ostala podobna ravni, doseženi leta 2008. Zgodnja podjetniška aktivnost se je v povprečju EU<sup>295</sup> na račun rasti tako deleža nastajajočih kot novih podjetnikov pomembno povečala, na 7,1 %, in je bistveno preseгла raven iz leta 2008, ko je bila 5,3-odstotna. Posledično se je slovenski zaostanek za evropskim povprečjem povečal. Demografija podjetij v Sloveniji izkazuje pozitivno stanje podjetniške dinamike, saj je delež novonastalih podjetij brez predhodnika večji od podjetij, ki so prenehala poslovati in so bila brez naslednika. Leta 2012, ki je zadnje na razpolago, je nastalo 10,1 % novih podjetij v poslovnih dejavnostih<sup>296</sup>, vendar se je njihov delež v letih 2009–2012 postopno zmanjševal. Nasprotno se je smrtnost med podjetji v istem obdobju povečevala in je leta 2011 dosegla 8,3-odstotni delež med aktivnimi podjetji. Pri tem je bil delež novonastalih podjetij nekoliko večji, smrtnost podjetij pa manjša kot v povprečju EU. Podjetniška dinamika je bila najugodnejša v storitvah temelječih na znanju (rojstva 2012: 11,2 %, smrti 2012: 7,4 %), kjer se v zadnjih dveh letih precej povečuje tudi število zaposlenih v hitrorastočih<sup>297</sup> podjetjih (2012: za 7,6 %, 2013 za 5,0 %).

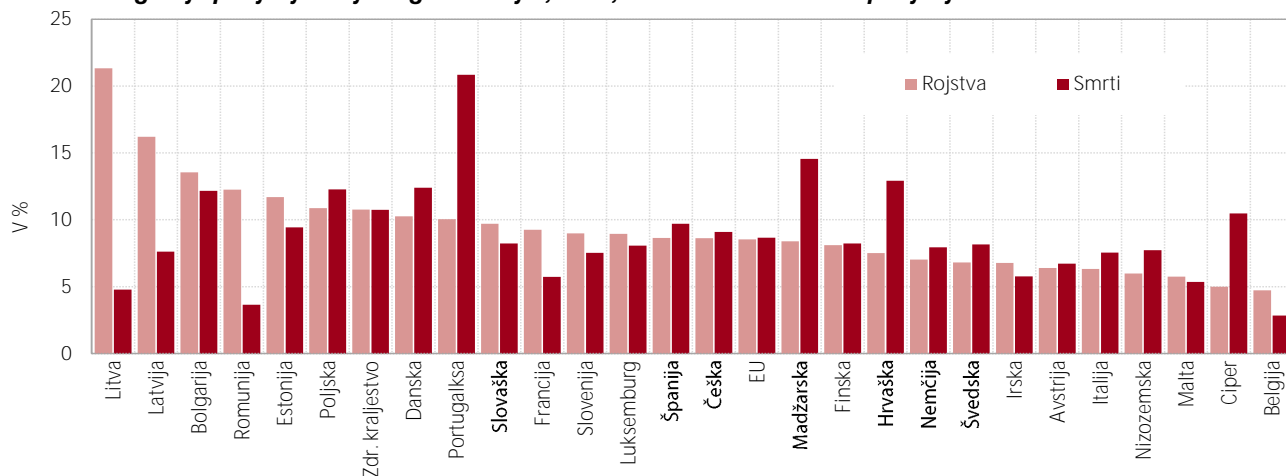
Tabela: Izbrane mere podjetniške aktivnosti, Slovenija, v % prebivalstva (18–64 let)

	2002	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	EU 2014
TEA-indeks <sup>1</sup>	4,6	4,4	4,8	6,4	5,4	4,7	3,7	5,4	6,5	6,3	7,1
Ustaljeno podjetništvo <sup>2</sup>	-	6,3	4,6	5,6	5,7	4,9	4,8	5,8	5,7	4,8	6,0
Celotna podjetniška aktivnost <sup>3</sup>	-	10,1	9,3	11,8	10,8	9,5	8,4	11,2	11,9	11,0	12,8

Viri: Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2006; Rebernik et al., 2008; Rebernik et al., 2009; Rebernik et al., 2010; Rebernik et al., 2011; Rebernik et al., 2012; Rebernik et al., 2013; Rebernik et al., 2014; Singer et al., 2015.

Opombe: <sup>1</sup> TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposlitev. <sup>2</sup> Delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev. <sup>3</sup> Celotna podjetniška aktivnost zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov.

Slika: Demografija podjetij menjalnega sektorja\*, 2012, v % od vseh aktivnih podjetij



Vir: Eurostat Portal Page – Industry, trade and services – Structural business statistics, 2015. Opombe: Podatkov za Grčijo ni; pri podjetjih, ki so prenehala poslovati, podatki niso končni; Poljska: smrti (2011); Finska: rojstva (2011), smrti (2010). \* Menjalni sektor vključuje dejavnosti C, G-I in J.

<sup>293</sup> Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti glej opombe pod tabelo.

<sup>294</sup> Podatki izhajajo iz raziskave, ki se izvaja v prvi polovici leta.

<sup>295</sup> Sodelovalo je 23 članic (21 istih kot leta 2013).

<sup>296</sup> Dejavnosti SKD B-N in S 95: poslovne dejavnosti in popravila računalnikov in izdelkov za široko porabo.

<sup>297</sup> Podjetja, ki so imela vsaj 10-odstotno povprečno letno rast števila zaposlenih v obdobju treh let in so imela v prvem letu triletne rasti vsaj 10 zaposlenih.

## 2.10 Prebivalstvo s terciarno izobrazbo

**Delež odraslih s terciarno izobrazbo je v letu 2014 prvič dosegel povprečje EU.** Delež odraslih prebivalcev (25–64 let) s terciarno izobrazbo se je v obdobju 2008–2014 povečal bolj kot v povprečju EU, kar je povezano z veliko višjo vključenostjo mladih (20–24 let) v terciarno izobraževanje v primerjavi z EU in s hitro rastjo števila diplomantov v tem obdobju. V letu 2013 se je število diplomantov sicer prvič zmanjšalo zaradi manjšega vpisa kot posledica demografskih gibanj, ki bodo tudi v prihodnje vplivala na njihovo število.

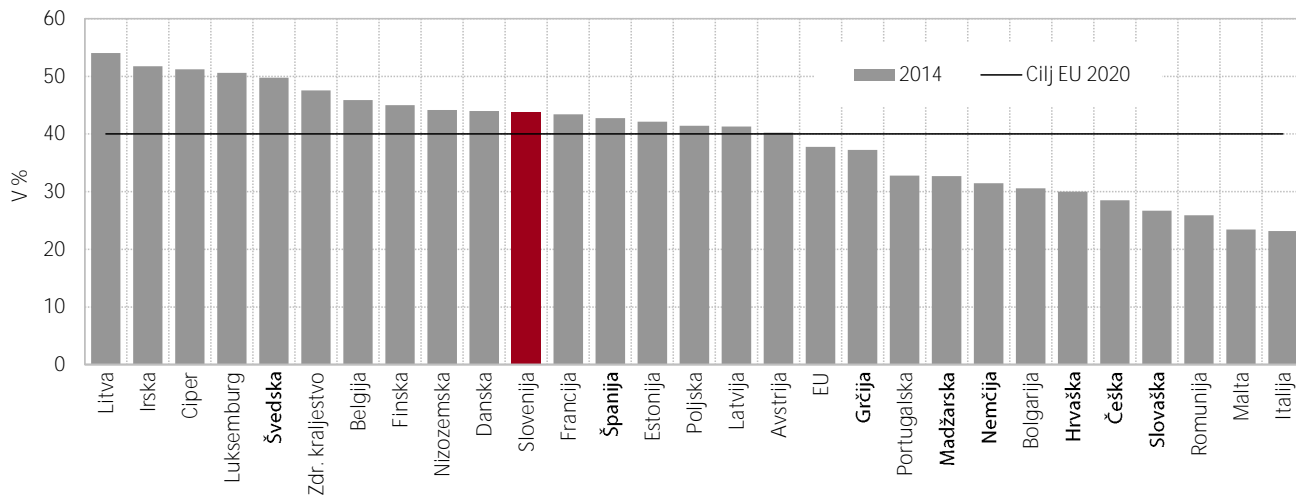
**Slovenija v mednarodni primerjavi izstopa predvsem po visokem deležu mladih s terciarno izobrazbo, ki se je v zadnjih letih hitro povečeval.** Slovenija ima ob relativno visoki vključenosti mladih v izobraževanje<sup>298</sup> visok delež terciarno izobraženih mladih. Vendar to velja le za starostno skupino 30–34 let, kjer se delež prebivalcev s terciarno izobrazbo povečuje hitreje kot v EU. Leta 2014 je dosegel 43,7 %, od leta 2010 je višji kot v povprečju EU (37,8 %), presegel pa je tudi cilj strategije EU 2020 (40,0 %). Hkrati je zaradi veliko višje vključenosti žensk v terciarno izobraževanje pri njih ta delež (56,3 %) veliko višji kot pri moških (38,4 %). Ob nizki učinkovitosti študija v Sloveniji je delež terciarno izobraženih v starosti 25–29 let nižji kot v EU (SLO: 32,4 %; EU: 35,9 %), zaostanek pa je v zadnjem letu še narasel. Povečevanje deleža mladih s terciarno izobrazbo je z vidika krepitev človeškega kapitala ugodno, vendar za doseganje večje konkurenčnosti gospodarstva struktura terciarno izobraženih ni zadosti usklajena s potrebami podjetij. V obdobju krize se je močno zaostрил problem zaposlovanja mladih s terciarno izobrazbo, kar je spodbudilo njihovo odseljevanje v tujino, ki se je v letu 2013 še okrepilo..

**Tabela: Delež prebivalcev, starih 25-64 let, s terciarno izobrazbo, drugo četrtletje, v %**

	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	14,8	20,0	21,9	22,5	23,7	25,5	26,1	27,8	29,2
EU	19,9	22,3	24,1	25,0	25,7	26,6	27,5	28,4	29,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

**Slika: Delež prebivalcev, starih 30–34 let, s terciarno izobrazbo, drugo četrtletje, v %**



Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje - Izobraževanje (SURs), 2015.

<sup>298</sup> Vključenost mladih (20-24 let) v terciarno izobraževanje je v šolskem letu 2013/2014 znašala 47,3 %.

## 2.11 Izdatki za izobraževanje

**Javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP ostajajo visoki glede na mednarodne primerjave, zasebni pa so še naprej nizki.** Javni izdatki za izobraževanje<sup>299</sup> so v letu 2012 znašali 5,34 % BDP.<sup>300</sup> Glede na leto prej so se zaradi močnega znižanja transferov šolajočim na srednješolski in terciarni ravni izobraževanja (kot posledica spremembe socialne zakonodaje in varčevalnih ukrepov) znižali, in sicer najbolj izdatki za terciarno izobraževanje (kot % BDP). Javni izdatki za izobraževanje v % BDP so bili sicer leta 2011 (zadnji mednarodni podatki) višji od povprečja EU, v obdobju 2008–2011 pa so se tudi bolj povečali kot v EU. Javni izdatki za izobraževanje (kot % BDP) presegajo povprečje EU na vseh ravneh, razen za tretjo triado osnovne šole in za srednješolsko izobraževanje (Isced 2-4). Zasebni izdatki (v % BDP) pa so od leta 2009 približno enaki<sup>301</sup> in nižji od povprečja EU. V letu 2012 so se zmanjšali le na terciarni ravni izobraževanja, kjer so nižji od povprečja EU.

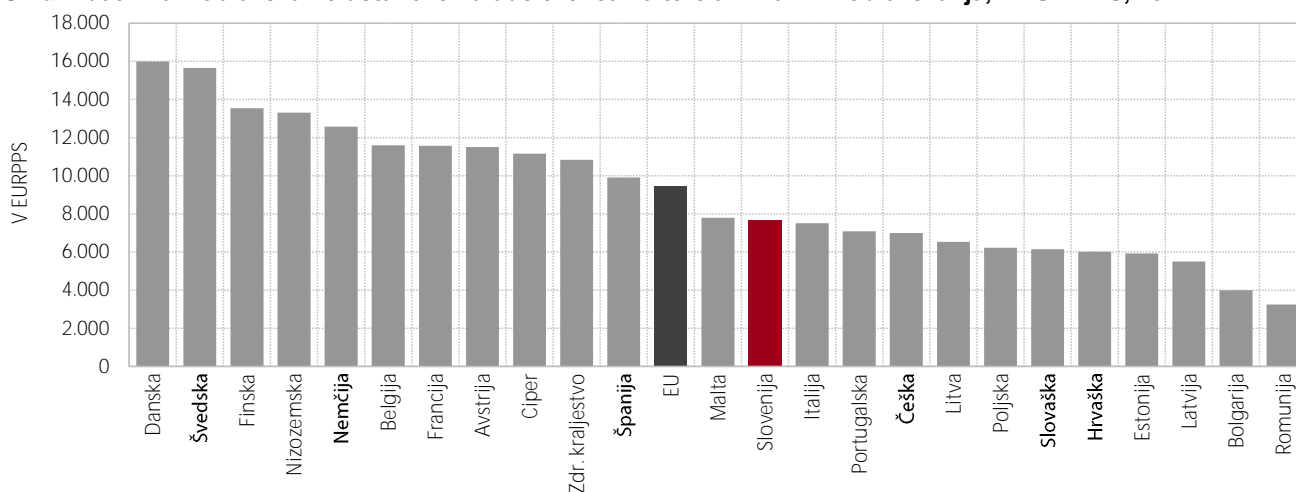
**Izdatki (javni<sup>302</sup> in zasebni) na udeleženca izobraževanja so zaradi velikega števila šolajočih nizki, čeprav se povečujejo.** V letu 2011 so se izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca za vse ravni izobraževanja povečali, vendar so bili nižji od povprečja EU<sup>303</sup>. Višji so bili le na primarni ravni, ki zajema prvi dve triadi osnovnošolskega izobraževanja (1.–6. razred). Veliko nižji pa so bili, kljub visokim javnim izdatkom, na terciarni ravni, kar je posledica visoke vključenosti mladih v to raven izobraževanja. V obdobju 2008–2011 so se sicer ob manjšanju generacij mladih za vpis najbolj povečali izdatki na udeleženca terciarnega izobraževanja.

Tabela: Celotni javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP, v %

	2005	2008	2009	2010	2011	2012
<b>Vse ravni izobraževanja</b>						
Slovenija	5,73	5,20	5,69	5,68	5,68	5,34
EU	4,92	5,04	5,38	5,41	5,25	np
<b>Terciarno izobraževanje</b>						
Slovenija	1,25	1,21	1,38	1,37	1,37	1,20
EU	1,12	1,14	1,21	1,25	1,27	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015, SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje (2015).

Slika: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca na terciarni ravni izobraževanja, v EUR PPS, 2011



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

<sup>299</sup> Delež javnih izdatkov za izobraževanje v primerjavi z BDP je preračunan po ESR (Evropski sistem računov 2010), objava BDP avgust 2014.

<sup>300</sup> Po revidirani mednarodni klasifikaciji ravni izobraževanja/izobrazbe ISCED 2011, ki zajema tudi prvo starostno obdobje predšolske ravni izobraževanja, je delež javnih izdatkov za izobraževanje v letu 2012 znašal 5,66 % BDP.

<sup>301</sup> V letu 2012 je znašal 0,67 % BDP, po revidirani klasifikaciji ISCED 2011 pa 0,77 % BDP.

<sup>302</sup> Med javnimi niso vključeni transferi, namenjeni šolajočim oz. gospodinjstvom.

<sup>303</sup> V letu 2011 so izdatki za vse ravni formalnega izobraževanja na udeleženca znašali 6781,7 EUR PPS (EU: 6846,4 EUR PPS).

## 2.12 Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje

**Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje je višja od povprečja EU, vendar se zmanjšuje.** Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v vseživljenjsko učenje (formalno ali neformalno izobraževanje) se je v letu 2014 zmanjšala četrto leto zapored, čeprav ostaja nad povprečjem EU. Slovenija se tako oddaljuje od cilja Strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (»ET 2020«) do leta 2020, ki je 15 %, in od cilja določenega v Resoluciji o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v RS za obdobje 2013–2020, ki je 19 %. V primerjavi z EU izstopata predvsem nižja vključenost starejših (55–64 let) in manj izobraženih v vseživljenjsko učenje. Ocenjujemo, da je na nižjo vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje v obdobju krize vplivalo zmanjšanje finančnih možnosti odraslih in delodajalcev za izobraževanje ter v zadnjih letih zmanjšanje javnih sredstev za izobraževanje odraslih.

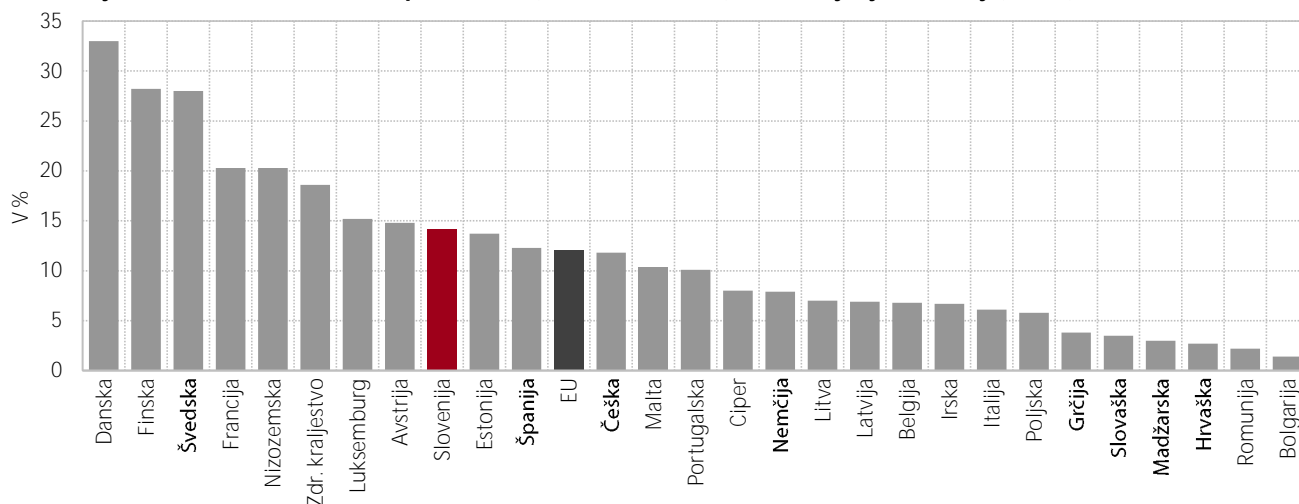
**Zmanjšuje se tudi vključenost delovno aktivnega prebivalstva v vseživljenjsko učenje.** Vključenost delovno aktivnega prebivalstva starega 25–64 let v vseživljenjsko učenje je višja od povprečja EU<sup>304</sup>, vendar se je pri nas v obdobju 2008–2013 zmanjšala, v EU pa povečala. V vseh dejavnostih, razen v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih in v gradbeništvu, je bila v letu 2013 višja od povprečja EU. Vključenost je najnižja v gradbeništvu, najvišja v izobraževanju, razlike med dejavnostmi pa so velike (glej poglavje 2.2). Glede na poklic je vključenost v vseživljenjsko učenje največja v skupini ISCO 1-3<sup>305</sup>, kjer je delež delovno aktivnih s terciarno izobrazbo najvišji. V drugih skupinah, ki imajo praviloma nižje dohodke in si težje privoščijo izobraževanje, je ob manjših vlaganjih delodajalcev in kljub spodbudam države vključenost v vseživljenjsko učenje veliko nižja. Razlika v vključenosti v vseživljenjsko učenje med ISCO 1-3 in drugimi poklicnimi skupinami je večja kot na ravni povprečja EU, čeprav se je v obdobju 2008–2013 zmanjšala.

Tabela: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v vseživljenjsko učenje, drugo četrtletje, v %

	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	17,8	15,9	17,0	18,2	17,2	14,7	13,7	13,4
EU	9,6	9,9	9,9	9,6	9,3	9,7	11,2	11,4

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

Slika: Vključenost delovno aktivnih prebivalcev, starih 25–64 let, v vseživljenjsko učenje, 2013, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

<sup>304</sup> Vključenost delovno aktivnega prebivalstva v vseživljenjsko učenje je v letu 2013 pri nas znašala 14,2 %, v EU pa 12,0 %.

<sup>305</sup> Zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, strokovnjaki, tehniki in drugi strokovni sodelavci.

## 2.13 Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

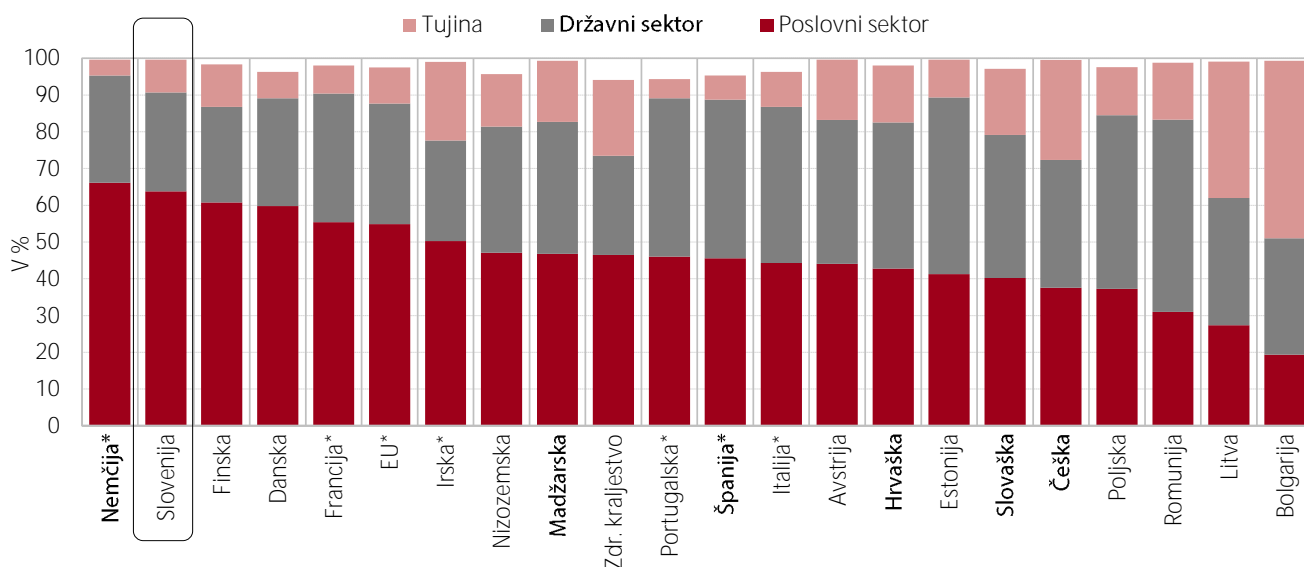
**Delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost (BIRR) je z 2,59 % BDP v letu 2013 ostal na ravni predhodnega leta in je že četrto leto presegal povprečje EU.** Realna stopnja rasti BIRR je bila leta 2013 prvič v obdobju 2009–2013 negativna (-1,1 %), ob podobnem realnem zmanjšanju BDP pa se delež ni znižal. V obdobju krize so se vlaganja v RRD realno znatno povečala, za 31,5 %, precej bolj kot v povprečju EU (5,1 %). K takšnemu rezultatu je največ prispeval poslovni sektor, ki je od začetka krize realno povečal vlaganja v RRD za 44,8 %, delno tudi zaradi višjih davčnih olajšav<sup>306</sup>. V petletnem obdobju (2009–2013) je uveljavil za 627,0 mio. EUR davčnih olajšav zaradi naložb v RRD, skoraj tretjino od tega samo v letu 2013. Poslovni sektor od leta 2009 povečuje delež v skupnih izdatkih za BIRR, ki je v letu 2013 znašal 63,8 %, kar je bilo več kot v vseh državah EU, z izjemo Nemčije. Hkrati z naraščajočimi vlaganji poslovnega sektorja v raziskovalno-razvojno dejavnost narašča delež raziskovalcev<sup>307</sup> poslovnega sektorja v skupnem številu raziskovalcev, ki je leta 2013 dosegel najvišjo raven doslej (53,6 %) in že tretje leto zapored presegel evropsko povprečje (2013: 48,2 %). Izdatki državnega sektorja se realno zmanjšujejo od leta 2012, v 2013 so se zmanjšali še za 7,3 %, zaradi česar je njihov delež v strukturi financiranja BIRR znatno padel, na 26,9 % (2009: 35,7 %). Sredstva iz tujine za izvajanje RRD v Sloveniji so prispevala pomemben del k BIRR, saj so se v obdobju krize realno povečevala, skupno kar za 94,1 %. V letu 2013 so se sredstva iz tujine realno povečala za samo 3,0 % in so predstavljala 8,9 % celotnih izdatkov (2009: 6,0 %). Vlaganja Evropske komisije in poslovnega sektorja iz tujine v slovensko RRD so leta 2012 pokrila večino vseh sredstev iz tujine. Precej večji delež tujine v celotnih sredstvih za RRD imajo vse druge članice iz srednje in vzhodne Evrope, giblejše se med 10 % in 50 % in je predvsem posledica sredstev Evropske komisije.

Tabela: Bruto domači izdatki za RRD, v % BDP

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	1,36	1,41	1,42	1,63	1,82	2,06	2,43	2,58	2,59
EU	1,79	1,76	1,78	1,85	1,94	1,93	1,97	2,01	2,02

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2014; SURS, 2015.  
Opomba: Podatek za EU-28 je ocena Eurostata.

Slika: Struktura bruto domačih izdatkov za RRD glede na financiranje\*, v %, 2013



Vir: Eurostat Portal Page - Science and Technology – Research and Development, 2014; SURS, 2015.  
Opomba: \* Podatki za leto 2012; razliko do 100 % (med 0,4 % in 5,9 %) prispevata še visokošolski in zasebni nepridobitni sektor.

<sup>306</sup> Davčna olajšava za naložbe v RRD je bila uvedena leta 2006 v višini 20 %, leta 2010 se je zvišala na 40 %, od leta 2012 je 100 %.

<sup>307</sup> Izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa.

## 2.14 Inovacijska aktivnost podjetij

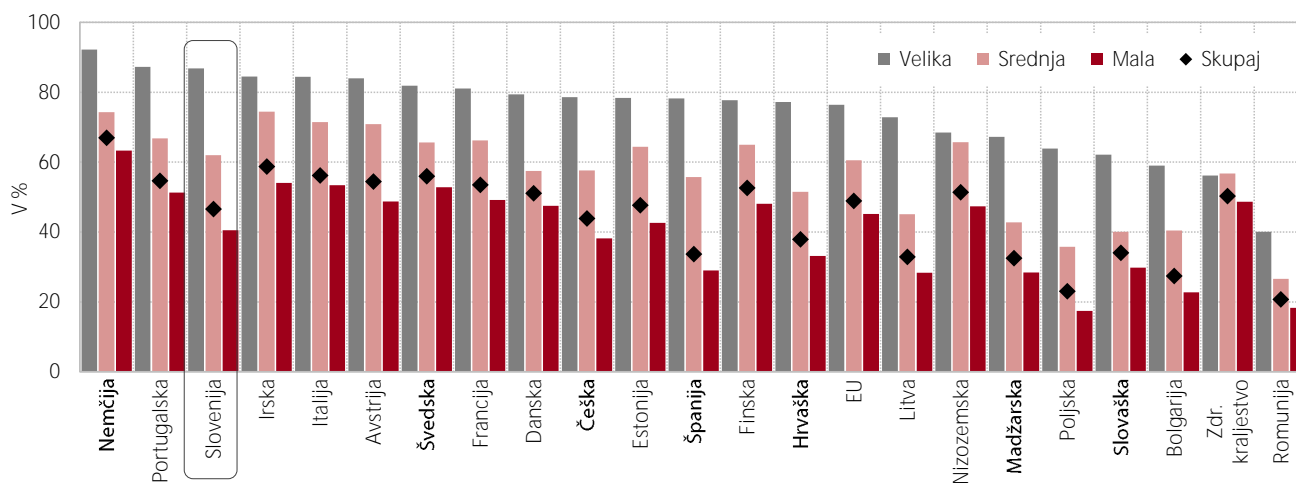
V obdobju 2010–2012 je bilo v Sloveniji inovacijsko aktivnih 46,5 % podjetij, kar je nekoliko manj od povprečja EU (48,9 %). V predelovalnih dejavnostih je delež tradicionalno večji (49,9 %), v storitvenih dejavnostih pa manjši (43,8 %). Podatki so metodološko neprimerljivi s predhodnim obdobjem 2008–2010, saj je po novem razširjen nabor dejavnosti, vključenih v statistično raziskavo o inovacijski aktivnosti<sup>308</sup>. O spremembah v intenzivnosti inoviranja sicer lahko sklepamo na osnovi podatkov po stari metodologiji o inovacijski dejavnosti (SURs, 2014 a), ki kažejo, da se je delež inovacijsko aktivnih podjetij (IAP) v obdobju 2010–2012 zmanjšal za 3,5 o. t. v primerjavi z obdobjem 2008–2010. Podatki Eurostata za članice EU, za katere so na razpolago primerljivi podatki, prav tako kažejo, da se je delež IAP v večini teh držav zmanjšal. Zaostanek Slovenije v inovacijski aktivnosti je večji v storitvenih kot v predelovalnih dejavnostih, delež podjetij, ki inovirajo samo netehnološko, pa ostaja v Sloveniji večji kot v povprečju EU. Informacijske in komunikacijske dejavnosti so inovacijsko najbolj intenzivne (Slovenija: 67,1 %; Finska, Irska, Avstrija, Portugalska in Nemčija: preko 70 %). Inovacijska aktivnost je pogojena tudi z velikostjo podjetij, v vseh državah je najmanjša med malimi podjetji. V Sloveniji je delež inovacijsko aktivnih malih podjetij 40,5 %, v povprečju članic EU pa 45,2 %. Pri srednjih in velikih podjetjih pa Slovenija presega inovacijsko aktivnost EU (za 1,5 o. t. oz. 10,5 o. t.). Z vidika učinkovitega delovanja podjetniškega ekosistema tako ostaja veliko prostora za spodbude za povečanje inovacijske intenzivnosti zlasti v malih podjetjih, katerih večina deluje v storitvenih dejavnostih.

Tabela: Inovacijska aktivnost podjetij glede na vrste inovacijske aktivnosti v obdobju 2010–2012, v % od vseh podjetij

	SKUPAJ	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovacije hkrati	PRED. DEJAVNOSTI	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovacije hkrati	STORITVE	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. inovacije hkrati
Slovenija <sup>1</sup>	46,5	9,0	13,8	23,8	49,9	10,3	11,9	27,8	43,8	8,0	15,7	20,1
EU	48,9	11,8	12,9	24,2	51,8	14,0	10,9	26,9	46,8	9,8	14,8	22,3

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey, 2014; Prva objava, SURs; preračuni UMAR.  
Opomba: <sup>1</sup> Za predelovalne dejavnosti so podatki za Slovenijo zaradi razpoložljivosti vzeti iz Prve objave, 17. april 2014 (SURs).

Slika: Delež inovacijsko aktivnih podjetij glede na njihovo velikost, 2010–2012, v % od vseh podjetij



Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey, 2014; preračuni UMAR.

<sup>308</sup> Zajem podjetij se je povečal za 131. Po novem so vključene tudi dejavnosti J 59 – 60: filmi, video, zvočni zapisi ter RTV dejavnosti, M 72 – 73: znanstvena RRD ter oglaševanje in raziskovanje trga, v katerih prevladujejo mala storitvena podjetja, ki so inovacijsko manj aktivna. Več o tem v Inovacijska dejavnost v predelovalnih in izbranih storitvenih dejavnostih, SURs, 2014 a.



## 2.15 Diplomanti naravoslovja in tehnike

**Delež diplomantov naravoslovja in tehnike se je v letu 2013 nadalje povečal in presega povprečje EU, vendar pa se njihovo število ob manjših generacijah mladih zmanjšuje.** Gibanja deleža diplomantov naravoslovja in tehnike so ugodna in so povezana s popularizacijo tega področja, večjim štipendiranjem in boljšimi možnostmi za zaposlitev v primerjavi z diplomanti družboslovja. Zaradi demografskih sprememb (zmanjševanje velikosti generacij, ki se vpisujejo v terciarno izobraževanje) pa se tako kot na večini drugih področij število diplomantov naravoslovja in tehnike zmanjšuje. Tudi njihovo število na 1.000 prebivalcev v starosti 20-29 let<sup>309</sup> se je zmanjšalo, čeprav je v letu presegalo povprečje EU. Ob zmanjševanju števila vpisanih v zadnjih letih nižje število diplomantov naravoslovja in tehnike pričakujemo tudi v prihodnje, kar bi lahko vplivalo na povečanje neskladij med ponudbo kadrov in povpraševanjem po njih na trgu dela. Tudi kadrovske štipendije zaenkrat ne zmanjšujejo te vrzeli, saj delež študentov naravoslovja in tehnike s to štipendijo upada in veliko razpisanih štipendij ni podeljenih, ker se študenti ne želijo vezati na posameznega delodajalca.<sup>310</sup>

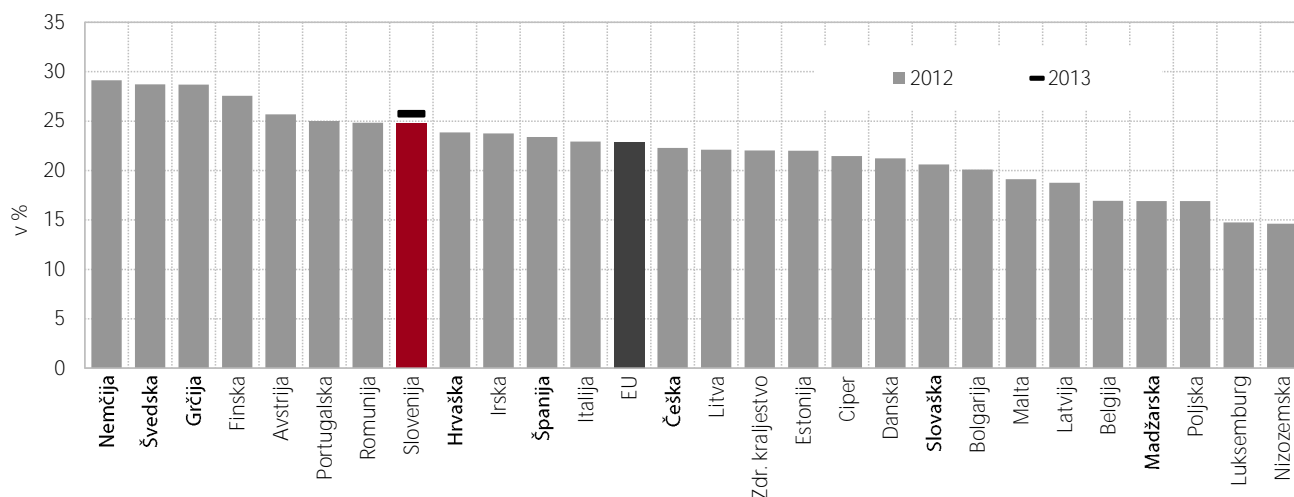
**Število doktorjev znanosti na področju naravoslovja in tehnike se je v letu 2013 še povečalo.** V obdobju 2008–2012 (zadnji mednarodni podatki) je naraščalo počasneje kot v povprečju EU. Rast števila doktorjev znanosti na področju naravoslovja in tehnike je posledica spodbud s strani države (mladi raziskovalci, mladi raziskovalci iz gospodarstva), na ugodna gibanja pa vpliva tudi sočasno zaključevanje študija po bolonjskih in prejšnjih programih. Delež novih doktorjev znanosti naravoslovja in tehnike med vsemi doktorji znanosti sicer po letih precej niha, tudi v odvisnosti od spodbud. V letu 2012 je bil podoben kot v povprečju EU, v letu 2013 pa se je povečal na 50,3 %. Vendar pa od šolskega leta 2012/2013 število vpisanih na doktorski študij pada zaradi zmanjševanja javnih sredstev za mlade raziskovalce, zato v prihodnje ne pričakujemo nadaljevanja tako ugodnih gibanj.

Tabela: Delež novih doktorjev znanosti naravoslovja in tehnike v skupnem številu doktorjev znanosti, v %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenija	48,5	43,5	46,0	49,1	48,7	53,3	40,9	44,5
EU	40,5	42,4	40,9	41,8	42,0	43,4	43,5	44,4

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

Slika: Delež diplomantov naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov terciarnega izobraževanja, 2012



Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje - Izobraževanje (SURs), 2015.

<sup>309</sup> V letu 2013 je znašalo 18,8.

<sup>310</sup> Strokovna izhodišča za pripravo politike štipendiranja, 2014.

## 2.16 Intelektualna lastnina

**Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem glede števila patentnih prijav pri Evropskem patentnem uradu (EPO) vztraja na visoki ravni, pri modelih Skupnosti se zmanjšuje, medtem ko so slovenski prijavitelji pri znamkah Skupnosti v letu 2014 presegli povprečje EU.** Po začasnih podatkih so slovenski prijavitelji v letu 2014<sup>311</sup> pri EPO vložili 59,7 patentnih prijav na milijon prebivalcev, kar je pomenilo skoraj 10-odstotno zmanjšanje glede na leto 2013, ko je bila prvič po upadanju v obdobju 2009–2014 zabeležena rast števila patentnih prijav na milijon prebivalcev. Leta 2014 se je zaostanek Slovenije za povprečjem EU po številu patentnih prijav na milijon prebivalcev zopet povečal, čeprav Slovenija ostaja bistveno bolj uspešna glede števila patentnih prijav pri EPO kot ostale države srednje in vzhodne Evrope<sup>312</sup>. V obdobju 2009–2014 se je število patentnih prijav na milijon prebivalcev v Sloveniji zmanjševalo po 0,3-odstotni povprečni letni stopnji, v večini držav članicah EU pa se je vrednost kazalnika povečevala. Slovenski prijavitelji so v letu 2014 pri OHIM<sup>313</sup> povečali število vlog za zaščito znamk<sup>314</sup> Skupnosti na 170,8 na milijon prebivalcev, kar pomeni nadaljevanje rasti, ki se je začela v predhodnih dveh letih. Hkrati so v letu 2014 prvič presegli EU povprečje, ki je znašalo 163,7 znamk Skupnosti na milijon prebivalcev. Slovenski prijavitelji so leta 2014 pri OHIM registrirali 84,9 modelov<sup>315</sup> Skupnosti na milijon prebivalcev, kar prav tako pomeni nadaljevanje rasti (2014: 14,3-odstotna, 2013: 18,4-odstotna). Vrednost kazalnika je bila leta 2014 59,5 % višja kot v letu 2008, vendar še vedno precej zaostaja za povprečjem EU (126,0).

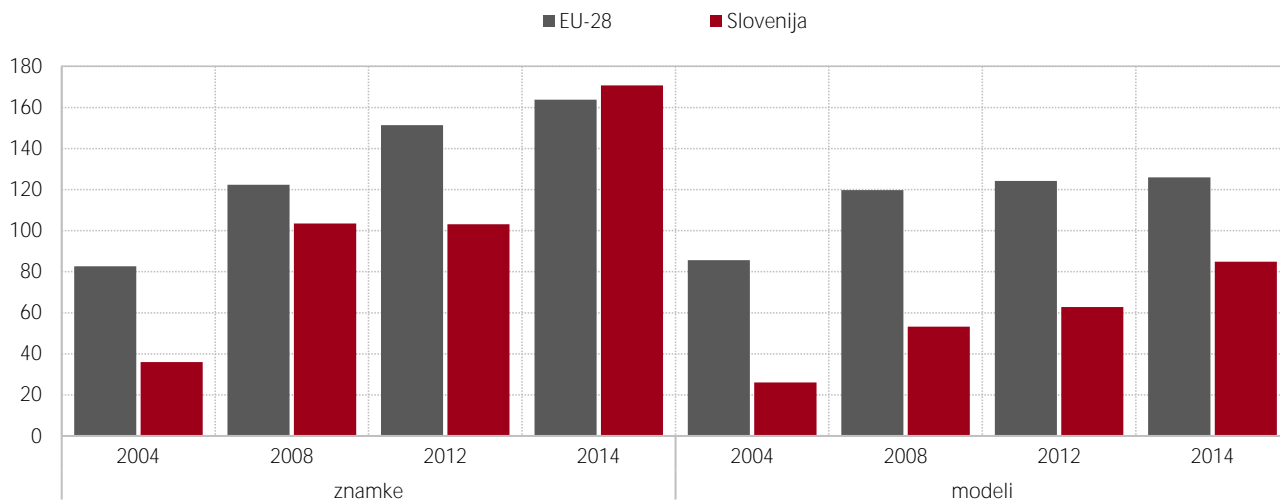
Tabela: Patentne prijave pri EPO po letih vložitve prve prijave, na milijon prebivalcev

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011 <sup>2</sup>	2012 <sup>3</sup>	2013 <sup>4</sup>	2014 <sup>4</sup>
Slovenija	24,7	54,3	59,3	69,1	60,6	50,8	48,2	41,6	65,6	59,7
EU	106,2	115,3	116,9	113,2	112,1	111,4	109,6	108,6	129,4 <sup>5</sup>	132,3 <sup>5</sup>

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Patent Statistics, 2015; EPO Annual Report – statistics 2014, 2015.

Opombe: <sup>1</sup> Pri podatkih za leta 2013 in 2014 gre za patentne prijave, ki niso nujno prve v svetovnem merilu, temveč so bile vložene pri EPO v tekočem letu (EPO Annual Report – statistics 2014, 2015). <sup>2,3</sup> Ocena Eurostata. <sup>4</sup> Začasni podatek. <sup>5</sup> Ocena UMAR na podlagi preračuna podatkov za države članice EU.

Slika: Število prijavljenih znamk in registriranih modelov Skupnosti, na milijon prebivalcev



Vir: OHIM Web Page, 2015; preračuni UMAR. Opomba: V letu 2004 EU-25.

<sup>311</sup> Podatki o vloženi patentnih prijavah za leta 2013 in 2014 so iz Letnega poročila EPO, kar pomeni, da se nanašajo na tekoče leto. Pri tem ne gre nujno za prve patentne prijave v svetovnem merilu, kot jih objavlja Eurostat (več v Ekonomsko ogledalo 2/2009).

<sup>312</sup> Estonija in Češka, ki se uvrščata na drugo in tretje mesto med temi državami, sta leta 2014 prijavili 27,4 oziroma 15,9 patentnih vlog pri EPO na milijon prebivalcev.

<sup>313</sup> Office for Harmonization in the Internal Market (Urad za harmonizacijo na notranjem trgu EU).

<sup>314</sup> Blagovna oziroma storitvena znamka je pravno zavarovana (kombinacija) znakov, ki omogoča razlikovanje enakega ali podobnega blaga/storitev ter ima lastnosti grafične ponazoritve. Pravno varstvo znamke traja 10 let od datuma vložitve prijave z možnostjo obnavljanja (Letno poročilo UIL 2011, 2013).

<sup>315</sup> Model je pravno zavarovan zunanji videz izdelka (design), ki je nov in ima individualno naravo. Model traja 5 let z možnostjo obnavljanja (Letno poročilo UIL 2011, 2013).

## 2.17 Uporaba interneta in e-storitev

**Širjenje uporabe interneta v zadnjih letih nekoliko zaostaja za povprečjem EU.** Zaostanek Slovenije za razvitejšimi državami se po letu 2010, ko je bila razširjenost uporabe in dostopa do interneta primerljiva z evropskim povprečjem, postopno povečuje. Delež uporabnikov interneta je bil v prvem četrtletju 2014 (72 %) celo nekoliko nižji kot pred letom (v EU se je še povečal), povečevanje dostopa gospodinjstev do interneta (77 %) pa je ponovno zaostalo za gibanji v EU. V ozadju takšnih gibanj je deloma vpliv krize, ki je poslabšala dostopnost do interneta zlasti gospodinjstvom v nižjih dohodkovnih razredih. Vpliv krize se kaže tudi v nižjem deležu uporabnikov interneta med manj izobraženimi prebivalci, ki so v tem obdobju pogosteje izgubili zaposlitev. V obeh skupinah se je delež uporabnikov interneta leta 2014 zmanjšal, zaostanek za EU pa je najvišji od začetka krize. Poleg tega pri nas precej manj kot v EU internet uporabljajo starejši prebivalci (zlasti skupina 55-64 let). Zaostanek na tem področju je bil v zadnjem letu prav tako najvišji doslej, kar povezuje predvsem s pomanjkanjem ustreznih veščin starejše populacije. Čeprav Slovenija po e-veščinah (osnovna usposobljenost za uporabo računalnika, interneta) ne odstopa od evropskega povprečja, pa za EU precej zaostaja ravno glede e-kompetenc starejših pa tudi nizko izobraženih.

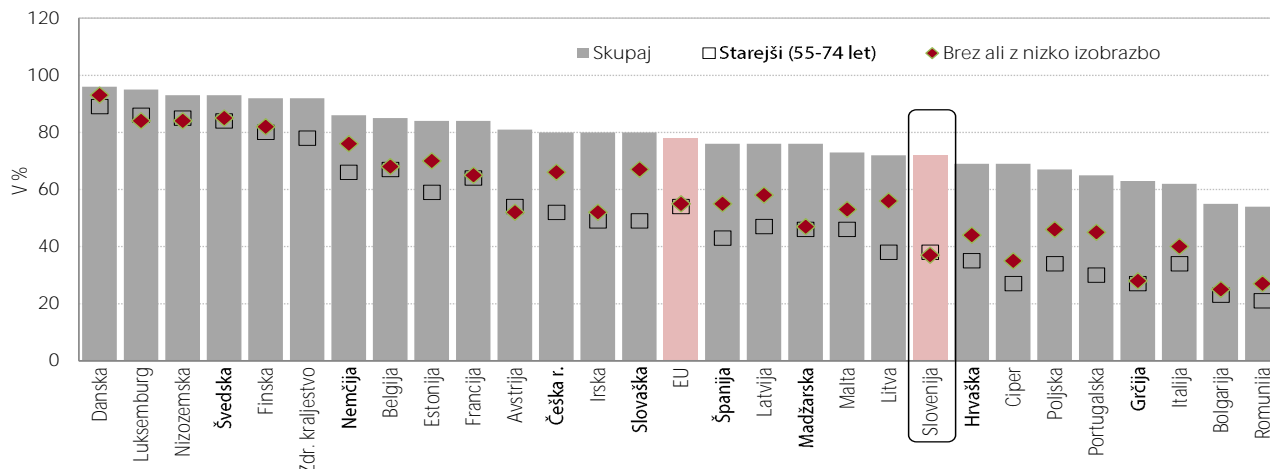
**Slovenija ohranja zaostanek za evropskim povprečjem pri uporabi nekaterih naprednejših e-storitev.** Uporabniki interneta pri nas vsaj toliko kot v povprečju EU internet uporabljajo za bolj enostavne storitve, kot so iskanje različnih informacij, spremljanje medijev, pridobivanje obrazcev, pa tudi za prodajo blaga in storitev, telefoniranje in objavljanje lastnih vsebin na spletu. Velik zaostanek za EU, ki se ne zmanjšuje, pa je na področju uporabe nekaterih naprednejših storitev, zlasti e-bančništva, spletnega nakupovanja, rezervacije potovanj in pridobivanja programske opreme. V zadnjih dveh letih se je pomembneje zmanjšal le pri elektronski oddaji izpolnjenih obrazcev državnim institucijam. Manjša uporaba naprednih storitev (glede na EU), ki je značilna za vse starostne skupine, lahko kaže na manjše zaupanje slovenskih uporabnikov v varnost tovrstnih internetnih storitev, zagotovo pa tudi na pomen ustreznih e-veščin, na katere lahko pomembno vplivamo z ustrežno integracijo informacijsko-komunikacijskih vsebin v procese izobraževanja na vseh stopnjah, tudi v vseživljenjsko izobraževanje. Raziskave kažejo, da je ob sicer dobri opremljenosti šol z računalniki v primerjavi z EU kakovost te opreme slabša, poleg tega pa učenci pri nas redkeje uporabljajo informacijsko-komunikacijsko opremo pri pouku (Survey of schools, 2013; TIMMS 2011, 2012).

**Tabela: Uporaba in dostop do interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih (16–74 let)**

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Uporabniki interneta v zadnjih 3 mesecih	Slovenija	47	51	53	56	62	68	67	68	73	72
	EU	np	np	57	61	65	69	71	73	75	78
Gospodinjstva z dostopom do interneta	Slovenija	48	54	58	59	64	68	73	74	76	77
	EU	np	np	55	60	66	70	73	76	79	81
Gospodinjstva s širokopasovno povezavo	Slovenija	19	34	44	50	56	62	67	73	74	75
	EU	np	np	42	48	57	61	67	72	76	78

Vir. Eurostat Portal Page – Information Society, 2014. Opomba: Podatki za posamezno leto se nanašajo na prvo četrtletje leta, np – ni podatka.

**Slika: Uporabniki interneta v zadnjih treh mesecih, v % od izbrane populacije, 2014<sup>1</sup>**



Vir. Eurostat Portal Page – Information Society, 2014. Opomba: <sup>1</sup> Podatek se nanaša na prvo četrtletje leta.

## 2.18 Zaupanje v institucije

**Zaupanje ljudi v institucije<sup>316</sup> se je v letu 2014 v Sloveniji nekoliko povečalo, vendar ostaja nizko.** Od začetka krize se je močno znižalo zaupanje v ključne institucije države in EU. Ljudje so v vseh letih najmanj zaupali političnim strankam, najbolj pa v EU. V primerjavi z letom 2013, ko je bilo najnižje v zadnjih desetih letih, se je zaupanje v institucije ob zadnjem merjenju povečalo. Delež tistih, ki zaupajo v parlament, v vlado in v EU je bil novembra 2014 za 3 o. t. višji kot leto prej, nekoliko pa se je povišal tudi delež ljudi, ki zaupajo v lokalne oblasti. Povečanje zaupanja v institucije lahko povežemo s političnimi spremembami, saj je bilo 2014 leto evropskih, državnih in lokalnih volitev. Zaupanje v politične stranke pa je ostalo tudi pri zadnjem merjenju zelo nizko.

**Zaupanje v institucije države je med najnižjimi v EU.** Zaupanje v vlado, politične stranke in lokalne oblasti je tudi ob zadnjem merjenju pod povprečjem EU, zaupanje v parlament pa je najnižje med vsemi državami EU. V precejšnji meri je nizko zaupanje v institucije povezano z nezadovoljstvom glede trenutnih gospodarskih in političnih razmer v Sloveniji. Zadnji podatki Eurobarometra kažejo, da je 57 % ljudi zaskrbljenih glede brezposelnosti, 47 % glede gospodarskih razmer, eno četrtno pa skrbi naraščajoč javni dolg države. Prav tako večina ljudi meni, da bodo v naslednjem letu zaposlitvena situacija, gospodarske razmere in njihovo življenje na splošno ostali enaki.

**Višje je zaupanje ljudi v institucije EU.** V Sloveniji vprašani najbolj zaupajo v Evropski parlament (41 %), Evropsko komisijo (40 %), nekoliko manj pa v Evropsko centralno banko (36 %), vse te vrednosti pa so tudi okoli povprečja EU. V primerjavi z letom prej se je pri zadnji meritvi povečalo zaupanje v vse glavne institucije EU, kljub temu pa je zaupanje v institucije EU še vedno precej nižje kot pred letom 2012.

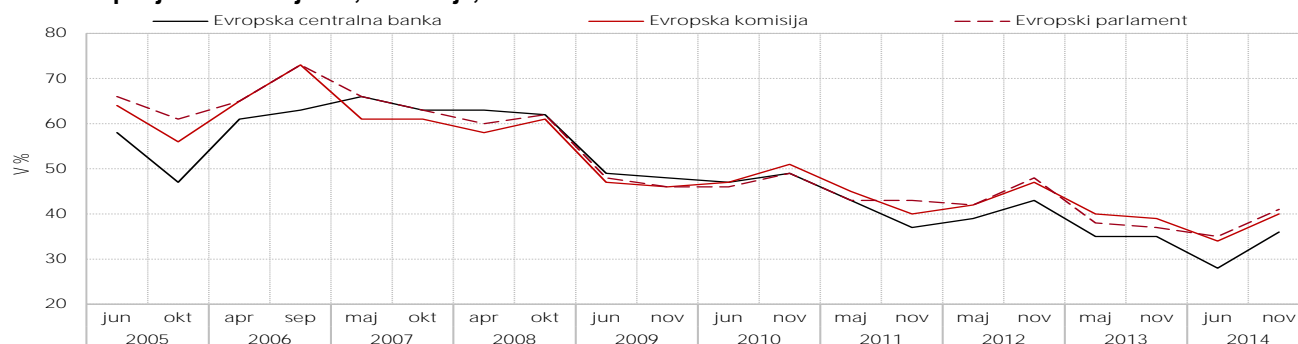
Tabela: Zaupanje v institucije, v %

		2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Parlament	Slovenija	33	31	34	19	23	10	12	6	9
	EU	35	35	34	30	31	27	28	25	30
Vlada	Slovenija	39	32	36	29	27	12	15	10	13
	EU	31	34	34	29	29	24	27	23	29
Politične stranke	Slovenija	14	13	17	9	11	7	9	6	6
	EU	17	18	20	16	18	14	15	14	14
Lokalne oblasti	Slovenija	np	np	39	40	39	36	34	29	31
	EU	np	np	50	50	47	45	43	44	43
EU	Slovenija	55	65	60	50	47	38	39	37	40
	EU	45	48	47	48	42	34	33	31	37

Vir: Eurobarometer.

Opomba: Razen za leto 2010 je podatek za posamezno leto zadnji razpoložljivi podatek v tistem letu (jesenske meritve). Podatki za EU so za leto 2005 za EU-25, od leta 2007 do 2012 za EU-27, za leti 2013 in 2014 pa za EU-28; np – ni podatka.

Slika: Zaupanje v institucije EU, Slovenija, v %



Vir: Eurobarometer.

<sup>316</sup> Vir podatkov je Eurobarometer, ki temelji na anketnih odgovorih prebivalcev o njihovem zaupanju v izbrane institucije, pri čemer anketiranci odgovarjajo z odgovori: zaupam, ne zaupam in ne vem.

## 3 Demografske spremembe in socialna država

### Demografske spremembe

- 3.1 Stopnja rodnosti
- 3.2 Selitveni prirast
- 3.3 Pričakovano trajanje življenja
- 3.4 Koeficient starostne odvisnosti oz. sprememb v strukturi prebivalstva

### Trg dela

- 3.5 Stopnja delovne aktivnosti
- 3.6 Stopnja brezposelnosti
- 3.7 Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- 3.8 Začasne in delne zaposlitve
- 3.9 Minimalna plača
- 3.10 Mladi, ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje

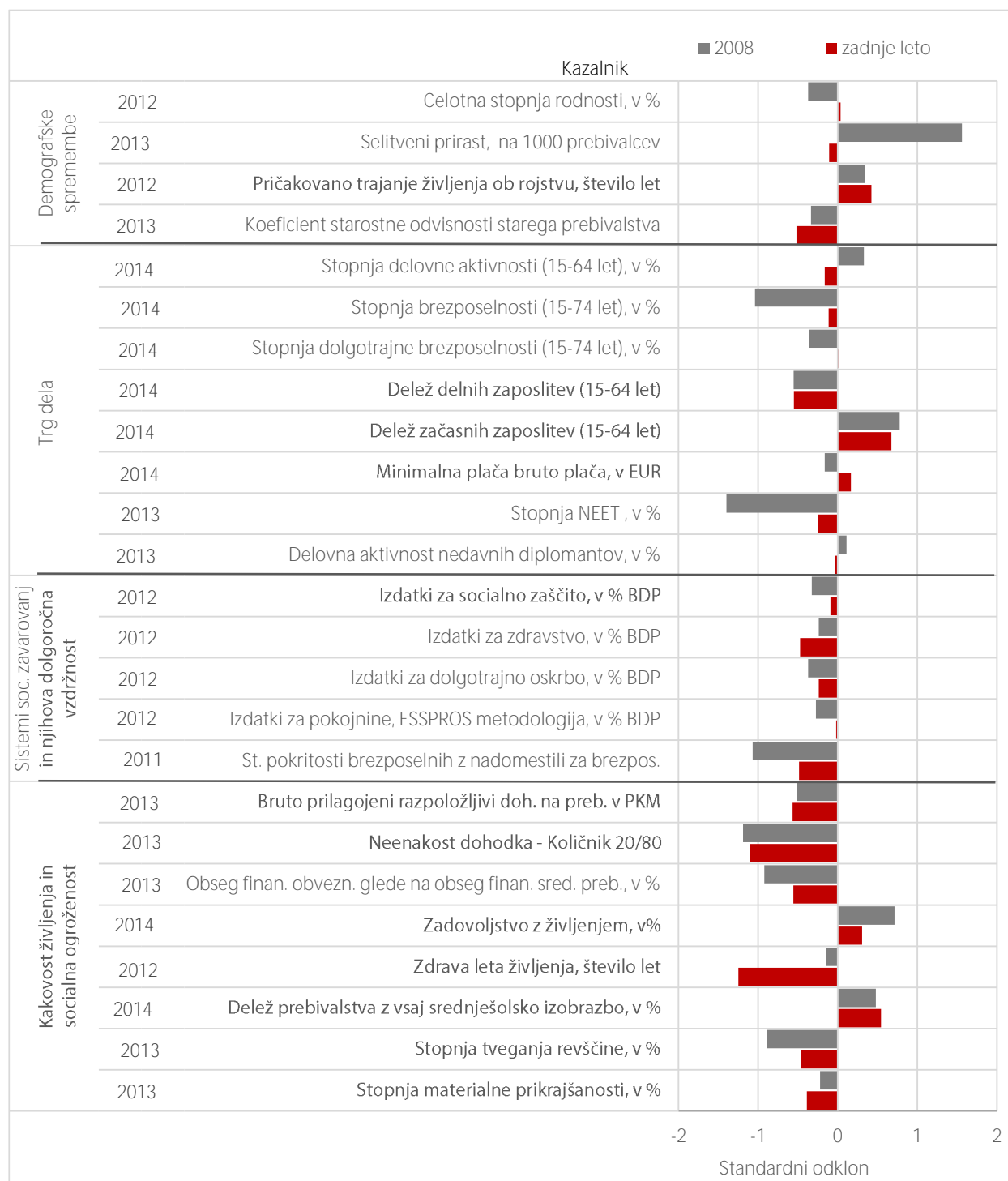
### Sistemi socialnih zavarovanj in njihova dolgoročna vzdržnost

- 3.11 Izdatki za socialno zaščito
- 3.12 Izdatki za zdravstvo
- 3.13 Izdatki za dolgotrajno oskrbo
- 3.14 Izdatki za pokojnine
- 3.15 Stopnja pokritosti brezposelnih z nadomestili za brezposelnost

### Kakovost življenja in socialna ogroženost

- 3.16 Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek na prebivalca
- 3.17 Neenakost dohodkov
- 3.18 Zadolženost prebivalstva
- 3.19 Zadovoljstvo z življenjem
- 3.20 Zdrava leta življenja
- 3.21 Delež prebivalstva z vsaj srednješolsko izobrazbo
- 3.22 Stopnja tveganja revščine
- 3.23 Stopnja materialne prikrajšanosti

## Pregled kazalnikov – Demografske spremembe in socialna država



Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: Slika prikazuje položaj Slovenije glede na netehtano aritmetično sredino držav EU. Izračunan je glede na razpoložljiv nabor držav za posamezni kazalnik, zaradi nepopolnih podatkov pa smo iz analize vseh kazalnikov izključili Ciper, Malto, Luksemburg in Hrvaško. Podatki so za leto 2008 in za zadnje leto, ko so razpoložljivi podatki za države EU (zadnje leto je navedeno v tabeli). Pozitivna vrednost pomeni, da je pri izbranem kazalniku vrednost kazalnika za Slovenijo večja glede na povprečje držav EU, negativna vrednost pa, da je vrednost kazalnika nižja glede na povprečje držav EU.

## 3.1 Stopnja rodnosti

**Stopnja rodnosti v Sloveniji se od leta 2008 giblje nekoliko nad 1,5 otroka na žensko v rodni dobi.** Leta 2013 se je rodilo 21.111 otrok, kar je 3,8 % manj kot leta 2012. Celotna stopnja rodnosti<sup>317</sup> se je tako, kljub manjšemu številu žensk v rodni dobi, zmanjšala na 1,55 otroka na žensko v rodni dobi (z 1,58 leta 2012). Gledano v daljšem razdobju je stopnja rodnosti v Sloveniji pod povprečjem EU držav. Nobena država v EU pa ne dosega stopnje rodnosti, ki bi zagotavljala enostavno obnavljanje prebivalstva (2,1). Umrljivost dojenčkov (otrok do prvega leta starosti) je v Sloveniji (2013: 2,9 na 1.000 živorojenih) ena izmed najnižjih v EU, kar je posledica dobre zdravstvene oskrbe nosečnic in otrok.

**Povprečna starost matere ob rojstvu vseh otrok je tudi leta 2012 ostala na povprečju EU.** Leta 2013 je povprečna starost matere ob rojstvu vseh otrok v Sloveniji ostala enaka kot leto prej (30,5 let), ob rojstvu prvega otroka pa se je ponovno povečala za dober mesec (na 29,0 let). Od leta 2001 pa do leta 2012 (ko imamo podatke za EU) se je starost v Sloveniji povečala bolj (za 1,6 let), kot v EU (1,1 leto) in v zadnjih dveh letih vztraja na povprečju EU. Podatki za države kot so Španija, Irska in Italija s precej različnimi stopnjami rodnosti kažejo, da je možno povišanje starosti tudi čez 31. leto, prav tako pa se je v Združenem kraljestvu že zelo približala 31. letu tudi starost ob rojstvu prvega otroka. Število žensk v rodni dobi se je v Sloveniji v zadnjih dveh letih začelo hitreje zmanjševati (leta 2013 jih je bilo 6 tisoč manj) in glede na velikost generacij ocenjujemo, da bo tako tudi v prihodnjih nekaj letih, kar bi ob dosedanjih stopnjah rodnosti privedlo do vse manj rojstev.

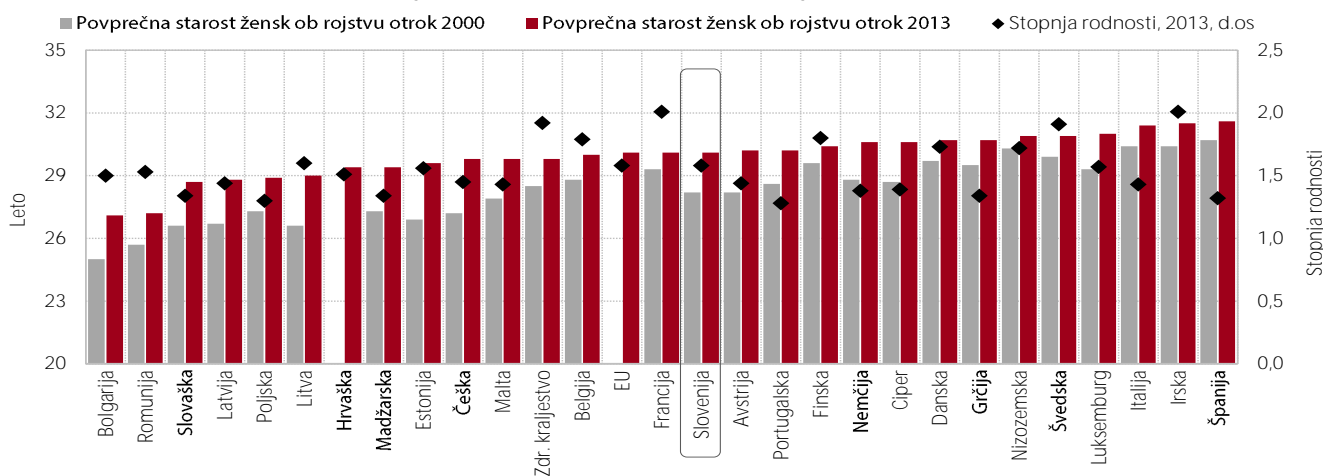
**Podporni ukrepi države za ustvarjanje družine so v mednarodnih merilih ugodni, vendar so se ob nadaljevanju slabih gospodarskih razmer v zadnjih letih nekoliko poslabšale.** Med ukrepe za ustvarjanje družine in dvig kakovosti družinskega življenja spadajo sistem starševskih nadomestil in družinski prejemki ter urejeno varstvo predšolskih otrok. V Sloveniji imamo še vedno staršem in otrokom enega najprijaznejših sistemov starševskega varstva v EU, delež otrok starih 3–5 let vključenih v vrte pa se je v zadnjih letih sicer zmanjšal, je pa še vedno višji od povprečja EU. Varčevalni ukrepi so posegli tudi na področje družinske politike, kjer je ZUJF nekatere pravice ukinil oz. zmanjšal<sup>318</sup>, zato ob poslabšanih razmerah na trgu dela v zadnjih letih lahko trdimo, da so se materialne možnosti za ustvarjanje družine poslabšale.

Tabela: Stopnja rodnosti, Slovenija in EU

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	1,26	1,26	1,38	1,53	1,53	1,57	1,56	1,58	1,55
EU	np	1,51	1,56	1,61	1,60	1,61	1,58	1,58	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Fertility, 2015. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok (2000 in 2012) in stopnja rodnosti v državah EU (2012).



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Fertility, 2014.

<sup>317</sup> Stopnja celotne rodnosti je vsota starostno specifičnih koeficientov rodnosti v koledarskem letu. Kaže število živorojenih, ki bi jih v povprečju rodila posamezna ženska, če bi v celotni njeni rodni dobi veljale enake starostno specifične stopnje rodnosti, kot so bile izmerjene v obravnavanem koledarskem letu.

<sup>318</sup> Glej Poročilo o razvoju 2014, str. 84.

## 3.2 Selitveni prirast

**Od leta 2010 je bil celotni selitveni prirast v Sloveniji nizek, predvsem zaradi manj priselitev.** Tako je bilo tudi leta 2013, ko se je v Slovenijo priselilo 487 ljudi več kot se je iz nje odselilo, število priselitev (13.871) in odselitev (13.384) pa je bilo manjše kot leto prej (za 7,7 % oz. 6,9 %). Izmed tujih državljanov, ki so se priselili v Slovenijo, jih je bilo še vedno največ, čeprav manj kot v preteklosti, iz držav nekdanje Jugoslavije (2013: 72,3 %). Med drugimi državljani pa jih je največ, a precej manj, prišlo iz Bolgarije, Italije, Rusije, Romunije, Ukrajine in Nemčije (skupaj 16,8 %). Zaradi zaposlitve se je leta 2013 v Slovenijo priselilo 47,2 % tujcev, skoraj enako pomemben razlog pa je od leta 2011 tudi združitve z družino (2013: 42,8 %), saj zaradi gospodarske krize ni povpraševanja po tuji delovni sili. Tujcem, ki pa imajo zaposlitev in imajo namen daljšega bivanja v Sloveniji pa se jim sčasoma pridružijo tudi družine. Študirat pride v Slovenijo 4,4 % izmed vseh priseljenih tujcev. Več kot 60 % priseljenih tujcev starejših od 15 let spada v starostno skupino 20–39 let, le desetina pa ima najmanj višješolsko izobrazbo. V prvih devetih mesecih 2014 je bil celotni selitveni prirast nekoliko negativen.

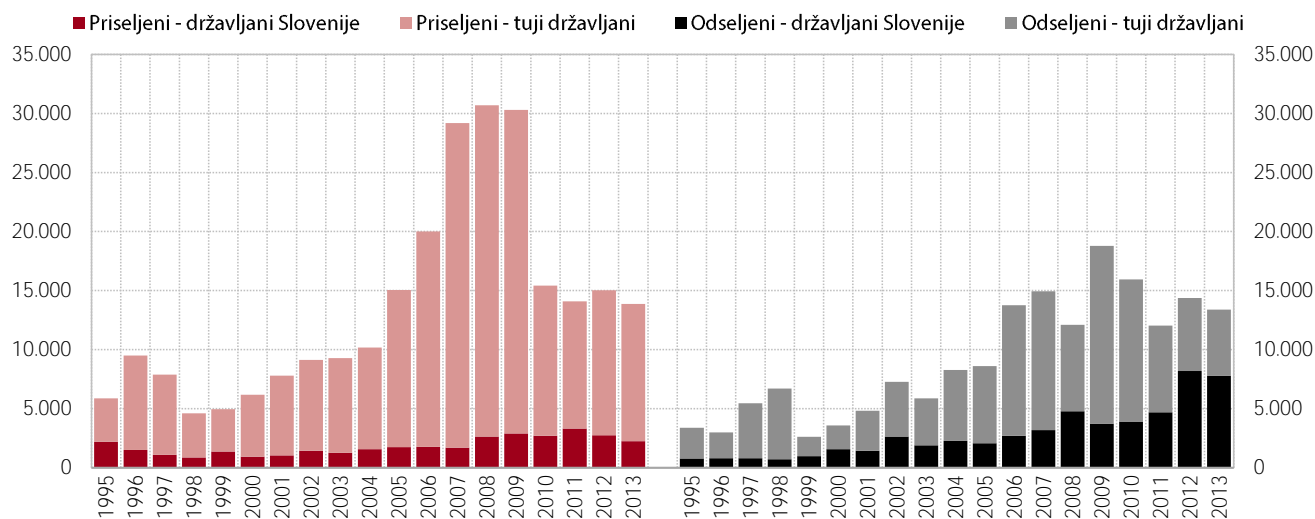
**Že od leta 2000 je število slovenskih državljanov, ki se iz Slovenije izselijo večje od državljanov, ki se v Slovenijo priselijo, vendar pa se je ta negativni selitveni prirast državljanov v zadnjih dveh letih precej povečal.** V zadnjih dveh letih so večino med odseljenimi prebivalci (državljeni in tuji) iz Slovenije že predstavljali slovenski državljani (v povprečju 57,6 %), v preteklosti (povprečje 1995–2011) pa jih je bilo v povprečju na leto le 27,6 %. Tako se je negativen selitveni prirast državljanov (več odseljenih kot priseljenih državljanov), ki se pojavlja že od leta 2000, v zadnjih dveh letih v povprečju povzpel že na skoraj 5.500 državljanov letno (v obdobju 2000–2011 manj kot 1.000). Dve tretjini izseljenih Slovencev se je leta 2013 izselilo v države EU, največ v Avstrijo in Nemčijo (2013: 3.191 oz. 41 % vseh), izven Evrope pa se je izselila dobra desetina. Leta 2013 je bila več kot polovica odseljenih državljanov nad 15 let mlajša od 40 let (med priseljenimi tuji je bilo mlajših od 40 let 60 %). Najmanj višješolsko izobrazbo je imelo 24 % odseljenih državljanov starejših od 15 let, kar je največ v zadnjih treh letih, odkar imamo na voljo podatke, največ izmed teh pa se je izselilo v Nemčijo. V prvih devetih mesecih 2014 se je precej povečalo priseljevanje državljanov Slovenije (za 16,6 %), več pa je bilo ponovno državljanov odseljenih v tujino (7 %).

**Tabela: Selitveni prirast (s statističnimi popravki), število oseb na 1.000 prebivalcev, Slovenija in izbrane države EU, 2000–2013**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	1,4	3,2	7,1	9,2	5,6	-0,3	1,0	0,3	0,2
EU	2,1	3,1	3,1	2,4	1,4	1,5	1,5	1,7	3,3

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Demography, 2014.

**Slika: Odselitve in priselitve v Slovenijo, 1995–2013**



Vir: SURS.



## 3.3 Pričakovano trajanje življenja

**Pričakovano trajanje življenja se je leta 2013 v Sloveniji za ženske nekoliko podaljšalo, za moške pa je ostalo nespremenjeno.** Ob predpostavki nespremenjene umrljivosti bi leta 2013 rojena deklica lahko pričakovala, da bo doživela 83,1 let (skoraj 2,5 meseca več kot leto prej), deček pa 76,9 let. V zadnjih desetih letih se je pričakovano trajanje življenja za dečke povečalo za 3,89 let, za deklice pa za 2,4 let. Razlika med spoloma, ki je bila največja konec 80. let prejšnjega stoletja (8 let), se je do leta 2013 zmanjšala na 6,2 leta. V Sloveniji je leta 2013 80. leto starosti doživelo 34,1 % moških in 64,0 % žensk.

**Pričakovano trajanje življenja je bilo leta 2012 (zadnji mednarodno podatek) v Sloveniji na ravni povprečja EU (80,3 leta<sup>319</sup>).** Ostalo je nižje kot v starih članicah (z izjemo Danske) in višje kot v novih (z izjemo Cipra in Malte), kar je pogojeno z življenjskim standardom in načinom življenja. Tako na pričakovano trajanje življenja pomembno vplivata način življenja in prehrane<sup>320</sup>, na kar kaže tudi nabor držav, ki imajo največje pričakovano trajanje življenja (Španija, Italija Francija).

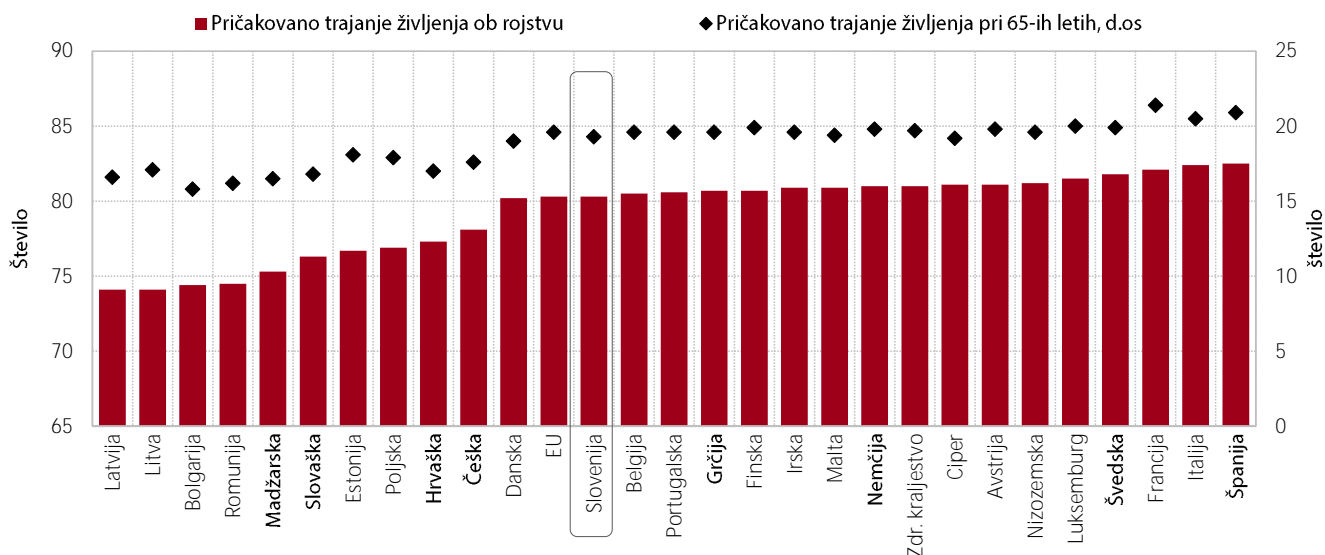
**Pričakovano trajanje življenja pri 65. letih je v Sloveniji zaradi krajšega pričakovanega trajanja za moške nekoliko nižje kot v povprečju EU.** V dvajsetih letih se je za oba spola povečalo za nekaj manj kot 4 leta in je leta 2012 za moške znašalo 17,1 let, za ženske pa 21,1 let. Povečanje pripisujemo napredku v medicini, večji dostopnosti do zdravstvenih storitev, bolj zdravemu življenjskemu slogu in izboljšanim pogojem življenja.<sup>321</sup>

Tabela: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<b>Slovenija, spol-skupaj</b>	76,2	77,5	78,4	79,1	79,4	79,8	80,1	80,3
Moški	72,2	73,9	74,6	75,5	75,9	76,4	76,8	77,1
Ženske	79,9	80,9	82,0	82,6	82,7	83,1	83,3	83,3
<b>EU, spol-skupaj</b>	np	78,5	79,1	79,4	79,6	79,9	80,3	80,3
Moški	np	75,4	76,0	76,3	76,6	76,9	77,4	77,5
Ženske	np	81,5	82,2	82,3	82,6	82,8	83,1	83,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Mortality, 2014. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu in pri 65-ih letih, EU, 2012



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Mortality, 2014.

<sup>319</sup> SURS skupnega trajanja življenja ne objavlja, po spolu pa se zaradi različne metodologije podatke Eurostat-a in SURS-a nekoliko razlikuje.

<sup>320</sup> OECD (2014), Health at a Glance Europe 2014.

<sup>321</sup> OECD (2014), Health at a Glance Europe 2014.

## 3.4 Koeficient starostne odvisnosti oz. sprememb v strukturi prebivalstva

V začetku leta 2014<sup>322</sup> je bilo v Sloveniji od 100 delovno sposobnih prebivalcev odvisnih<sup>323</sup> 23,1 otrok in 27,6 starejših prebivalcev (skupaj 50,7). Število delovno sposobnih (20–64 let) se od leta 2012 zmanjšuje, v primerjavi z letom 2011 jih je bilo leta 2014 skoraj 15 tisoč manj (-1,1 %). To je predvsem posledica vstopanja vse večjih generacij med starejše (nad 65 let) in vse manjših generacij med delovno sposobne. Med starejše so namreč začele vstopati generacije rojene po 2. svetovni vojni, ko se je število rojstev še do začetka 80-ih let gibalo okoli 30 tisoč letno. Hkrati pa med 20-letnike že prihajajo manjše generacije rojene v 90-ih letih prejšnjega stoletja, ko je bilo rojstev na leto manj kot 20 tisoč. Koeficient starostne odvisnosti starejših je sicer v Sloveniji še vedno nižji kot v povprečju v EU, vendar se razlika zmanjšuje.

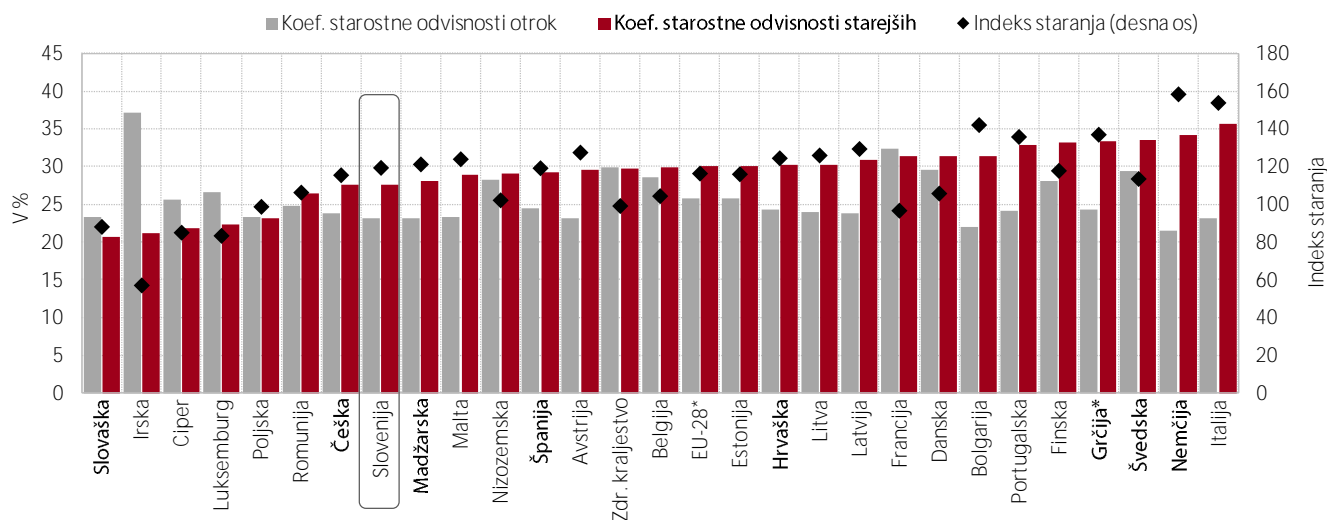
**Indeks staranja prebivalstva<sup>324</sup> za Slovenijo kaže, da število starejših od leta 2004 dalje presega število otrok.** Leta 2014 jih je bilo 19,6 % več kot otrok (1,5 o. t. več kot leto prej). Število otrok med prebivalstvom se je povečalo za 1 %, število starejših pa za 2,3 %, kar je največ v zadnjih desetih letih. Med starejšimi pa še naprej precej narašča število starejših od 80 let, ki med prebivalci predstavljajo že 4,7 % (leta 2000: 2,3 %). Zato precej narašča tudi koeficient vzdrževanosti staršev, ki kaže razmerje med starejšimi od 85 let in starostno skupino 50–64 let. Če je leta 1990 na 100 prebivalcev v starosti 50–64 let bilo 4,5 starih več kot 85 let, jih je leta 2014 bilo 9,3, leta 2030 naj bi jih bilo 15,8, leta 2060 pa že kar 43. To kaže na nujnost prilagoditve družbe, okolja in socialnih sistemov na večje število starih prebivalcev.

Tabela: Koeficient starostne odvisnosti, EU in Slovenija

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	47,6	46,4	46,6	47,1	47,4	47,5	47,8	48,6	49,6	50,7
EU	np	53,7	53,7	53,7	53,9	54,2	54,3	54,9	55,6	np

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Population, 2015. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Koeficient starostne odvisnosti otrok in starejših ter indeks staranja prebivalstva, 2014



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population, 2015, preračuni UMAR.  
Opomba: Rang po starostni odvisnosti starejših. \* Podatek za leto 2013.

<sup>322</sup> V celotnem besedilu stanje na dan 1. 1.

<sup>323</sup> Koeficient starostne odvisnosti otrok: (0–14 let) / (20–64 let). Koeficient starostne odvisnosti starejših: (65+ let) / (20–64 let). Koeficient starostne odvisnosti: ((0–14 let) + (65+)) / (20–64 let).

<sup>324</sup> Indeks staranja prebivalstva predstavlja razmerje med številom starejših in številom otrok – (65+ let) / (0–14 let)\*100.

## 3.5 Stopnja delovne aktivnosti

**Stopnja delovne aktivnosti se je v letu 2014, prvič po 2008, povišala.** Potem ko se je pred krizo postopoma poviševala in bila višja od povprečja EU, se je ob padcu gospodarske aktivnosti v letu 2009 znižala in v nadaljnjih letih padla pod evropsko povprečje. Ob okrevanju gospodarske aktivnosti in izboljšanju razmer na trgu dela se je v zadnjem letu nekoliko povišala, a ostaja precej nižja kot leta 2008. Stopnja delovne aktivnosti se je v času krize nekoliko bolj znižala med moškimi, predvsem zaradi nadpovprečnega padca aktivnosti v gradbeništvu in nizko tehnoloških dejavnostih predelovalnih dejavnostih, ki zaposlujejo pretežno moške. Kljub temu je stopnja delovne aktivnosti moških še vedno višja kot stopnja žensk. Med tistimi, ki jih je kriza nadpovprečno prizadela, so mladi (15–24 let), njihova stopnja delovne aktivnosti se je v obdobju 2008-2013 najbolj znižala. Čeprav se je stopnja delovne aktivnosti starejših (55-64 let) zaradi demografskega učinka in pokojninske reforme v obdobju krize povečala, ostaja ena izmed najnižjih v EU.

**Stopnja delovne aktivnosti, ki se je v času krize najbolj znižala med nizko izobraženimi, se je lani v tej skupini tudi najbolj povišala.** Stopnja delovne aktivnosti med nizko izobraženimi se je v obdobju 2008-2013 močno znižala zaradi velikega zmanjšanja aktivnosti v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, kjer je zaposlena zlasti nižje izobražena delovna sila. V zadnjem letu pa se je precej povišala (za 3,8 o. t.) in v drugem četrtletju znašala 35,9 %, kar je povezano s povečanim zaposlovanjem preko agencij za posredovanje dela, ki delovno silo pogosto posredujejo podjetjem iz predelovalnih dejavnosti. Podobno kot v drugih državah EU se je stopnja delovne aktivnosti visoko izobraženih v omenjenem obdobju znižala najmanj, kar je v veliki meri posledica manjšega padca aktivnosti v dejavnostih, ki zaposlujejo visoko izobraženo delovno silo in zaposlovanja v dejavnostih javnih storitev v Sloveniji. V zadnjem letu se je tudi ta stopnja nekoliko povečala (na 83,6 %).

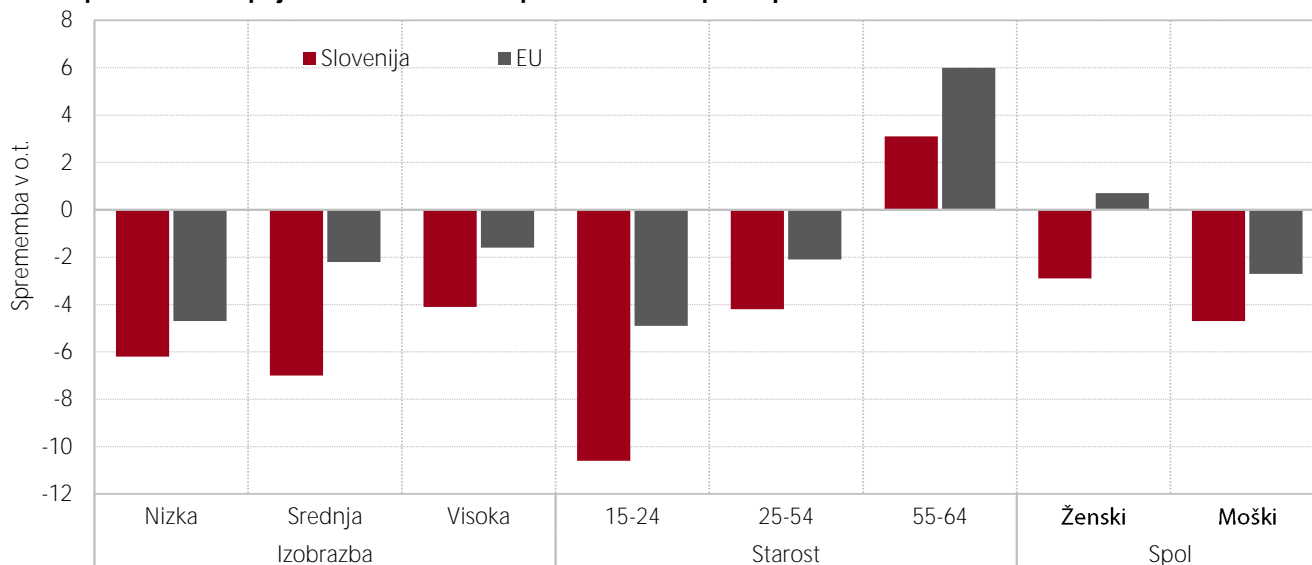
Tabela: Stopnja delovne aktivnosti (prebivalstva v starosti 15-64 let) po anketi o delovni sili, v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	62,7	66,0	67,1	68,3	68,3	67,6	66,5	64,4	63,8	63,0	64,5
EU	np	63,4	64,3	65,3	65,8	64,6	64,1	64,3	64,2	64,1	64,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2014

Opomba: np – ni podatka; podatek za posamezno leto se nanaša na drugo četrtletje

Slika: Sprememba stopnje delovne aktivnosti po različnih skupinah prebivalstva med 2008 Q2 in 2014 Q2



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2014

## 3.6 Stopnja brezposelnosti

**Zaradi okrevanja gospodarske aktivnosti in povečanega zaposlovanja se je stopnja brezposelnosti lani nekoliko znižala, a ostaja dvakrat višja kot v letu 2008.** Potem ko je v tretjem četrtletju 2008 dosegla svojo najnižjo raven (4,1 %), se je zaradi padca gospodarske aktivnosti do leta 2013 močno povišala, v letu 2014 pa se zaradi povečanega zaposlovanja nekoliko znižala (na 9,7 %) <sup>325</sup>. Ker je v povprečju EU brezposelnost naraščala počasneje, se je slovenska stopnja brezposelnosti kljub nižji ravni v letu 2008 do drugega četrtletja 2014 precej približala evropskemu povprečju. Stopnja brezposelnosti se je na začetku krize bolj povišala med moškimi kot med ženskami, zlasti zaradi velike prizadetosti gradbeništva in predelovalnih dejavnosti. Vendar je stopnja brezposelnosti žensk v letu 2012 ponovno presegla stopnjo moških, razkorak med stopnjama pa se je do drugega četrtletja 2014 še nekoliko povečal <sup>326</sup>.

**Stopnja brezposelnosti se je v zadnjem letu najbolj znižala med nizko izobraženimi in mladimi.** Med nizko izobraženimi je bilo močno povišanje stopnje brezposelnosti (v obdobju 2008-2013) zlasti posledica padca aktivnosti v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu, ki zaposlujejo predvsem nizko izobraženo delovno silo. V zadnjem letu se je stopnja precej znižala predvsem zaradi povečanega zaposlovanja preko agencij za posredovanje delovne sile. Padec gospodarske aktivnosti je znižal zaposlitvene možnosti zlasti za mlade, saj so med mladimi namreč zelo razširjenečasne oblike zaposlitve, ki jih podjetja v času krize niso podaljševala, zmanjšal se je tudi obseg študentskega dela. V obdobju 2008-2013 se je njihova stopnja brezposelnosti podvojila in dosegla 21,6 % v letu 2013, v zadnjem letu pa se je precej znižala (na 19,0 %) <sup>327</sup>.

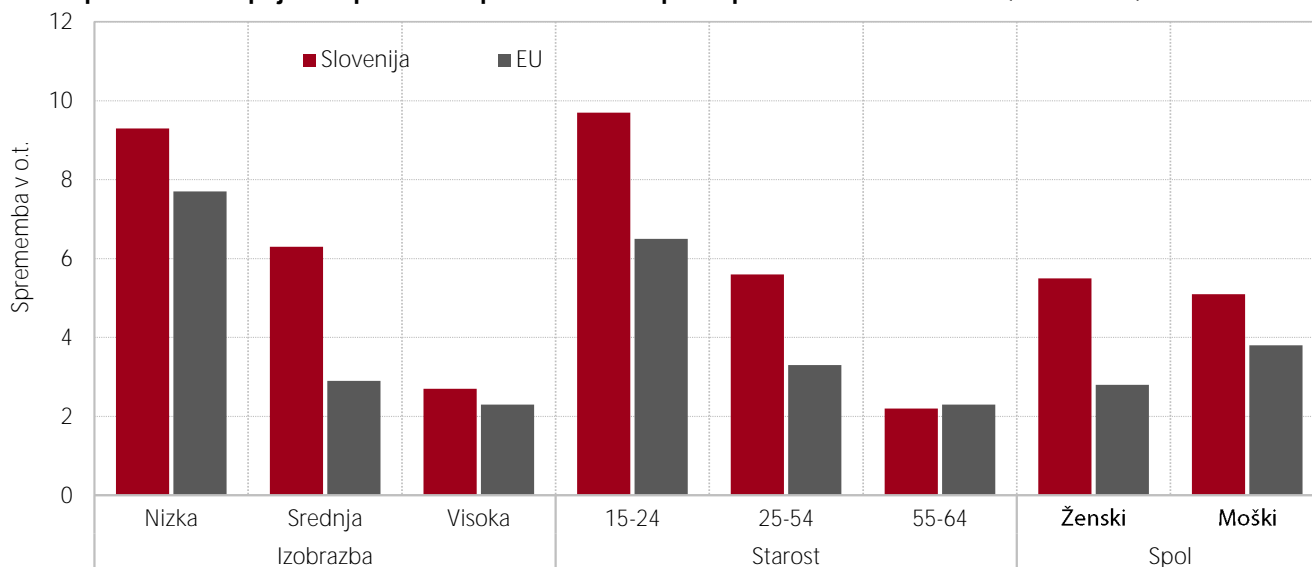
**Tabela: Stopnja brezposelnosti (prebivalstva v starosti 15-74 let) po anketi o delovni sili, v %**

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	6,9	5,8	5,9	4,6	4,1	5,6	7,1	7,7	8,2	10,4	9,3
EU	np	8,9	8,1	7,1	6,8	8,8	9,5	9,3	10,3	10,8	10,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2014

Opomba: np – ni podatka; podatek za posamezno leto se nanaša na drugo četrtletje

**Slika: Sprememba stopnje brezposelnosti po različnih skupinah prebivalstva med 2008 Q2 in 2014 Q2**



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2014

<sup>325</sup> Letna ocena je izračunana na osnovi četrtletnih podatkov SURS.

<sup>326</sup> V drugem četrtletju 2014 je stopnja brezposelnosti moških znašala 8,6 %, žensk pa 10,5 %. Povečanje razkoraka med stopnjama je lahko posledica večjega odhoda v neaktivnost s strani moških v času krize (njihova stopnja aktivnosti se je zmanjšala bolj kot stopnja žensk) in omejitev zaposlovanja v dejavnostih javnih storitev, kjer so zaposlene pretežno ženske.

<sup>327</sup> Po naši oceni je medletno znižanje stopnje brezposelnosti mladih za 5,1 o. t. (na 19,0 %) v drugem četrtletju 2014 predvsem posledica demografskih dejavnikov, saj se je v tem obdobju zmanjšalo število tako aktivnih kot neaktivnih mladih.

## 3.7 Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

**Naraščanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti se je v letu 2014 umirilo, vendar je bila trikrat višja kot leta 2009.** Dlje časa trajajoča nizka gospodarska aktivnost je povzročila, da se je stopnja dolgotrajne<sup>328</sup> brezposelnosti od naj nižje ravni v letu 2009 v Sloveniji v času krize močno povišala. Potem ko je najnižjo vrednost dosegla leta 2009, se je leto kasneje močneje povišala zlasti zaradi močnega priliva v brezposelnost in skromnih zaposlitvenih možnosti. Po hitrem naraščanju v obdobju 2009-2013 se je v letu 2014 le nekoliko povišala in v drugem četrtletju znašala 5,3 %.

**Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je v času krize najbolj povišala med moškimi in mladimi.** Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je bila pred krizo nižja med moškimi kot med ženskami, vendar se je na začetku krize med moškimi povišala bolj, kar je posledica priliva iz predelovalnih dejavnosti in gradbeništva, kjer se je aktivnost močno zmanjšala. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je med krizo najbolj povišala med mladimi, saj se je početverila in v drugem četrtletju 2014 znašala 8,3 %.

**Tudi delež dolgotrajne brezposelnosti v skupni brezposelnosti se je v času krize močno povišal.** Medtem ko je bil še leta 2009 pod povprečjem EU, je le-tega v naslednjem letu presegel, do drugega četrtletja 2014 pa se je skoraj podvojil, pri čemer je vsaka druga brezposelna oseba bila brezposelna več kot eno leto. Razlog za močno povišanje dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji in preseganje evropskega povprečja je lahko v nadpovprečnem zmanjšanju zaposlenosti (glede na EU), visoki rasti brezposelnosti, razmeroma visoki pasti brezposelnosti in relativno nizkih sredstvih, namenjenih aktivni politiki zaposlovanja (0,27 % BDP v letu 2012, kar je pod povprečjem OECD). Delež dolgotrajne brezposelnosti med mladimi je najmanjši, kar kaže na to, da je stopnja dolgotrajne brezposelnosti med mladimi visoka predvsem zaradi splošno visoke brezposelnosti. Na drugi strani pa je med starejšimi delež dolgotrajne brezposelnosti največji, kar nakazuje da kljub relativno nizki stopnji brezposelnosti starejših, le ti v brezposelnosti tudi dolgo ostanejo.

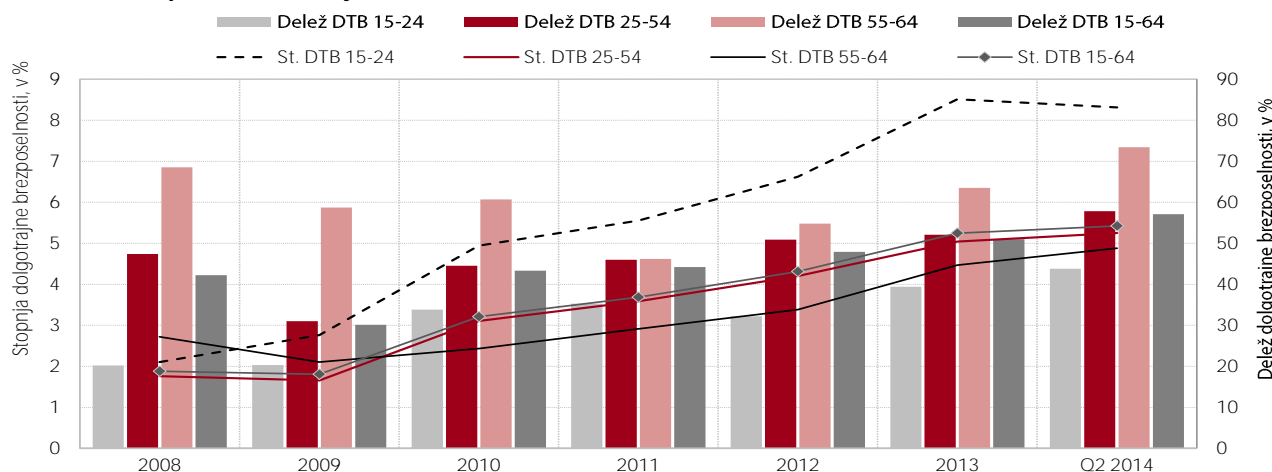
**Tabela: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti in delež dolgotrajne brezposelnosti (v starostni skupini 15-74 let) v EU-28 in Sloveniji**

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>Stopnja dolgotrajne brezposelnosti</b>									
Slovenija	4,3	3,0	1,9	1,7	3,2	3,5	3,9	5,1	5,3
EU	np	4,2	2,6	2,9	3,8	4,0	4,6	5,1	5,1
<b>Delež dolgotrajne brezposelnosti</b>									
Slovenija	62,7	51,0	45,7	30,4	44,6	45,0	48,0	49,5	57,1
EU	np	47,2	38,7	32,5	39,9	43,2	44,6	47,1	50,1

Vir: Eurostat.

Opomba: np – ni podatka; podatek za posamezno leto se nanaša na drugo četrtletje

**Slika: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti in delež dolgotrajne brezposelnosti (v celotni brezposelnosti) po starostnih skupinah v Sloveniji**



Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

<sup>328</sup> Brezposelnost, ki traja več kot eno leto.

## 3.8 Začasne in delne zaposlitve

**Delež začasnih zaposlitev<sup>329</sup> v skupnem številu zaposlitev se je v zadnjem letu povečal.** Delež je v drugem četrtletju 2014 zanašal 16,5 %, kar je za 0,9 o. t. več kot v drugem četrtletju 2013, in še naprej presega povprečje EU. Na povečanje je po naši oceni vplivala predvsem večja negotovost podjetij glede bodočega povpraševanja ob negotovem okrevanju najpomembnejših trgovinskih partneric. Tako se je delež povečal kljub spremembam v regulaciji trga dela v letu 2013, ki so bile usmerjene v zmanjšanje segmentacije oz. zaposlovanja za določen čas. Delež začasnih zaposlitev med mladimi (15-24 let) v Sloveniji ostaja najvišji v EU, na kar pomembno vpliva razširjenost študentskega dela, ženske pa so bolj izpostavljene začasnim zaposlitvam kot moški,

**Delež delnih zaposlitev<sup>330</sup> v skupnem številu zaposlitve se je v zadnjem letu nadalje povečal, vendar še vedno močno zaostaja za povprečjem EU.** Delež delnih zaposlitve je sicer največji med mladimi (15-24 let), vendar se v zadnjem letu razširjenost te oblike dela med mladimi ni povečala. Zaposlovanje s krajšim delovnim časom se je v zadnjem letu povečalo predvsem v dejavnostih kmetijstva in v trgovini, kjer se je v zadnjem letu uveljavila praksa sklepanje pogodb o zaposlitvi s skrajšanim delovnim časom.<sup>331</sup>

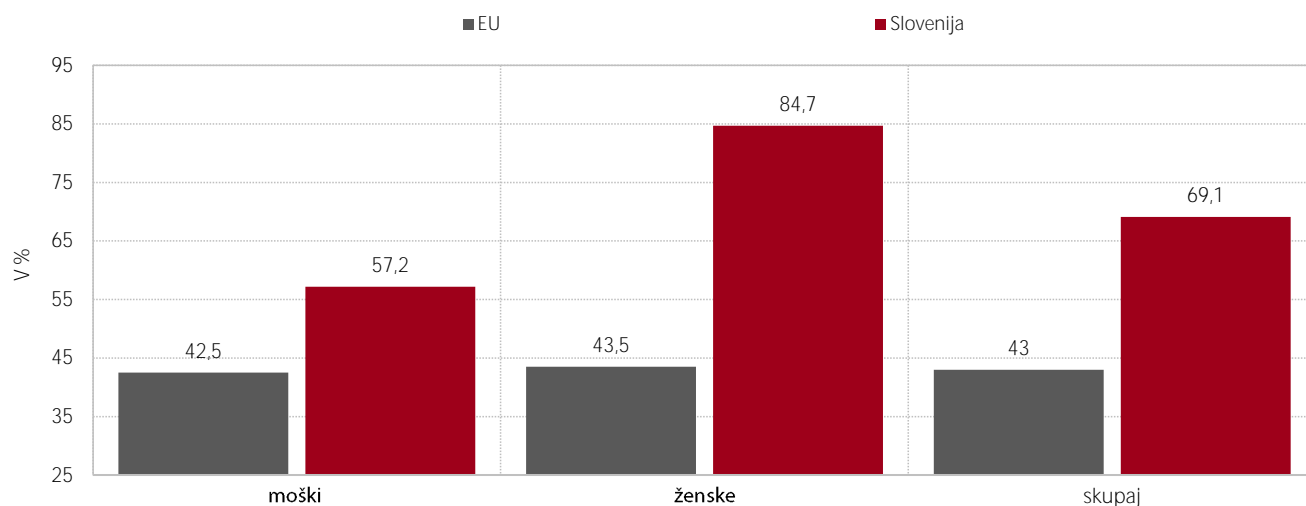
Tabela: Delež začasnih in delnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah v Sloveniji in v EU\*

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>začasne zaposlitve</b>									
Slovenija	13,0	16,8	16,9	16,4	17,7	17,5	16,7	15,4	16,5
EU	np	13,9	14,2	13,5	13,9	14,1	13,8	13,7	14,0
<b>delne zaposlitve</b>									
Slovenija	5,3	7,8	8,1	9,7	10,5	9,1	8,5	9,3	10,9
EU	np	17,3	17,6	18,1	18,6	18,8	19,2	19,6	19,7

Vir: Eurostat Portal Page- Population and social conditions - Labour market- Employment, temporary employment 2014.

Opomba: \* podatek se nanaša na drugo četrtletje leta.

Slika: Delež začasnih zaposlitev med mladimi v Sloveniji in EU glede na spol v drugem četrtletju 2014



Vir: Eurostat Portal Page- Population and social conditions - Labour market- Employment, temporary employment 2014.

<sup>329</sup> Z izrazom začasne zaposlitve označujemo zaposlitve za določen čas in vse druge oblike dela, ki v Sloveniji predstavljajo začano delo.

<sup>330</sup> Z izrazom delne zaposlitve označujemo zaposlitve z delovnim časom, ki je krajši od polnega. Po anketi o delovni sili so tako opredeljene osebe, ki običajno delajo manj kot 36 ur tedensko.

<sup>331</sup> Po podatkih ankete o delovni sili se je v zadnjem letu delež delno zaposlenih v skupini dejavnosti trgovina, popravila, promet in skladiščenje in gostinstvo povečal za 9,6 % na 13,3 % oz. z 19,9 tisoč oseb delno zaposlenih v tej dejavnosti v drugem četrtletju 2013 na 25,6 tisoč oseb v drugem četrtletju 2014.

## 3.9 Minimalna plača

**Rast minimalne bruto plače je bila v letu 2014 po petih letih znova počasnejša (0,7 %) od rasti povprečne bruto plače, razmerje med njima pa se je v obdobju 2008–2014 močno povečalo.** V tem obdobju je bila zaradi sočasnosti krize in sprememb zakonodaje<sup>332</sup> rast minimalne plače 3,6-krat hitrejša od rasti povprečne plače, zato se je razmerje med njima povečalo na 51,2 %, kar nas uvršča povsem na vrh članic EU.<sup>333</sup> V celotnem obdobju krize je rast minimalne plače presegala tudi rast produktivnosti dela v dejavnostih zasebnega sektorja. Slovenija je ob enem največjih znižanj gospodarske aktivnosti v EU v času krize beležila eno največjih realnih zvišanj minimalne plače (skoraj 30-odstotno), medtem ko je ta v nekaterih članicah ostala nespremenjena več let, v sedmih se je v posameznih letih celo znižala. Dvig minimalne plače je v obdobju 2010–2012 močno zaviral hitrejšo prilagoditev plač krizi, pomembno vplival na zmanjšanje plačne neenakosti, kjer že pred krizo nismo odstopali od povprečja EU,<sup>334</sup> poslabšanje stroškovne konkurenčnosti gospodarstva in izgubo delovnih mest.

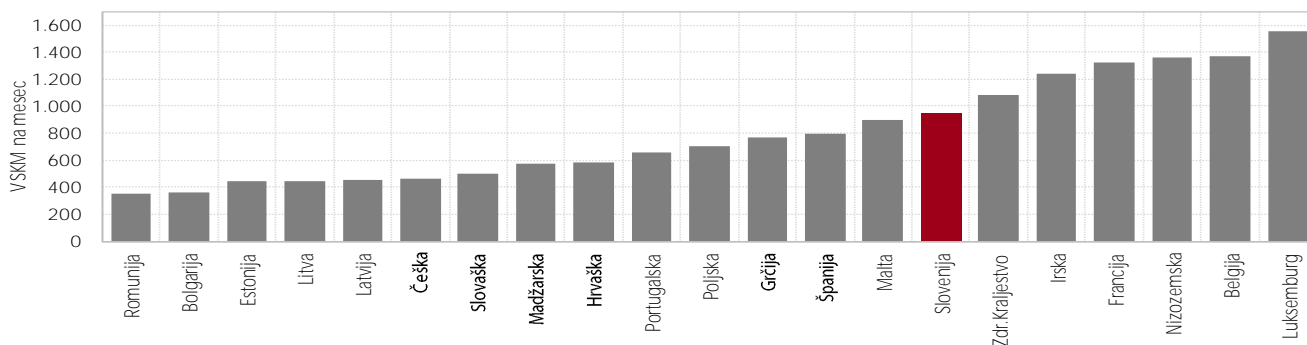
**Število prejemnikov minimalne plače se je v letu 2014 znižalo prvič od uveljavitve novega zakona o minimalni plači (-5,8 %), glede na leto pred uveljavitvijo (2009) pa je bilo 2,5-krat večje (47.616).** Nekoliko se je znižal tudi delež prejemnikov minimalne plače v skupnem številu zaposlenih, vendar je bil precej večji kot v letu 2009 (8,0 %; 2009 3,0 %). Glavna prejemnikov ostaja v dejavnostih zasebnega sektorja, njihovo število pa se je v zadnjem letu zmanjšalo (za 3.520 oseb na 39.069, 2009 18.596), kljub temu pa se je v obdobju 2009–2014 delež prejemnikov povečal s 3,8 % na 8,9 %. V dejavnostih javnih storitev je bilo v tem obdobju povečanje sicer nizkega deleža bistveno večje (z 0,3 % na 5,5 %), do podvojitve števila prejemnikov v zadnjih treh letih (na 8.547) pa je privedlo zlasti znižanje plač javnim uslužbencem. Prav zato se je v primerjavi z letom 2009 število prejemnikov relativno najbolj zvišalo v izobraževanju in zdravstvu ter socialnem varstvu, kjer je bilo 43- oz. 15-kratno. Absolutno najbolj se je zvišalo v trgovini, izobraževanju in predelovalnih dejavnostih. Skupaj z drugimi raznovrstnimi dejavnostmi, gradbeništvom in zdravstvom ter socialno oskrbo je v teh dejavnostih okrog 80 % vseh prejemnikov minimalne plače.

Tabela: Povprečna izplačana minimalna bruto plača, povprečna bruto plača in razmerje med njima, Slovenija

	Minimalna bruto plača	Nominalna rast minimalne plače	Realna rast minimalne plače	Povprečna bruto plača	Nominalna rast bruto plače	Realna rast bruto plače	Razmerje med minimalno plačo in povprečno plačo
2000	322	10,3	1,3	800	10,6	1,6	40,3
2005	499	4,9	2,4	1.157	4,8	2,2	43,1
2007	529	2,5	-1,1	1.285	5,9	2,2	41,2
2008	571	8,0	2,2	1.391	8,3	2,5	41,1
2009	593	3,7	2,8	1.439	3,4	2,5	41,2
2010	679	14,6	12,6	1.495	3,9	2,1	45,4
2011	718	5,7	3,8	1.525	2,0	0,2	47,1
2012	763	6,3	3,5	1.525	0,1	-2,4	50,0
2013	784	2,7	0,9	1.523	-0,2	-2,0	51,4
2014	789	0,7	0,5	1.540	1,1	0,9	51,2

Vir: SURS, SKD 2002 do leta 2008, SKD 2008 od 2009 dalje, MDDSZ, AJPEŠ.

Slika: Minimalna bruto plača, julij 2014, v SKM



Vir: Eurostat Portal Page, 2015.

<sup>332</sup> V letu 2010 je bil sprejet nov Zakon o minimalni plači, ki je na novo določil njeno višino, ki je bila precej višja od takrat veljavne, način prehoda na višjo raven minimalne plače in način usklajevanja te.

<sup>333</sup> Najbližje Sloveniji je s 47,7 % Luksemburg, na Češkem in v Španiji pa je nižje od 32 % oz. 35 %.

<sup>334</sup> Po interdecilnem količniku (2013: 3,2, v EU v letu 2010 med 2,1 in 4,7) in deležu zaposlenih z niskimi plačami (16,6 %, EU 2010: 17,0 %).

## 3.10 Mladi, ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje

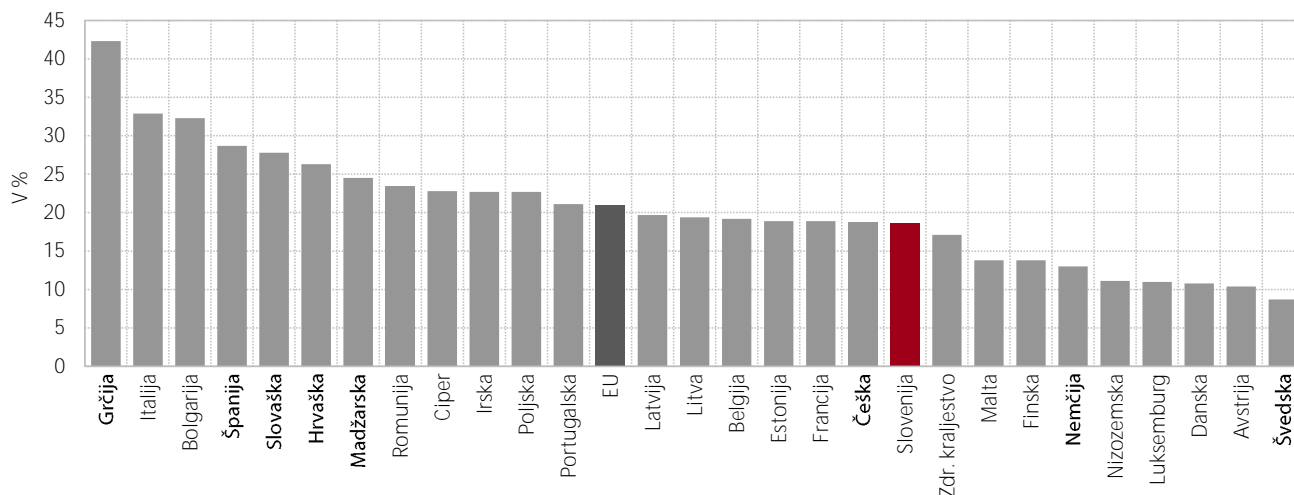
**Delež mladih, ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje (NEET)<sup>335</sup>, se je v obdobju 2008-2013 povečal veliko bolj kot na ravni povprečja EU, a je še vedno nižji od povprečja.<sup>336</sup>** Delež NEET pri mladih (20-34 let) je bil v letu 2013 nižji od povprečja EU, kar je povezano z nadpovprečno visoko vključenostjo mladih v terciarno izobraževanje. Precej višji je bil v starostni skupini 20-24 let, na kar vpliva skromno povpraševanje po delu mladih (brez izkušenj) s končano srednjo in terciarno izobrazbo (prva bolonjska stopnja). Visoka pa sta deleža NEET v starostnih skupinah 25-29 let (2013: 18,7 %) in 30-34 let, kar kaže na težave pri prehodu iz terciarnega izobraževanja v zaposlitev v obdobju krize. V obeh starostnih skupinah se je pri nas povečal veliko bolj od povprečja EU. Močno povečanje teh deležev je ob ohranjanju visoke vključenosti mladih v terciarno izobraževanje v obdobju krize povezano z zmanjšanjem zaposlitvenih možnosti za mlade, ki se kaže tudi v znižanju stopnje delovne aktivnosti, ki je bilo močnejše kot na ravni povprečja EU. V obeh starostnih skupinah je delež NEET pri ženskah višji kot pri moških. To je posledica večjega števila diplomantov terciarnega izobraževanja pri ženskah, visokega deleža žensk, ki diplomirajo na družboslovju, po katerem se je v obdobju krize povpraševanje močno zmanjšalo in z omejitvijo zaposlovanja v javnem sektorju<sup>337</sup>, kjer je med zaposlenimi delež žensk večji od deleža moških. V obdobju 2008-2013 se ta delež v starostni skupini 15-19 let ni bistveno spreminjal in ostaja nizek zaradi visoke vključenosti v srednješolsko izobraževanje.

Tabela: Delež mladih (20-34 let), ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje, v %

	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	10,9	10,4	8,4	10,5	11,1	11,1	13,5	15,4
EU	19,5	18,7	16,4	18,5	19,1	19,3	19,9	20,0

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

Slika: Delež mladih (25-29 let), ki niso zaposleni, niti niso vključeni v izobraževanje, 2013, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

<sup>335</sup> Not in employment and not in any education and training (delež NEET).

<sup>336</sup> Delež NEET v starostni skupini 20-34 let se je v obdobju 2008-2013 povečal za 7 o.t.

<sup>337</sup> Zakon za uravnoteženje javnih financ, ki je bil sprejet v letu 2012 je močno omejil zaposlovanje v javnem sektorju.



## 3.11 Izdatki za socialno zaščito

V letu 2012 so se izdatki za socialno zaščito po obdobju rasti prvič nominalno zmanjšali. Kljub nominalnemu zmanjšanju so se izdatki v primerjavi z BDP v letu 2012 povečali na 25,4 %, kar je za 0,4 o. t. več kot leta 2011 in manj kot v povprečju EU. Zmanjšanje v letu 2012 (realno za 3,5 %) je bilo predvsem posledica sistemskih in interventnih ukrepov<sup>338</sup>, ki so začeli veljati v letu 2012. V letu 2012 so se najbolj zmanjšali izdatki za invalidnost<sup>339</sup> (8,1 %), sledili pa so jim izdatki za področje brezposelnost ter področje družina/otroci<sup>340</sup>. Na skromno rast izdatkov za področje starost (0,1 %), ki predstavljajo največji del sredstev za socialno zaščito, je po naši oceni vplivala omejitev izplačevanja letnega dodatka<sup>341</sup> in ukinitve državne pokojnine<sup>342</sup>. Poleg izdatkov za starost so se povečali tudi izdatki za področje nastanitve, bolezni in zdravstveno varstvo ter področje druge oblike socialne izključenosti, katerih povečanje je bilo predvsem posledica sprememb.

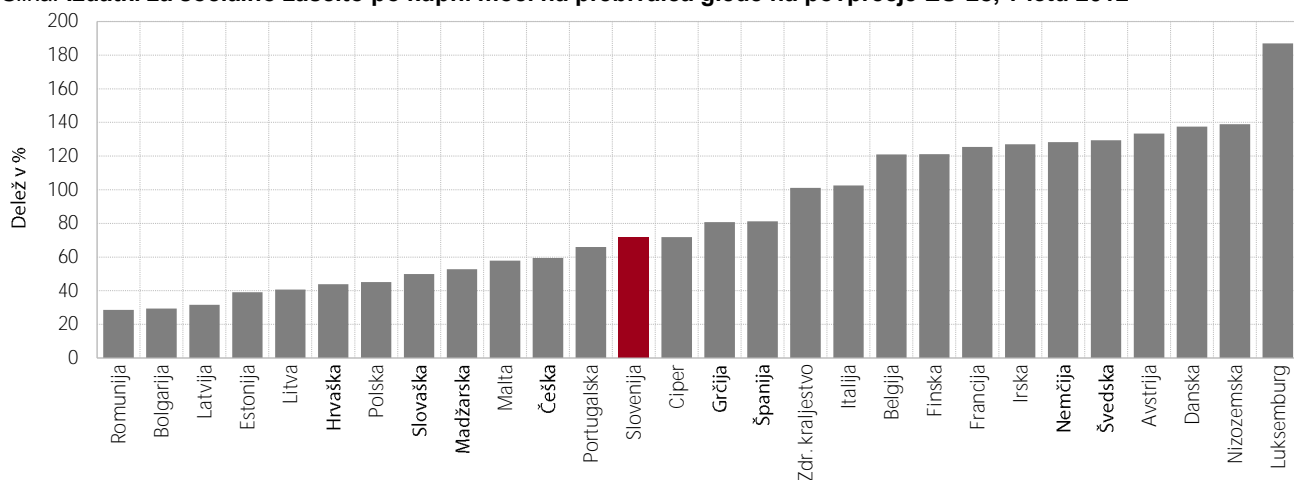
Struktura izdatkov po posameznih področjih socialne zaščite je bila v letu 2012 podobna kot v preteklih letih, izdatki za socialno zaščito po kupni moči na prebivalca, pa ostajajo na ravni 71,5 % povprečja EU. Največji delež v strukturi izdatkov so tudi v letu 2012 predstavljali izdatki za starost (40,5 %), kar je podobno kot v povprečju EU. Sledili so jim podobno kot v povprečju EU izdatki za področje bolezni in zdravstveno varstvo, ki so se povečali na 32,2 % (za 0,6 o.t.) ter druge oblike socialne izključenosti, delež izdatkov na drugih področjih pa se je nekoliko zmanjšal oziroma ostal enak. Primerjava po kupni moči (v SKM na prebivalca) kaže, da Slovenija od začetka krize dosega nekaj manj kot tri četrtine povprečja EU (71,5 %), vendar se je delež v letu 2012 glede na predhodno leto ponovno nekoliko zmanjšal. Po izdatkih za posamezna področja Slovenija tako presega povprečje EU samo pri izdatkih za druge oblike socialne izključenosti (124,8 %).

Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in državah EU, v % BDP

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenija	24,1	23,0	21,3	21,4	24,2	25,0	25,0	25,4
EU	np	np	np	26,7	29,5	29,4	29,0	29,5

Vir: Eurostat Portal Page – Social protection, 2014. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Izdatki za socialno zaščito po kupni moči na prebivalca glede na povprečje EU-28, v letu 2012



Vir: Eurostat Portal Page – Social protection, 2014.

<sup>338</sup> Začela se je izvajati nova socialna zakonodaja in sprejet je bil Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF).

<sup>339</sup> Kar je poleg zmanjšanja prejemnikov invalidskih pokojnin in nadomestil za invalidnost, v veliki meri posledica sprememb v zvezi z uveljavljanjem pravic do varstvenega dodatka. S spremembo socialne zakonodaje (Zakon o socialno varstvenih prejemkih) je s 1.1.2012 varstveni dodatek postal socialno varstvena pravica.

<sup>340</sup> Na zmanjšanje izdatkov za področje družina/otroci je predvsem vplival interventni zakon (ZUJF), ki je omejil ali celo zmanjšal višino nekaterih pravic (nadomestilo za brezposelnost, starševsko nadomestilo).

<sup>341</sup> ZUJF je omejil izplačevanje letnega dodatka upokojencem z višjimi pokojninami in selektivno znižal pokojnine, upokojencem, ki se izplačujejo iz proračuna.

<sup>342</sup> Državna pokojnina in varstveni dodatek, ki sta bila prej pravici ZPIZ, sta v letu 2012 prešla med socialno varstvene pravice.

## 3.12 Izdatki za zdravstvo

**Celotni izdatki za zdravstvo so se v letu 2014 realno povečali, kot delež v BDP pa so ponovno nekoliko upadli.** V letu 2013 so po prvi oceni znašali 9,1 % BDP in v letu 2014 9,0 % BDP<sup>343</sup>. K višjim prihodkom so v letu 2014 največ prispevale spremembe v prispevnih stopnjah in osnovah ter višja rast zaposlenosti in plač. V veljavi so ostali tudi vsi ukrepi za uravnoteženo poslovanje ZZZS, ki so bili sprejeti preteklih letih, dodatno pa so na razpoložljiva sredstva ZZZS pozitivno vplivali še prenos pravice do pogrebne in posmrtnine med socialno varstvene prejemke ter prihranki na področju zdravil. Po štirih letih varčevanja je ZZZS lahko dodatna sredstva namenili za širitev nekaterih prioritarnih programov in skrajševanje čakalnih dob. Obseg javnih izdatkov glede na BDP je v letih 2013 in 2014 po prvi oceni znašal 6,4 %, v strukturi izdatkov pa je delež javnih izdatkov porasel iz 71,1 % v letu 2013 na 71,6 % v letu 2014.

**Glede na BDP so izdatki za zdravstvo v letu 2012 presegli povprečje EU, na prebivalca pa zaostajajo.** Po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih so se v obdobju 2009-2012 celotni izdatki za zdravstvo v Sloveniji skrčili toliko kot v povprečju v državah EU (letno realno za 0,5 %). Ker se je hkrati BDP znižal bolj kot v povprečju EU, je kazalnik celotnih in javnih izdatkov za zdravstvo glede na BDP v obdobju krize nadpovprečno porasel in presegel EU povprečje. V letu 2012 so celotni izdatki znašali v Sloveniji 9,2 % BDP (EU: 8,7 % BDP) oziroma javni izdatki 6,7 % BDP (EU: 6,3 % BDP).<sup>344</sup> Celotni izdatki za zdravstvo na prebivalca so v letu 2012 znašali 2003 EUR PPP kar je bilo na ravni 91 % povprečja EU.

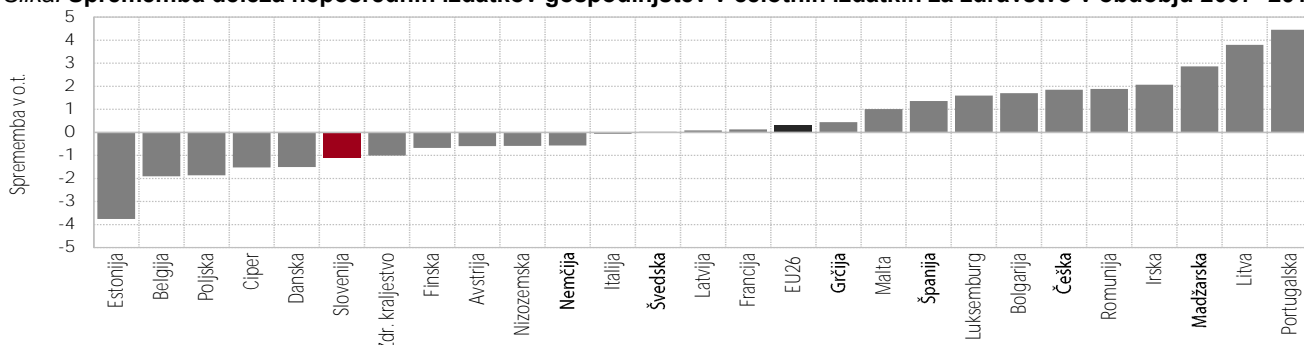
**V Sloveniji se je v obdobju krize delež izdatkov iz žepa najprej znižal, v letu 2013 pa je po oceni ponovno porasel.** Neposredni izdatki iz žepa so nepredvidljivi, neomejeno visoki, poleg tega najbolj obremenjujejo kronične bolnike in starejše. V povprečju EU se je njihov delež v času krize malenkost povečal, razlike med državami pa so zelo velike, v državah, ki jih je javnofinančna kriza bolj prizadela, so se izdatki iz žepa večinoma močno povečali. V Sloveniji se je v obdobju krize in upada potrošnje delež izdatkov iz žepa znižal od 13,0 % v letu 2007 na 11,9 % v letu 2012 (glej Sliko), povečal pa se je delež izdatkov iz prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj (od 13,2 na 13,9 %), ki so v času krize nadomestila del izpada javnih sredstev. V letu 2013 so po prvi oceni izdatki iz žepa porasli na 12,9 %, v letu 2014 pa so se malenkost znižali – na 12,7 %. Porasel je tudi delež izdatkov iz prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj, ki so v letu 2014 znašali 14,2 %.

Tabela: Izdatki za zdravstvo

	Celotni izdatki za zdravstvo <sup>3</sup> , v % BDP				Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP <sup>1</sup>				Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %			Izdatki iz žepa, delež v celotnih izdatkih, v %		
	2005	2012	2013	2014	2005	2012	2013	2014	2005	2012	2014	2005	2012	2014
Slovenija <sup>2</sup>	8,3	9,2	9,1	9,0	6,1	6,7	6,4	6,4	26,9	27,4	28,4	12,4	11,9	12,7
EU <sup>1</sup>	8,2	8,7	np	np	6,2	6,4	np	np	24,6	26,5	np	21,4	21,5	np

Vir: OECD Health at a glance: Europe 2014; Izdatki in viri financiranja za zdravstvo (SURS), julij 2014. Opombe: <sup>1</sup>Povprečje EU28 je netehtano aritmetično – izračun OECD. <sup>2</sup>Za Slovenijo je pri izračunu deleža v BDP upoštevana revizija BDP septembra 2014 (SURS, Nacionalni računi), za leto 2014 pa prva objava SURS februarja 2015, Za leti 2013 in 2014 je za Slovenijo prva ocena (glej opombo 1). np – ni podatka.

Slika: Sprememba deleža neposrednih izdatkov gospodinjstev v celotnih izdatkih za zdravstvo v obdobju 2007–2012



Vir: OECD Health at a glance: Europe 2014.

<sup>343</sup> Poslovno poročilo ZZZS za leto 2014 (predlog, marec 2015). Podatki po metodologiji SHA so ocenjeni v sodelovanju z SURS. Za preračun izdatkov v BDP je za leto 2014 upoštevana prva objava SURS februarja 2015.

<sup>344</sup> Deloma je k višjim izdatkom prispevala tudi zadnja revizija zdravstvenih računov, ki je dvignila raven izdatkov iz občinskih proračunov, k izdatkom za zdravstvo pa so bili zajeti tudi vsi dodatki za pomoč in postrežbo, do katerih so opravičene osebe, ki potrebujejo pomoč pri temeljnih dnevni opravilih (ADL) (poleg ZPIZ tudi dodatki, ki se izplačujejo proračuna po nekaterih drugih zakonih).

## 3.13 Izdatki za dolgotrajno oskrbo

**Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo (DO)<sup>345</sup> so se v Sloveniji v letu 2012 nadalje povečali, vendar v razmerju do BDP še vedno ostajajo manjši kot v povprečju OECD.** Izraženi v deležu BDP<sup>346</sup> so znašali 1,33 % BDP (2011: 1,27 %), od tega javni 0,96 % BDP, zasebni pa 0,36 % BDP. Zaradi varčevalnih ukrepov v javnem sektorju so se javni izdatki za DO v letu 2012 realno znižali (-0,4 %), še naprej pa so se hitro povečevali zasebni izdatki (realno za 6,6 %), predvsem za storitve dolgotrajne socialne oskrbe. V strukturi po virih financiranja se je tako ponovno povečal delež zasebnih izdatkov (na 27,4 %), v strukturi po namenu pa delež izdatkov za storitve dolgotrajne socialne oskrbe (na 32,1 %). Zasebni izdatki se povečujejo bistveno hitreje od javnih že nekaj let. Tako je Slovenija po obsegu celotnih izdatkov za DO, izraženih v BDP v letu 2012 že nekoliko preseгла povprečje 24-ih držav EU, ki je v letu 2011 znašalo 1,27 % BDP, po obsegu javnih izdatkov za DO pa še naprej zaostaja za povprečjem OECD (2011: 1,65 % BDP).

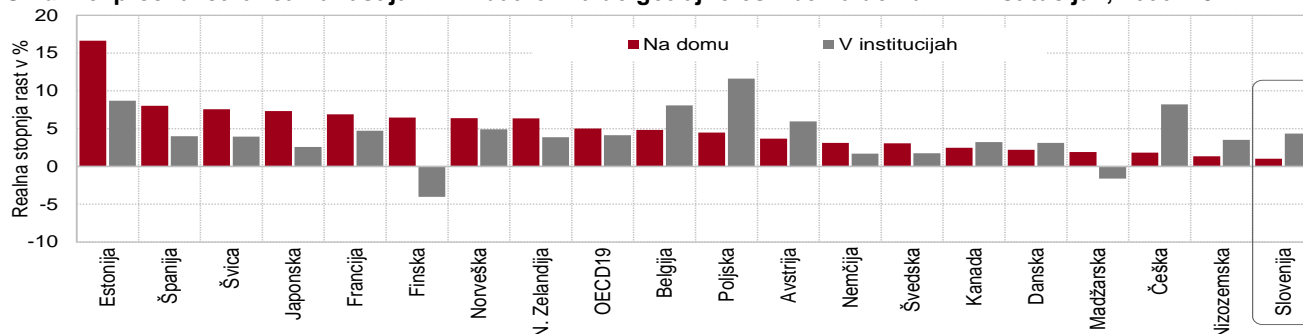
**V Sloveniji se zaostanek v razvitosti dolgotrajne oskrbe na domu še povečuje.** Še vedno je več kot tri četrtine izdatkov namenjenih za DO v institucijah (domovi za starejše, socialno varstveni zavodi, bolnišnice) in le tretjina DO na domu<sup>347</sup>, v skandinavskih državah je razmerje obratno, v povprečju EU pa se giblje okoli 50:50. V preteklem desetletju se je razmerje še poslabšalo, rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo na domu je bila v Sloveniji najnižja med 19-imi državami OECD. Večina držav OECD je v obdobju 2000-2011 pospešila javna vlaganja v dolgotrajno oskrbo na domu (patronaža, pomoč na domu, denarni prejemki), v Sloveniji pa so bila še naprej bistveno večja javna vlaganja v institucionalno oskrbo.

Tabela: Izdatki za dolgotrajno oskrbo po virih financiranja in po namenu, 2005–2012

	V mio. EUR			Delež v BDP, v %			Struktura, v %			Realna rast, v %	Povp. letna realna rast, v %
	2005	2011	2012	2005	2011	2012	2005	2011	2012	2012/2011	2005-2012
Dolgotrajna oskrba	314	469	477	1,08	1,27	1,33	100,0	100,0	100,0	1,4	4,0
<b>Po virih financiranja:</b>											
javni izdatki	245	347	347	0,84	0,94	0,96	77,8	74,0	72,6	-0,4	3,0
zasebni izdatki	70	122	131	0,24	0,33	0,36	22,2	26,0	27,4	6,6	7,2
<b>Po namenu:</b>											
zdravstvena oskrba	230	321	324	0,79	0,87	0,90	73,3	68,5	67,9	0,5	2,9
socialna oskrba	84	148	153	0,29	0,40	0,43	26,7	31,5	32,1	3,4	6,8

Vir: SURS-Izdatki in viri financiranja za zdravstvo (objava: julij 2014). Opomba: Za preračun v stalne cene je v skladu z mednarodnimi priporočili uporabljen implicitni deflator BDP in ne indeks cen življenjskih potrebščin (AHRQ, 2011 in OECD Health at a glance 2013).

Slika: Povprečna letna realna rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo na domu in v institucijah, 2000–2011



Vir: OECD Health at a glance 2013. Slovenija: SURS-Izdatki in viri financiranja za zdravstvo (objava: julij 2014).

<sup>345</sup> Po definiciji OECD, Eurostat in WHO (A System of Health Accounts 2011, str. 88-95 in str. 114). Poročilo medresorske delovne skupine o uporabi mednarodne metodologije za spremljanje izdatkov in prejemnikov DO v Sloveniji in analizo podatkov je objavil UMAR v Delovnem zvezku (Working paper, 2/2014 [http://www.umar.gov.si/fileadmin/user\\_upload/publikacije/dz/2014/DZ02\\_14\\_summary.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2014/DZ02_14_summary.pdf))

<sup>346</sup> Upoštevana je revizija BDP po ESR 2010, objava SURS avgust 2014.

<sup>347</sup> Institucionalna oskrba je v Sloveniji dražja od oskrbe na domu, ker vključuje integrirane zdravstvene in socialne storitve in kakovost obravnave je bistveno večja, zato je razmerje v izdatkih močno v prid institucionalni oskrbi. Podatki o razmerju med številom prejemnikov v institucijah in na domu pa kažejo obratno razmerje - približno tretjina je prejemnikov različnih oblik institucionalne oskrbe, nekaj manj kot dve tretjini pa je prejemnikov DO na domu ali pa prejemajo le denarni dodatek (glej poglavje 3.3).

## 3.14 Izdatki za pokojnine

**Rast izdatkov za pokojnine je bila tudi leta 2014 ob nedavni pokojninski reformi zmerna, vendar pa se je proračunski transfer v blagajno ZPIZ precej povečal<sup>348</sup>.** Iz blagajne ZPIZ<sup>349</sup> je bilo leta 2014 za pokojnine izplačanih 4,288 mrd. EUR, kar je nominalno 0,8 % več kot leto prej. Izdatki so bili ob interventnih ukrepih<sup>350</sup> večinoma le posledica rasti upravičencev do pokojnin<sup>351</sup>. Teh je bilo za 1,0 % več kot leto prej, kar je najmanj v zadnjih osmih letih in je posledica nekoliko zaostrenih upokojitvenih pogojev ter povečanega upokojevanja pred uveljavitvijo ZPIZ-2<sup>352</sup>. Transfer iz proračuna v ZPIZ je lani našal 1,606 mrd. EUR, kar je 21 mio. EUR (1,4 %) več kot leto prej, njegov delež v prihodkih ZPIZ pa je tako spet dosegel najvišjo vrednost, 33,1 %. V spremembah finančnega načrta ZPIZ za leto 2014 je bilo predvideno, da bo ZPIZ prejel 190 mio. sredstev iz Kapitalske družbe, kar se pa ni zgodilo, zato je bil proračunski transfer višji od načrtovanega.

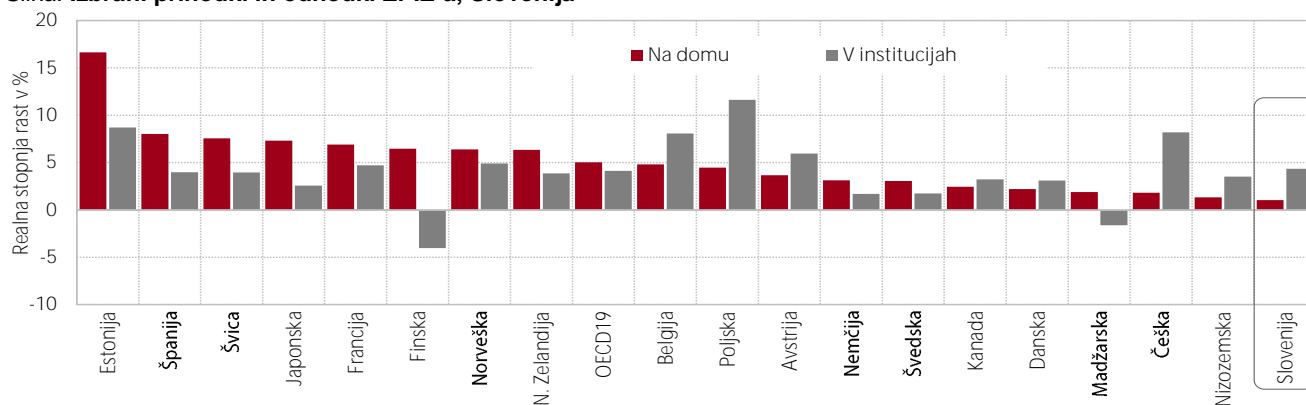
**Izdatki za pokojnine, izraženi v deležu BDP, so v Sloveniji še pod povprečjem EU, vendar naraščajo hitreje zaradi hitrega staranja prebivalstva.** Po zadnjih podatkih je leta 2012 je delež izdatkov za pokojnine<sup>353</sup> v BDP ostal pod povprečjem držav EU. V primerjavi z letom 2008 se je delež vseh pokojnin v BDP v EU povečal za 1,2 o. t., v Sloveniji pa kar za 2,0 o. t. Izdatki za pokojnine naj bi se zaradi ZPIZ-2 srednjeročno stabilizirali, vendar bodo nato spet začeli naraščati leta 2023 in do leta 2028 dosegli raven iz leta 2013, kar pomeni, da nova pokojninska ureditev ne zagotavlja dolgoročne javnofinančne vzdržnosti. Delež starejšega prebivalstva se v Sloveniji hitro povečuje, stopnja zaposlenosti starejših delavcev pa je najnižja v EU, zato je treba čim prej začeti pripravljati korenitejše spremembe pokojninskega sistema, ki bodo zagotovile njegovo vzdržnost tudi po letu 2020.

**Tabela: Delež prebivalstva starega 65 let in več, stopnja delovne aktivnosti z starejših delavcev, trajanje delovnega življenja in delež izdatkov za pokojnine v BDP**

	Delež prebivalstva 65 let in več, v %			Stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let)			Trajanje delovnega življenja <sup>1</sup>			Izdatki za pokojnine, delež v BDP, v % <sup>2</sup>		
	2000	2008	2013	2000	2008	2013	2000	2008	2013	2000	2008	2012
Slovenija	13,9	16,3	17,1	22,7	32,8	33,5	31,8	34,0	33,7	11,0	9,6	11,6
EU	np	17,1	18,2	np	45,5	50,2	32,9	34,3	35,1	np	12,0	13,2

Vir: Eurostat, 2015. Opombe: np – ni podatka; <sup>1</sup> Število let, za katere se pričakuje, da bo oseba starejša od 15 let aktivna na trgu delovne sile; <sup>2</sup> Po metodologiji ESSPROS.

**Slika: Izbrani prihodki in odhodki ZPIZ-a, Slovenija**



Vir: Bilten javnih financ, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 1992–2014, 2015.

<sup>348</sup> Republika Slovenija iz državnega proračuna in iz drugih virov zagotavlja sredstva za pokrivanje razlike med prihodki ZPIZ iz prispevkov in iz drugih virov ter odhodki ZPIZ. Gre za vsa sredstva pod postavko Prejeta sredstva iz državnega proračuna bilance ZPIZ (MF).

<sup>349</sup> Po podatkih bilance ZPIZ, ki zajemajo naslednje vrste pokojnin: starostne, invalidske, družinske, kmečke, vojaške, pokojnine, uveljavljene v drugih republikah bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v druge republike bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v tujino, dodatek za rekreacijo upokojevcem, druge pokojnine.

<sup>350</sup> Ni bilo uskladitve pokojnin, izplačilo letnega dodatka pa je bilo omejeno na upokojevence z manj kot 622 EUR pokojnine (kar bo veljalo vse do vključno leta, ki bo sledilo letu, ko bo rast BDP preseгла 2,5 % – ZUJF, Uradni list RS, št. 40/2012, 143. čl. (6)).

<sup>351</sup> Tu starostni, invalidski, družinski, vdovski, vojaški, prejemniki akontacij, kmečki po SZK (podatki ZPIZ).

<sup>352</sup> Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/2012.

<sup>353</sup> Po metodologiji ESSPROS (Evropski sistem integrirane statistike socialne zaščite).

## 3.15 Stopnja pokritosti brezposelnih z nadomestili za brezposelnosti

**Nadomestila za brezposelnost zagotavljajo delno nadomestilo dohodka v primeru izgube zaposlitve.** Slovenija sodi med približno eno tretjino držav na svetu, ki ima obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti urejeno kot socialno zavarovanje. Na stopnjo pokritosti brezposelnih z nadomestili za brezposelnost, ki meri dejanski delež prejemnikov nadomestil med brezposelnimi v veliki meri vplivajo pogoji za upravičenost do nadomestil, ki jih običajno sestavljajo naslednji elementi: (i) obstoj ne prostovoljna brezposelnost (ii) neizpolnjevanje pogojev za upokožitev in (iii) določeno zavarovalno obdobje, ki običajno vplivajo na trajanje prejemanja nadomestila. (World Social Security Report 2010/2011, str. 57-58.)

**Delež prejemnikov nadomestila za brezposelnost v skupnem številu registriranih brezposelnih v Sloveniji se je v prvih dveh letih krize povečal in se po letu 2011 zmanjšuje.** Slovenija se je v letu 2011 (zadnji mednarodno primerljivi podatki) uvrščala med države s srednje velikim deležem prejemnikov nadomestil., Mednarodne primerjave kažejo, da ima Slovenija nižji delež kot v povprečju države zahodne Evrope in višji delež kot države srednje in vzhodne Evrope. Po podatkih ZRSZ je delež prejemnikov nadomestil med registriranimi brezposelnimi naraščal do začetka leta 2011, ko je marca dosegel 34,9 %, v obdobju 2012-2014 pa se je delež zniževal in v letu 2014 znašal 22,1 %. Zmanjševanje deleža je posledica relativno strogih vstopnih pogojev za mlade brezposelne in naraščanja dolgotrajne brezposelnosti, ko se obdobje prejemanja nadomestila izteče. Kljub temu, da brezposelna oseba lahko prejema tudi denarno socialno pomoč obstaja v Sloveniji okoli 45 % brezposelnih, ki ne prejema niti denarnega nadomestila niti denarne socialne pomoči (IRSSV (2014), str. 92), pri čemer gre večinoma za dolgotrajne brezposelne in mlade brezposelne. (IRSSV, 2014). To lahko kaže na nezadostno zagotavljanje dohodkovne varnosti v primeru brezposelnosti v Sloveniji in je vplivalo na povečevanje stopnje tveganje revščine med brezposelnimi.

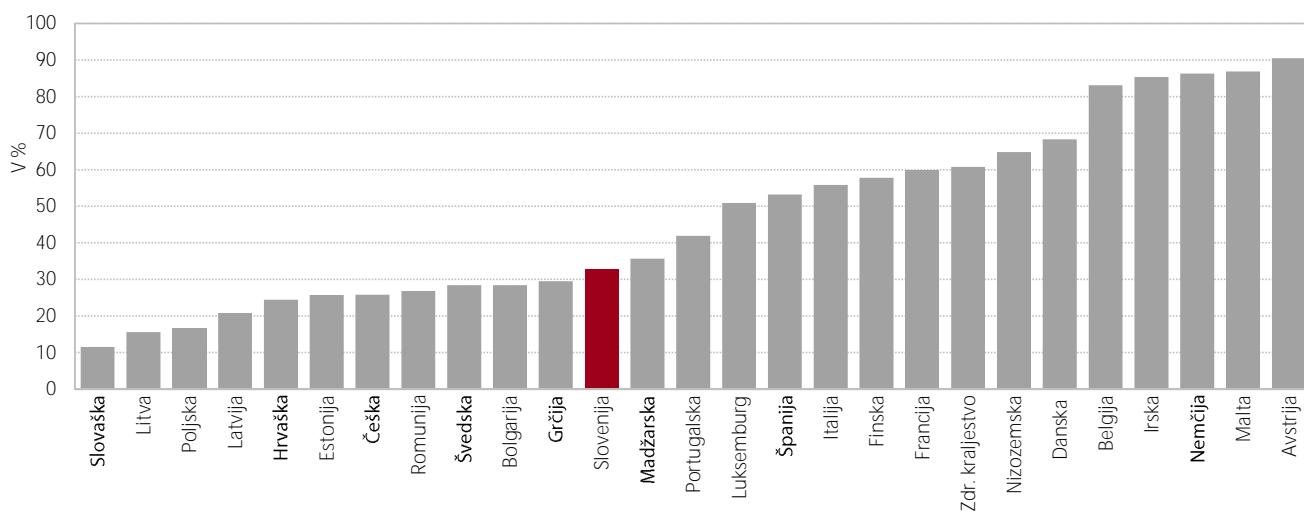
**Tabela: Delež brezposelnih, ki prejema nadomestilo za primer brezposelnosti v skupnem številu brezposelnih, v %**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
<b>Slovenija</b>	<b>19,2</b>	<b>19,2</b>	<b>20,0</b>	<b>26,4</b>	<b>36,1</b>	<b>34,4</b>	<b>32,8</b>
Zahodna Evropa	61,3	68,9	66,0	64,5	69,3	67,4	64,2
Srednja in Vzhodna Evropa	19,1	29,1	27,7	27,0	30,0	25,1	21,1

Vir: World social security report 2014/2015

Opomba: \*Za izračun povprečja držav je uporabljeno število aktivnih

**Slika: Delež brezposelnih, ki dejansko prejema nadomestilo za primer brezposelnosti v skupnem številu brezposelnih v državah EU v letu 2011**



Vir: World social security report 2014/2015.

## 3.16 Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek na prebivalca

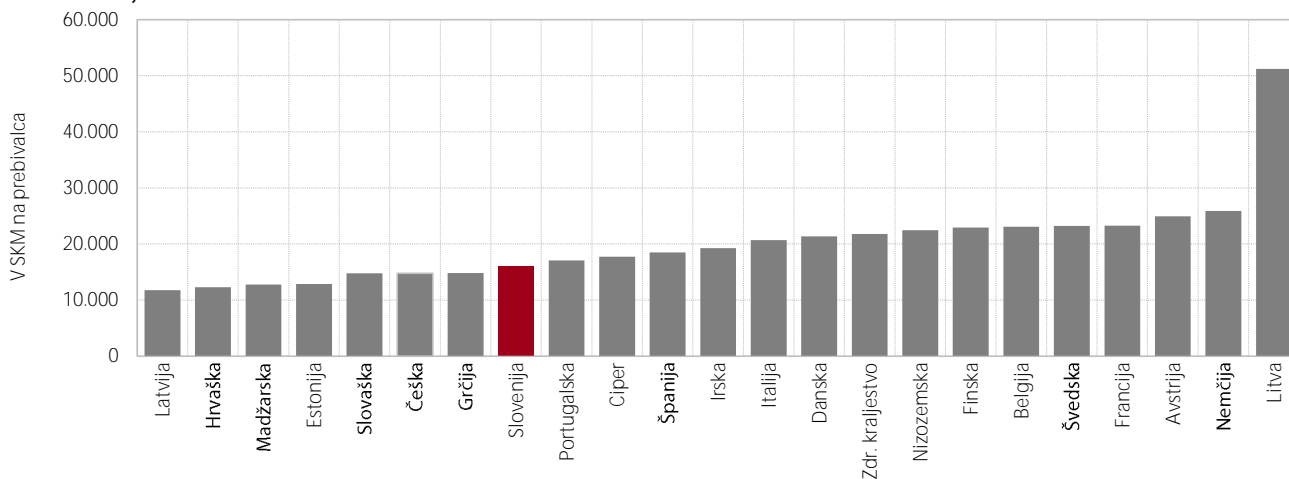
V letu 2012, se je bruto prilagojen razpoložljiv dohodek gospodinjstev in NPISG<sup>354</sup> v evrih na prebivalca začel zmanjševati, po upočasnitvi rasti v prvih letih gospodarske krize. Pred začetkom krize je bila rast bruto prilagojenega razpoložljivega dohodka na prebivalca v Sloveniji zelo visoka, (okoli 7 % letno), kar je posledica ugodnih razmer na trgu dela in hitre rasti plač. V prvih letih gospodarske krize se je rast razpoložljivega dohodka nato močno upočasnila, kar je povezano s slabšanjem razmer na trgu dela. V letu 2012 pa je prvič prišlo do zmanjšanja razpoložljivega dohodka, na kar so vplivali sprejeti varčevalni ukrepi predvsem znižanje plač in nekatere spremembe na področju socialnih transferjev. V letih 2013 in 2014 pa se je zmanjšanje bruto prilagojenega razpoložljivega dohodka gospodinjstev precej upočasnilo. V primerjavi s povprečjem držav Evropske unije je bila nominalna rast dohodka v evrih od leta 2010 v Sloveniji večinoma nižja, kar je lahko posledica zgodnejšega okrevanja gospodarske aktivnosti v državah EU v primerjavi s Slovenijo. Ocenjujemo, da se je zaostanek Slovenije za povprečjem EU v obdobju krize povečal zaradi večjega padca gospodarske aktivnosti in poslabšanja razmer na trgu dela, kot v povprečju EU.

**Tabela: Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek gospodinjstev in NPISG na prebivalca, Slovenija in povprečje držav EU, medletne rasti v %**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	5,5	6,3	8	8,3	0,4	0,3	1,7	-3,1	-0,7	-0,6
EU	6,5	3,8	4,6	1	-1,6	2,7	1,6	1,7	0,3	np

Vir: SURS in Eurostat Portal Page- Annual sector accounts. Opomba: np –ni podatka.

**Slika: Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek gospodinjstev in NPISG v SKM na prebivalca v Sloveniji in nekaterih državah EU, v letu 2013**



Vir: Eurostat Portal Page – Annual sector accounts.

<sup>354</sup> Nefitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (NPISG). Prilagojeni razpoložljivi dohodek je dohodek gospodinjstev popravljen za prejete in dane socialne transferje v naravi. Obsegajo individualno blago in storitve, ki jih državne enote in NPISG kot transferje v naravi zagotavljajo gospodinjstvom ne glede na to, ali so kupljeni na trgu ali pa jih državne enote ali NPISG proizvedejo kot netržno proizvodnjo. Lahko se financirajo iz davkov, drugih dohodkov države ali prispevkov za socialno varnost, v primeru NPISG pa iz podpor in dohodkov lastnine (Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov 1995, 2005, odst. 4.104). Glavnina je bila v letu 2013 namenjena za zdravstvo in izobraževanje, preostalo pa za rekreacijo, kulturo, religijo in socialno zaščito.

## 3.17 Dohodkovna neenakost

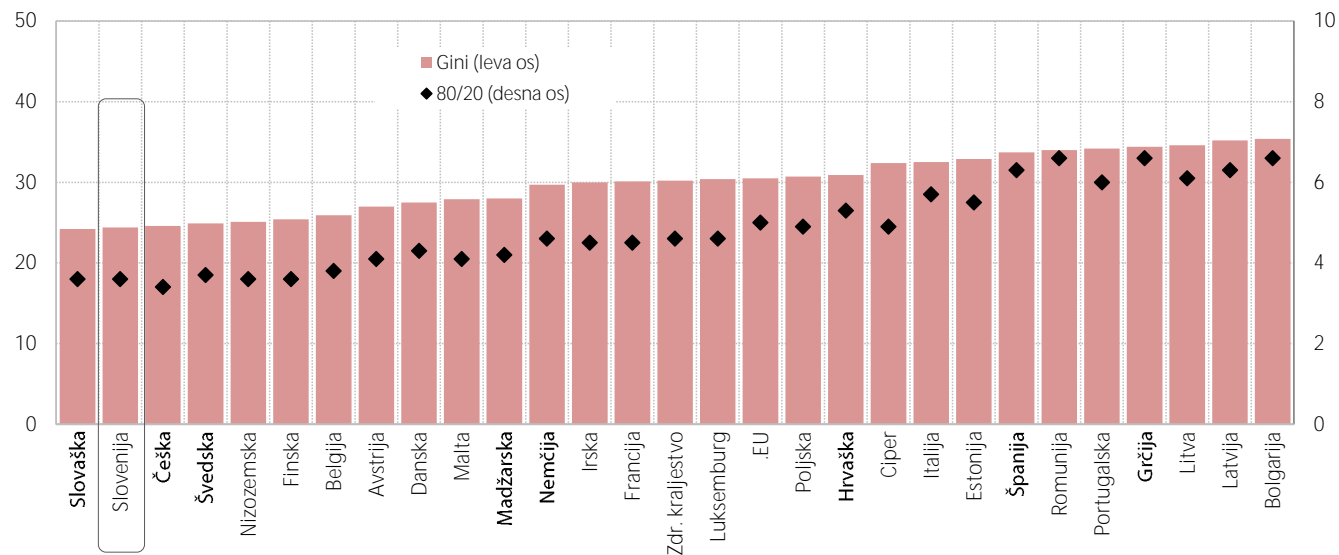
**Slovenija še vedno sodi med države z najnižjimi stopnjami dohodkovne neenakosti, vendar obe merili neenakosti dohodkov kažeta rahlo povečanje v obdobju 2008-2013.** V porazdelitvi dohodkov v letu 2012 se odraža večletna gospodarska kriza, ukrepi za javnofinančno konsolidacijo in zakonske spremembe na področju sistema socialne zaščite. Na povečanje dohodkovne neenakosti so vplivala gibanja na trgu dela (zmanjšanje zaposlenosti, znižanje plač v javnem sektorju in povečanje brezposelnosti, povečanje prejemnikov minimalne plače), ukrepi v Zakonu o uravnoteženju javnih financ in spremembe, ki jih je prinesel Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, ki predstavlja reformo sistema socialnih transferjev. Število izplačanih prejemkov iz javnih sredstev se je zmanjšalo za 14,6 %. Večje število upokojencev je prejelo v povprečju za 1 % nižjo pokojnino, manjše število prejemnikov socialnih transferjev pa višje vrednosti socialnih transferjev. Ginijev količnik se je v zadnjem letu povečal za 0,7 o. t. na 24,4 %. Dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem kvintilnih razredov (80/20) pa se je v zadnjem letu povečala za 0,2 o. t. na 3,6. V obdobju 2008-2013 se je delež skupnega dohodka, ki ga posedujejo prebivalci v spodnjih treh decilih, zmanjšal, v zgornjih treh decilih pa povečal. Zgornji 1 % v Sloveniji v letu 2013 poseduje 3,4 % vseh dohodkov, spodnji pa 0,2 %.

Tabela: Kazalnika dohodkovne neenakosti, 80/20 in Gini, povprečje EU\* in Slovenija, 2005-2013

Kvintili (razmerje 80/20)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	3,4	3,4	3,3	3,4	3,2	3,4	3,5	3,4	3,6
EU*	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,1	5,0	5,0
Gini-jev koeficient (v %)									
Slovenija	23,8	23,7	23,2	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7	24,4
EU*	30,6	30,3	30,6	30,9	30,5	30,5	30,8	30,4	30,5

Vir: Eurostat. Opomba: \*EU-27 do leta 2009, od leta 2010 EU-28. Podatki za Irsko še niso dostopni.

Slika: Kazalnika dohodkovne neenakosti, Gini in 80/20, države EU, 2013



Vir: Eurostat. Opomba: podatki za Irsko niso na voljo.

## 3.18 Zadolženost prebivalstva

**Slovenska gospodinjstva so bila leta 2013 bolj zadolžena kot leta 2007.** Zadolženost gospodinjstev lahko merimo z več kazalniki: na primer z razmerjem med obsegom finančnih obveznosti in finančnih sredstev gospodinjstev ali z finančnimi obveznostmi gospodinjstev v primerjavi z BDP. Ob kazalnika kažeta, da se je zadolženost gospodinjstev v obdobju 2007-2013 povečala, vendar pa Slovenija ostaja med državami, kjer so gospodinjstva najmanj zadolžena.

**Zadolženost gospodinjstev, merjena kot razmerje med obsegom finančnih obveznosti in finančnih sredstev gospodinjstev, je bila v letu 2013 kljub znižanju višja kot leta 2007.** V obdobju 2008-2012 so obveznosti gospodinjstev naraščale hitreje kot finančna sredstva, na kar je pomembno vplivalo zmanjševanje razpoložljivega dohodka. V letu 2013 je zmanjšanje zadolženosti je bila posledica povečanja obsega finančnih sredstev in zmanjšanja obsega obveznosti gospodinjstev. Na zmanjšanje slednjega je vplivalo predvsem večje razdolževanje slovenskih gospodinjstev v tem letu. Gospodinjstva so se zaradi manjšega trošenja, ki je bilo posledica večjega skrčenja razpoložljivega dohodka in negotovih razmer ter tudi težjih pogojev za pridobitev posojil v bankah v letu 2013 razdolžila precej bolj, kot v letu prej. Precej manj so gospodinjstva najemala potrošniška in ostala posojila, zmanjšal pa se je tudi obseg stanovanjskih posojil, ki imajo v strukturi vseh posojil največji delež. Po tem kazalniku zadolženosti se slovenska gospodinjstva sicer uvrščajo nekoliko pod povprečje držav EU

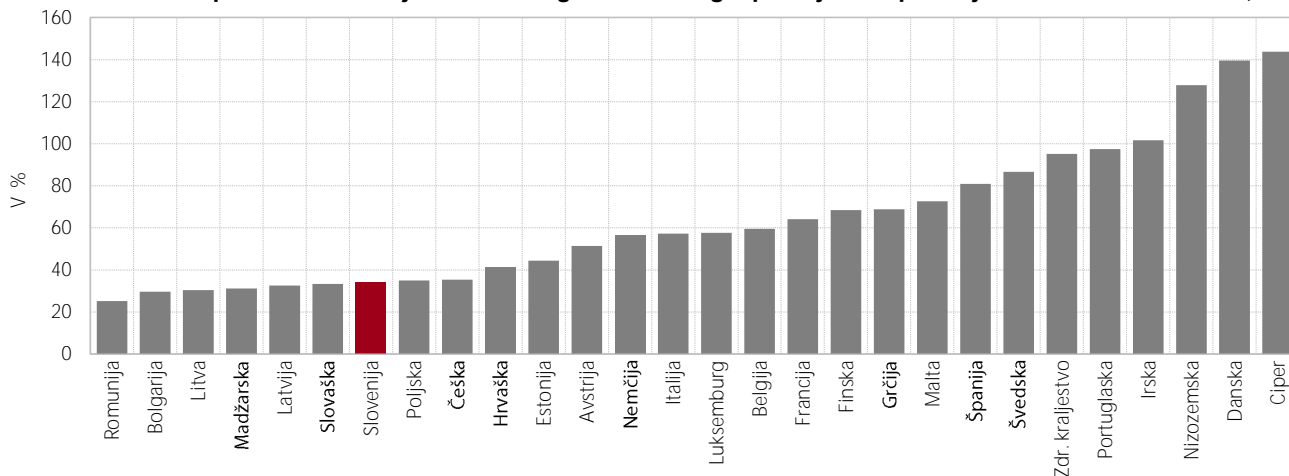
**Zadolženost gospodinjstev je bila leta 2013 večja kot 2007 tudi merjena kot razmerje med obsegom obveznosti v BDP.** Tako so bile finančne obveznosti gospodinjstev v primerjavi z BDP v letu v Sloveniji v letu 2013 (34 %) kljub zmanjšanju glede na predhodno leto za skoraj 5o.t. višja kot leta 2007. V obdobju 2007-2013 se je tako merjena zadolženost gospodinjstev povečala v večini držav, naj bolj na Cipru ( za 24.9 o. t. ), naj bolj pa se je zmanjšala v Latviji (za 13,6 o.t.).

**Tabela: Zadolženost prebivalstva merjena kot razmerje med obsegom finančnih obveznosti in finančnih sredstev v Sloveniji in v državah EU, v %**

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	np	24,3	27,2	31,8	31,5	32,3	33,2	33,2	31,1
EU	np	np	np	np	36,7	35,9	35,7	33,9	32,7

Vir: Banka Slovenije, Finančni računi in Eurostat Portal Page – Annual sector accounts. Opomba: np – ni podatka.

**Slika: Zadolženost prebivalstva merjena kot obseg obveznosti gospodinjstev v primerjavi z BDP v državah EU, 2013**



Vir: Banka Slovenije, Finančni računi in Eurostat Portal Page – Annual sector accounts.



## 3.19 Zadovoljstvo z življenjem

Po anketi Eurobarometra so ljudje v Sloveniji na splošno s svojim življenjem dokaj zadovoljni<sup>355</sup>, na kar verjetno vpliva zadovoljenost potreb, ki jih Slovenci visoko vrednotijo. Tako se tudi v letu 2014 s 83 % zadovoljnih (povprečje 2014) uvršča nad povprečje EU.. V obdobju 2008-2014 se je zadovoljstvo z življenjem v Sloveniji zmanjšalo, v povprečju EU pa povečalo. Zadovoljstvo z življenjem je višje, če so zadovoljene potrebe na področjih, ki so za ljudi pomembnejše, oziroma jih vrednotijo višje. Slovenci najvišje vrednotijo področja zdravja, dela (pribl. 'zaposlitvena situacija') in družine (pribl. 'lastna/finančna situacija/gospodinjstva'), s temi področji pa so relativno gledano še vedno dokaj zadovoljni, še posebej v luči zaposlitvene situacije v državi ali v luči gospodarske situacije v državi.<sup>356</sup>

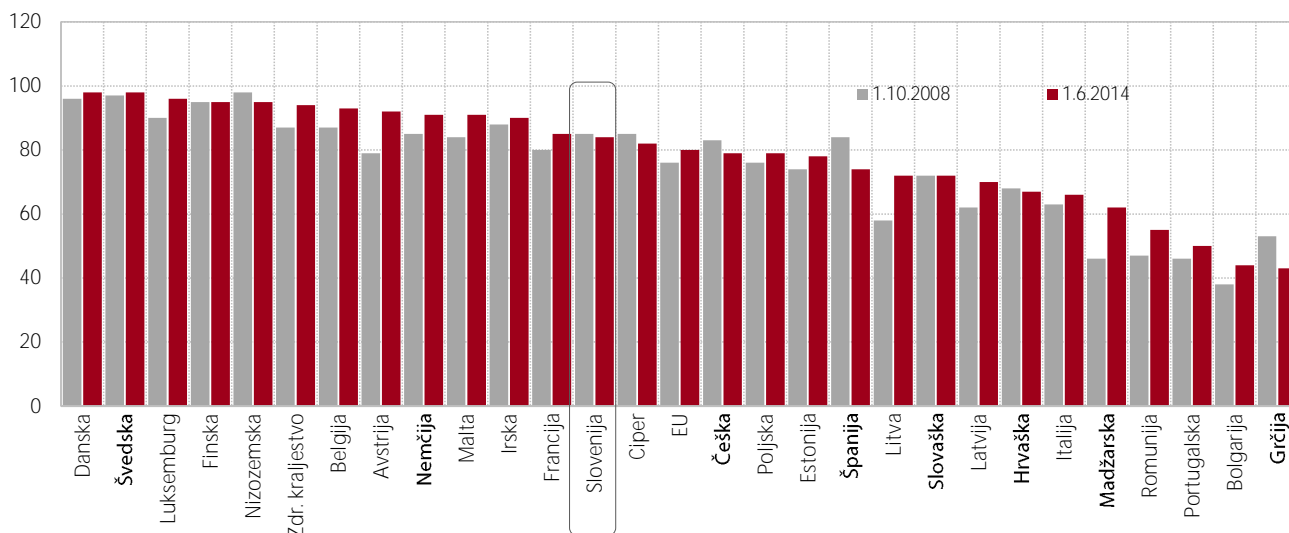
Na oceno sedanosti vplivajo tudi pričakovanja oziroma predvidevanja o prihodnosti. Na nobenem od ocenjevanih področij Slovenci v prihodnjem letu ne pričakujejo izboljšanja - pri oceni osebne zaposlitvene situacije je ta - sicer najnižji delež - ostal enak (13 %). Deleži ljudi v Sloveniji, ki v naslednjem letu pričakujejo izboljšanje, so na vseh področjih ocenjevanja nižji kot v povprečju EU.

Tabela: Zadovoljstvo, Slovenija in povprečje EU, 2004 - 2014

	okt.08	jun.09	nov.09	jun.10	nov.10	maj.11	nov.11	maj.12	nov.12	maj.13	nov.13	jun.14	nov.14
Slovenija	85	86	86	85	85	83	83	85	85	85	79	84	81
EU	76	77	78	78	78	79	75	77	76	75	75	80	79

Vir: Eurobarometer.

Slika: Zadovoljstvo, države EU, 2008, 2014



Vir: Eurobarometer.

<sup>355</sup> Zadovoljstvo z življenjem je najpomembnejši mnenjski sintetični kazalnik kakovosti življenja oziroma osebne blaginje. Zadovoljstvo z življenjem tukaj spremljamo s pomočjo podatkov Evrobarometra, ki zadovoljstvo z življenjem meri dvakrat letno s vprašanjem: »Na splošno, kako zadovoljni ste z življenjem, ki ga živite?«, anketirance se ponudijo možni odgovori: zelo zadovoljen, zadovoljen, nezadovoljen in zelo nezadovoljen. Kot delež zadovoljnih pa merimo delež Zelo zadovoljne in Kar zadovoljne.

<sup>356</sup> Glej Ekonomsko ogledalo, januar 2015

## 3.20 Leta zdravega življenja

**Prebivalstvo Slovenije lahko pričakuje le nekaj več kot 56 let zdravega življenja<sup>357</sup> kar je bistveno manj od povprečja EU, vendar se zaostanek zmanjšuje.** V letu 2013 rojena ženska lahko pričakuje 55,6 let zdravega življenja, moški pa 56,5 let. To je za ženske kar 6,7 let in moške 4,8 let manj od povprečja EU. S tem se Slovenija uvršča skoraj na rep držav EU, za nami je le Slovaška. V obdobju krize se je v Sloveniji ta kazalnik sicer nekoliko izboljšal, v povprečju EU pa poslabšal. Gre za kazalnik, ki meri subjektivno dožemanje oviranosti pri opravljanju vsakodnevnih opravil, rezultati pa lahko nakazujejo tudi na večjo kritičnost oz. občutljivost za oviranost pri ocenjevanju lastnega položaja. Razlika med ženskami in moškimi je pri tem kazalniku manjša kot pri pričakovanem trajanju življenja, kar kaže, da se pri ženskah prej kot pri moških pojavijo težave, ki jih ovirajo pri opravljanju vsakodnevnih opravil (OECD Health at a glance 2013). Tako je v kar enajstih državah EU, vključno s Slovenijo, pričakovano število let zdravega življenja daljše za moške kot za ženske. Ker ženske živijo dlje kot moški, je relativni kazalnik, ki kaže kolikšen delež življenja preživimo zdravi, za ženske še toliko slabši – V Sloveniji lahko ženska pričakuje, da bo preživela le 66,7 % življenja brez oviranosti, povprečje EU je bistveno višje (76,4 %), moški pa 75,8 % (EU: 80,6 %).

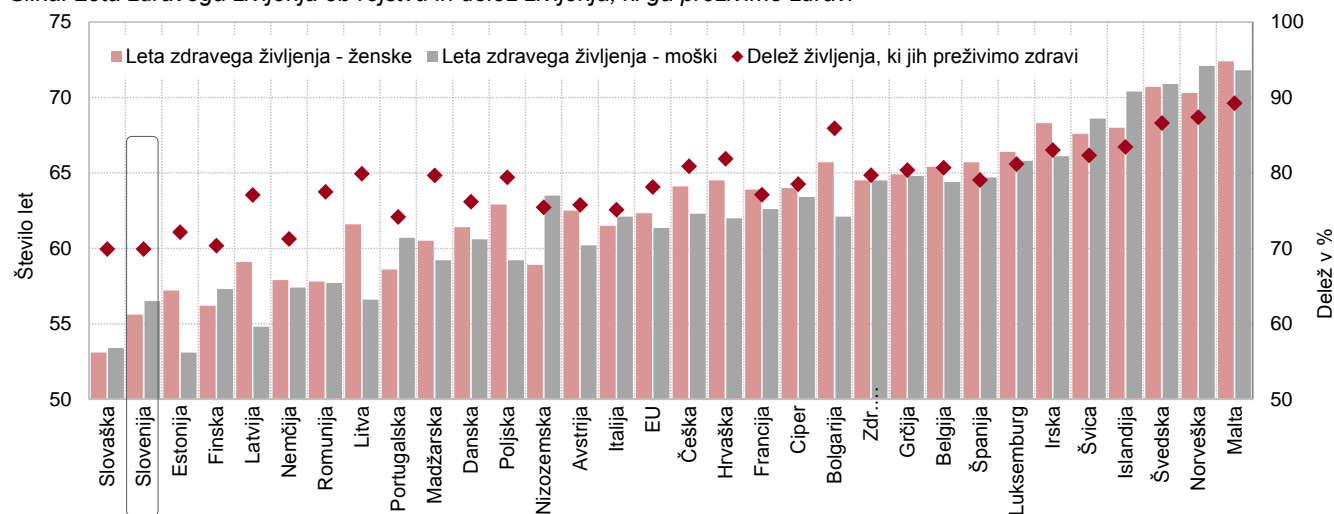
**Za povprečjem EU močno zaostajamo tudi po pričakovanih letih zdravega življenja pri starosti 65 let.** Kazalnik meri število let, ki jih bomo po 65 letu preživeli brez oviranosti in je pomemben zlasti z vidika načrtovanja potreb po dolgotrajni oskrbi. V EU lahko ženska stara 65 let pričakuje še 8,7 let zdravega življenja in moški 8,5 let. V Sloveniji pa je v letu 2013 ta kazalnik znašal le 6,9 let za žensko in 7,3 leta za moškega.

Tabela: Leta zdravega življenja ob rojstvu in pri starosti 65 let, 2012

	Leta zdravega življenja ob rojstvu						Leta zdravega življenja pri starosti 65 let			
	Ženske			moški			ženske		moški	
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2012	2010	2012
Slovenija	54,6	53,8	55,6	53,4	54,0	56,5	7,2	6,9	6,6	7,3
EU	62,7	62,2	62,3	61,9	61,7	61,3	8,9	8,5	8,7	8,5

Vir: Eurostat Database; OECD Health at a glance 2014.

Slika: Leta zdravega življenja ob rojstvu in delež življenja, ki ga preživimo zdravi



Vir: Eurostat Database – Population and social conditions- Health- Public Health, 2015; Eurostat Database – Population and Social Conditions – Population – Demograf - Mortality, 2015.

<sup>357</sup> Kazalnik leta zdravega življenja meri število let, za katera lahko oseba določene starosti pričakuje, da jih bo preživela brez oviranosti pri opravljanju vsakodnevnih aktivnosti. Gre za kompozitni kazalnik, ki združuje podatke o umrljivosti in obolevnosti/oviranosti. Ocena za obolevnosti/oviranost temelji na vprašanju GALI (Global Activity Limitation Indicator), ki v okviru ankete EU-SILC meri samooceno oviranosti zaradi zdravstvenih težav, ki trajajo vsaj 6 mesecev in vplivajo na vsakodnevne aktivnosti. Marca 2012 je Eurostat naredil revizijo podatkov, tako je bila serija od leta 2004 do 2010 preračunana na novo. Za Slovenijo je bil leta 2010 popravljen prevod vprašanja o oviranosti v anketi EU-SILC zato je dejansko časovno primerljiva le serija od leta 2010 dalje.

## 3.21 Delež prebivalstva z vsaj srednješolsko izobrazbo

**Delež odraslih, starih 25-64 let z vsaj srednješolsko izobrazbo<sup>358</sup>, je v Sloveniji relativno visok.** Po podatkih ankete o delovni sili za drugo četrtletje je v letu 2014 znašal 85,7 % in se je ohranil približno na ravni predhodnega leta. Delež odraslih z vsaj srednješolsko izobrazbo je veliko višji od povprečja EU, kar je posledica dolgoletne visoke vključenosti mladih in odraslih v srednješolsko izobraževanje. V primerjavi s povprečjem EU je delež v Sloveniji višji pri vseh starostnih skupinah (25-34 let, 35-44 let, 45-54 let in 55-64 let), najbolj pa odstopa pri najmlajši starostni skupini. Zaradi prehajanja mlajših, bolje izobraženih prebivalcev, v višje starostne skupine, se je v obdobju 2008-2014 delež odraslih z vsaj srednješolsko izobrazbo povečal pri vseh starostnih skupinah (demografski učinek).

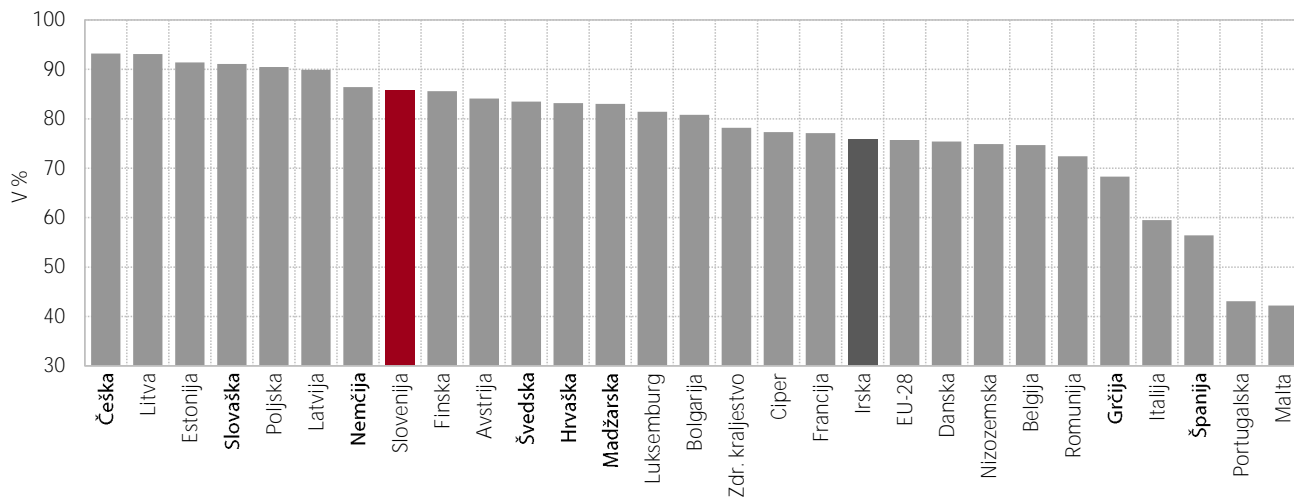
**Delež mladih (20-24 let) z vsaj srednješolsko izobrazbo se v obdobju krize ni bistveno spremenil.** V letu 2014 se je zmanjšal na 89,2 %, vendar je bil višji od povprečja EU.<sup>359</sup> Na slednje vplivajo: nadpovprečno visoka vključenost mladih (15-19 let) v srednješolsko izobraževanje<sup>360</sup>; visoka stopnja dokončanja srednješolskega izobraževanja; in nizek delež zgodnjih osipnikov<sup>361</sup>, ki se je v letu 2013 in v obdobju 2008-2013 še zmanjšal. V letu 2013 je bil delež zgodnjih osipnikov veliko nižji od povprečja EU<sup>362</sup>, cilja strategije EU 2020 (10 %) in nacionalnega cilja (5,0 %). Ob ugodnih gibanjih vključenosti mladih v srednješolsko izobraževanje v obdobju krize bistvenih sprememb v deležu mladih (20-24 let) z vsaj srednješolsko izobrazbo ni bilo.

Tabela: Delež odraslih prebivalcev, starih 25-64 let, z vsaj srednješolsko izobrazbo, drugo četrtletje, v %

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	74,8	80,5	81,6	83,1	83,5	84,8	85,1	85,6	85,7
EU	np	68,9	71,1	71,6	72,4	73,1	74,0	74,9	75,7

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

Slika: Delež odraslih, z vsaj srednješolsko izobrazbo, drugo četrtletje, 2014, v %



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2015.

<sup>358</sup> Vsaj srednješolska izobrazba zajema srednješolsko in terciarno izobrazbo.

<sup>359</sup> Delež mladih (20-24 let) z vsaj srednješolsko izobrazbo je v letu 2014 znašal 89,2 %; EU: 81,6 %.

<sup>360</sup> Vključenost mladih (15-19 let) v srednješolsko izobraževanje, je v letu 2012 pri nas znašala 78,6 % (EU: 60,1 %).

<sup>361</sup> Mladi, stari 18-24 let, s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje.

<sup>362</sup> Delež zgodnjih osipnikov je v letu 2013 znašal 3,9 % (EU: 12,0 %).

## 3.22 Stopnja tveganja revščine

Stopnja tveganja revščine v Sloveniji, po prejetih socialnih transferjih in pokojninah, se je v letu 2013<sup>363</sup> povečala na 14,5 % (za 1 o. t.) in ostaja nižja od povprečja EU, čeprav se ta razlika zmanjšuje. Med EU državami je Slovenija v zadnjem letu zdrsnila za 3 mesta na 9. mesto. Prag tveganja revščine se je v primerjavi z letom 2012 znižal za 3 % (na 593 evrov), število ljudi pod pragom tveganja revščine pa se je kljub temu povečalo za 20 tisoč (na 291 tisoč). Mediana dohodka ljudi pod pragom tveganja revščine se je v primerjavi z letom prej znižala za 18 EUR. Leta 2013 je pod pragom revščine živelo 50 tisoč več ljudi kot leta 2008. Relativno majhno povečanje stopnje tveganja revščine pred pokojninami in socialnimi transferji (za 0,4 o. t.) v zadnjem letu je po naši oceni lahko tudi posledica končanja prehodnega obdobja postopnosti dviga minimalne plače, ki je bila le 8,7 EUR pod pragom tveganja revščine. Vpliv pokojnin na zmanjšanje revščine pa se je povečal, kljub zakonskim spremembam na področju pokojnin. Brez upoštevanja pokojnin bi bila stopnja tveganja revščine višja za 17 o. t. Vpliv socialnih transferjev na zmanjšanje revščine je manjši kot leta 2012 (za 0,9 o. t.); brez socialnih transferjev bi bila stopnja tveganja revščine višja za 10,8 o. t.

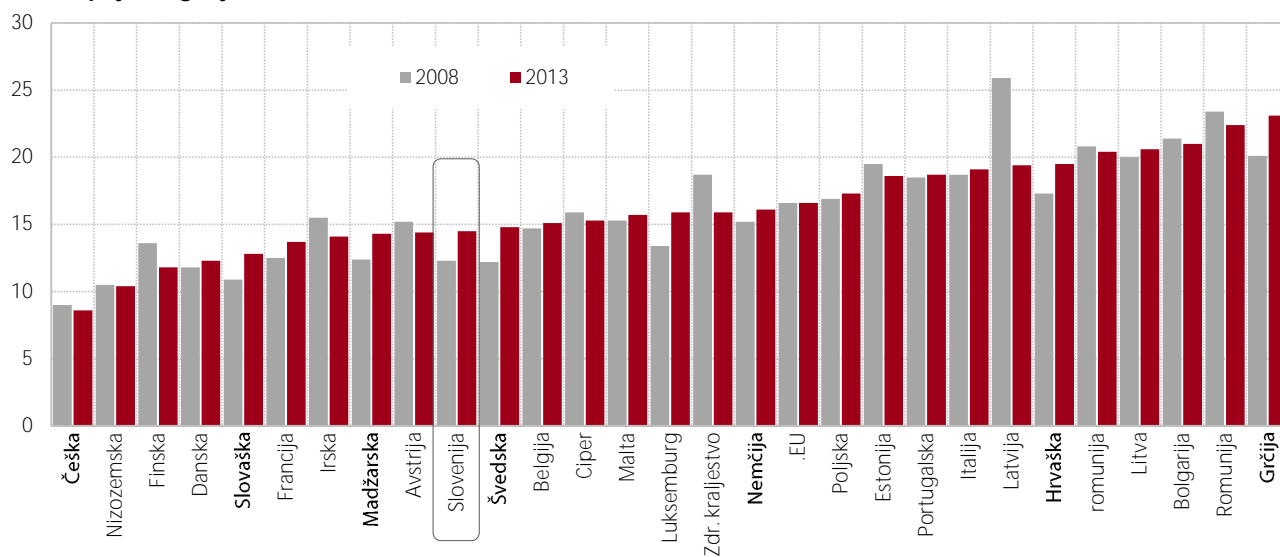
**Nekatere zakonske spremembe v letu 2012 so v letu 2013 in spremembe dohodkov v letu 2012 so zmanjšale vpliv socialnih transferjev na zniževanje stopnje tveganja revščine, saj so pripeljale celo do povečanja stopnje tveganja revščine najbolj ogroženih skupin.** Stopnja tveganja revščine pa se je v zadnjem letu močno povečala naslednjim skupinam: gospodinjstvom brez delovno aktivih članov z vzdrževanimi otroki (za 5,2 o.t na 75,2 %), enostarševskim gospodinjstvom (za 4,3 o. t na 30,1 %), povečala pa se je tudi v gospodinjstvih dveh odraslih z več otroki (za 1,4 o. t.). Posebej so ogrožena enočlanska gospodinjstva, še zlasti žensk, starejših od 75 let (za 2 o. t. na 33,5 %). Prav ti razlogi so vplivali na sprejetje sprememb socialne zakonodaje v letu 2013, ki naj bi te pomanjkljivosti odpravile (realnejšemu in ugodnejšemu upoštevanju dohodka in materialnega položaja vlagatelja).

Tabela: Stopnje tveganja revščine, povprečje EU-28 in Slovenija, 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	12,2	11,6	11,5	12,3	11,3	12,7	13,6	13,5	14,5
EU*	16,4	16,5	16,5	16,6	16,4	16,5	17	16,9	16,7

Vir: Eurostat. Opomba: \*EU-27 do leta 2009, od leta 2010 EU-28. Manjka Irska.

Slika: Stopnja tveganja revščine v državah EU, 2008, 2013



Vir: Eurostat. Opomba: Manjkajo podatki za Irsko.

<sup>363</sup> Izračun stopnje tveganja revščine za leto 2013 temelji na dohodkih iz leta 2012. Glej več kazalnik 3.17 in *Ekonomsko ogledalo 9/2014*, UMAR. Ljubljana.

## 3.23 Materialna prikrajšanost

**Delež materialno prikrajšanih<sup>364</sup> v Sloveniji se je v obdobju krize povečal, vendar Slovenija po deležu materialno prikrajšanih ostaja pod povprečjem EU.** Leta 2013 je znašal 17 %, kar je za 2,7 o.t. več kot leta 2007. V obdobju 2008-2013 se delež materialno prikrajšanih v Sloveniji ni bistveno spremenil in ostaja pod povprečjem EU. Delež materialno prikrajšanih je v Sloveniji največji pri starejših od 65 let (18,2 %). Največji delež ljudi, ki so v Sloveniji materialno prikrajšane, je delež ljudi, ki ne zmorejo pokriti nepričakovanih izdatkov, si ne morejo privoščiti enotedenskih počitnic in imajo težave pri poravnavanju stanovanjskih stroškov.

**Podobno se je gibala tudi stopnja težke materialne prikrajšanosti.<sup>365</sup>** Stopnja težka materialne prikrajšanosti je bila leta 2008 in leta 2013 v primerjavi s pred kriznim obdobjem (leta 2005-2007) višja za 1,6 o.t. Na povečanje v krizi v veliki meri vplivalo poslabšanje razmer na trgu dela. Stopnja težke materialne prikrajšanosti pri nezaposlenih se je z 12,0 % v letu 2007 na 21,5 % v letu 2013. Kljub povečanju v krizi je tudi stopnja težke materialne prikrajšanosti v Sloveniji je še vedno pod povprečjem EU.

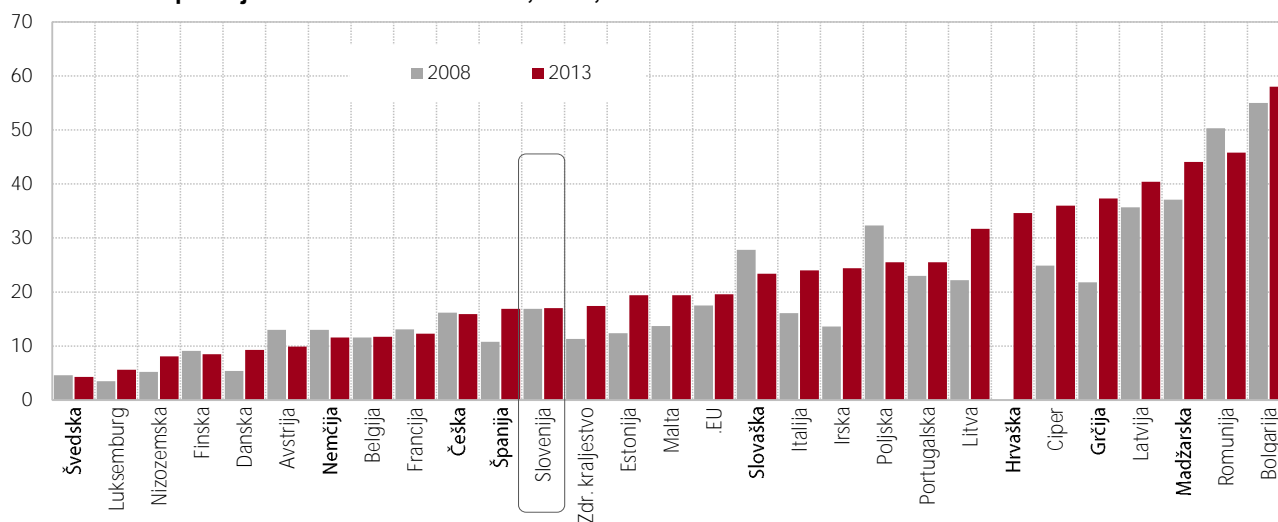
**V obdobju krize se je najbolj povečal delež posameznikov, ki ima težave pri poravnavanju stanovanjskih stroškov.** Njihov delež je leta 2013 znašal 21,2 % oz. 5,1 o. t. več kot leta 2008. Stanovanjske stroške najtežje pokrivajo enoroditeljske družine (38,4 %). Močneje se je poslabšal tudi položaj gospodinjestev samskih nad 65 let (za 2,6 o. t. na 6,9 %), ki imajo sicer najmanj težav pri plačevanju stanovanjskih stroškov. Vedno več gospodinjestev tudi meni, da težko<sup>366</sup> preživi s svojimi dohodki. Materialna prikrajšanost je občutno večja pri ljudeh pod pragom revščine.

Tabela: (Težka) Materialna prikrajšanost, 2005-2013

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Materialna prikrajšanost (najmanj 3 od 9)	Slovenija	14,7	14,4	14,3	16,9	16,2	15,8	17,2	16,9	17
	EU*	20	19,2	18	17,5	17,3	17,8	18,5	19,8	19,6
Težka materialna prikrajšanost (najmanj 4 od 9)	Slovenija	5,1	5,1	5,1	6,7	6,1	5,9	6,1	6,6	6,7
	EU*	10,8	9,9	9,1	8,5	8,2	8,4	8,9	9,9	9,6

Vir: Eurostat. Opomba: \*EU27 do leta 2009, od leta 2010 dalje EU28.

Slika: Materialna prikrajšanost v državah EU-28\*, 2008, 2013



Vir: Eurostat. Opomba: \*EU27 do leta 2009, od leta 2010 dalje EU-28.

<sup>364</sup> Prikrajšanost pri najmanj treh od skupno devetih elementov prikrajšanosti, ki so naslednji: 1. zmožnost pokritja nepričakovanih stroškov, 2. zmožnost plačati enotedenske počitnice zunaj domačega kraja, 3. zmožnost privoščiti si ustrezno prehrano, 4. zmožnost rednega odplačevanja posojil, hipotek oz. zamude pri tem, 5. zmožnost zagotoviti si primerno ogrevano stanovanje, 6. imeti pralni stroj, 7. imeti barvno TV, 8. imeti telefon (mobitel) 9. imeti osebni avto. Težka materialna prikrajšanost pri najmanj štirih od skupno devetih elementov.

<sup>365</sup> Prikrajšanost pri najmanj štirih od dveh elementov.

<sup>366</sup> Težko upošteva skupaj deleže: zelo težko, težko, z manjšimi težavami.

## 4 Okoljski, regionalni in prostorski razvoj

### Okoljski razvoj

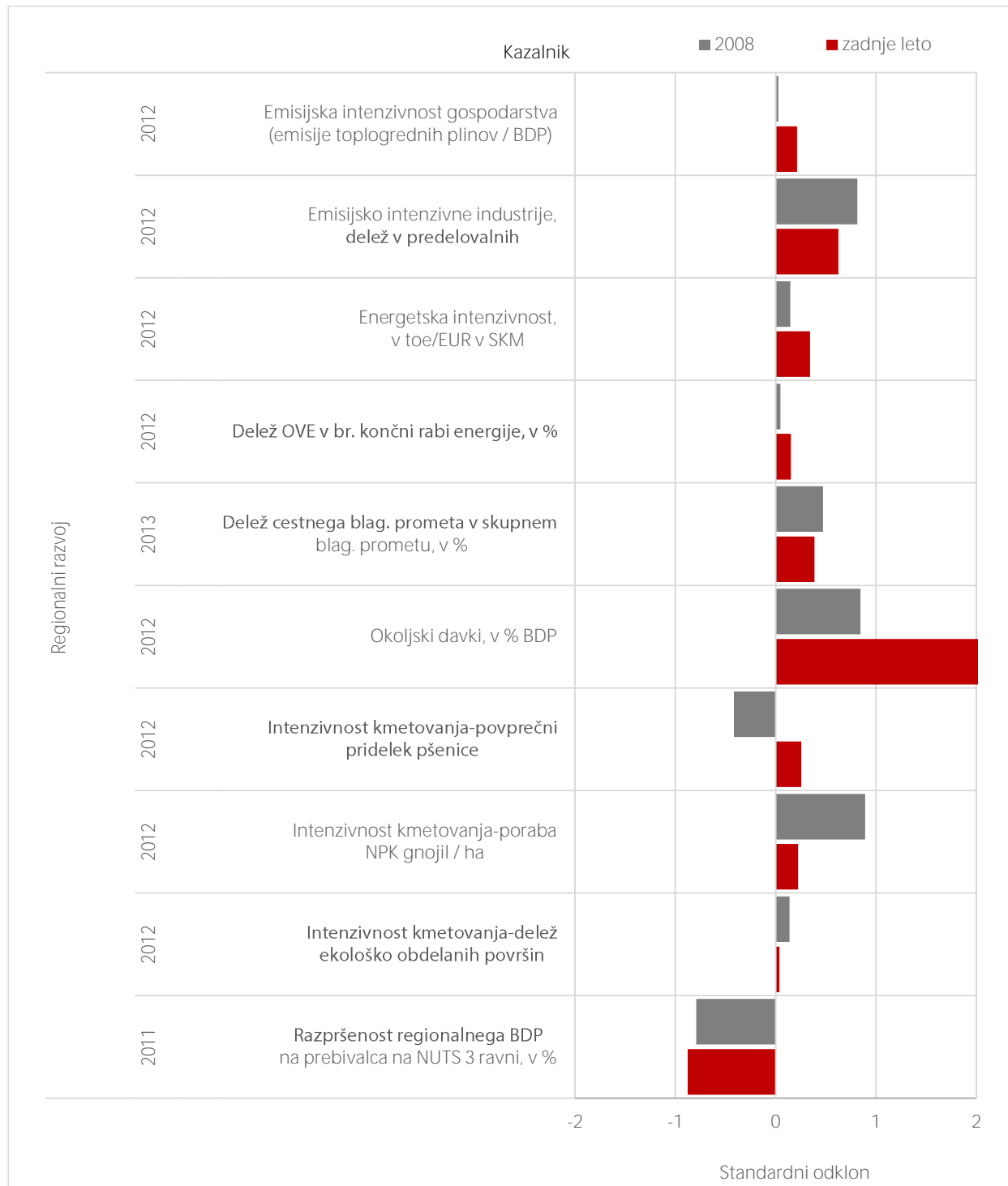
- 4.1 Emisije toplogrednih plinov
- 4.2 Emisijsko intenzivne industrije
- 4.3 Energetska učinkovitost
- 4.4 Obnovljivi viri energije
- 4.5 Delež cestnega v blagovnem prometu
- 4.6 Okoljski davki
- 4.7 Intenzivnost kmetovanja
- 4.8 Intenzivnost poseka lesa

### Skladnost regionalnega razvoja

- 4.9 Regionalne razlike v BDP na prebivalca
- 4.10 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti

### Trajnost prostorskega razvoja

## Pregled kazalnikov – Okoljski, regionalni in prostorski razvoj



Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: Slika prikazuje položaj Slovenije glede na netehtano aritmetično sredino držav EU. Izračunan je glede na razpoložljiv nabor držav za posamezni kazalnik, zaradi nepopolnih podatkov pa smo iz analize vseh kazalnikov izključili Ciper, Malto, Luksemburg in Hrvaško. Podatki so za leto 2008 in za zadnje leto, ko so razpoložljivi podatki za države EU (zadnje leto je navedeno v tabeli). Pozitivna vrednost pomeni, da je pri izbranem kazalniku vrednost kazalnika za Slovenijo večja glede na povprečje držav EU, negativna vrednost pa, da je vrednost kazalnika nižja glede na povprečje držav EU.

## 4.1 Emisije toplogrednih plinov

**Potem ko so se skupne emisije toplogrednih plinov (TGP)<sup>367</sup> po letu 2008 znižale in tri leta ostale na približno isti ravni, se je v letu 2013 njihovo zniževanje nadaljevalo drugo leto zapored.** Skupne emisije TGP so v tem letu znašale 18.112 kt ekvivalenta CO<sub>2</sub>, kar je bilo ponovno za okoli 4 % manj kot v predhodnem letu<sup>368</sup>. Emisije so se znižale v skoraj vseh opazovanih skupinah virov. V energetiki in prometu, kjer sta nastali okoli dve tretjini TGP, so se znižale za okoli 1 o.t. bolj kot v povprečju. V energetiki so bile skoraj izključna posledica proizvodnje termoelektrarn, po zaprtju največje med njimi pa se bodo njihove količine še občutneje znižale. V prometu so bile po mednarodni primerjavi še precej visoke, tudi zaradi z davčno politiko zagotovljenih ugodnih konkurenčnih pogojev in obsežnih tranzitnih tokov skozi Slovenijo. V letu 2013 so se znižale tudi emisije iz vseh ostalih virov, razen iz industrijskih procesov. Te so nekoliko naraščale tudi v letih prej, a so imele na gibanje skupnih emisij razmeroma majhen vpliv, saj je delež emisij iz tega vira precej skromen<sup>369</sup>.

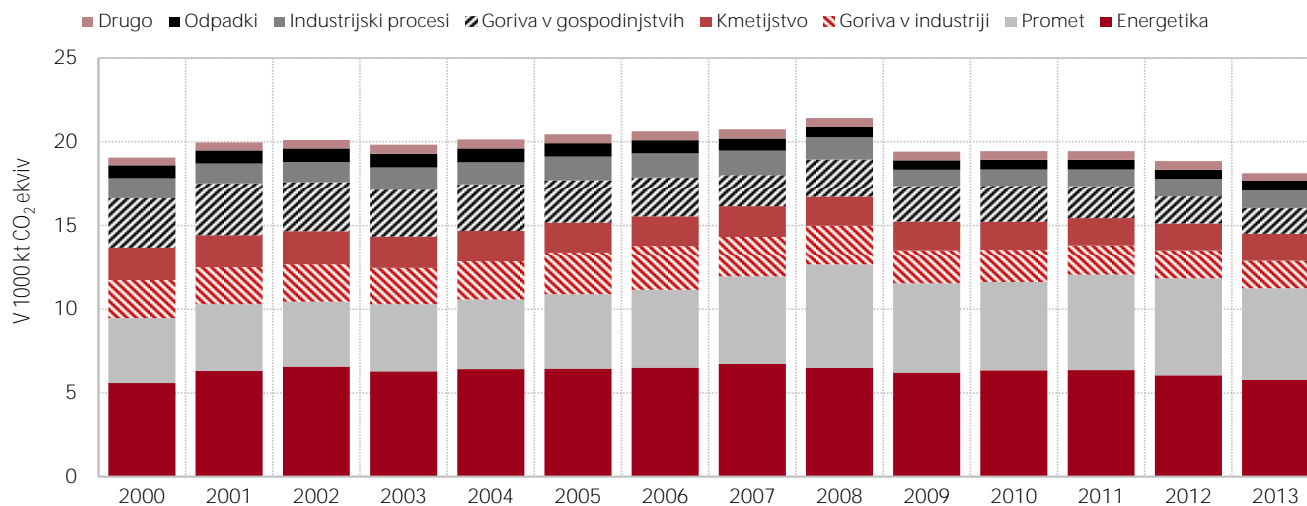
**Emisijska intenzivnost, ki je v Sloveniji razmeroma visoka, se je v opazovanem obdobju po letu 2000 zniževala, vendar pa se je zaostanek za povprečjem EU kljub temu povečal.**<sup>370</sup> V letu 2013 se je ob nekoliko nižjih emisijah in v stalnih cenah skoraj nespremenjenem BDP ponovno nekoliko izboljšala, a večjega napredka pri zniževanju niti v tem letu ni bilo. Izboljšanje se bolj kaže v daljšem obdobju. Med gospodarsko krizo so se emisije toplogrednih plinov ob globokem padcu BDP namreč precej znižale, kar je hkrati močno pripomoglo k doseganju mednarodnih zavez. Ker pa se je emisijska intenzivnost v povprečju EU izboljševala hitreje, se je zaostanek Slovenije v tej primerjavi povečeval. V letu 2000 je bilo na enoto BDP v Sloveniji ustvarjenih za 14 % več emisij kot v povprečju EU, v letu 2012 pa že za več kot četrtno.

Tabela: Emisijska intenzivnost gospodarstva (emisije / BDP)

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenija	0,61	0,51	0,49	0,46	0,46	0,46	0,45	0,44	0,43
EU	0,54	0,45	0,43	0,40	0,39	0,38	0,37	0,35	0,34

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2015; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2015; preračuni UMAR.

Slika: Emisije toplogrednih plinov po kategorijah virov, Slovenija



Vir: ARSO, 2015.

<sup>367</sup> Med toplogredne pline so uvrščeni ogljikov dioksid, metan, didušikov oksid, fluorirani ogljikovodiki in žveplov heksafluorid.

<sup>368</sup> Izračuni za to in pretekla leta so bili opravljeni z uporabo nove metodologije in nove vrednosti toplogrednih potencialov; za pretekla leta so bili zato nekoliko spremenjeni (ARSO, 2015).

<sup>369</sup> Za zniževanje emisij bi bili onesnaževalci spodbujeni bolj, če ne bi največjim onasnaževalcem z davčnimi oprostitvami omilili bremena izpustov.

<sup>370</sup> Emisijska intenzivnost je razmerje med emisijami TGP in ustvarjenim BDP. Zaradi večje metodološke ustreznosti smo pri primerjavi v času upoštevali gibanje BDP v stalnih cenah, pri mednarodni primerjavi pa BDP v standardih kupne moči (SKM) za posamezno leto.



## 4.2. Emisijsko intenzivne industrije

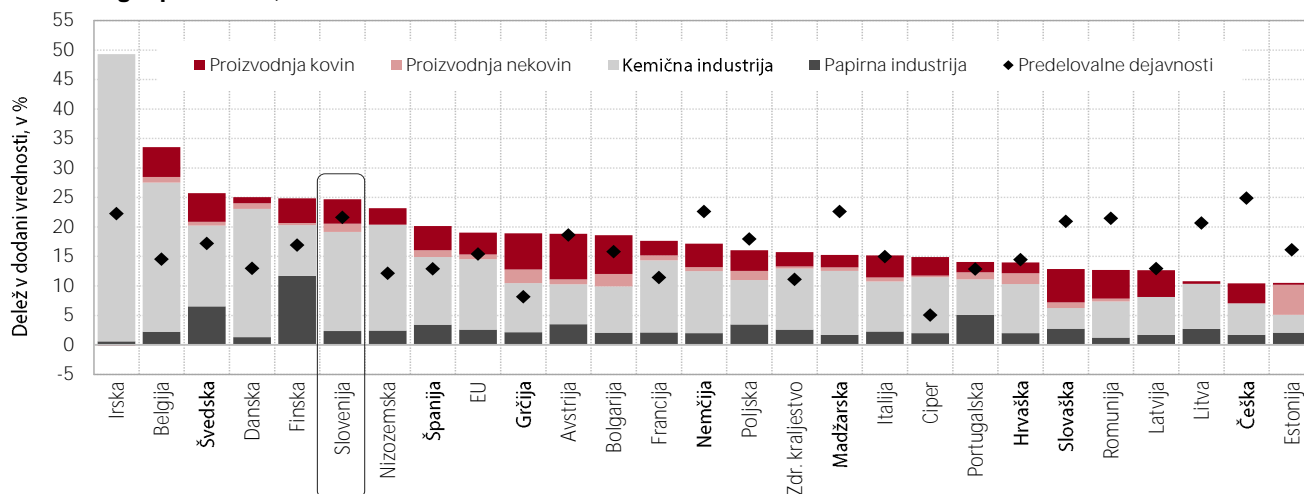
Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij<sup>371</sup> je v Sloveniji v zadnjih nekaj letih večinoma naraščal hitreje kot v povprečju ostalih panog predelovalnih dejavnosti. Izjema sta bili le leti 2008 in 2009, predvsem zaradi nizkega obsega proizvodnje kovin. V letu 2013 se je obseg emisijsko intenzivne proizvodnje pod vplivom relativno visoke rasti kemične industrije in proizvodnje kovin nadalje povišal, v povprečju ostalih panog predelovalnih dejavnosti pa se je znižal. Delež dodane vrednosti emisijsko intenzivnih industrij v skupni dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti je tega leta znašal slabo četrtno (24,2 %) in je bil med najvišjimi v državah EU<sup>372</sup>. Ker sta pri nas pomen emisijsko intenzivnih panog in energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti večja kot v povprečju EU, bi lahko bili učinki emisijskega trgovanja na stroške proizvodnje<sup>373</sup>, posledično pa tudi na poslovne rezultate in konkurenčnost, v Sloveniji večji kot v povprečju držav EU. Za zmanjšanje izpostavljenosti višjim stroškom je zato ključnega pomena nadaljnje zniževanje energetske intenzivnosti<sup>374</sup> in tehnološko prestrukturiranje v emisijsko in energetska intenzivnih panogah.

Tabela : Izbrani kazalniki emisijsko intenzivnih industrij in energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti, Slovenija

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti (indeks 2005=100)	100,0	95,8	86,6	78,9	77,2	75,2	71,1	71,1	71,0
Proizvodnja v emisijsko intenzivnih industrijah (indeks realne rasti)	104,2	112,1	114,3	93,7	81,2	108,9	102,3	102,0	102,7
Proizv. vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	102,5	99,0	98,5	89,8	89,8	101,3	100,7	97,0	100,3
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	107,6	113,0	121,7	101,0	85,8	114,7	102,4	104,6	103,9
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izd.	93,1	106,2	105,8	102,5	72,4	98,7	90,7	95,9	98,3
Proizv. kovin	103,2	119,6	106,7	68,6	70,3	109,5	111,0	101,1	103,4
Proizvodnja predelovalnih dejavnosti brez emisijsko intenzivnih industrij	103,9	104,8	107,1	104,7	81,3	106,1	102,0	98,3	98,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti (SURSTAT), 2014; preračuni UMAR.

Slika: Delež emisijsko intenzivnih panog v predelovalnih dejavnostih in delež predelovalnih dejavnosti v dodani vrednosti gospodarstva, 2012



Vir: Eurostat, Nacionalni računi, 2014.

<sup>371</sup> Po metodologiji Svetovne banke sem sodijo naslednje (pod)skupine SKD: proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, proizvodnja papirja in izdelkov iz papirja, proizvodnja kovin, proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

<sup>372</sup> V letu 2012 so te panoge v Sloveniji ustvarile 24,7 % skupne bruto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti (v EU 19,1 %), poleg tega pa je bil višji tudi delež predelovalnih dejavnosti v skupni dodani vrednosti gospodarstva (v Sloveniji 21,6 %, v EU 15,4 %). Glede na povprečje EU je v Sloveniji predvsem visok delež kemične industrije, pa tudi proizvodnje kovin.

<sup>373</sup> S sprejetim podnebno-energetskim svežnjem in delovanjem trga emisij se pričakujejo dvojni učinki na stroške podjetij: neposredni stroški zaradi nakupa emisijskih dovoljenj in posredni stroški zaradi višje cene električne energije.

<sup>374</sup> Energetska intenzivnost je izračunana kot razmerje med količino energetske porabe goriv, električne energije in toplotne energije ter dodano vrednostjo, izraženo v stalnih cenah. Več o gibanju energetske intenzivnosti predelovalnih dejavnosti glej v poglavju 4.1.

## 4.3 Energetska učinkovitost

V letu 2013 se je primarna raba energije ob šibki gospodarski aktivnosti ponovno znižala, energetska intenzivnost<sup>375</sup> pa je bila še vedno razmeroma slaba. Gospodarska aktivnost se je v tem letu ponovno znižala (za 1,0 %), kar je vplivalo tudi na nižjo primarno rabo energije, za 2,0 %. V letu 2014 se je kljub gospodarski rasti nadaljevalo zniževanje rabe nekaterih energentov (premoga in kurilnega olja za okoli petino, bencina in zemeljskega plina za okoli 5 %, dizelskega goriva za okoli 1 %). Eden od ciljev podnebno-energetskega svežnja držav EU do leta 2020 je tudi 20-odstotni prihranek energije glede na predvideno rabo v scenariju brez novih ukrepov. Pri dveh tretjinah držav EU to pomeni, da bodo morale rabo energije do leta 2020 glede na izhodiščno leto 2005 znižati, v nekaterih, kjer se je po omenjenih scenarijih predvidevala močna rast rabe energije, pa bo ta morala biti skromnejša. Med temi državami je tudi Slovenija. V primerjavi z letom 2005 ji je dovoljeno povišanje primarne rabe energije za 4,5 %, medtem ko je v povprečju EU potrebno znižanje za 13,2 %. Večina držav EU je na dobri poti za doseg ciljev, tudi ob pomoči slabših gospodarskih razmer. Za doseg ciljnega prihranka lahko v obdobju 2014–2020 primarno rabo energije Slovenija poveča za največ 9,1 %, medtem ko jo je v povprečju EU potrebno za 5,3 % znižati. Energetska intenzivnost pa se je v primerjavi s povprečjem EU v zadnjih letih močno poslabšala, ker se je v Sloveniji zniževala počasneje kot v EU. Približno do sredine prejšnjega desetletja se je povprečni v EU približevala in jo je tedaj presegala le še za okoli 15 %, v naslednjih letih pa se je v tej primerjavi oddaljevala in jo v letu 2013 presegla za okoli četrtno.

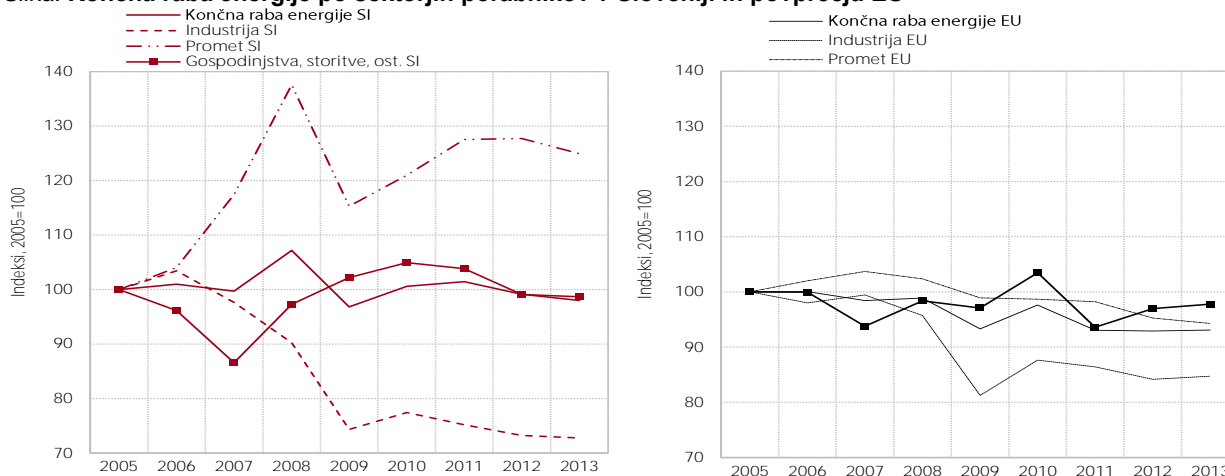
Pri končni rabi energije<sup>376</sup> Slovenija izstopa zlasti po visokem deležu rabe energije v prometu. V obdobju 2005–2013 se je končna raba energije letno zniževala za 0,3 %, v povprečju EU pa bistveno bolj (za 0,9 %). Raba energije v industriji se je v Sloveniji sicer v tej primerjavi zniževala hitreje (za 1,7 o. t.)<sup>377</sup>, vendar pa je to izboljšanje izničilo povečanje rabe energije v prometnem sektorju (za 2,8 % letno; v EU se je zniževalo za 0,7 %)<sup>378</sup>, ki ga pripisujemo predvsem povečevanju tranzita čez Slovenijo<sup>379</sup>. Ciljni prihranki so za države EU določeni tudi pri končni rabi energije, kažejo pa podobno sliko kot pri primarni rabi energije.

Tabela: Gibanje primarne rabe energije, indeks s stalno osnovo, 2005 = 100

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Cilj* 2020
Slovenija	100,0	100,1	106,5	97,3	100,0	102,0	98,1	95,7	104,2
EU	100,0	98,7	98,7	93,2	96,6	93,3	92,5	91,7	86,6

Vir: Eurostat Portal Page – Europe 2020 indicators, 2014; EC Energy Efficiency, Reporting targets; preračun UMAR. Opomba: \*Eden od treh okoljskih ciljev EU 20/20/20.

Slika: Končna raba energije po sektorjih porabnikov v Sloveniji in povprečju EU



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2014; preračuni UMAR.

<sup>375</sup> Energetska intenzivnost je razmerje med porabo energije in ustvarjenim BDP, merjen v standardih kupne moči (SKM).

<sup>376</sup> Končna raba energije je raba primarne energije, zmanjšana za rabo energije v pretvorbah, lastno rabo energije in izgube.

<sup>377</sup> Na obseg znižanja je v Sloveniji precej vplivalo prestrukturiranje v proizvodnji aluminija v smeri precejšnjega znižanja energetske porabe.

<sup>378</sup> V Sloveniji prodana tekoča goriva so vključena v našo energetske bilanco ne glede na to, v kateri državi je gorivo porabljeno.

<sup>379</sup> Glej tudi kazalnik 4.5.

## 4.4 Obnovljivi viri energije

**Delež obnovljivih virov energije (OVE) v končni rabi energije se je v letu 2013 ponovno povečal.** Delež OVE se povečuje že od leta 2009, na to pa je vplivalo več dejavnikov. V krizi je močno upadla končna raba energije, na podatek o večji rabi OVE pa so najbolj vplivali širši statistični zajem podatkov in delno tudi povišani vodostaji rek. Leta 2013 se je raba OVE ob 1,7-odstotnem zmanjšanju končne rabe energije povišala za 4,6 %. To je privedlo do povečanja njihovega deleža v bruto končni rabi energije na 21,5 %. V letu 2014 je bila proizvodnja hidroelektrarn ponovno močno nadpovprečna (za 41 % višja od predvidene in za 29 % višja kot v letu 2013), precej pa se je povečala tudi raba sončne energije<sup>380</sup>. Delni podatki o oskrbi z energenti kljub gospodarski rasti kažejo na znižanje rabe energije, zato ocenjujemo, da se je delež OVE v bruto končni rabi energije še nadalje poviševal (na okoli 23 %). Skladno s cilji EU naj bi se v Sloveniji do leta 2020 povišal na 25 %, v povprečju držav EU pa (s 15,0 % v letu 2013) na 20 %.

**Delež rabe OVE je v primerjavi s povprečjem EU dva krat višji pri ogrevanju, skoraj za polovico višji pri elektriki in nekoliko nižji pri rabi v prometu, vsi trije pa so se v letu 2013 povečali.** Delež rabe OVE za ogrevanje je v tem letu dosegel 31,7 %. Po tem kazalniku smo v zgornji tretjini držav EU, zlasti zaradi velike pokritosti ozemlja z gozdom, ki omogoča izkoriščanje lesa za ogrevanje. Največji del OVE za ogrevanje sestavlja trdna biomasa (92 %), okoli 6 % geotermalna energija, preostalo pa bioplin in sončna energija (kolektorji). V prometu je delež OVE s 3,4 % nekoliko zaostajal za povprečjem EU (5,4 %), po deležu OVE pri električni energiji (32,8 %) pa se tudi uvrščamo med prvih deset držav EU, pri čemer ima pomembno vlogo izkoriščanje hidroenergije. V sestavi OVE pri elektriki je hidroenergija prispevala kar devet desetih, sončna energija 4,5 %, preostanek pa trdna biogoriva in drugo). V povprečju EU je hidroenergija k proizvodnji elektrike iz OVE prispevala precej manj, okoli 42 %, precej velik delež (preko 27 %) pa je prispevala vetrna energija<sup>381</sup>.

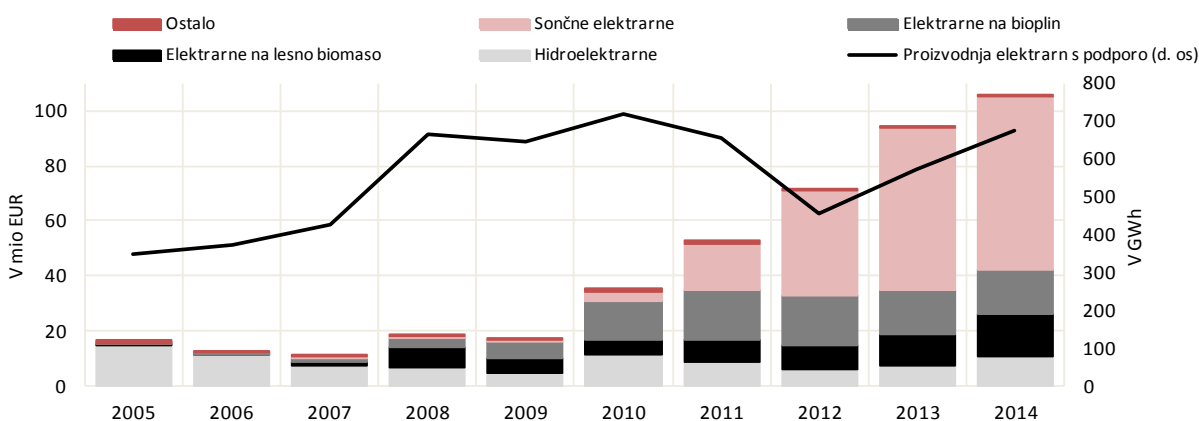
**Ob spremenjeni strukturi v prid sončni energiji so se v zadnjih nekaj letih močno povečale izplačane podpore na enoto proizvodnje podpiranih elektrarn OVE.** V letu 2005 je bilo za spodbujanje proizvodnje iz OVE izplačanih 16,8 mio. EUR podpor in večina je bila takrat namenjena hidroelektrarnam. Znesek podpor OVE se je od leta 2010 močno povečal in je v letu 2014, ko je prevladala podpora sončnim elektrarnam, dosegel že 103,2 mio. EUR. S premikom podpor k dražjim vrstam energije se je tudi znesek podpore na enoto proizvodnje večkratno povečal in v letu 2014 znašal 0,162 EUR/kWh<sup>382</sup>.

Tabela: Delež rabe OVE v bruto rabi končne energije, v %

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Cilj* 2020
Slovenija	16,0	15,6	15,0	19,1	19,3	19,4	20,2	21,5	25,0
EU	8,7	10,0	10,5	11,9	12,5	12,9	14,3	15,0	20,0

Vir: Eurostat Portal Page – Europe 2020 indicators, 2014. Opomba: \*Eden od treh okoljskih ciljev EU 20/20/20.

Slika: Izplačana sredstva podpore proizvodnji električne energije iz OVE, Slovenija



Vir: 2004–2012 MZIP, 2014 Borzen.

<sup>380</sup> Po podatkih ELES in po poročilu družbe Borzen.

<sup>381</sup> V Sloveniji je delež vetrne energije pri elektriki v letu 2013 znašal le zanemarljivih 0,1 %.

<sup>382</sup> Za primerjavo: tržna (terminska za pasovno energijo) cena elektrike na leibziški borzi EEX je v januarju 2015 znašala okoli 0,037 EUR/kWh.

## 4.5 Delež cestnega prometa v blagovnem prometu

Po letu 2009 se je delež cestnega blagovnega prometa v Sloveniji in povprečju EU nekoliko zniževal, a je v Sloveniji še precej višji. Medtem ko je v EU sredi prejšnjega desetletja stagniral, je v Sloveniji hitro naraščal, tako da smo povprečje EU presegle leta 2005, po letu 2009 pa ohranjali razliko okoli 6 o. t. V prvem polletju 2014 se je obseg prevoženih tonskih kilometrov slovenskih avtoprevoznikov medletno znižal (za 3,7 %), obseg železniškega blagovnega prometa pa povečal (za 14,4 %). Delež cestnega prometa se je znižal na še vedno visokih 80 % (v povprečju EU v letu 2013 za okoli 5 o. t. manj). Ocenjujemo, da je letni obseg cestnega blagovnega prometa ostal pod visoko ravni iz obdobja pred krizo, obseg prevozov po železnici, ki je sicer razmeroma nizek, pa je bil precej višji. Takšno prestrukturiranje prevozov v prid železnici jezik vidika trajnostnega razvoja ugodneje, izzivi za nadaljevanje trenda v tej smeri pa še ostajajo.

Obseg blagovnega prometa na prebivalca je v Sloveniji med najvišjimi v EU, predvsem zaradi tranzitne lege Slovenije in velike gostote prometne infrastrukture. Domači avtoprevozniki so zlasti v obdobju 2003–2008 močno povečali obseg prevozov in so v letu 2013 prevozili več kot dva krat toliko tonskih kilometrov na prebivalca kot povprečni prevozniki v EU. Povečevanje povezujemo s položajem Slovenije na križišču V. in X. evropskega transportnega koridorja, kjer je promet okrepila tudi širitev EU, ter z močno razvito avtocestno infrastrukturo (po obsegu na prebivalca največjo med državami EU). Relativno visok je v Sloveniji tudi obseg železniškega blagovnega prometa na prebivalca, kjer je poleg železniškega omrežja pomembna predvsem povezanost s koprskim pristaniščem, saj se okoli 60 % tam pretovorjenega blaga prepelje po železnici.

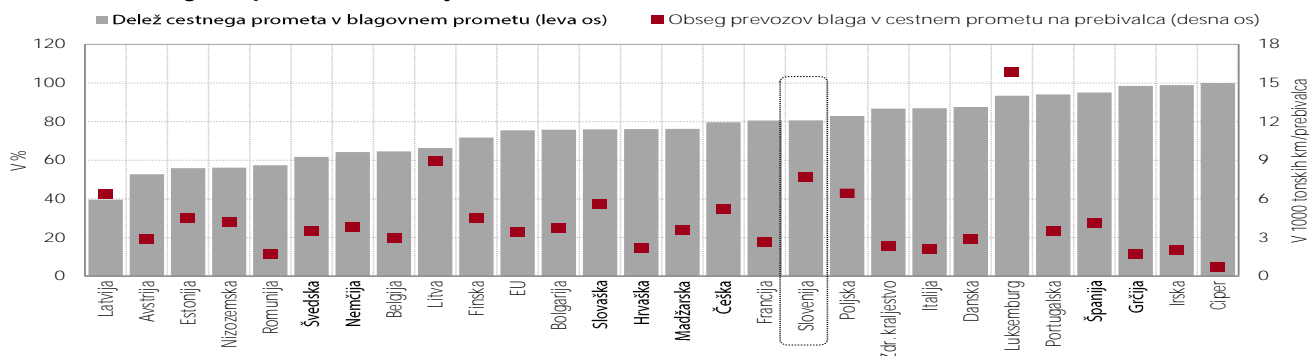
Slovenski prevozniki vse večji delež prevozov opravijo v drugih državah, hkrati pa po slovenskih cestah narašča delež prevozov tujih prevoznikov. To lahko sklepamo na podlagi primerjave obsega opravljenih voznih kilometrov domačih prevoznikov s prepeljanimi voznimi kilometri vseh tovornjakov po slovenskih cestah<sup>383</sup>. Omenjeni trend se je nadaljeval tudi po letu 2008. V obdobju 2008–2013 se je obseg skupnih voženj slovenskih prevoznikov zmanjšal za skoraj 9 % in prav toliko se je zmanjšal tudi obseg voženj vseh tovornjakov po ozemlju Slovenije. Pri tem so slovenski prevozniki obseg voženj (izključno) po tujini povečali za 22 %, obseg voženj v notranjem prometu in pri prevozih, ki so vsaj deloma vezani na ozemlje Slovenije (ko je blago naloženo ali razloženo v Sloveniji), pa zmanjšali za 19 %. Hkrati se je povečal prevoz prevoznikov iz drugih držav, kar potrjujejo podatki o prehodih cestninskih postaj avtocest<sup>384</sup>. Po njih se je delež tujih tovornih vozil na naših avtocestah v obdobju 2008–2012 povečal za 15 o. t., na 68 %.

Tabela: Delež cestnega prometa v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	71,9	77,3	79,2	82,2	84,0	82,3	81,4	82,1	80,7
EU*	73,7	76,4	76,3	76,3	77,5	76,4	75,5	75,1	75,5

Vir: Eurostat Portal Page – Transport, 2015; preračuni UMAR za obdobje 2007–2013. Opombi: \* Za nekaj držav pri izračunu upoštevan podatek iz prejšnjih let.

Slika: Cestni blagovni promet v Sloveniji in državah EU<sup>1</sup>



Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions in Transport, 2015; preračuni UMAR. Opomba: <sup>1</sup>Ni podatka za Malto; za nekaj držav podatek iz prejšnjih let.

<sup>383</sup> Prvi so podatki SURS, drugi pa od DRSC. Ker statistike ne spremljajo podatkov o opravljenih tonskih kilometrih v posameznih državah, si pomagamo s podatki o opravljenih voznih kilometrih.

<sup>384</sup> Evidentirana tovorna vozila v obdobju od 19. 4. 2008 do 26. 4. 2008 in od 4. 5. 2008 do 11. 5. 2008 skozi cestninske postaje na območju celotne Slovenije, DARS 2009; Predlogi nove cenovne politike na področju cestninjenja, DARS 2013.

## 4.6 Okoljski davki

**Prihodki od okoljskih davkov so se v letu 2013 drugo leto zapored zvišali in bili v deležu v BDP za več kot tretjino višji kot v letu 2000.** Prihodki iz tega naslova so bili v letu 2013 za 4 % višji kot v letu prej in za četrtno višji kot v letu 2008. Njihov delež v BDP je bil za več kot tretjino višji kot v letu 2000, kar je povezano predvsem z višjimi prihodki od davkov na energijo. Drugače kot v predhodnih letih je bilo povečanje v letu 2013 posledica višjih prihodkov od *davkov na transport* (za 13,8 %) in *davkov na onesnaževanje in rabo naravnih virov* (za 45,2 %) <sup>385</sup>. Prihodki od *davkov na energijo*, ki v strukturi okoljskih davkov prevladujejo, so se znižali za 1,6 %. To je posledica padca prihodkov od trošarin na energente, ki je ob povišanju trošarinskih dajatev sledil padcu količin goriv, sproščenih v promet. Negativni vpliv tega padca so ublažili prihodki od prodaje ostanka emisijskih kuponov, ki je bila omogočena s tem letom.

**Delež okoljskih davkov v BDP je v Sloveniji višji kot v povprečju EU, kar je povezano z visoko porabo energije.** Razkorak v deležu okoljskih davkov v BDP med Slovenijo (3,9 %) in povprečjem EU (2,4 %) se je v obdobju zadnjih nekaj let povečeval. Izhaja predvsem iz visokih prihodkov od davkov na energijo v Sloveniji, povezanih z obširno uporabo energentov v cestnem prometu zaradi velikega obsega tranzitnega prometa, razpršene poseljenosti prebivalstva in slabo razvite železniške infrastrukture. Implicitna davčna stopnja na energijo – ki meri delež okoljskih davkov na enoto rabe energije in tako izloči obseg uporabe energentov kot dejavnik davčne obremenitve – za leto 2012 kaže, da je bila davčna obremenjenost energentov v Sloveniji (172,2 EUR/tono) primerljiva s tehtanim povprečjem EU (172,8 EUR/tono).

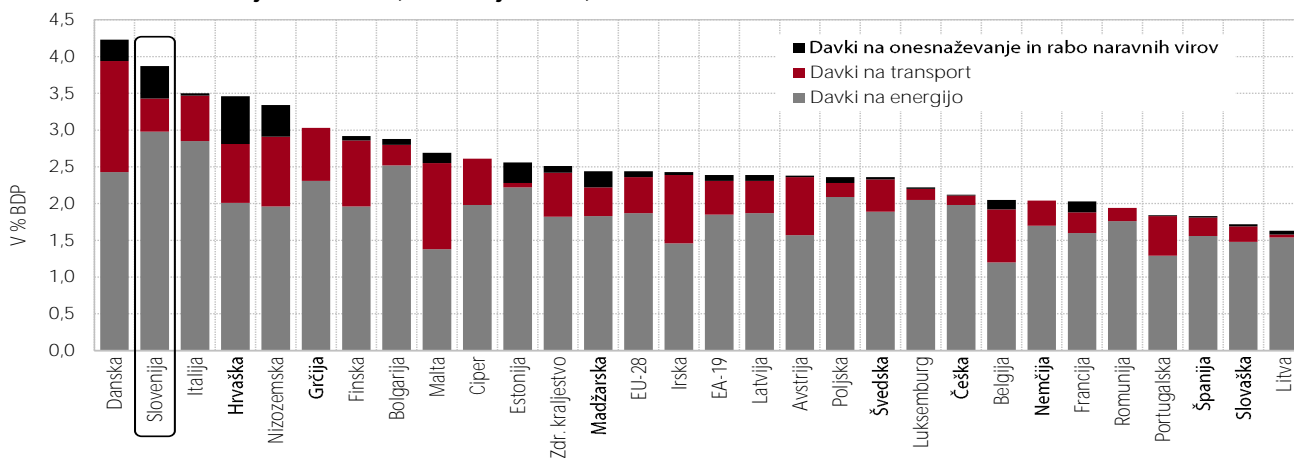
**Večji del bremena okoljskih davkov nosijo gospodinjstva; nanje namreč odpade večji del davkov na energijo in na transport.** Podobno kot v preteklih letih je na gospodinjstva leta 2012 po podatkih SURS odpadlo okoli 70 % bremena vseh okoljskih davkov, kar je povezano tudi z metodološko poenostavitvijo, po kateri se gospodinjstvom pripiše večji del porabe pogonskih goriv in s tem davkov na energijo. Med okoljskimi davki, ki bremenijo gospodarstvo, so najpomembnejši davki na energijo, ki jih v največji meri plačujejo predelovalne dejavnosti. Sledijo davki na transport in davki na onesnaževanje, ki znotraj gospodarstva v največji meri bremenijo dejavnost trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil. Večjih del davkov na rabo naravnih virov pa nosijo podjetja v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro.

Tabela: Delež prihodkov od okoljskih davkov v BDP, Slovenija, v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	2,9	3,2	3,0	3,0	3,0	3,5	3,6	3,4	3,7	3,9
EU	np	2,5	2,4	2,4	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy.

Slika: Prihodki od okoljskih davkov, Slovenija in EU, 2013



Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy.

<sup>385</sup> Rast *davkov na transport* izhaja iz zvišanja letnih dajatev za uporabo vozil v cestnem prometu in sredi leta 2012 uvedene dodatnega davka na vozila z večjo prostornino motorja. Rast *davkov na onesnaževanje in rabo naravnih virov* izhaja iz prav tako sredi leta 2012 uvedene CO<sub>2</sub> dajatve na pogonska goriva.

## 4.7 Intenzivnost kmetovanja

**Poraba mineralnih gnojil, ki se dolgoročno zmanjšuje, se je v letu 2013 nekoliko povečala.** Kmetijski pridelovalci so za gnojenje kmetijskih površin porabili okoli 130 tisoč ton mineralnih gnojil, kar je za 1,5 % več kot v letu 2012. Poraba glavnih rastlinskih makrohranil (dušika, fosforja in kalija, to je gnojil NPK), ki so sestavljala okoli tretjino teh gnojil, se je povečala še nekoliko bolj, na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) za okoli 2,5 %. V daljšem časovnem obdobju pa se skupna poraba, kot tudi poraba na enoto KZU, razmeroma hitro zmanjšuje. Slednja je bila v letu 2013 za več kot desetino manjša kot v povprečju zadnjih desetih let.

**Poraba pesticidov, ki se dolgoročno zmanjšuje še hitreje, se je zmanjšala tudi v letu 2013.** V tem letu je bilo prodanih okoli 918 ton aktivnih snovi pesticidov, ki pa niso bili v celoti porabljeni le v kmetijstvu<sup>386</sup>. To je pomenilo za okoli desetino manjšo prodajo kot v letu prej. Večina prodanih pesticidov je bila fungicidov, namenjenih varstvu rastlin pred boleznimi, in nato herbicidov, namenjenih zatiranju plevelov. Dolgoročno se je količina prodanih pesticidov razmeroma hitro zmanjševala in je bila v letu 2013 za četrtno manjša kot v povprečju zadnjih desetih let.

**Učinkovitost kmetijstva, merjena s povprečnimi pridelki najpomembnejših poljščin, obtežbo površin z živalmi in s povprečno mlečnostjo, se je po večini kazalnikov poslabšala.** Povprečni hektarski pridelek poljščin se je pod vplivom slabih vremenskih razmer znižal, pri pšenici za petino in pri koruzi za okoli četrtno. Pri obeh kulturah je bil nižji tudi v primerjavi z zadnjim desetletnim povprečjem, kar kaže na slabšo izkoriščenost naravnega resursa. Nasprotno je obremenjenost okolja z živinorejo, merjena s popisanim številom živine na enoto površine, razmeroma visoka, a se je v letu 2013 nekoliko znižala. Znižala se je tudi intenzivnost v pridelavi mleka, za okoli 6 %, ker pa je ta razmeroma nizka, to z vidika obremenjevanja okolja na enoto proizvoda ni ugodno.

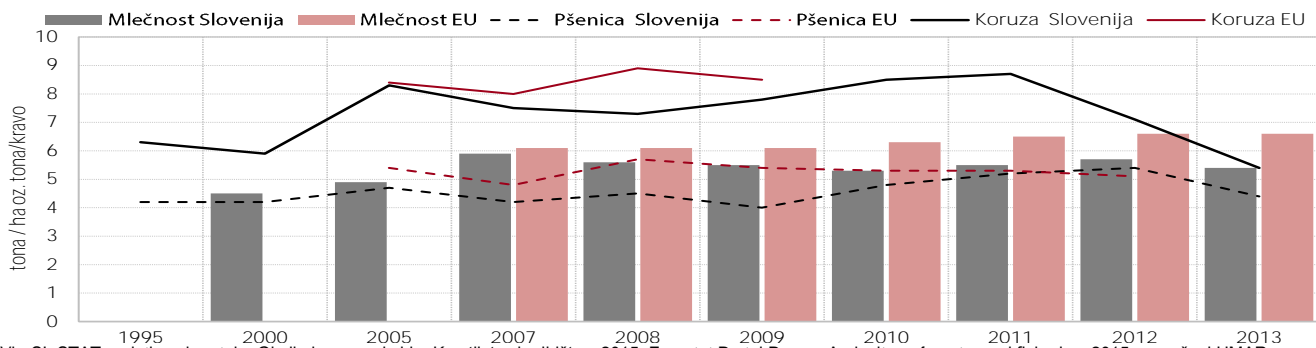
**Ob rahlem zmanjšanju integriranega se je ponovno precej povečalo ekološko kmetovanje.** Skupna površina zemljišč, ki so bila vključena v kontrolo sonaravne (integrirane in ekološke) pridelave, se je v letu 2013 povečala za okoli 3 %. Pri tem so se integrirano obdelane površine ponovno nekoliko zmanjšale, površine z ekološko obdelavo, ki je eden od najučinkovitejših načinov trajnostne rabe virov, pa povečale za desetino. Med njimi močno prevladujejo trajni travniki in pašniki, namenjeni živinoreji, rast pa se povečuje predvsem pri ostalih vrstah zemljišč, kjer je pridelava spodbujena z visokim povpraševanjem. Skupna rastlinska ekološka pridelava se je v letu 2013 povečala za 15 %, hkrati pa sta se povečali tudi ekološka reja živali in vodnih organizmov.

Tabela: Poraba NPK gnojil in pesticidov ter delež ekoloških zemljišč

	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Poraba NPK gnojil, v kilogramih / hektar KZU, Slovenija	134,6	146,8	115,3	115,6	104,9	94,8	103,0	104,1	95,9	98,2
EU	np	np	92,8	99,1	75,4	86,9	105,4	86,7	86,9	90,5
Prodaja pesticidov*, v tisoč ton aktivne snovi, Slovenija	np	1,5	1,4	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,0	0,9
Delež ekoloških zemljišč v skupnih KZU, v %, Slovenija	-	1,1	4,6	5,9	6,1	6,3	6,4	7,0	7,3	8,1
EU	np	np	3,6	4,0	4,4	4,7	5,2	5,5	5,7	np

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo, 2015; Eurostat Portal Page – Agriculture, forestry and fisheries, 2015; preračuni UMAR.  
Opombe: \* Podatek o količini je seštevek aktivnih snovi z zelo različno stopnjo toksičnosti, zato je mednarodna primerjava izjemno zahtevna. ; np – ni podatka.

Slika: Povprečni pridelek najpomembnejših poljščin in prireja mleka



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo, 2015; Eurostat Portal Page – Agriculture, forestry and fisheries, 2015; preračuni UMAR.

<sup>386</sup> SURS razpolaga s podatki o veleprodaji pesticidov, ne pa tudi o dejanski porabi.

## 4.8 Intenzivnost poseka lesa

**Posek lesa, ki dolgoročno narašča, je v letu 2013 ostal skoraj nespremenjen in glede na možnosti razmeroma nizek, skoraj enaka je ostala tudi intenzivnost poseka<sup>387</sup>.** Posekanega je bilo nekaj nad 3,9 mio. m<sup>3</sup> lesa, kar je drugo leto zapored približno enako kot v letu prej, a za okoli polovico več kot v letu 2000. Ker se je po gozdnogospodarskih načrtih določen možni posek v tem obdobju prav tako povečeval<sup>388</sup>, pa se zaostanek dejansko opravljenega poseka za možnim ni zmanjševal. V letu 2013 je bilo uresničenega 65 % možnega poseka (v letu prej 68 %), neuresničen je predvsem posek v zasebnih gozdovih. Večina poseka je negovalne in sanitarne narave, razmeroma nizki pa so poseki zaradi krčitve gozda, njegove obnove ali vzpostavitve infrastrukture. Ob za okoli 1 % večjem letnem prirastku lesa je tudi intenzivnost njegovega poseka, ki se je pred tem izboljševala, ostala približno enaka, okoli 46- odstotna. To je precej pod predvideno v Akcijskem načrtu za povečevanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige do leta 2020, po katerem bi se lahko povečala na 75 %. Ob ohranitvi stabilnosti gozdov in njihovih habitatov bi bilo letno možno posekati 6,5 mio. m<sup>3</sup> lesa<sup>389</sup>. V začetku leta 2014 je bilo v žledolomu prizadetih okoli 40 % skupnih površin gozdov, kar se bo v tem in nekaj naslednjih letih odrazilo v gospodarskih in okoljskih kazalnikih gozdarstva.

**Kljub nespremenjenemu poseku se je proizvodnja gozdnih sortimentov povečala, a zaradi večjega izvoza se neizkoriščen potencial v gozdno-lesni verigi ni zmanjšal.** Pridobljenega je bilo okoli 3,5 mio. m<sup>3</sup> okroglega lesa, kar je za okoli 5 % več kot v letu prej<sup>390</sup>. Pri tem se je povečala proizvodnja industrijskega lesa, ki je les višje kakovosti, še bolj pa količina lesa za kurjavo. Pridobljeni les je bil v večji meri kot v letih prej usmerjen v izvoz, ki je predstavljal že okoli 44 % proizvodnje (v letu prej 4 o. t. manj). Neto izvoz lesa, ki se je zelo hitro povečeval že od leta 2006, se je v letu 2013 povečal za 13 %. Poleg tega se je v tem času precej poslabšala njegova struktura. Delež lesa za kurjavo se je s tretjine znižal na desetino, delež hlodov za žago in furnir, ki je les najvišje kakovosti in primeren za doseganje najvišje dodane vrednosti, pa se je z manj kot polovice povečal na več kot dve tretjini skupnega neto izvoza. Medtem ko je delež tega lesa v izvozu znašal kar 46 %, je v uvozu znašal le 9 %. Hkrati je več kot štiri desetine uvoza predstavljal les najslabše kakovosti, namenjen kurjavi. Z vidika možnosti doseganja višje dodane vrednosti v naslednjih členih verige so takšna gibanja izjemno neugodna.

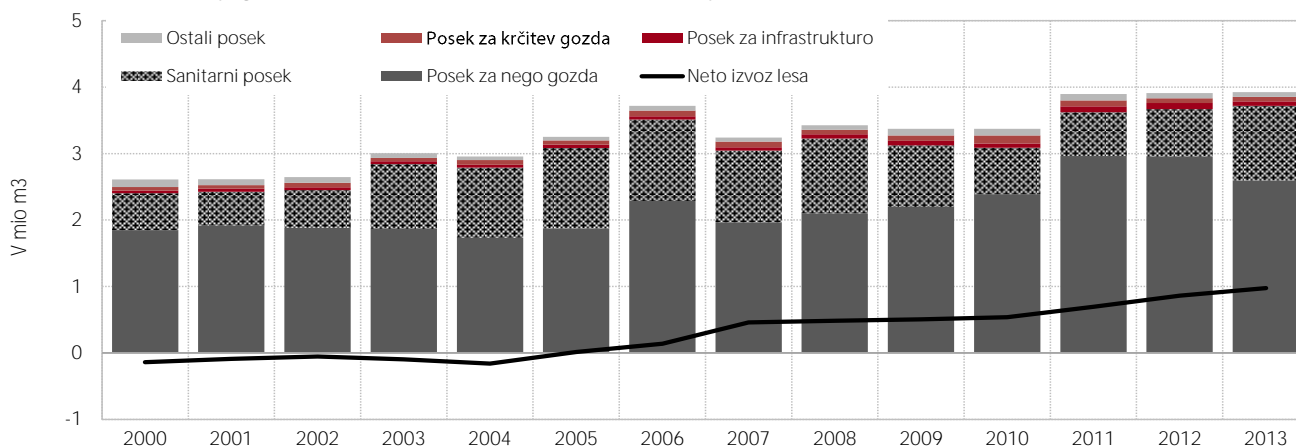
Tabela: Intenzivnost poseka lesa, razmerje<sup>1</sup>

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Slovenija	38,0	43,0	41,4	43,6	42,3	41,6	47,1	46,4	46,2
EU	61,0	65,0	np	np	np	62,7	np	np	np

Vir: Eurostat Portal Page – Agriculture, forestry and fisheries, 2015; SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Gozdarstvo in lov, 2015; preračuni UMAR.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Posek lesa, njegova struktura in neto izvoz lesa, Slovenija



Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Gozdarstvo in lov, 2015; Zavod za gozdove Slovenije; preračuni UMAR.

<sup>387</sup> Intenzivnost poseka lesa izračunavamo kot razmerje med njegovim letnim posekom in prirastkom.

<sup>388</sup> Možni posek po gozdnogospodarskih načrtih, ki jih pripravlja Zavod za gozdove Slovenije, je določen ob predpostavki zagotovitve trajnostnega razvoja oz. dolgoročne stabilnosti vseh gozdov in njihovih habitatov, ne glede na njihovo lastništvo.

<sup>389</sup> Akcijski načrt je sprejela Vlada RS 27. junija 2012.

<sup>390</sup> Izkoristek poseka lesa za proizvodnjo gozdnih sortimentov je odvisen od vrste posekanih dreves in strukture pridobljenih sortimentov.

## 4.9 Regionalne razlike v BDP na prebivalca

**Gospodarska aktivnost, merjena z realno stopnjo rasti BDP, je bila v letu 2013 v večini regij še vedno negativna.** Najnižjo gospodarsko aktivnost je imela ponovno zasavska regija, ki je med vsemi regijami izkazovala tudi najnižji BDP na prebivalca. Ta je bil za več kot tretjino nižji od slovenskega povprečja. To regijo je že tretje leto zapored prehitela pomurska, v preteklosti po tem kazalniku tradicionalno najslabša, ki pa je imela v letu 2013 pozitivno gospodarsko rast. V vseh ostalih regijah se je aktivnost ponovno znižala, a z izjemo koroške manj kot v letu prej.

**Napredek v BDP na prebivalca, ki so ga regije do leta 2008 dosegale v približevanju evropskemu povprečju, se je v letih krize izničil.** V letu 2013 sta obe kohezijski regiji svoj zaostanek do povprečja EU–28 ohranili, in sicer zahodna Slovenija na ravni 97 %, vzhodna pa na 68 % (v letu 2008 v tej primerjavi na 107 % in 73 %) <sup>391</sup>. Po letu 2008 so razkorak do evropskega povprečja povečevale vse regije <sup>392</sup>, bolj pospešeno regije zahodne Slovenije, še posebej obalno-kraška. Ta ga je v letu 2013 glede na leto 2008 povečala za 18 indeksnih točk in se s tem vrnila na primerljivo raven iz leta 1995. Opazovana gibanja v regijah pa so se v letu 2013 nekoliko umirila, saj se je zaostanek povečal le še v nekaterih regijah <sup>393</sup>. Edina regija, ki je še vedno presegala povprečje EU-28, je bila osrednjeslovenska, a se je tudi njena prednost glede na leto 2008, ko je povprečje EU–28 presegala za 28 %, zmanjšala kar za 12 indeksnih točk.

**V obdobju krize se je nadaljevalo zmanjševanje medregionalnih razlik.** Relativna razpršenost BDP na prebivalca <sup>394</sup>, se je po naših izračunih od leta 2009 zmanjševala, vendar ne zaradi enakomernejšega razvoja v vseh regijah, ampak ker je gospodarska aktivnost najbolj padla v regijah, ki ustvarijo največji delež slovenskega BDP in kjer je tudi BDP na prebivalca najvišji. Relativna razpršenost je v Sloveniji med najnižjimi v državah članicah EU. Tudi razmerje med regijama s skrajnima vrednostima BDP na prebivalca je relativno nizko v primerjavi z državami EU, kjer je ta razlika tudi do 10-kratna (npr. Združeno kraljestvo). V letu 2013 se je povečalo z 1:2,2 na 1:2,3, v prejšnjih letih pa se večinoma ni spreminjalo. Ob upoštevanju različne vrednosti kupne moči v regijah je dejansko razmerje še nižje.

Tabela: Regionalni BDP na prebivalca, Slovenija

Kohezijska / statistična regija	Slovenija = 100							EU=100 2013	Realna rast BDP, v % 2013/2012	Struktura BDP, v % 2013
	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013			
<b>Slovenija</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>82</b>	<b>-1,0</b>	<b>100,0</b>
<b>Zahodna Slovenija</b>	<b>118,6</b>	<b>120,2</b>	<b>120,5</b>	<b>120,0</b>	<b>119,0</b>	<b>118,8</b>	<b>118,6</b>	<b>97</b>	<b>np</b>	<b>56,3</b>
Obalno-kraška	106,6	107,0	108,0	108,6	106,1	101,3	98,2	80	-3,3	5,4
Goriška	96,8	95,4	94,1	93,5	92,1	91,2	90,4	74	-2,4	5,2
Gorenjska	88,8	85,3	81,9	82,7	82,8	83,2	85,2	70	0,8	8,4
Osrednjeslovenska	138,5	142,2	144,0	142,5	141,4	142,1	141,6	116	-0,2	37,3
<b>Vzhodna Slovenija</b>	<b>84,3</b>	<b>82,4</b>	<b>81,9</b>	<b>82,2</b>	<b>83,0</b>	<b>83,1</b>	<b>83,2</b>	<b>68</b>	<b>np</b>	<b>43,7</b>
Notranjsko-kraška	79,9	71,1	71,4	70,5	69,8	68,7	69,7	57	0,2	1,8
Jugovzhodna Slovenija	94,5	95,9	93,9	95,0	94,7	94,0	95,0	78	-1,1	6,6
Spodnjeposavska	86,9	83,2	84,1	83,8	85,5	86,5	86,3	71	-1,8	2,9
Zasavska	77,8	66,4	66,2	67,3	66,5	63,9	62,5	51	-4,5	1,3
Savinjska	89,1	88,8	88,2	89,8	91,0	90,9	90,2	74	-2,2	11,4
Koroška	83,4	76,7	74,2	74,2	76,6	78,8	79,1	65	-1,8	2,8
Podravska	82,1	83,5	82,9	82,5	82,9	82,8	82,4	67	-1,7	12,9
Pomurska	72,3	63,4	64,5	64,4	66,6	68,0	69,5	57	0,2	4,0
<b>Razpršenost BDP/prebivalca (NUTS 3)</b>	<b>19,6</b>	<b>22,3</b>	<b>23,6</b>	<b>23,0</b>	<b>22,3</b>	<b>22,1</b>	<b>21,9</b>			

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod, 2014; Eurostat – general and regional statistics, 2015; preračuni UMAR.

<sup>391</sup> Regije na NUTS2 ravni z manjšim BDP/ prebivalca od 75 % povprečja EU se v okviru evropske kohezijske politike štejejo za manj razvite.

<sup>392</sup> Izjema je osrednjeslovenska regija, ki presega povprečje EU–28, pa tudi v njej se je prednost zmanjševala.

<sup>393</sup> Te regije so obalno-kraška, zasavska, savinjska in podravska.

<sup>394</sup> Disperzija regionalnega BDP/prebivalca je izmerjena kot vsota absolutnih razlik med regionalnim in nacionalnim BDP/prebivalca, uteženim z deležem prebivalstva. Izražena je v odstotkih nacionalnega BDP na prebivalca.



## 4.10 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti

**V letu 2014 se je naraščanje stopnje registrirane brezposelnosti v regijah nekoliko umirilo ali celo ustavilo.** V večini regij se je ta zmanjšala, najbolj v koroški (za 0,9 o.t.), največji porast pa je bil v zasavski regiji (za 1,1 o.t.). V njej se je stopnja najbolj povečala tudi glede na leto 2008 (za 9,5 o.t.), saj je tam gospodarska aktivnost že od začetka krize močno padala in je med najnižjimi. Brezposelnost se je v tem obdobju najmanj povečala v gorenjski regiji (za 5,2 o.t.). Vse regije z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti so v kohezijski regiji vzhodna Slovenija, z izjemo notranjsko-kraške, a je tudi v njej po letu 2008 precej porasla. Že vrsto let ima najvišjo stopnjo brezposelnosti pomurska regija, najnižjo pa, zadnja štiri leta, gorenjska regija.

**Razlike med regijami v stopnji registrirane brezposelnosti so se v letu 2014 nadalje znižale, ker je hitreje naraščala brezposelnost v regijah s podpovprečno stopnjo.** Mera absolutne razpršenosti, s katero merimo regionalne razlike v stopnji brezposelnosti, je v letu 2014 znašala 1,7 (za 0,1 manj kot prejšnje leto). Regionalne razlike so se od leta 2008 postopoma zniževale (izjemi sta le leti 2009 in 2010), kar je bila predvsem posledica hitrejšega naraščanja stopnje registrirane brezposelnosti v regijah zahodne Slovenije s podpovprečno stopnjo. Zniževalo se je tudi razmerje med regijama s skrajnima vrednostima. Pomurska regija je imela v letu 2014 1,9-krat višjo stopnjo registrirane brezposelnosti kot gorenjska (v letu prej 1,8 krat višjo, v letu 2008 2,9 krat višjo). Tudi razlike med regijami v ostalih stopnjah registrirane brezposelnosti (stopnja brezposelnosti žensk, mladih, dolgotrajne brezposelnosti) niso velike.

**V vseh regijah nosijo največje breme brezposelnosti mladi.** V letu 2014 se je glede na leto 2013 v vseh regijah povečal delež mladih do 29 leta starosti in brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo. Ti so pogosto tudi mladi in istočasno iskalci prve zaposlitve. Največ brezposelnih do 29 leta starosti sta imeli zasavska (30 %) in koroška regija (29,3 %). V osrednjeslovenski regiji je bilo največ, skoraj petina, brezposelnih s terciarno izobrazbo, največji porast mladih brezposelnih, tako v številu kot deležu, pa je zabeležila spodnjeposavska regija.

**Zemljevid: Stopnje registriranih brezposelnosti po regijah, 2014**

